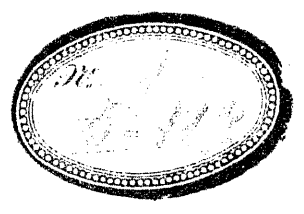

115

1. a. 7. 3

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22

R. 1165

Η ΦΕΡΟΜΕΝΗ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΒΑΡΝΑΒΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

SANCTI
BARNABÆ APOSTOLI
(VT FERTVR)
EPISTOLA CATHOLICA.

Ab antiquis olim Ecclesiæ Patribus, sub eiusdem nomine
laudata & vsurpata.

*Hanc primum è tenebris eruit, Notisque & Observationibus illustravit
R. P. dominus Hugo Menardus monachus Congregationis
sancti Mauri in Gallia.*

OPVS POSTHVMM.

PARISIIS,
Sumptibus SIMEONIS PIGET, via Iacobæ, ad Insigne Fontis.

M. DC. XLV.
CVM PRIVILEGIO ET APPROBATIONIBVS.

ILLVSTRISSIMO
NOBILISSIMO QVE VIRO
DOMINO
MATHÆO MOLE' EQVITI,
SACRI CONSISTORII
CONSILIARIO REGIO,
ET SVPREMI GALLIARVM
Senatus Principi Dignissimo,
DOMINO DE LACY,
De Champlatreux, du Plessis, &c.

*I*ANDEM prodit hac
Epistola, qua tanto sese no-
mine commendat (PRÆSES
ILLVSTRISIME) ut vel
ex dubia fide venerationem
certam mereri possit. Atque utinam, si Bar-
naba opus est, quod similis vero credimus,
ad nostra usque tempora non dispari felici-
tate descendisset, qua Pauli scripta: ut ea

videlicet quæ socia nascebantur origine, retinerent Societatem cursus. Sed gratiam hanc invidis illis tempus, cuius maleficio factum est, ut Epistolam Barnabæ Patres bene multi, et perantiqui, et summi laudarent quidem, sed non satis producerent.

Itaquemersam tenebris diu, atque obsitam pulvere Menardus noster cum excussisset, et adhibitis illis Notis lucem attulisset, ipse ablatuſ extinctuſque est antea, quam eunigaret. Vnde iterum recidere videbatur Epistola, et emortualem facere ex natali. Verum committere noluimus, ut vel Illustratori suus labor, vel etiam labori sua lux periret. Ideo putauimus emittendum cum Notis suis sub ingenii tui, iudiciiſque claritate (ILLUSTRISſIME PRINCEPS SUMMI SENATVS) ut diem videat opus lucis (quidenim Apostoli aliud quam lux mundi, ac cali enarratores diuina glorie?) et sane quamquam Epistolam hanc pro canonica, et extra dubitabundam fidem legitima minime proferamus; tamen stylis

reuera maiestatis Apostolica dignum, materiamque nascentis Ecclesie rebus accommodatam non modo sapit, sed ingerit etiam vltro clementioribus lectorum iudiciis: Ita ut si πορφύρεα παρὰ τὴν πορφύρεα διακρίται, profecto de sua cum ceterorum Apostolorum scriptis comparatione suffragium secundum sperare debeat: non autem metuere, ne quibusdam veluti rugis contracta, ne laciniosa quodammodo, et partim lacera, ne fumo denique et squalore temporum subobscurata displiceat. Nota illa sunt indices, tam nobilitatis ex origine, quam maletractationis ex ignoratione sui et vetustate. Atque ideo Tibi se sistit, ut ambigua sua luci de tua consulat: et donec Ecclesie calculis probetur, à tuo iudicio, quo nihil integrius, defensa temerariorum iudicum iniquitatem possit auertere. Porro aliquid diu querebat meritis tuis Congregatio nostra, qua tua veluti manusata est, creuit consiliis, fauore stetit, vallata praesidiis est: et sane ubique verbis ad rem collatis bonus sic illam Tibi deuinxisti, nihil ut offer-

*re suam posset, quæ debebat seipsam. Accipe
itaque (ILLUSTRASSIME PRÆSES) ex
dubia Epistola non dubium obseruantia no-
stra, et gratitudinis æternæ testimonium.
Quod ego iussus totius eiusdem Congregatio-
nis nomine palam profiteor.*

Illustrissimæ Amplitudini tuæ

Ex Bibliotheca
S. Germani à
Pratis XIII.
Cal. Decembr.
1644.

Humillimus & addictissimus

Fr. LVCAS DACHERY
Cong. S. Mauri in Gallia.

LECTORI

EPISTOLAM hanc, LECTOR, Beato Barnabæ Apostolo à primoribus Ecclesiæ Patribus Clemente Alexandrino, Origene, Tertulliano, Gregorio Nazianzeno, Hieronymo, & aliis non paucis ascripta, tum domum commentariis nobilitatam R. P. domnus Hugo Menardus erat tibi propediem oblaturus, ni Deus illum ab humanis eripuisset, æterna beatitate donaturus. Sed cum præfationis nihil præmisisset, quo rationem totius operis redderet, epistolæ antiquitatem ac dignitatem, nec non & locum demonstraret, unde eam eruisset: nonnulla hic subiicienda operæ pretium putauimus, vt totam rem cognoscere possis.

In Philastrii Episcopi Brixienfis volumen manuscriptum è Corbeiensi Monasterio cum incidisset aliquando; ibidem proxime post epistolam Tertulliani de cibis Iudaicis, Barnabæ nomine insignitam epistolam vna cum Iacobi Apostoli epistola deprehendit; moxque in animum induxit, eam vt ex puluere & squalore excuteret, appositeque Notis dilucidaret. At quia ex supra nominatis Patribus hac in Epistola Barnabam, seu quemuis alium Græcè fuisse locutum haud dubiè didicerat; hæsit non parum implicatus: nec eius-

modi monumentum, sic imperfectum ac nœuis
scatens (vt illa, qua codex exscriptus est, atas fere-
bat) in publicum ausus est, inferre. Verum sup-
petias tandem attulit doctissimus Sirmondus So-
cietatis Iesu presbyter: is quippe de apographo
Græco, quod Romæ inter m. f. & schedas R. P. Thur-
riani eruditone, ac rerum multarum scientia cla-
rissimi, repererat; libentissime accommodauit
Menardo. Vnde autem exscripserit apographum
Thurrianus? Res est nobis prorsus ignota. At vero
veluti genuinam nomine Barnabæ Epistolam ab
antiquis scriptoribus laudatam atque vsurpatam,
versio ipsa Latina manu antiqua sine dubio ante
annum nongentesimum scripta persuadet; cum
fermè continuo textui Græco respondeat in om-
nibus. Præterea sententiæ iisdem verbis, quibus in
apographo à Clemente Alexandrino, & aliis pas-
sim afferuntur, eandem esse fidem faciunt. Sed
de his fuse in annotationibus.

Mutilum est Græcum; mutila versio Latina.
Græcum quidem lacunis & hiatibus initio tantum
epistolæ deformatur. Et optandum fuerat, vt in-
tegra exponeretur; sed dum quæ desiderantur
prodeant aliquando, sicubi delitescunt, spem no-
stram interim in Latina interpretatione sustenta-
bimus. Versio autem caret parte postrema, cui
accessionem noua interpretatione ex Græco Ro-
mano attulit Menardus: qui in ratione interpre-
tandi verborum sensum appendit, & quasi sylla-
bas adnumerauit; ita vt quam religiose studuerit

germa-

germanissimam auctoris sententiam exprimere.

Codicem vnicum habuit, cum Græcum, tum
Latinum, neque sanum vbique satis; vt proinde
nunc cura, nunc coniectura illi fuerit adhibenda:
quod tamen sic parcè & prudenter fecit, vt in li-
neâ non facilè litteram mutaret, sed ad marginem
adnotaret.

Nec mirum apud te opinor fuerit, LECTOR,
quod hanc epistolam Diuus Hieronymus, & alii
quidam, inter Canonicas scripturas non recipiant:
haud fuit mens illustratoris, vt eam cum hac nota
euulgaret, vt affatim insinuat ipse adnotationum
initio. Verum enimvero nemo doctus inficias ire
potest, quin Apostolici viri sit: quippe cuius ar-
gumentum est legis Iudaicæ abrogatio, atq; Chri-
stianæ absolutissima perfectio: quod maxime iis,
quæ in medium adfert Paulus ad Hebræos episto-
la, videtur consentaneum. Probat nimirum le-
gem Iudaicam, Sabbata, ieiunia, ceremonias,
circumcisionem, escas legales, terram promissio-
nis, templum Ierosolymitanum, &c. per Christia-
næ Religionis promulgationem penitus desuisse.

Cæterum dum citat scripturam, sensum sæ-
pius profert, quam verba, quod Apostolis fami-
liare, quemadmodum multis probat Menardus.
Adfert præterea identidem quasdam sententias,
tamquam è fonte diuinæ scripturæ haultas, quam
quam nullibi in Bibliis sacris reperiri possint. Ve-
terum sacrificiorum nonnullas narrat circumstan-
tias, & quædam à Christo verba prolata; quæ pri-

mæui tantum rerum Christianarum scriptores re-
tulere, vel ad posteros absque scripto traditioni-
bus peruenerunt. Consonat tandem haud dissimi-
li ratione initium & finis Epistolæ, Canonicis E-
pistolis. Argumentum autem scopum, ordinem,
diuisionem, ac totius Epistolæ œconomiam: præ-
claras allegorias, tropologias, & allusiones, quæ
Christianam veritatem mirum in modum illu-
strant; ac denique salebras omnes quotquot re-
perire est, perspicuè & doctè explicat auctor in
subiectis Observationibus. Ex quibus cogno-
scent omnes doctrinæ antiquæ curiosi explora-
tores, quantum in omni scientiarum genere fue-
rit versatus, quotque exquisiti nominis auctores,
(quorum elenchum ad calcem notationum subie-
cimus) euoluerit. Is enim Notæ melioris scripto-
res in vnaquaque scientia optimos dudum noue-
rat. Et sane quam præclaris naturæ & ingenii doti-
bus excelluerit, quam felici nimirum memoria,
quam acri iudicio, vel ex hoc intelliges, quod
nullis indigeret aduersariis (quibus doctissimi qui-
que carere non possunt) vt eorum subsidio quæ
legisset ad memoriam reuocaret: tamen (quod
dictu mirum est) solis fere constet Observationi-
bus quidquid vsquam elucubrauit. Et qui uiuen-
tis, & qui demortui, cellam curiosius inspexerunt,
rati illic delitere congeriem immensam moni-
mentorum, observationum, scientiarumque in-
gentes thesauros: obstupere omnes nihil tale re-
pertum, præter Annotationes in hanc Barnabæ

Epistolam. Si qua vero scriptorum egeret auctori-
tate, mox aperto libro fiebat obuium quod quæ-
rebat, quamuis viceni sæpè aut plures etiam anni,
ex quo id legerat, effluxissent. Taceo sanitatem
iudicii, quo & ipse præcelluit, cum & de hoc du-
bitare liceat nemini, nisi qui operum Menardi le-
ctionem non adierit. Quanta sit vsus ingenii so-
lertia in diligendis iis auctoribus qui essent om-
nium optimi, eorumque sententiis haud vulgari
industria suos in vsus exprimendis; tu ipse, L E-
CTOR, ex his commentariis, & aliis quæ iam pri-
dem in Concordiam regularum sancti Benedicti
Ananiensis; in librum sacramentorum sancti Gre-
gorii Magni, cum ex Diatriba de vnico Dionysio
opere præclarissimo & postremo; tum ex Marty-
rologio Benedictino, &c. facile poteris iudicare.

Et, vt obiter de ratione vitæ, tam pii viri, & de
literatis optime meriti, pauca perstringam (quod
tibi gratissimum fore spero) elucebat in eo can-
dor morum singularis, simplicitasque adeo vene-
randa, vt cum soli placere Deo studeret in omni-
bus, quotquot illius utebantur consuetudine, ta-
citis intus stimulis ad virtutis studium prouocaren-
tur. Omitto ingentem sui fluxarumque rerum con-
temptum, cui ille sic inhærebat, vt (si Regulæ Be-
nedictinæ verba vsurpare liceat.) *Omni utilitate &
extremitate contentus, ad ea quæ sibi iniungebantur, velut
operarium malum & indignum se iudicaret.* Omitto obe-
dientiæ rigidam obseruantiam, quam tanti facie-
bat, vt vix iubentis ab ore verba effluerant, cum

iam vicino obedientię pede ad imperata profiliret. Omitto denique illius in Deum pietatis ardorem, ac in proximum charitatem. Quorsum enim fuga sæculi tamque austerus regularis Observantiæ rigor, quem à iuuentute amplexatus fuerat, nisi ardor charitatis efferbuisset inno pectore? Quorsum susceptus ab eo concionandi, catechizandi, docendique perpetuus labor, nisi id amor diuinus veraque proximi dilectio suafisset? Vtilitatis etiam publicę causa tantum onus subiit, quantum experti sunt, qui in componendis libris defudant: & quod qui minime iis operam nauant, vix capient: sed quam graue infirmo semper & debilitato corpori, singulare & prope incredibile videbitur: hoc tamen vt prodesset literarum cultoribus, vt amicis viris doctissimis hortantibus faceret satis, vt suorum Prælatorum iussis obtemperaret, tuorum etiam, LECTOR, studiorum promouendorum gratia libenter præstitit. Accipe igitur eo animo quo tibi offert, & profecto gratiam rependes pro gratia; atque auctori bene ac fauste precaberis, vt æternum felicitate perfruatur. Vale.

LICENTIA SVPERIORIS
Generalis.

FRATER GREGORIUS TARRISSE, humilis Superior Generalis Congregationis sancti Mauri in Gallia Ordinis sancti Benedicti. *Notas & Observationes in Epistolam, qua nomine D. Barnabæ Apostoli circumfertur, per domnum Hugonem Menard Presbyterum eiusdem Congregationis Monachum conscriptas, ex relatione Theologorum nostræ Congregationis, quibus eas commisimus, examinandas, nihil non consentaneum orthodoxæ fidei continentibus, vna cum approbatione doctorum sacræ facultatis Theologiæ Parisiensis, typis mandari permittimus, in quorum fidem præsentibus subscripsimus, easque à Secretario nostro subsignari iussimus. Datum Parisiis in Monasterio sancti Germani à Pratis die decima mensis Nouembris 1644.*

F. Gregorius Tarrisse.

De mandato R. Patris
Superioris Generalis.

F. CALLISTVS ADAM.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs subſignati Doctores Theologi Pariſienſes, *Notas & Obſervationes in Epistolam, quæ nomine beati Barnabæ Apoſtoli circumfertur, Auctore Fr. HVGONE MENARD Monacho Benedictino, &c.* diligenter perlectas deprehendimus maturo ſubmiſſoque iudicio, ac ſumma inſuper eruditione concinnatas, nihilque ſanæ fidei, aut bonis moribus aduerſum continentes, iſque nominibus vtiliter excudendas cenſuimus. Datum Lutetiæ Pariſiorum, anno Domini milleſimo ſe-centeſimo trigeſimo octauo, die vltima Nouembris.

De. Y:

De Launoy.

Η ΦΕΡΟΜΕΝΗ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΒΑΡΝΑΒΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

SANCTI
BARNABÆ APOSTOLI
VT FERTVR
EPISTOLA CATHOLICA.

AVETE filii &
filia, in no-
mine Do-
mini nostri Iesu
Christi, qui nos di-
lexit, in pace. * Ma-
gnarum & hone-
starum Dei æquita-
te abundantia sciēs
esse in vobis supra
modum exhilaror
beatis & præclaris
spiritibus vestris ;
quod sic naturalem

A

U

gratiam accepistis.
 Propter quod plu-
 rimum gratulor mi-
 hi, sperans liberari:
 quia vere video in
 vobis infusum spi-
 ritum ab honesto
 fonte Dei. Cum
 persuasum mihi sit,
 hoc & * plenus sciã, * z. ple-
 nius.
 quia dum ad vos
 adloquor multa mi-
 hi bona succeffe-
 runt in via æquita-
 tis Domini. Ideo
 * fors & ego cogi-
 to diligere vos su-
 per animã meam:
 quia magnitudo fi-
 dei & dilectio ha-
 bitat in illo: & spes
 vitæ illius. Cogitans
 ergo hoc (quasi cu-
 ræ mihi fuerit, vt
 vobiscum partiar ex
 eo quod accepi)
 futurũ mihi talibus
 * spiritu ferventes,
 hoc in mercede, ad-
 propriaui pauca vo-

ΑΦ' ΟΥ ΕΛΑΒΘΗ ΜΕΡΟΣ,

bis mittere, vt fidẽ
 vestram consum-
 matam habeatis, &
 scientiam. Tres sunt
 ergo constitutiones
 Domini, vitæ spes,
 initium, & consum-
 matio. Propalauit e-
 nim Dominus per
 Prophetas, qui præ-
 terierunt, & futu-
 rorum dedit nobis
 initia scire. Sicut er-
 go locutus est ho-
 nestius & altius ac-
 cedere ad aram il-
 lius. Ego autem non
 tamquam doctor,
 sed vnus ex vobis
 demonstrabo pau-
 ca per quæ in pluri-
 mis latiores sitis.
 1. Cum sint er-
 go dies nequissimi,
 & contrarias habeat
 huius sæculi po-
 testatem, debemus
 adtendentes inqui-
 rere æquitates Do-
 mini. Fidei ergo no-

ἐσπούδαστε καὶ μικρὸν ὑ-
 μῶν πέμψαι. ἵνα μὲν τῆς
 πίσεως ὑμῶν τελείων ἔχη-
 τε καὶ πλεῖν γῶσιν.

Τῆς μὲν οὖν πίσεως ὑ-
 Α ij

ἡμεῖς εἰσιν ὁ συλλήπιος, φόνος, καὶ ὑπομονή. Ἐν δὲ πυγμαχοῦται ἡμῶν μακροθυμία, καὶ ἐκκρασία. τούτων οὐδὲ τὰ πρὸς ὁ κώρε ὁ ὑπὸντων ἀγῶς πτωβὺ φρεῖνονται αὐτοῖς σοφία, σωείσις, ἰσημίμη, γῶσις.

ἡ μὲν πλῆθος τῶν θειῶν ὑμῶν; πλήρης εἰμὶ ὀλοκρωπωμάτων κριῶν, καὶ σέαρ ἀρνῶν, καὶ αἵμα τῶν εἶρων, ἔτραχων οὐ βούλομαι, οὐδὲ ἀἔργησθε ὀφθαλμοῖς μου. πῶς γὰρ ἴδετε ἡπίστε πῦρ ἐν τῷ χερσὶν ὑμῶν; πατεῖν τὴν ἀυλῶν μου, οὐ πρὸς ἀποσῆσθε. ἐὰν φέ-

stra adiutor est timor, & sustinentia: quæ autem nobiscum pugnant patientia est, & continentia. Hæc cum apud Dominum permanent casta, conlætantur illis sapientia & intellectus.

Adaperuit enim nobis per omnes Prophetas, quia non vititur nostris hostiis, neque victimis, neque oblationibus, hæc dicens: Quo mi-

hi multitudinem sacrificiorum vestrorum, dicit Dominus: Plenus sum holocaustis arietum, & pinguamibus agnorum, & sanguinem hircorum & taurorum nolo. Nec si veniatis videre mihi.

Quis enim exquisivit hæc de manibus vestris? calcare autem meam, non adicietis. Si attu-

De qui
ous vir-
tutibus
fulciatur.

Deabolitione
sacrificiorum
legis veteris.

It.

leritis mihi similitudinē, vanum, supplicamentum execratio mihi est.

* Neomenias.

* Numenius vestras, & diem magnum non sustineo, ieiunium & ferias, & dies festos vestros odit anima mea. Hæc ergo vacua fecit, ut noua lex Domini nostri Iesu Christi, quæ siue iugo necessitatis est, humanam oblationem. Dicit Dominus iterum ad illos: Numquid ego precepi parentibus vestris, cum exierunt de terra Egypti, ut offerrent mihi hostias & victimas: sed hoc precepi illis dicens: unusquisque vestrum adversus proximum non habeat malitiam, & iuramentum mendum non * habet. Intelligere ergo debemus, cum non si-

* I. habeat.

ρητε σεμίδαλιν, μάταγον, θυμίαμα βδέλυγμα μοι ἐστὶ τὰ νομιμείας ὑμῶν, καὶ τὰ σαββάτα, καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ αἰέξομαι. νηστείαν καὶ ἀργίαν, καὶ τὰς νομιμείας, καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μοσὶ ἢ ψυχῇ μου.

mus sine intellectu, consilium benignitatis patris nostri: quia nobis dicit, volens nos similiter errantes quærere, quemadmodum ad illū accedamus, nobis enim dicit: Sacrificium Deo cor contribulatum, & humiliatum Deus non despicit. Certius ergo inquirere debemus, fratres, de nostra salute, vt ne quando * habeat introitum in nobis & euertat nos à vita nostra.

ἵνα τί μοι νηστεύετε, ὡς σήμερ
 Ⓞ ἀκουσθέντες ἐν
 κραυγῇ πλεῖν θωνέντες ὑ-
 μῶν, οὐ ταύτην πλεῖν νη-
 στεῖαν ἐξελεξάμεθα, καὶ
 ἡμέραν ταπεινοῦ ἀν-
 δεσποῦ πλεῖν ψυχῶν αὐ-
 τῶν, οὐδέ αὐ καμψῆς ὡς
 κρῖκος Ⓞ τράχηλόν σου,

ii Dicit ergo ite-
 rum de his ad il-
 los: vt quid mihi ie-
 iunatis, vt hodie au-
 diatur vox vestra in
 clamore. Non tale ieiu-
 nium elegi, dicit Domi-
 nus, vt quis humiliet a-
 nimam suam sine causa.
 Neq; si curuaueris quasi
 circulum collum tuum,

Ieiunio-
 rum vete-
 ris legis
 abolitio.
 Esa. 58.

& saccum te circum-
 dederis, & cinerem
 straueris: nec sic cele-
 brabis ieiunium acce-
 ptum. Ad nos au-
 tem sic dicit. Cum
 ieiunaueritis, solue om-
 nem nodum iniustitia,
 & omnem consignatio-
 nem iniquam dele, re-
 solue suffocationes im-
 potentium commercio-
 rum, dimitte quassa-
 tos in remissionem, &
 omnem cautionem ma-
 lignam dissipa. Frange
 esurienti panem tuum,
 & egenos sine recto in-
 duc in domum tuam,
 cum videris nudum
 vesti, & domesticos se-
 minis tui non despicias.
 Tunc erumpet tempo-
 raneum lumen tuum,
 & vestimenta tua cito
 * oriuntur: & praebit
 ante te iustitia, &
 claritas Dei circum-
 dabit te. tunc exclama-
 mas, & Deus exau-

* I. oriē-
 tur.

καὶ σάκκον ἀποδόν ὑπο-
 στρώσει, οὐδέ οὕτως καλέ-
 σετε νηστεῖαν δεκτίω.
 λύε πάντα σνώδεσμι Ⓞ
 ἀδικίας, διάλυε σραβια-
 λίας βιαιῶν σωμαλαβ-
 μάτων, ἄποσελλε τε θραυ-
 μῶνους ἐν ἀφέσει, & πα-
 σαν συγγραφήν ἀδικον
 διάσπα. διάθρυπτε πι-
 νῶντι Ⓞ ἀρτόν σου, καὶ
 πτωχοῖς ἀσέτοις εἰσάγα-
 γε εἰς Ⓞ οἶκόν σου· ἐὰν
 ἴδης γυμνὸν περιβαλε, ἢ
 ἀπὸ τῶ οἰκείων ἔσπερμα-
 τὸς σου, οὐ ὑπερόψη. τό-
 τε ῥαγήσεται τὸ πνεῦ-
 μόν σου τὸ φῶς σου, καὶ ἰά-
 ματά σου ταχὺ ἀγαταί, &
 & πνευμάσει ἔμπερ-
 δέν σου ἢ δικαιοσύνη σου,
 ἢ ἡ δόξα τῆς θεοῦ Θε-

σελεῖ σε ; τότε βοήση, καὶ
 κώλει Θ εἰσακούσεται σου,
 ἐπὶ λαλοῦντός σου, ἔρει
 ἰσθῦ παρέιμι· ἐὰν ἀφέ-
 λης ἀπὸ σου σῶδισμον,
 ἔχρησόνισαν, καὶ ῥήμα
 γρηγίσμου, καὶ δῶς πει-
 νῶντε Φ ἀρτον ἐν ψυχῆς
 σου.

diet te, cum adhuc lo-
 queris, dicet, ecce ad-
 sum, si abstuleris a te
 nodum, & suadelam
 malorum, & verbum
 murmurationis: & de-
 deris esurienti panem
 ex animo. In hoc er-
 go, fratres provi-
 dens est, & miseri-
 cors Deus, quia * in
 simplicitate credi-
 turus esset populus,
 quem comparavit
 dilecto suo, atque
 ostendit omnibus
 nobis, ut non in-
 curramus, tanquam
 profelyti ad illorum
 legem.

Agit de
 futuris
 calamita-
 tibus.

III. Oportet er-
 go de * histantibus
 multum scrutantes
 scribere, quæ * non
 possint sanare. fu-
 giamus ergo ab om-
 ni opere iniquitatis,
 & odio habeamus
 errorem huius tem-
 poris, ut * futuro
 dili-

* l. instā-
 stantibus
 * l. nos
 Postha-
 bira lege
 veteri
 hortatur.
 fidele ad
 meliorē
 frugem.
 * l. futura
 diliga-
 mus.

diligamur. Non de-
 mus animæ nostræ
 spatium, ut possit
 habere potestatem
 discurrendi cum ne-
 quissimis & pecca-
 toribus; ne quando
 similemus illis. Cō-
 summata enim ten-
 tatio, sicut scriptum
 est, sicut Daniel di-
 cit, adpropinqua-
 uit. Propter hoc e-
 nim Dominus * in-
 terdicat tempora, &
 dies, ut acceleret di-
 lectus illius ad he-
 reditatem suam. di-
 cit sic Propheta. Re-
 gna in terris decem re-
 gnabunt, & resurget
 retro pusillus qui depo-
 net tres in unum. De
 regnis similiter. de
 hoc ipso dicit ite-
 rum Daniel, & vi-
 di quartam bestiam, ne-
 quam & fortem & sa-
 viorem ceteris bestiis
 marinis: & apparue-

* l. inter-
cidit.

Dan. 7.

Daniel Θ πῆταρον φοβε-
 ρὸν καὶ ἐνθάμβ Θ ἔιζο-
 ρὸν ὡς ἐλασιῶς

ἢ κέρατα δὲ καὶ αἰτῶν. Ἐ
ἰδοὺ κέρασ ἐπὶ τῷ μικρῶν
ἀνέβη σὺ μέσῳ αὐτῶν, Ἐ
πεία κέρατα τ' ἐμπερ-
σεν αὐτ' ἰξερὶ ὧσιν α-
πὸ πρῶτου αὐτ'.

runt illi decem cornua:
Ἐ ascendit aliud cor-
nu breue in medio illo-
rum: Ἐ deiecit cornua
tria de maioribus cor-
nibus. Intelligere er-
go debemus, adhuc
& hoc rogo vostan-
quam vnus ex vo-
bis, omnes amans
superanimā meam,
vt attendatis vobis:
& non similetis eis,
qui peccata sua cō-
gerunt, & dicunt,
quia testamentum
illorum & nostrum
est. Nostrū autem,
quia illi in perpe-
tuum perdiderunt
illud, quod Moy-
ses accepit. dicit e-
nim scriptura: Ἐ
fuit Moyses in monte
ieiunans XL. diebus,
& XL. noctibus: Ἐ ac-
cepit testamentū à Do-
mino, tabulas lapideas
scriptas manu Dei. Sed
conuersi in idola

Declarat
qua ra-
tione te-
stamentū
vetus ad
Christia-
nos per-
tineat.
Ex. 31.

Ex. 32.

Allego-
ria de cō-
fractione
tabularū
Moysi.

perdiderunt illud:
dicit enim Domi-
nus Moysi. Moyses
descende celerius, quia
preterit legem populus
tuus, quem eduxisti de
terrā Ægypti. Et pro-
iecit Moyses tabu-
las lapideas de ma-
nibus suis, & con-
fractum est testa-
mentum eorum, vt
dilectio Iesu confi-
gnetur in præcor-
diis vestrīs in spem
fidei illius. Propter
quod adtendamus
nouissimis diebus.
Nihil enim prode-
rit nobis omne tem-
pus vitæ nostræ, &
fidei, * si non mo-
do iniquum & futu-
ras tentationes ha-
beamus, sicut dicit
filius Dei: resistamus
omni iniquitati, Ἐ o-
dio habeamus eam. Er-
go considerate o-
pera malæ viæ. Non
separatim debetis

βάδιζε τὸ πάλος κατέβη-
σι. καὶ ὁμοίως γὰρ ὁ λαὸς
σου, οὗς ἐξήγαγες ἐκ γῆς
Αἰγύπτου.

οὐαὶ ὁ συνεὶ παρ' ἐ-
 αὐτοῖς, ἢ ἐνώπιον αὐτῶν
 ἐπισημονες. Γνωμαί-
 κοὶ ἠρώματα καὶ τέλειος
 τῷ Θεῷ ἐφ' ὅσον ὅτι ἐν
 ἡμῖν. μελετῶμεν ὅτι Φό-
 βῶμεν τῆς Θεοῦ, ἔφυλασ-
 σὲν ἀγωνίζομεθα τὰς ἐν-
 τολὰς αὐτῶν, ἵνα ἐν τοῖς δι-
 καιώμασι αὐτῶν ἴσθωμεν.

seducere vos tamquam iustificati; sed in vnum conuenientes inquirete, quod communiter dilectis conueniat & profit. dicit enim Scriptura: *Vae illis, qui sibi solis intelligunt, & apud se docti videntur!* Simus spirituales, simus templum consummatum Deo: in quantum est in nobis, meditemur timore Dei, & custodiamus mandata illius. Dominus non acceptam personam iudicat mundum. Vnusquisque secundum quæ facit, accipiet. Si fuerit bonus, bonitas eum antecedit; si nequam, merces nequitiae eum sequitur. Adtende, ne quando quiescentes iam vocati ad-

Aduerfus
 eos qui se
 ab aliis
 segregant.

dormiamus in peccatis nostris, & nequam accipiens potestatem nostram * suscitet & excludat à regno Domini. Adhuc & illud intelligite, cum videritis tanta signa, & monstra in populo Iudæorum, & sic illos derelinquit Dominus: Adtendamus ergo, ne forte, sicut scriptum est, *multi vocati, pauci electi inueniamur.*

Matth.
 22.

De Christi
 passione,
 aduentu &
 missione
 Apostolorum

iv. Propter hoc Dominus sustinuit tradere corpus suum in exterminium, ut remissione peccatorum sanctificemur, quod est sparsione sanguinis illius. Scriptum est enim de illo quædam ad populum Iudæorum, quædam ad nos. di-

ἐδραματίσθη διὰ τῆς ἀ-
μαρτίας ἡμῶν, ἔμεμα-
ρτίσθη διὰ τῆς ἀνομίας
ἡμῶν πᾶσι μὲν ἡμῶν ἡ-
μεῖς ἰσθμῶν ὡς ἀθ-
εῖαν Ἰπὶ σφαλερῶν ἡχθῶν,
ἔως ἀμῶν ἐμὲ ἀθῶν ἔ-
κείροντος, ἀφῶν ἔ, οὐ-
πῶς οὐκ ἔμῶν ἔν τῷ σώματι
αὐτῷ.

οὐ γὰρ ἀδίκως ἐκπίνοντα
δικτῶνα πλεροῦσι.

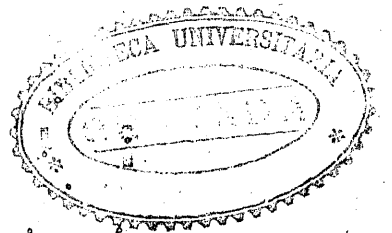
cit autem sic : Vul- ga. 57.
neratus est propter ini-
quitates nostras, & ve-
xatus est propter pec-
cata nostra, sanguine
illius sanati sumus. Tan-
quam ovis ad victi-
mum adductus est : &
sicut agnus coram ton-
dente se, sic non aperuit
os suum. Supergra-
tulari ergo debe-
mus Domino, quia
& praterita nobis o-
stendit, & sapientes
fecit, & de futuris
non* sumus sine in- * simus.
tellectu, dicit au-
tem : non iniuste ten- Pro 1.
duntur retia auibus.
Hoc dicit, quia iu-
ste * periet homo * peribit.
habens viam veri-
tatis scientiam, &
se à via tenebrosa
non continet ad-
huc. Et ad hoc Do-
minus sustinuit pati
pro anima nostra,
cum sit orbis terra-

rum Dominus, cui
dixit die ante con-
stitutionem sæculi:
Gen. 1. Faciamus hominem ad
imaginem & similitu-
dinem nostram. Quo-
modo ergo susti-
nuit, cum ab ho-
minibus hoc pate-
retur, discite. Pro-
phetæ ab ipso ha-
bentes donum, in
illum prophetaue-
runt : ille autem vt
vacuâ faceret mor-
tem, & de mortuis
resurrectionem o-
stenderet, quia in
carne oportebat eū
adparere, sustinuit,
vt promissum pa-
rentibus redderet :
& ipse sibi popu-
lum parans resur-
rectione facta in ter-
ris * iudicabat illis
ad vitam * ducens
populum Iudæorū,
& magna signa, &
monstra faciens,

Gen. 1.

*indica-
bat.
*docens

ποιήσωμεν αὐτὸν ὡς
εἰκόνα ἡμετέραν, ἔ καὶ
ὁμοίωσιν.

ἔ δὲ ἡμᾶς [καὶ] ἔ
λαὸν ἔ καὶ ἔτοιμά-
ζων ἔ ἔδειξεν ἔ τῆς
γῆς ἔ ὅτι πᾶσι αἰάσ-
σιν αὐτὸς ποιήσας κἀνεί. ἔ
πῶς γὰρ τοὶ διδάσκων ἔ
Ἰσραὴλ ἔ τῆς αἰῶνος ἔ

ερατα η σημεια ποιων ε-
 κηρυξε, & υπερηγαπη-
 σεν αυτον. † οτε δε εδν ε-
 διους Αποστολους εδν μη-
 λοντας κηρυσεν το ευα-
 γελιου αυτου ελεξατο,
 οντας υπερ πασαν αμδρ-
 πιαν διομωτεροις, ινα
 δειξη, οπουκ ηλθε καλε-
 σαι δικαιους, δλλα αμδρ-
 πωλους εις μετανοιαν. το
 τε εφανερωσεν εαυτον υιον
 θεου εδ. Ει γδ μη ηλθεν
 ε σαρκι, πως αυ† εσω-
 δηω ανθρωποι; βλεπον-
 τες αυτον, οπι ου μλγοντα
 μη εδ υλιου, ερπον χ-
 ερον αυτου υπαρχοντα,
 βλεποντες ουκ ισχυοισιν εις
 ακηνας αυτου αντοφθαλ-
 μησαι. Οικουω ο υος του
 θεου ες τουτο ηλθεν ε σαρκι, ινα το τε-
 λειου του αμδρπων κεφαλαωση τοις διω-

† 1. εσω-
 δηωται.

non crediderunt,
 nec dilexerunt il-
 lum. Tunc Apосто-
 los suos, qui inci-
 piebant pradicare
 Euangelium suum,
 elegit, qui erant su-
 per omne peccatum
 peccatores: ut o-
 stenderet, quia non
 venit vocare iustos,
 sed peccatores. Tunc
 ostendit se esse fi-
 lium Dei. Si enim
 non venisset in car-
 ne, quomodo pos-
 sent homines sana-
 ri? Cum respicien-
 tes solem, qui est
 opus manus Dei,
 non possint radios
 eius diutius intueri.
 Filius ergo Dei id-
 eo in carne venit,
 ut consummatione
 peccatorum defini-

Apostoli
 ex peffi-
 mis pec-
 catoribus
 electi.

Luc. 5.

ret

ret eis, qui perse-
 cuti sunt ad mor-
 tem Prophetas il-
 lius. dicit autem E-
 saias: Plaga corporis
 illius omnes sanati su-
 mus. Et alius Pro-
 pheta: Feriam pasto-
 rem, & dispergentur
 oves gregis. Ipse au-
 tem voluit sic pati.
 Dicit enim, qui pro-
 phetar de illo: Par-
 ce anima mea a gladio.
 Et: Confige clavis
 carnes meas, quia ne-
 quissimorum conuentus
 insurrexerunt in me: &
 iterum dicit: Ecce
 posui dorsum meum ad
 flagella, & maxillas
 meas ad palmas. Fa-
 ciem autem meam po-
 sui tanquam solidam pe-
 tram.

Cap. 51.

Zach. 13.

Pf. 21.

Pf. 118.

Pf. 21.

Es. 50.

De Chri-
 sti exal-
 tatione.

v. Cum autem fe-
 cit Dei praeceptum,

ερασιν ε σαρκι εδν προ-
 φητας αυτου. Οικουω εις
 τουτο υπεμεινε. λεγα γδ
 ο θεος πτω πηλυδου σαρ-
 κος αυτου. οτι εδ αυτων ο-
 των παταξω ου ποιμε-
 να, τοτε σκορπιδησεται τα
 ποδατα της ποιμνης αυ-
 τους ηδηλησεν ουτω παιδιν.
 εδ γδ ινα εδν εδλου
 παιδη. λεγα γδ ο θεοφι-
 τουων επι αυτω. φεισα
 μου της ψυχης εδο ρομ-
 φαιας. καδηλωσον μου
 τας σαρκας, οπι πονηρωο-
 μηων σωματωρα επανε-
 σησαν μοι, καη παλιν λε-
 γα· ιδου τεθηκα μου ου
 νωτον εις μαστιγας, και
 τας σαρδνας εις ραπισ-
 ματα. το ο θεωσωπον με
 εθηκε ως σερραυ πετραν.

ε. Οτε ουω εποίησεν εν πολω, η λεγα;

C

πῆς ὁ κρινόμενος μοι; ἢ πῆς
 ὁ δικαζόμενος μοι ἐπιστά-
 τῳ τῷ πατρὶ κρείς; ἔα
 ὑμῖν· ὅτι πάντες ὑμεῖς
 παλαιωθήσατε ὡς ἱμα-
 ῖα, καὶ οἷος καταφάγε-
 ῖται ὑμᾶς. καὶ πάλιν λέγει ὁ
 προφήτης· ἐπεὶ ὡς λίθος
 ἰσχυρὸς ἐτέθη εἰς σωτη-
 ρίαν. ἰδοὺ ἐμβάλλω εἰς
 τὰ θεμέλια Σιών λίθον πο-
 λυτελῆ, ἐκλεκτόν, ἀκρο-
 γωνιαῖον, σῆμιον. εἶπα
 τί λέγει; καὶ ὡς ἐλπίσας ἐπὶ
 αὐτόν, ζήσεται εἰς τὸ αἰῶ-
 να. Ἐπὶ λίθον οὐκ ἔμελλε
 εἰ ἐλπίς; μὴ γνοίτω. ἀλλ'
 ἐπεὶ οὐ ἰσχύει ἔθνη πλο-
 σαίρειν αὐτὸν ὁ κύριος.
 λέγει ἡσ, καὶ ἔθνη με ὡς
 στερεὰ πέτρα λέγει ὁ πα-
 λιν ὁ προφήτης. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκο-
 δομοῦντες, ὅτι ἐτήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;

quid dicit: quis est, ^{Ibid.}
 qui contradicit resistat
 mihi? quis aequalis fu-
 turus est mihi, propin-
 quet puero Dei? Va vo-
 bis, quia omnes vete-
 rasceitis tanquam vesti-
 mentum, et tinea de-
 vorabit vos. Iterum
 dicit Propheta: tan- ^{Esa. 3.}
 quam lapis expositus est in ^{Esa. 28.}
 adificationem. Ecce mit-
 tam in fundamenta Sion
 lapidem pretiosum, e-
 lectum. Et quid di-
 cit: qui crediderit in ^{Ibidem.}
 illum, non confunde-
 tur. In lapide ergo
 fides nostra? absit:
 Sed quia in fortitu-
 dine posuit corpus
 illius, dicit iterum
 Propheta. Lapidem, ^{Esa. 50.}
 quem reprobaaverunt, a- ^{Pf. 117.}
 dificantes, hic factus est
 in caput anguli. Hic

est dies, quem fecit Do-
 minus. Quid ergo di-
 cit? Circumvenierunt
 me conuentus nequissi-
 morum, vallauerunt me
 tanquam apes. Et ite-
 rum dixit: Super ve-
 stem meam sortes mise-
 runt. In carne ergo
 incipiente illo veni-
 re, ante ostensa sunt
 quae passurus erat.
 Dicit ergo Prophe-
 ta ad Iudaeos: Va a-
 nima iniquorum, * qui
 dicunt inter se circum-
 ueniamus iustum; quia
 insuauis est nobis. Et
 Moyses autem dicit
 ad illos. Hac dicit Do-
 minus Deus: Intrate in
 terram bonam, quam
 promisit Dominus A-
 βελω πονηρὸν καθ' ἑαυτῶν, εἰ πάντες δήσωμεν
 τὸ δικαίον, ὅτι δύσθετος ἱμῶν ἐστὶ. λέγει ὁ καὶ Μω-
 σῆς αὐτοῖς, ἰδοὺ τὸ ἵ λέγει κύριος ὁ θεός. εἰσέλ-
 θετε εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ ἄμοσσε κύριος πῶ Α-

καὶ πάλιν λέγει· αὐτὴ ἐστὶ
 ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη, καὶ
 θαυμαστὴ καὶ ἐποίησεν ὁ
 κύριος. Ἀπλούσερον ἡ-
 μῖν γράφω, ἵνα σωθῆτε.
 ἐγὼ πέριφραμα τῆς ἀγα-
 πῆς ὑμῶν. τί οὐκ ἔλεγε πα-
 λιν ὁ προφήτης· περὶ
 με σιναζωγὴ πονη-
 ρουμένων, ἐκύκλωσάν με
 ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον, ἔ-
 θησι ἱματισμῶν μου
 ἔβαλον κλήρον. ἐν σαρ-
 κὶ οὐκ αὐτὸν μέλλοντος φα-
 νεροῦσθαι, καὶ πᾶσαν,
 περὶ φανεροῦ τοῦ πατρὸς.
 λέγει γὰρ ὁ προφήτης Ἐπὶ
 Ἰσραὴλ οὐκ ἐστὶ ψυ-
 χὴ αὐτῶν, ὅτι βεβήλω-
 ται βίβω-
 λευται.

Pf. 21.

Pf. 117.

Pf. 21.

Isa. 3.

Sap. 2.

* I. quia.

De ho-
minis re-
paratio-
ac.

Βραάμ, ἢ Ἰσαάκ, καὶ
 Ἰακώβ, ἔκατακληρονο-
 μήσατε αὐτὸν γλεῦ ρέου-
 σαν γάλα ἢ μέλι, π. λέ-
 γη ἢ γνώσις, μάθετε ἐλ-
 πίσατε ἐπὶ τῷ κυρίῳ
 μιλῶντα φανεροῦσθαι ὑ-
 μῶν Ἰησοῦ. Ἄνθρωπος γῆ
 ὅστι πάχουσα. ἀπὸ πρε-
 σβύτου ἢ τῆς γῆς ἢ πλά-
 σις τῆς Ἀδάμ ἐγένετο. π.
 οὐδὲ λέγει; πλεῖον γῆ
 ἀγαθῶν πλεῖον ρέουσαν γά-
 λα ἔμλι. Εὐλογητὸς ὁ
 κύριος ἡμῶν, ὁ σοφίαν
 ἔρουε δεικνύων ἐν ἡμῶν
 τῶν κρυφίων αὐτῶν. λέγει
 ἢ ὁ πρεσβύτερος. ὁρα-
 βολῶν κυρίου τῆς νοήσεως,
 εἰ μὴ σοφός ἢ ἐπιστήμων
 ἔαγαπᾷ τὸν κύριον αὐτῶν.
 Ἐπεὶ ἐν ἀκαμψίαις ἡμῶν ἐν τῇ ἀφίεσθαι ἀμάρ-
 των ἐποίησεν ἡμᾶς ἀλλὰ τὸν τύπον, ὡς παιδίον,

braha, Isaac, & Jacob,
 & Domini estote illius
 terra, quæ trahit lac &
 mel: Quid dicat sciē-
 tia, discite. Credite,
 inquit, in eum qui in
 carne apparebit, Iesum.
 Homo enim terra
 est: cum ex terra fit
 figmentum Adæ:
 Quid ergo dicit, in
 terram bonam fluentem
 lac & mel. Et bene-
 dictus Dominus,
 * quia sapientiam, &
 sensum posuit in no-
 bis absconditorum
 suorum. * Dicit au-
 tem per Prophetas
 parabolam Domi-
 nus, quis intelliget
 nisi sapiens, & dili-
 gens Dominum suum?
 Quia ergo cum nos
 cognovit in remis-
 sionem peccatorum

Allegoria
 de terra
 fluente
 lacte &
 melle.

* 1. qui.

Allegori-
 ca inter-
 pretatio
 de homi-
 nis reno-
 vatione.
 Gen. 1.
 Gen. 1.
 fecit nos aliam fi-
 guram tanquā pue-
 ros habere; ut spi-
 ritu figuraret nos.
 * Nos enim, sic-
 ut dicit Scriptura,
 faciamus hominem ad
 imaginem & simi-
 litudinem nostram; &
 supersit bestiis terra, &
 auibus cali, & pisci-
 bus maris. Et Domi-
 nus videns bonam
 figuram nostram di-
 xit: Crescite & multi-
 plicamini, & replete
 terram. Iterum vobis
 ostendam, * qua-
 modo vobis dicit se-
 cundam figuram in
 nouissimis, dicit Do-
 minus: Ecce facio no-
 uissima tanquam prio-
 ra. Propter hoc er-
 go prædicavit Pro-
 pheta: Intrate in ter-
 ram, quæ trahit lac &
 mel, & dominamini e-

ἐγένετο πλεῖον ψυχῶν, ὡς αὐτὸν
 ἢ ἀπλαστούς ἢ αὐ-
 τὸς ἡμᾶς. λέγει ἢ ἡ γρα-
 φὴ πρὸς ἡμᾶς, ὡς λέγει πρὸς
 ἡμᾶς ποιήσωμεν καὶ εἰκόνα,
 ἢ καὶ ὁμοίωσιν ἡμῶν τῷ
 αὐθροπον, ἢ ἀρχέτωσαν
 τῶν θηρίων τῆς γῆς, ἢ τῶν
 πετεινῶν τῆς οὐρανοῦ, ἢ τῶν
 ἰχθύων τῆς θαλάσσης. ἢ εἶ-
 πε κύριος ἰδὼν τὸ καλὸν
 πλάσμα αὐθροπον αὐξά-
 νου καὶ πληθύνου, ἢ πλη-
 ερώσατε πλεῖον γλεῦ. πάντα
 πρὸς τὸν υἱόν. πάλιν σοι
 ἐνδείξω πῶς πρὸς ἡμᾶς
 δευτέραν πλάσιν ἐπὶ ἐρα-
 των ἐποίησε. λέγει κύριος
 ἰδοὺ ποιήσω τὰ ἔρατα ὡς
 τὰ πρεσβύτα. εἰς τὸ οὐδὲ
 ἐκήρυξεν ὁ πρεσβύτερος, εἰς-
 ἔλθετε εἰς γλεῦ ρέουσαν
 γάλα καὶ μέλι, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς.

† 1. ἀνα-
 πλάστος
 μένος.
 † 1. αὐ-
 τῶν.

ιδου ουω ημεις αναπεπλα-
 σμεθα, και θως παλιν εν ε-
 περω περιφητη λεγα· ιδου
 λεγα κυεος, ελεω τυ-
 των, του τε πινων περιεβλε-
 πε το πνυμα κελου, τας
 λιθινας καρδιας, η βα-
 λω σαρκινας αυτοις· οπι
 εμνηεν εν σαρκι φασερξ-
 δαυ και εν ημιν κελικειν.
 ναος η αριθ, αδελφοι
 μου, τω κελω το κατοι-
 κητηεον ημω ε καρδιας.
 λεγα η παλιν κυεω·
 και εν πνυ οφθησομαι τω
 κελω τω θεω μου, η δο-
 ξαθησομαι; λεγα· ελο-
 μο λογησομαι εν εκκλησια,
 εν μεσα αδελφων μου, η
 ψαλω αναμεισον εκ-
 κλησιας αγιων· εν ουω ημεις
 εσμεν, ος εισηγαθη
 εις ε γλυ ε αγαθω; η ουω
 το γαλα η μηλι; οπι
 πρωτον το πνυδιον μελι
 ειτα γαλακτα ζωοποι-
 ειται. ετω ε ημεις τη πιστι
 ε παργυριας, η τω λο-

ius. * Quia ipse in-
 cipiebat apparere,
 & in nobis habita-
 re: templum enim
 Domini inhabitatio
 cordis nostri est. Di-
 cit ergo iterum: *Ps. 41.*
quomodo apparebo Deo
Domino meo: & ma- Ps. 21.
gnificabor (inquit) co-
gnificabor in Ecclesia fra-
trum meorum, & de-
cantabo tibi in Eccle-
sia Sanctorum. Nos er-
go sumus, quos in-
duxit in terram bo-
nam. Quid ergo lac
& mel? Quia ab ini-
tio infans melle &
laete viuificatur, sic-
ut per fide promif-
sionis verbo dum

terra flu-
 entis lac
 & mel.
 Allegori-
 ca inter-
 pretatio

adnutrimur, sic vi-
 uificamur domina-
 tum agentes terra.
 Quis est, qui possit
 modo esse super be-
 stias, aut super aues,
 aut super pisces? sen-
 tire * debetis, quia
 superesse potestatis
 est, vt quis imperas
 * domino sit. *
 οπι το αρχην ελοισια εστιν,
 κελουση· ει ουω ου
 γινεται τουτο νυν, αρα
 υμιν ειρηκε; † ποτε, οταν
 η αυτοι τελειωθωμεν κλη-
 ρονομοι της διαθηκης
 κυριου ημεδαυ.

* I. debe-
 mus.

* I. do-
 minus.

Itorum
 de pas-
 sione
 Christi,
 & qui-
 busdam
 illius cir-
 cunstan-
 tiis.
 † I. cui.

vi. Intelligite er-
 go, filii dilecti, quia
 omnia bonus Do-
 minus ostendit no-
 bis, vt sciremus, cu
 per omnia gratias a-
 gere debeamus. Si
 ergo filius Dei, cum
 fit Dominus, qui in-
 cipiet iudicare viuos
 & mortuos, pas-
 fusest, vt plaga il-
 lius viuificaret nos,

γα ζωοποιουμενοι ησο-
 μεν κατακυριουοντες της
 ης. περιερηκε δε επαυω,
 οπι αυξανεδαωσαν, και
 δεχετωσαν ην ιχθυων.
 π ουω ο δυναμην ε αρχην
 θηριων, η ιχθυων, η πε-
 τεινων του ουρανου; αι-
 δανεδαυ γω οφειλομεν
 οπι το αρχην ελοισια εστιν,
 κελουση· ει ουω ου
 γινεται τουτο νυν, αρα
 υμιν ειρηκε; † ποτε, οταν
 η αυτοι τελειωθωμεν κλη-
 ρονομοι της διαθηκης
 κυριου ημεδαυ.

† I. ποτε

v. Ουκοιω νοειτε, τεκνα
 διφροσυνης, οπι παυτα ο
 καλος κυεος προεφανε-
 ρωσαν ημιν, ινα γνωμεν
 ω η παυτα διχαιρεσω-
 τεσ οφειλομεν αινειν· ει ευν
 ο υιος του θεου ον κυεος
 ε μηλων κρινειν ζωντα
 νεκροις επαθεν, ινα η πλη-
 γη αυτου ζωοποιηση ημας

πρὶ πλω κεφαλῶ αὐτῶ.
 Ἐξίως εἰς ἔρημον βληθή-
 τω. Ἐὖτε γάρ οὕτως, ἔτι
 αἰὶν ὁ βασιλεὺς τῶν βασι-
 λῶν εἰς πλω ἔρημον, καὶ ἀφαι-
 ρεῖ τὸ ἔριον, ἔτι πρὶ πλω
 ἔτι φρύγανον τὸ λεγόμε-
 νον βασιλῆα οὗ ἔτι βα-
 σιλεὺς εἰσάξει τρώαν ἐν
 τῇ χόρῳ διέλοκοντες ἔτι
 μόνης τῆς βασιλῆα. Ἐκαρ-
 ποὶ γλυκεῖς εἰσὶ. πὶ οὐὶ καὶ
 ἔτι πω; πωρσεχτε, ἔτι μὴ
 εἰς ἔτι δυσιασθήριον, ἔτι
 δὲ εἰς ἔτι κατὰ ἔριον ἐ-
 σεφανώμιον. ἔτι ὄψον-
 ται αὐτὸν, τότε τῇ λιμῆα.
 ἔτι ποδήρη ἔχονται ἔτι κόκ-
 κιν. ἔτι πλω σαρκῆα.
 καὶ ἐροῦσιν. οὐχ οὕτως ἐ-
 σιν, ὅν ποτε ἡμεῖς ἐσα-
 ρεῖσαιμι ἔτι οὐδινῆσαιτες, καὶ
 κατὰ κληθήσαιτες, καὶ ἐμπαξά-
 σωτες; ἀληθῶς ἔτι ἡμεῖς ὁ πω-

*circa caput illius, & sic
 in aram ponatur. & cum
 ita factum fuerit, addu-
 cite, qui ferat hircum in
 eremum, & auferat, &
 ponat illam in stirpe, qua
 dicitur rubus, cuius &
 fructus in agris adsumus
 inueniētes manducare hu-
 ius stirpis dulces fructus
 inueniuntur. Adquid
 ergo hoc, adtendite,
 unum ad aram, alium
 tanquam maledictum. &
 quare is, qui ma-
 ledictus coronatus.
 * Quia videbunt il-
 lum tunc in illa die
 clamydem habentē
 coccineam circa cor-
 pus, & dicent: non-
 ne hic est, quem nos
 crucifiximus fasti-
 dentes, & conspuē-
 tes, & compungen-
 tes? Vere hic fuit, qui*

*Christas
 die iudi-
 cii in
 clamyde
 purpu-
 rea ap-
 parebit.*

tunc se dicebat esse
 filium Dei. Sicut er-
 go similis, sic similes
 hircos & æquales, vt
 cum viderint * vnū
 ex illis tunc * pascen-
 tem, admirentur in
 similitudine capri.
 Ergo videtis figuram
 eius, qui passurus e-
 rat, Iesu. Quare & la-
 nā in medio spinarū
 ponunt? * figura Iesu
 Ecclesiæ posita: quia
 qui voluerit tollere
 lanam coccineam, o-
 portet illū multa pa-
 ti propter spinæ ne-
 quitiam, & coartatū
 sic dominari illius.
 Sic, inquit, qui voluit
 me videre, & adtingere
 regnum meum, debent
 compressi, & multa * pa-
 ti accipere.*

*Lana &
 spinarū
 tropolo-
 gia.*

Quam autem fi-
 guram putatis esse:
 quia præceptum est

Τίνα ἔτι δοκαῖτε τύπον ἔτι, ὅτι ἐτέλλεται τῷ

τε λέγων ἐαυτὸν υἱὸν θεοῦ εἶ-
 ναι. πῶς ἔτι ὁμοίως ἔτι ἔ-
 τιν, ὁμοίους τοῖς ἔτι κα-
 λῶν, καὶ ἴσοις. ἔτι ὅταν ἔτι
 σιν αὐτὸν ποτε ἐργάζομαι,
 ἐπιπλάγῃσονται ἔτι τῇ ἔ-
 μοιότητι ἔτι τρώου. καὶ οὐὶ
 + ἔτι τῶν τύπων ἔτι μὴ ἔτι + ἔτι.
 πῶς ἔτι ἔτι ἔτι. πὶ δὲ; ὅτι ἔτι
 ἔριον + καὶ μέσον ἀκανθῶν + ἔτι.
 πῶς ἔτι, τύπος ὅτι ἔτι ἔτι
 τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἔτι ἔτι
 + ὅτι ἔτι ἔτι τὸ ἔριον ἔτι + ἔτι.
 ἔτι κόκκινον, δὲ αὐτὸν πολ-
 λαῖ παθῆν, διὰ τὸ ἔτι ἔτι
 ἔτι ἔτι ἔτι ἀκανθῶν, ἔτι θλι-
 βέντα κυριώσαι. οὕτω, φη-
 σιν, ἔτι δέλοντες με ἔτι
 καὶ ἔτι ἔτι με ἔτι βα-
 σιλείας, ὁφείλοισι θλι-
 βέντες καὶ παθόντες ἔτι
 βεῖν με.

Ἰσραὴλ προσφέρειν δα-
 μαλιν τοῖς ἀνδράσιν ἐν οἷς
 ἀμάρτια τέλει αὐτῶν
 κατακαίειν. ἢ αἶρειν
 τότε ἢ ἀποδοῦναι παῖδας, ἢ
 βάλλειν εἰς ἀγῆν, ἢ ἀπο-
 πθέναι τὸ ἔλεον τὸ κόκκι-
 νον, ἢ ἕσσωπον, ἢ οὐ-
 τω ῥανθίζων. ἢ παῖδας
 καὶ ἐν αὐτῷ λαόν. ἵνα
 ἀγνίζωνται ὑπὸ τῶν ἀ-
 μαρτιῶν. νοεῖτε, πῶς ἀ-
 πλότη λέγει ὑμῖν, ὁ μὲν
 οὗτος ὅτιν ὁ Ἰησοῦς.
 ἢ προσφέροντες ἀν-
 δρες ἀμάρτιοι οἱ προσ-
 ενέγκαντες αὐτὸν ἐπὶ σφα-
 γλίῳ. εἶτα οὐκέτι ἀνδρες,
 οὐκέτι ἀμάρτιων ἢ δό-
 ξα. ἢ ῥανθίζοντες παῖ-
 δες, εὐαγγελίζομενοι ἡ-
 μῖν ἢ ἀφείποντες ἀμάρτιων,
 καὶ ἢ ἀγνισμόν τῆς καρδίας. οἷς ἔδωκε τῆ

populoludæorum of-
 ferre vaccam homi-
 nes, in quibus pecca-
 ta consummata sunt, &
 occisam comburere,
 & tollere tunc cine-
 rem pueros, & mit-
 tere in vasa fictilia, &
 suspendere in ligno
 lanam coccineam &
 hyssopū, & sic spar-
 gere pueros circa sin-
 gulas turbas populi,
 ut sanctificentur à
 peccatis. Videte er-
 go, quomodo in si-
 militudine dicat no-
 bis? Vacca erat Iesus;
 qui offerebant, ho-
 mines peccatores, hi
 qui obtulerunt eum
 ad victimā: qui spar-
 ferunt pueri, hi e-
 rant, qui nuntiaue-
 runt nobis remissio-
 nem peccatorum, &
 castitatem præcordii
 nostri: quibus dedit

Evangelii potestaté;
 qui sunt duodecim
 testimonium tribuū:
 quia duodecim sunt
 tribus ludæorū. Qua-
 re ergo & lana in li-
 gno est? quia qui cre-
 diderit in illum, vivet
 in perpetuum. Qua-
 re in vnum lanam &
 hyssopum? quia in re-
 gno illius dies erunt
 nequissimi, & sordi-
 di, quibus nos sana-
 bimur; & propter
 hoc dum sic fiunt,
 nobis lucida, illis au-
 tem obscura: quia
 non audierunt vo-
 cem Domini.
 vii. Dicit autem de

Εὐαγγελίου πλὴν ἕξου-
 σίαν, οὗσι δεκάδυο εἰς
 μάρτυριον ἢ φυλῶν,
 ὅτι δεκάδυο αἱ φυλαὶ
 τῆς Ἰσραὴλ εἰς τὸ κηρύσ-
 σεν. διὰ τὴν δὲ τρεῖς παῖ-
 δες ἢ ῥανθίζοντες & εἰς
 μάρτυριον ἢ ἕσσωπον,
 ἢ Ἰσαακ, ἢ Ἰακώβ, ὅ-
 τι οὗτοι μεγάλοι τῶ θεῷ.
 Ὅτι δὲ ἔλεον τῶν ἕξου-
 λων; ὅτι ἡ βασιλεία τῆς
 Ἰησοῦ τῶν ἕξουλων. διὰ
 τὴν ἢ ἐλπίζοντες εἰς αὐτὸν
 ζῆσοντες εἰς αἰῶνα. διὰ
 τὴν ἢ ἅμα τὸ ἔλεον ἢ ἕσσω-
 πον; ὅτι ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῶν ἡμέραι ἐ-
 σονται πονηραὶ καὶ ῥυπαραὶ, ἐν αἷς ἡμέραις
 σωθησόμεθα. ὅτι καὶ ἀλλῶν πλὴν σαρκὸς διὰ τῆς
 ῥύπου τῆς ἕσσωπου ἰάται. ἢ διὰ τῆς οὕτω γε-
 νόμεθα ἡμῖν μὲν ἕστι φανερά, οὐκίνοισ ἢ σκο-
 πτεῖν. ὅτι οὐκ ἤκουσαν φωνῆς τῆς κωρείου.
 ζ. λέγει ἢ πάλιν
 D. iij.

ωει τῶν αἰώνων, πῶς πε-
 εείδαμεν ἡμῶν, καὶ τὴν καρ-
 δίαν, λέγει ὁ κύριος ἐν τῷ
 ωροφήτῃ· εἰς ἀκοὴν ὠ-
 πίου † ὑπήκουσά μου,
 καὶ πάλιν λέγει ἀκοῆ ἀκού-
 (ον), καὶ οἱ πόρρωθεν ἀέ-
 ποίησα, γῶσσον), ἔωει-
 μηθήσατε, λέγει κύριος
 τὰς καρδίας ὑμῶν. καὶ
 πάλιν λέγει· ἀκούε Ισ-
 ραὴλ, ὅτι τὰ ὅ λέγει ὁ κύ-
 ριος ὁ θεός σου. καὶ πάλιν τὸ
 πνῦμα κυρίου ωροφη-
 τῆς· πῶς ὅτι ὁ θεὸς τῶν (ἡ-
 σαι εἰς ὧ αἰῶνα, ἀκοῆ
 ἀκουσάτω τῆς φωνῆς τοῦ
 παιδός μου. καὶ πάλιν λέ-
 γει· ἀκούε οὐρανε, ἔσιω-
 πῆτε ἡ γῆ, ὅτι ὁ θεὸς ἐλά-
 λησε ταῦτα εἰς μαρτύριον.
 ἔπάλιν λέγει, ἀκούσατε λόγον κυρίου ἀρχόντες τῆ
 λαῶ τούτου, ἔπάλιν λέγει· ἀκούσατε τῆνα, τῆς

† 1. ὑπὲρ
κουσέ.

auribus, quomodo
 circūcidat aures præ-
 cordii nostri, dixit
 per Prophetam: au-
 ditu auris exaudiuit me.
 Et iterum dicit: Au-
 ditione audient, qui lon-
 ge sunt, & quæ* faciet,
 scient. Circumcidite, di-
 cit Dominus, aures ve-
 stras, & iterum dicit:
 Audi Israhel, quia hæc
 dicit Dominus Deus
 tuus. Et iterum Spiri-
 tus Domini prophe-
 tat: quia qui vult vi-
 uere in perpetuum, au-
 ditione audiat vocē pueri
 mei. Et iterum dicit:
 Audi calum, & perci-
 pe auribus terra, quia
 Dominus locutus est. Et
 iterum dicit: Audite
 verbum Domini princi-
 pes populi huius. Et ite-
 rum: Audite vocē cla-

De ab-
 rogatio-
 ne circū-
 cisionis
 Mosai-
 cæ, & de
 circum-
 cisione
 aurium
 & cor-
 dis.
 Ps. 17.
 Esai. 33.
 † 1. feci.

* 1. cir-
cumci-
dit.

mantis in eremo. Ergo
 * circumcidite aures
 nostras, vt audito ver-
 bo credamus. Circū-
 cisionem autem di-
 xit, non corporis. Sed
 prætereunt: quia an-
 gelus nequam doce-
 bat illos. Dicit autem
 ad illos: Hæc dicit Do-
 minus Deus vester. Hic
 inuenio nouam legem.
 Va illis, qui seminant in
 spinis. Circumcidite vos
 Domino vestro. Hoc
 est, audite Dominum
 vestrum: & circum-
 cidite nequitiam de
 præcordiis vestris. Di-
 cit autem iterum: Ec-
 ce dicit Dominus: om-
 nes nationes sine circum-
 cisione corporis sunt: hic
 autem populus sine cir-
 cumcissione cordis est.
 Sed etiam circumci-

Hier. 4.

Hier. 9.

φωνῆς βοῶσης ἐν τῇ ἐρή-
 μῳ· οὐκοῦν ωείτεμεν
 ἡμῶν τὰς ἀκοὰς, ἵνα ἀ-
 κούσαντες λόγον πνεύμα-
 τος· ἡ γὰρ πρῆβλη, ἐφ' ἣ
 πεποίθασι, κατήρη). πε-
 ριτομεν ἢ εἴρηκεν, οὐ
 σαρκὸς γνηθίωσα. ἀλ-
 λά ἔβρεθησαν· ὅτι ἀγγε-
 λος ποιηρὸς ἐσόφισεν αὐ-
 τοῖς. λέγει ὡρος αὐτοῖς·
 τὰ δὲ λέγει κύριος ὁ θεός
 ὑμῶν· ὁ δὲ διέλειπον ἐν-
 τολῶν, μὴ ἀπειρηται ἐπὶ
 ἀκωνδαν πρῆβληθητε τῶ
 κωείω ὑμῶν· καὶ πῆ λέγει·
 περῆβληθητε τὸ σκλη-
 ρὸν τῆς καρδίας ὑμῶν, ἔ
 τράχηλον ὑμῶν, οὐ
 μὴ σκληρωέτε· καὶ πάλ-
 λιν· ἰδοὺ λέγει ὁ κύριος·
 πάντα τὰ ἔθνη ἀπερῆβληται, ἀκρόβυσα, ὁ δὲ
 λαὸς ὡς ἀπρῆβλητος καρδία· ἀλλὰ ἐρεῖς, καὶ μὴ

περιτέμνεται ὁ λαός εἰς
 σφραγίδα. ἀλλὰ ἔπειτα
 Σύρ[Ⓞ], καὶ Ἄρα^ψ, καὶ
 πάντες οἱ ἱερεῖς τῶν εἰδω-
 λων. ἄρα οὐ καὶ κείνοι ἐκ
 τῆς διαθηκῆς αὐτῆς εἰσιν; ἀλ-
 λά ἔπειτα Αἰγύπτιοι ἐν πρι-
 μῆ εἰσι. μάθετε οὖν, τέκνα,
 πρὶ πάντων πλοισίως, ὅτι
 Ἀβραάμ ὁ πατριάρχης πρι-
 μῆ δούε ἐν πνεύματι
 προβλέψας εἰς τὸν υἱόν
 (πριέτεμε) λαβὼν βιῶν
 γραμματῶν δόγματα·
 λέγει γὰρ ἔπειτα μὲν Ἀ-
 βραάμ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς
 αἰδρας, ἔπειτα καὶ τελα-
 κοσίους. τίς οὖν δώδεκα
 τούτων γῶσις; μάθετε τοὺς
 δικαστικὰς πατριάρχης, εἴτα
 τῶν τελακοσίους· τὸ δὲ δέκα καὶ ὀκτώ, ἰώτα δέ-
 κα, ἦτα ὀκτώ. ἔστι Ἰησοῦς· ὅτι ἡ σαυρὸς ἐν τῷ Γ,
 ἠρῶγεν ἔχεν πέντε γράμματα. λέγει καὶ τοὺς τελακοσίους·
 quia

fus est populus * in * lignū
 signo; sed & Iudæus
 & Arabs, & omnes
 sacerdotes idolorum. Variarū
 & Ægyptii. Ergo & hi nationū
 circum-
 cisionis.
 quos * dicit filios A-
 brahæ de omnibus
 gentibus: quia Abra-
 ham primus circum-
 cisionē dedit. In spi-
 ritu, quod prospicie-
 bat in Iesū circūcidit
 de domo sua homines
 trecetos octodecim,
 * quia primatum tre-
 centi sunt; & distin-
 ctione facta dicit x. &
 viii. Habes in dua-
 bus literis Iesum (in
 quibus) incipiebat
 habere donum, tunc
 dicit, & trecetos
 habes in vna litera,
 TAV, crucem. Scitote

quia naturale donū
 doctrinæ suæ posuit
 in nobis. Nemo ar-
 tius didicit à me ver-
 bum, sed scio, quia
 digni estis.
 VIII. Quare autem
 Moyses dicit: Non mā-
 ducabis porcinam, nec a-
 quilam, nec accipitrem,
 nec corvum, nec omnem
 piscem, qui non habet in
 se squamam. Tres acce-
 pit Moyses in con-
 scientia sua constitu-
 tiones. Ad summa di-
 cit illis in secunda le-
 ge: *disponam ad po-
 pulum hunc equitates
 meas.* Ergo non est
 mandatum Dei, ne
 manducet, sed Moy-
 ses in figura locutus
 est illis. Porcinæ * er-
 cū πνεύματι ἐλάλησε. † τὸ οὐχὶ χοῖρ[Ⓞ] πατριάρχης † ἡ. π.

De ab-
 rogatio-
 ne legis
 Moisaicæ
 quoad
 eficas
 prohibi-
 tas.
 Leuit.
 xi.
 Deut.
 14.
 * l. por-
 cinam

δηλοῖ οὐχὶ τὸ μὴ Ἰη-
 σοῦς ἐν τοῖς δυοῖν γραμ-
 μασι, καὶ ἐν τῷ σαρ-
 ρὸν οἶδεν, ὅτι πρὸ ἐμφυ-
 τὸν δωρεὰ τῆς διδαχῆς
 αὐτῆς δέ μὲν ἐν τῷ ἰσραὴλ· οὐδεὶς γνησιώτερον ἐ-
 μαθεν ἀπ' ἐμοῦ λόγον· ἀλλὰ οἶδα, ὅτι ἀξιοῦ
 ἐσεὶ ὑμεῖς.
 ἡ. Οὐχὶ ἡ Μωσῆς εἶ-
 ρηκεν, οὐ φάγετε χοῖρον,
 οὐδὲ αἰετὸν, οὐδὲ ὄξυπτε-
 ρον, οὐδὲ κόρακα, οὐδὲ
 πάντα ἰχθυῶν, ὅς οὐκ ἔ-
 χε λεπίδα ἐν αὐτῷ, τεία
 ἔλαβεν ἐν τῇ συνέσει δό-
 γματα. πρῶτος γάρ τοι λέγει
 λόγοις αὐτοῖς ἐν τῷ δευ-
 τερονομίῳ· καὶ διαθήσον-
 ται πατριάρχης τοῖς λαοῖν τῶν
 δικαστικῶν μου. ἄ-
 ρα οὐκ ἔστιν ἐπιτολή θεοῦ
 τὸ μὴ φάγετε, Μωσῆς δὲ
 τὸ μὴ φάγετε, Μωσῆς δὲ
 ἐν πνεύματι ἐλάλησε. † τὸ οὐχὶ χοῖρ[Ⓞ] πατριάρχης † ἡ. π.

† ἡ. π.
 διόσμου.

Τούτο εἶρηκεν. οὐ μὴ κολ-
 ληθήσῃ, Φησὶν, αὐθροῦ ποῖς
 ποῖσ' τοῖς, οἱ ἕνεσ' ὁμοιοὶ εἰσι
 χείροισ. ὅταν ᾗ ἅπαντα
 λῶσιν ἐπὶ λαοθρόον. ἔξ
 κωρὲς ἐαυτῶν, ὅταν ᾗ ὑ-
 σερητῶσιν, ἐπιγνώσκουσι
 τὸ κύριον. Ἐχοῖρ ὅταν
 σφύγη, οὐκ οἶδε τὸ κύριον.
 ἔταν ᾗ πεινάζη, κραιναίζη,
 καὶ λαβῶν πάλιν, σὺ πᾶ.
 Οὐδὲ μὴ φάγη, Φησὶ, τὸ
 αἰετόν, ἔδε τὸ ἄξυπτερον, ἔ-
 δε τὸ ἰκτῖνα, ἔδε τὸ κόρακα.
 οὐ μὴ, Φησὶ, κολληθήσῃ
 αὐθροῦ ποῖς ποιούτοῖς, οἱ π-
 νες οὐκ οἶδασι διὰ κόπου,
 καὶ ἰδρωτὸς πύρεζεν ἐαυ-
 τοῖς τὸ ἔσφλω, ἀλλὰ ἀρ-
 πάζοισι τὰ ἀλλόθια ἐν ἀ-
 νομίᾳ, καὶ ἐπιτηρέσιν, ὡς ἐν
 ἀκαραιοσύνη περιπαίοντες,
 καὶ καθήμνα, ἀργὰ ταῦτα ἐπιζητεῖ, πῶς ἀλλοθρίας

go ad hoc dixit: Non e-
 ris coniunctus hominibus
 talibus, qui cum luxuriāt,
 obliuiscuntur dominum
 suum. Porcus enim cū
 manducat, Dominū
 non nouit; cum esur-
 rit, tunc clamat; &
 cum accepit, iterum,
 tacet. Nec manducabis,
 inquit, aquilam, aut ac-
 cipitrem, aut cornu-
 Hoc dicit: non adiū-
 geste, nec similibis
 talibus hominibus,
 qui nesciunt per la-
 borem & sudorem si-
 bi acquirere escam,
 sed rapiunt alienam
 per suam iniquitatē;
 & obseruant quasi in
 simplicitate ambulā-
 tes quem dispolient:
 sic auēs istæ solæ sibi
 non acquirentes es-
 cam, sed pigræ se-
 dentes quærunt, quo-
 modo alienas carnes

tropolo-
 gia va-
 riae de
 escis
 prohibi-
 tis.

deuorent, cum sint
 pestilentiosæ per suā
 nequitiam. Non man-
 ducabis, inquit, mur-
 nam, nec polyrum, nec
 sepiam. Non, inquit,
 similibis adhærens
 talibus hominibus,
 qui in perpetuo im-
 pii & iudicati iam
 mortui sunt. Hi enim
 pisces soli maledicti
 sunt, non natantes
 sicut reliqui, sed in
 ima altitudinis terra
 inhabitant, sed nec le-
 porem manducabis. Ut
 quid dicit? Non e-
 ris, inquit, corruptor
 puerorum, nec simi-
 labis talibus, quia le-
 pus singulis annis fa-
 cit ad sellandum sin-
 gula foramina, &
 quotquot annis vi-
 uit, totidem forami-
 na facit. Sed nec bel-

Polypus
 & sepia.

Lepus.

σαρκας κατὰ φάγη, ὄντα
 λοιμὰ τῇ πονηρίᾳ αὐτῶν.
 καὶ οὐ μὴ φάγη, Φησὶ,
 σμύρανδον, οὐδὲ πολύπο-
 δα, ἔδε σιπίαν, ἔ μὴ, Φη-
 σὶν, ὁμοιωθήσῃ κολλώμε-
 νος αὐθροῦ ποῖς τοῖοῦ τοῖς, οἱ
 ἕνεσ' εἰς τέλος εἰσὶν ἀσε-
 βεῖς, καὶ κεκριμένοι τῷ
 θανάτῳ, ὡς καὶ ταῦτα
 τὰ ἰχθύδια μόνον ἐπικα-
 τάρατα ἐν τῷ βύθῳ νή-
 χεται, μὴ κολυμβῶντα,
 ὡς τὰ λοιπὰ, ἀλλὰ ἐν τῇ
 γῆ καὶ τῷ βύθῳ κατὰ
 καὶ. ἀλλὰ καὶ τὸ δασύ-
 ποδα οὐ φάγη, Φησὶν.
 πρὸς τί; οὐ μὴ γῆ πα-
 δοφθόρῃ, οὐδὲ ὁμοιω-
 θήσῃ τοῖς τοῖοῦ τοῖς. ὅτι ὁ
 λαγῶδες κατ' ἐξαιρῶν
 πλεονεκτεῖ τὸ ἀφάδουσιν,
 ὅσα γὰρ ἐπὶ τῇ τσαύτῃ ἔχει πρύπας. ἀλλὰ οὐδὲ

πλεῖ ὑαίνας φάγη· ἔμῃ, φησὶ, γένη μοιχος, οὐδὲ φθορῶς, οὐδὲ ὁμοιωθήση τοῖς ποιούτοις. πρὸς τίς τῆς γὰρ τὸ ζῶον παρ' ἐνιαυτὸν ἀλλάσσει πλεῖ φύσιν, καὶ ποτε μὲν ἄρρεν, ποτὲ δὲ θήλυ γίγνεται. ἀλλὰ καὶ πλεῖ γὰρ ἀλλὰ ἐμίσησε καλῶς. οὐ μὴ γὰρ, φησὶν, ὁμοιωθήση τοῖς ποιούτοις, οἷοις ἀκούουσι αἰομίαν ποιούτοις τῶ σώματι, διὰ ἀκαθαρσίαν, οὐδὲ κοληθήση τῆς ἀκατάρτοις τῆς πλεῖ αἰομίαν ποιούτοις τῶ σώματι. τὸ γὰρ ζῶον τῆς τῶ σώματι κῆ. πρὸ τῆ βρωμάτων μὲν ἐν Μωσῆς ἔτα δόγμαται ἐν πνύματι, ἐλάλησεν. οἱ δὲ κατ' ἐπαθυμίαν τῆς σαρκὸς, ὡς πρὸς βρω-

luam, inquit, manducabis: Hoc est non eris mœchus, aut adulter, nec corruptor, nec similabis talibus: quia hæc bestia alternis annis mutat naturam, & fit modo masculus, modo femina. Sed & quod dicit: *Mustelam odibis*: Non eris, inquit, talis, qui audit iniquitatem, & loquitur immunditiam: Non, inquit, adhærebis immundis, qui faciunt iniquitatem ore suo. De escis ergo Moyses acceptis tribus constitutionibus in Spiritu, sic locutus est: illi autem secundum concupiscentiam corporis, tanquam de escis diceret, sic percepe-

hyana.
Mustela.

Primi verficuli,
Primi Psalmi præclara expositio.
† I. tenebris.

Tropologia de animalibus quæ ruminât, & diiungunt vngulam.

runt. Accepit autem earum trium constitutionum scientiam David, & dicit: *Beatus vir, qui non abiit in concilio impiorum*, sicut pisces eunt in tenebras. *Nec in via peccatorum stetit*: sicut qui videntur timere, & exerrant, tanquam porcus: *Nec in pestilentia cathedra sedit*: sicut aves, quæ sedent ad rapinam. Habetis * consummatam de escis. Sed dicit Moyses: *Manducabitis omne quod ruminat*, hoc est, qui esca accepta scit eum, qui se paciscit in se refrigerari. Benedicit prouidens mandatum. Quid ergo dicit: adhærete

μάτων. λαμβάνει δὲ τείων δόγματων γῶσιν Δαβὶδ, καὶ λέγει ὁμοίως· μακάριος ἄνθρωπος, ὅς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλή ἀσεβῶν. καθὼς οἱ ἰχθύες πορεύονται ἐν σκοτει εἰς τὰ βάθη, καὶ ἐν ὁδῷ ἀμδρωτῶν οὐκ ἐση, καθὼς ὁ δοκοῦντες φοβεῖσθαι τὸ κύνειον, ἀμδρωτοῖσιν ὡς χοῖροι· καὶ ἐπὶ καθάρσιν λειμῶν οὐκ ἐκάθισε, καθὼς τὰ πεπνυμένα τὰ καθάρσιν εἰς τὸ πρῶτον. ἔχετε τελείως καὶ πρὸς τῆς γῶσεως· ἀλλὰ εἶπε Μωσῆς· φάγετε πᾶν τὸ δίχηλον, ὅ ἐν τῷ κύνειον. πὶ λέγει; τὸ τρυφῶν λαμβάνων, οἶδὲ τὸ τρέφοντα αὐτὸν, ἐπὶ αὐτῷ αἰσπαυδῶν δὲ φραίνεσθαι δοκεῖ. καθὼς εἶπε· βλέπων τὸ ἐν τῷ κύνειον· πὶ οὐ λέγει; κολ-

λαῶν μὲν τῶν φόβου-
 μύων **Ⓢ** κῶρι **Ⓢ**, μὲν
 τῶν μὲν γέροντων, ὁ ἔλα-
 βῶν, † διάσαλμα ρή-
 ματος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὲν
 τῶν λαλοῦντων τὰ δι-
 κηνώματα κυρίου, καὶ
 τηρουμένων, μὲν τῶν εἰδού-
 των, ὅτι ἡ μὲν ἐπιέρχον ἐ-
 σὶ διφροσεύης, καὶ μα-
 ρυκωμύων **Ⓢ** λόγον κυ-
 ρίου· τί δὲ τὸ διχρηλωῶ
 ὅτι ὁ δίκαιος ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ περιπατεῖ,
 καὶ **Ⓢ** ἀγιῶν αἰῶνα κηδεύεται. βλέπετε πῶς
 ἐνομοτέθησε Μωσῆς καλῶς· ἀλλὰ πόθεν σιεί-
 νοις ταῦτα νοῆσαι, ἢ σιωπῆσαι. Ἡμεῖς οὐκ ἐ-
 καίως νοήσατες τὰς ἐντολάς, λαλοῦμεν ὡς ἡ-
 δέλησε κῶρι **Ⓢ**· διὰ τῆς περιέταμης τῆς ἀ-
 κοῆς ἡμῶν, καὶ τῆς καρδίας, ἵνα σιωπῶμεν
 ταῦτα.

† Ζ. διά-
 σαλμα.

θ' Ζητήσωμεν ἵ εἰ ἡμέ-
 λησε τῷ κυρίῳ προσφα-
 νεῖσθαι πρὸς τὸ ὕδατος,

eis, * qui tenent di-
 stinctum sermonem
 in corde suo, & cum
 eis qui loquuntur æ-
 quitates Domini, qui
 sciunt, quia assidua
 lectio utilis est. * Vi-
 dere quomodo spiri-
 tualiter legem con-
 stituit Moyses. Sed
 unde illis, hæc intel-
 ligere? Nos autem
 intelligentes manda-
 ta, loquimur, sicut
 voluit Dominus.

ix. Queramus er-
 go, si curæ fuerit
 Domino ostendere

de aqua & de cruce.
 De aqua scriptum est
 ad populum Iudæo-
 rum, quomodo tin-
 ctionem, quæ adfert
 remissionem pecca-
 torum non recipiāt,
 sed sibi instituant: di-
 cit ergo Propheta:
 Hierem. Sic horruit cælum, & in
 hoc plurimū expavit ter-
 ra, quia duo mala fecit
 populus hic, me dereli-
 querunt fontem aquæ vi-
 tæ, & foderunt sibi la-
 cus detritos, qui non pos-
 sunt aquam portare. Nū-
 quid petra renuosa est
 mons sanctus meus Si-
 na? eritis enim tanquam
 aliis pusillis ablati. Et
 iterum dicit Esaias:
 Ego antecedam te, &
 montes aquabo, & ostia
 area contribulabo, &
 stias ἀφηρημῶνης· καὶ πάλιν λέγει ὁ προ-
 φῆτης· ἐγὼ πρόβλημα ἐμὸν προσώπῳ σου, καὶ ὄρη
 ὀμαλίω, καὶ ὄρη χαλκαῖς σιωπῶμεν, καὶ

καὶ τῶν σκουροῦ· περὶ
 μὲν τῶν ὕδατος γέγρα-
 πται ἐπὶ **Ⓢ** Ἰσραὴλ,
 πῶς τὸ βάπτισμα τὸ *
 φέρῃ εἰς ἀφεσιν ἀμάρ-
 τῶν, οὐ μὴ προσδέ-
 ζωνται· ἀλλ' ἐαυτοῖς οἰκο-
 δομήσουσι. λέγει οὖν ὁ
 προφῆτης· ἐμῆσι οὐρα-
 νῆ, & ἐπὶ τούτῳ φριξά-
 τω λίθῳ, ὅτι δύο μεγάλα
 καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ
 λαός· ὅτι· ἐμὲ ἐγκατέλι-
 πον πηγὴν ζωῆς, καὶ ἐ-
 αυτοῖς ὠρυξαν λάκκους
 σιωπῶντες. μὴ πεί-
 στα ἔρημος ὅτι τὸ ὄρη
 τὸ ἅγιόν μου Σινᾶ; ἔσε-
 δε γὰρ ὡς πετεινοῦ νε-
 οαστοῖ ἀπιστῶμεν· νεοσ-
 σιας ἀφηρημῶνης· καὶ πάλιν λέγει ὁ προ-
 φῆτης· ἐγὼ πρόβλημα ἐμὸν προσώπῳ σου, καὶ ὄρη
 ὀμαλίω, καὶ ὄρη χαλκαῖς σιωπῶμεν, καὶ

Hierem.

Esai. 16.

cap. 45.

μοχλαί σιδηροί σπυ-
 θλάσω, κὶ δώσω σοι θη-
 σαυροὺς σκοτεινοὺς, ἄπο-
 κρύφους, ἀοράτους, ἵνα
 γνώσῃ, ὅτι κύριος ὁ
 θεός, καὶ κατοικήσῃ ἐν
 ὑψηλαῖς ἀσπληνοῖς πέτραις
 ἰσχυραῖς. εἶπα πάλιν ἐν
 τῷ ὕδατι, τὸ ὕδωρ αὐτῶν
 πρὸν βασιλεία μετὰ δό-
 ξης ὄψεσθε, καὶ ἡ ψυχὴ
 ὑμῶν μὴ φοβηθήσεται φόβον κυ-
 είου. καὶ πάλιν ἐν ἄλ-
 λω πρὸς φητή λέγει· ἔ-
 σαι ὅσα ταῦτα ποιοῦν, ὡς τὸ
 ξύλον πεφυτευμένον πα-
 ρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδά-
 των, ὃ ὅταν κερπὸν αὐτῶν
 δώσῃ ἐν καιρῷ αὐτῶν· καὶ
 τὰ φύλλα αὐτῶν οὐκ ἀπορ-
 ρυήσεται, καὶ πάντα
 ὅσα ἐν ποιῇ κατευοδθήσεται·
 οὐχ οὕτως ὁ ἀσεβὴς οὐχ
 οὕτως, ἀλλ' ὡσαύτως ὅταν
 σιείπῃ ὁ αἴεμα ἀπὸ
 πρὸς σου τῆς

ferras ferreas confrin-
 gam, & dabo tibi the-
 sauros obscuros, inuisos,
 ut sciant, quia ego sum
 Dominus Deus, inhabi-
 tans in altissima spelun-
 ca fortis petra, & aqua
 illius fidelis. Regem cum
 magnitudine videbitis,
 & anima vestra medi-
 tabitur timorem. Et ite-
 rum David dicit: e-
 rit qui hæc facere
 cœperit: *tanquam li-*
gnum, quod plantatum
est iuxta tractus aqua-
rum, quod fructum suum
dabit tempore suo: &
folia eius non decident,
sed omnia quacumque
facciet, prosperabuntur:
non sic impii, non sic; sed
tanquã pulvis quem ab-
iecit ventus a facie ter-
rae.

Esai. 33.

Psal. 1.

Præclara
 expositio
 quorundam
 versiculorum
 primi
 Psal. 1.

* l. ab-
iicit.

ra. Propterea non resur-
 gunt impii in iudicio,
 neque peccatores in con-
 silio iustorum: quoniam
 scit Deus viam iusto-
 rum, & via impiorum
 peribit. Sentire autem
 debetis, quomodo a-
 quam & crucem in
 vno dono constituit.
 Hoc ergo dicit: felices,
 qui sperauerunt
 in aquam, & in cru-
 cem, mercedem in
 tempore suo: Tunc,
 inquit, reddam: mo-
 do autem, qui dicit:
 folia illius non decident.
 Hoc est, quia omnis
 sermo, qui exierit per
 os vestrum, erit in
 spem & resurrectio-
 nem multis. Et ite-
 rum alius Propheta
 dicit: Erunt Jacob lauda-

της· διὰ τῆς οὐκ ἀπιστή-
 στονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει,
 οὐδὲ ἀμάρτανλοι ἐν βελῆ
 δικαίων. ὅτι γνώσκει κύ-
 ριος ὁδὸν δικαίων, καὶ
 ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείπεται.
 ἀιδάνεσθε πῶς τὸ ὕδωρ,
 καὶ τὸ στυρόν ἐπὶ τὸ
 αὐτὸ ὕδατος. τῆς τοῦ λέ-
 γει· μακάριοι ἐπὶ τὸ
 στυρόν ἐλπίσαντες κατε-
 βησαν εἰς τὸ ὕδωρ· ὅτι τὸν
 μὴ μισθὸν (λέγει) ἐν
 καίρῳ αὐτῶν· τότε, φη-
 σὶν, ἄπο δώσω. νῦν δὲ λέ-
 γει· τὰ φύλλα οὐκ ἀπορ-
 ρυήσεται. τῆς λέγει· ἐ-
 πι πάντων ῥήματα ὁ ἐσθὲ ἐξέλ-
 θη ἐξ ὑμῶν διὰ τοῦ σῶ-
 ματος ἐν πίστι καὶ ἀγά-
 πῃ ἔσαι εἰς ἑπιπροφωδὴ καὶ ἐλπίδα πολ-
 λοις· πάλιν ἔπειρῃ πρὸς φητῆς λέγει· καὶ
 λέγει ἡ γῆ τοῦ Ιακώβ ἐπαυνομένη παρὰ πα-

πρὸ πάντων ἐξέτεινε
 τὰς χεῖρας, καὶ οὐκ ἔπαυσε
 λαλεῖν ἕως ὅτου ἔθα-
 ναδουῶτο. **Πρὸς π;** ἵνα
 γινώσκῃ, ὅτι οὐ δύναται
 σωθῆναι, ἐὰν μὴ ἐπι-
 αὐτῷ ἐλπῶσι. **Εὐ** ἐ-
 πέρω **Πρὸς φήμη λέγει.** ὁ-
 λω πῶς ἡμέραν ἐξε-
 πύττωσα τὰς χεῖρας μου
Πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα,
 καὶ ἀνπλέροντα ὁδῶ δι-
 κεία μου. καὶ πάλιν Μω-
 σῆς ποιεῖ τύπον τοῦ Ἰησοῦ.
 ὅτι δὲ αὐτὸν παθεῖν, καὶ
 αὐτὸν † ζωοποιήσοισι, ὃν
 δόξωσιν ἀπολωλέναι ἐν
 σημαίῳ, πῖπλοντες τοῦ Ἰσ-
 ραήλ. ἐποίησε ἄρα πάντα
 ὄφιν δάκνειν αὐτοὺς, καὶ
 ἀπέθνησκον. **Ἰησὺς** ἢ **Πρὸς** ἀ-
 γασίς διὰ τὸ ὄφεως ἐν **Εὐα** γέρονεν, ἵνα ἐλέγξῃ

stans manus exten-
 debat, & vincebant
 Iudæi; deinde cum
 deposuerat, vincebat
 Amalec. Hoc ad
 quid? ut scirent, quia
 non possunt liberari,
 nisi in cruce Christi
 sperauerint. Et ite-
 rum dicit in alio Pro-
 pheta: *Expandi manus* *Esai. 69.*
meas tota die ad populum
impersuasibilem & con-
tradicentem via iustæ.
 Item Moyses facit fi-
 guram Iesu, quia o-
 porteabat illum pati,
 & quia ipse viuifica-
 uit, quem illi puta-
 uerunt perdidisse. Ca-
 dente enim populo
 Iudæorum, quia iuf-
 ferat Dominus, ut
 morsu colubræ mœ-
 rerentur, quia præ-
 teritio Eux per colu-
 bram fuerat, voluit

Allego-
 ria de
 serpente
 æreo.
 Exod.
 20.
 Deut. 6.

Num. 21.
 Sap. 16.

Allego-
 ria de
 Iosue.

illos corripere, & id-
 eo sic morti tradere,
 qui madata eius præ-
 terierunt. Ad sum-
 mam, ut ipse Moyses,
 qui præceperat, di-
 cit: *Non erit vobis, ne-*
que conflatile, neq; scul-
ptile, ipse fecit serpen-
 tem æreum, ut figu-
 ram Iesu ostenderet;
 & posuit in cruce, &
 per præcones conuo-
 cavit populum: &
 cum venissent, roga-
 bant Moysen, ut pro-
 fanitate eorum Do-
 minum rogaret; &
 tunc dixit illis Moy-
 ses: *Cum aliquis ex vo-*
bis morsus fuerit, ve-
niat ad colubram, & spe-
ret, quoniam cum sit ip-
sa mortua, potest alias sa-
nare, & sine mora cura-
bitur: & ita faciebant.

45
 αὐτοὺς, ὅτι διὰ πῶς πα-
 ράβασιν αὐτῶν ἐν θλίψι
 θανάτου παραδοθήσονται.
Πρὸς γέ τοι αὐτὸς Μω-
 σῆς ἐν τειλαίῳ οὐκ ἔσαι
 ὑμῖν, οὔτε γλυπτόν, οὔτε
 χωνυτόν εἰς θεὸν ὑμῖν,
 ποιεῖ, ἵνα τύπον τῆς Ἰησοῦ
 δείξῃ. ποιεῖ οὖν Μωσῆς
 χαλκοῦ ὄφιν, **Εὐ** πῖπλον
 † ἐν δόξῳ, καὶ κηρύγματι **†** **Πρὸς**
 καλεῖ τὸ λαόν. ἐλθόντες ἐν **†**
Ἰησὺ τὸ αὐτὸ, ἐδέοντο Μω-
 σέως, ἵνα ἴσω ἐρ αὐτῶν ἀ-
 νενέγκῃ θεόμυρον **Πρὸς**
 τῆς ἰάσεως αὐτῶν. εἶπε δὲ
Πρὸς αὐτῶν Μωσῆς:
 ὅταν, φησὶ, † δὲ χθῆ τις
 ὑμῶν, ἐλθέτω **Ἰησὺ** **Πρὸς**
 ὄφιν **Πρὸς** τῆς ξύλου
Ἰησὺ καί μυρον **Πρὸς**, καὶ ἐλπ-
 σάτω πισεύσας, ὅτι νεκρὸς ὢν δυνάται ζωοποιεῖ-
 σαι. **Εὐ** παραχρημα σωθήσεται, καὶ ἔτιως ἐποίωσω.

ἐχθρῶν ἢ ἐν τούτῳ πάλιν λέγει ἔτι ἰησοῦ, ὅτι ἐν αὐτῷ πάλιν, καὶ εἰς αὐτόν· πάλιν λέγει πάλιν Μωσῆς τῷ ἰησοῦ τῷ τῆς Ναυῆ υἱῷ, Ἰησοῦς αὐτῷ πῦρ ὄνομα ὄντι φερόμενη, ἵνα μόνον ἀκούσῃ πᾶς λαός, ὅτι πάντα ὁ πατήρ φερόμενος τῷ υἱῷ ἰησοῦ υἱῷ Ναυῆ· καὶ Ἰησοῦς τῆς ὀνομασίας, ὅποτε ἐπεμψε κατεσκόπον τῆς γῆς· λάβε βιβλίον εἰς τὰς χεῖρας σου, καὶ γράψον αὐτὸ λέγει κύριος· ὅτι ἐκρίζων ἐκκόψα πάντα τὸ οἶκον τῆς Ἀμαλήκ ὁ υἱὸς τῆς θεοῦ ἐπὶ ἐσάτων τῶν ἡμερῶν.
 † ὁ δὲ πάλιν ἰησοῦς ἔχῃ ὁ υἱὸς ἀνθρώπου, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τῷ πνεύματι καὶ ἐν σαρκὶ φανερωθείς. ἐπεὶ οὐκ ἄλλοι λέγαν, ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς ὄντι Δαβὶδ, φοβού-

Quid dicit iterum *Num.* Moyses, Aufe filio Naue? vt ostenderet Iesum esse filiū Dei, audiete populo, quia omnia pater ostendit filio suo. Clamavit Moyses filiū Naue, & imposuit illi nomen Iesus, & dicit: *Accipe librum in manu tua, & scribe, quae dicit Dominus, quia amputavit à radicibus omnem domum Amalec Filius Dei Iesus in nouissimis diebus.* Ecce iterum Iesus non filius Naue, sed filius Dei in carne apparuit. Iterum dicit Da-

cap. 45.

uid: *Dixit Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos sub pedibus tuis.* Et iterum dicit Esaias: *Sic dicit Dominus Christo meo Domino, cuius tenui dexteram, exaudient illum gentes, & virtutem regum corrumpam.* Videte quomodo illum Prophetæ Dominum, non tantum filium dicunt.

De probatione populi Iudaici, & gentium adoptione.

x. Queramus igitur, si hic populus hereditatem capit, & testamentum in illis est, aut in nobis: de hoc audite, * sic scriptum est. Rogabat Isaac pro Rebecca uxore sua, quia sterilis erat. Et Rebecca

ἔειπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ἐπάλιν λέγει οὕτως Ησαίας· εἶπε κύριος τῷ Χριστῷ μου κύριον ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, ἵνα ἀκούσῃ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ ἰσχυρῶν βασιλέων διαρρήξω. Ἴδε πᾶς λέγει Δαβὶδ αὐτὸν κύριον ὡς υἱὸν θεοῦ.

i. Αλλ' ἴδωμεν, εἰ οὗτος ὁ λαὸς κληρονόμος, ἢ πατήρ, ἢ εἰ ἢ διαθήκη εἰς ἡμᾶς, ἢ εἰς αἰετοὺς. ἀκούσατε νῦν τὸν λαόν, πάλιν λέγει ἡ γραφή· εἶπε ὁ ἰσαακ τῇ Ρεβέκκῃ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στείρα ἦν καὶ συνέλαβεν. εἶπε καὶ ἔζηλα Ρε-

Είκα πυθέσθαι ὡς ἠκού-
 είου· καὶ εἶπε κύριος
 πρὸς αὐτὸν· δύο ἔθνη
 ἐν τῇ γαστρὶ σου, καὶ δύο
 λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου, ὁ
 λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, ὁ
 ὁ μείζων δουλεύσει τῷ
 ἐλάσσονι. αἰδοῦνε δὲ οὐ
 Φείλετε, τίς ὁ Ισαακ, τίς ἡ
 Ρεβέκκα, καὶ ἵπτι πῶς
 δέδωκεν, ὅτι μείζων ὁ
 λαὸς ἔσται, ἢ οὐκ εἶναι· καὶ
 ἐν ἄλλῃ προφητεῖᾳ λέγει
 Φανερότερον ὁ Ιακώβ
 πρὸς Ἰωσήφ τὸν υἱὸν
 αὐτοῦ· λέγων· ἰδοὺ οὐκ ἐ-
 σέρησέ με κύριος πρὸς
 σὸν πνεῦμα σου· προσάγαγε
 μοι ἐδὼ υἱοὶ σου, ἵνα δι-
 λογήσω αὐτοῖς· καὶ προσήγαγε
 Εφραὶμ καὶ
 Μανασσή δέλων ἵνα διλογήθῃ· ὅτι
 περιεβύτερον ἔτι· ὁ γὰρ Ἰωσήφ
 προσήγαγε εἰς πρὸς δε-
 ξιά του χεῖρα τῆς πατρὸς
 Ιακώβ· εἶδε δὲ Ἰακώβ πύ-

quærebat à Domino, quid portaret, & dixit illi Dominus: *Duae nationes in utero tuo sunt, & duo populi ex utero tuo nascentur, & maior serviet minori.* Intelligite, quis sit Isaac, & quæ Rebecca; & * qui populus minor, aut maior. Iterum dixit Iacob, Ioseph filio suo: *Ecce Dominus non fraudavit me ex genere tuo, perduc ad me filios tuos, & benedicam illos.* Et adduxit Manassem & Ephraim. Volens autem Manassem benedici, quia maior erat, statuit illum ad dexteram patris sui Iacob. Vidit autem

Allegoria de Iacob & Esaii. Gen. 25.

* I. quis

Allegoria de Ephraim & Manasse. Gen. 48.

Iacob

Iacob in Spiritu figuram populi, qui postea futurus erat: & conuertit manus, & transtulit dexteram super caput Ephraim minoris, & benedixit illum. Et dixit Ioseph patri suo: *transfer manum tuam dexteram super caput Manasse, quia primitivus filius meus est.* Et dixit Iacob: *Scio, fili, scio: sed maior serviet minori, sed hic benedicetur.* Videte quem voluerit esse primum testamenti heredem: sic ergo & per Abraham habemus consummationem scientiæ nostræ. Quid ergo dicit Abraham, cum solus credidisset, &

* I. commemoratus est, Gen. 15. 17.

πον τῷ πνεύματι λαοῦ μεταξὺ, καὶ πῶς λέγει, καὶ ἐποίησεν Ἰακώβ ἐναλλάξ τὰς χεῖρας αὐτοῦ· καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τὸ κεφάλαιον ἐφραὶμ τὸ δευτέρου καὶ νεωτέρου, ὅτι ἐνύληθμεν αὐτόν· ὁ εἶπε Ἰωσήφ πρὸς Ἰακώβ· μεταδὲς σου πρὸς δεξιάν σου πρὸς κεφάλαιον Μανασσή, ὅτι προσηγορία μου ἔστιν υἱός. καὶ εἶπεν Ἰακώβ πρὸς Ἰωσήφ· οἶδα, τέκνον, οἶδα· ἀλλ' ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι, καὶ ἔσται δὲ διλογηθήσεται. βλέπετε ἵπτι πῶς τὸν τέθεικε Ἰωσήφ λαὸν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πρὸς τὸν δεξιόν, ὅτι τῆς διαθήκης κληρονόμον· εἰ οὐκ ἐπὶ, καὶ διὰ τῆς Αβραάμ ἐμνήσθη, ἀπείχοντο τὸ τέλος τῆς γνώσεως ἡμῶν· πῶς ἐν λέξει τῷ Αβραάμ; ὅτι ἵπτισευσας,

G

ἐπέθη εἰς δικαιοσύνην
 ἰδοὺ τέθεικά σε πατέρα
 ἐθνῶν ἢ πεισυνόντων διὰ
 ἀκροβυστίας τῷ κρείω.
 καὶ ἄλλα πλεὶς διαθή-
 κην ἡμῶν ὡς τοῖς πα-
 τράσι δοῦναι τῷ λαῷ.
 εἰ δὲ δώκε, ζήτησεν. δέ-
 δωκεν αὐτοῖς ἵνα ἐγγύον-
 το ἄξιοι λαβεῖν διὰ τὰς ἀ-
 μαρτίας αὐτῶν. λέγει ἡσὺ ὁ
 προφήτης, καὶ ἡμῶν Μω-
 σῆς νηστεύων ἐπὶ ὄρει Σινᾶ
 τὰ λαβεῖν πλεὶς διαθήκην
 κρείου πρὸς τὸ λαὸν
 ἡμεῶν μὲν καὶ νύκτας πε-
 σαράκοντα καὶ ἔλαβε πα-
 ρὰ κρείου τὰς δύο πλά-
 κας γραμμένας τῷ δε-
 κτύλῳ τῆς χάριτος κρείου *
 εἰτὶ καὶ λαβὼν Μωσῆς κα-
 τέφερε πρὸς τὸ λαὸν δοῦναι καὶ εἶπε κρείος πρὸς
 Μωσῆν. Μωσῆ, Μωσῆ, κατέβηθι ἵνα λαβῶς, ὅτι

* positus esset in iu-
 stitia: *Ecce posui te, A-*
braham patrem natio-
num, quæ credunt Do-
mino. non circumcisa.
 Sed testamentum quod
 iuravit parentibus, ut
 daret populo, an de-
 derit, quæramus. De-
 dit, sed illi non fue-
 runt digni accipere
 propter peccata sua.
 Dicit enim Prophe-
 ta: *Et erat Moyses ie-*
iunans in monte Sina,
ut acciperet testamentum
à Domino quadraginta
diebus et quadraginta
noctibus. Et accepit à
Deo tabulas scriptas
manu Dei. Et ut ac-
cepit, deferrebat ad
populum, ut illis da-
ret. Et dixit Domi-
nus: Moyses, Moyses,
descende celerius, quia
 Allego-
 ria de ta-
 bularum
 fractio-
 ne.

Abrahā
 paternā
 nationum
 in præ-
 putio.

Exod.
 32.

Allego-
 ria de ta-
 bularum
 fractio-
 ne.

populus tuus quem edu-
 xisti de terra Egypti,
 præterit legem. Et in-
 tellexit Moyses, quia
 fecerunt sibi iterum
 conflatile: & proie-
 cit de manibus tabu-
 lulas, & confractæ
 sunt. Moyses acce-
 pit, sed illi non fue-
 runt digni: quomo-
 do acceperimus nos,
 discite, * cui nos in
 hereditatem propter
 nos omnia sustinens
 apparuit, ut illi con-
 summati sint in pec-
 catis, & nos per illum
 hereditate testamen-
 ti [Domini nostri
 Iesu Christi] accipia-
 mus; qui in hoc pa-
 ratus est, ut aduen-
 tum ipsius præcordia
 δέχωνται [κυρίως Ἰησοῦ] λαβῶν καὶ πάλιν ὁ προφή-
 της λέγει ἰδοὺ τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, ἵνα εἶς
 εἰς σωτηρίαν ἕως ἑσπέρας τῆς γῆς. λέγει κύριος ὁλυ-
 βωσάμενος σε θεός, ὅς εἰς τὸ ἵσχυρὸν ἵνα αὐ-

ἡμῶν ἔλαβε, αὐτοῖς ἵνα
 ἐγγύοντο ἄξιοι. πῶς ἡ-
 μῖς ἐλάβομεν, μάθε-
 τε. Μωσῆς δευτέρων ὡν ἔ-
 λαβεν, αὐτοῖς ἵνα κρείος
 ἡμῶν ἔδωκεν, εἰς λαὸν κλη-
 ρονομίας, διὰ τὴν ὑπο-
 μείνας. ἐφανερώθη ἵνα
 καὶ καὶ οἱ τελειωθῶσι τοῖς
 ἀμάρτημασι. καὶ ἡμεῖς
 διὰ τὴν κληρονομίαν δια-

τὸς Φανείς τὰς ἡδὴ δεδα-
 πανημέρας ἡμῶν κακίας
 τῷ θανάτῳ, καὶ παραδε-
 δομένης τῇ τῆ πλακίης ἀ-
 νομίας λυτρωσάμενος ἐν
 τῷ σκοτίῳ διάθεται ἐν ἡ-
 μῶν διαθήκῃ λόγῳ. γέ-
 γραπταί γάρ, πῶς αὐτῷ ὁ
 πατήρ ἐπέλεται λυτρω-
 σάμενος ἡμᾶς ἐκ τῶν σκο-
 τίῳ, ἐποιμάσθαι ἐαυτῷ
 λαὸν ἅγιον. λέγει οὖν ὁ
 Θεὸς σου, ἐξώ κέλευσ
 ἐν δικαιοσυνῇ, καὶ κρα-
 τήσω τῆς χάριτος σου, καὶ
 ἐκλήρωσέ σε, καὶ ἐδώκαί σε
 εἰς διαθήκην χάριτος, εἰς
 φῶς ἐθνῶν, ἀποίξαι ὀφ-
 θαλμοὺς τυφλῶν, καὶ ἔξα-
 γαγεῖν ἐκ δεσμῶν πεπε-
 φημένους, ἔξ οἴκου φυ-
 λακῆς καθημέρους ἐν σκο-

nostra quæ iam ab-
 sumpta erant à mor-
 te, & tradita iniqui-
 tati, liberaret à tene-
 bris, & testaretur in
 nobis testamentum
 feruorū suorum. Scri-
 ptum est enim, quo-
 modo illipater man-
 dauerit, vt liberaret
 nos à tenebris, & pā-
 raret sibi populum
 sanctum. Dicit ergo
 Propheta sic. Ego Do-
 minus Deus tuus, vocaui
 te in aq̄uitate, tenebo
 manum tuam, & fortem
 te faciam, dedi te in te-
 stimonium gentibus, &
 in lumen nationum, vt
 aperias oculos cæcorum,
 & educas de vinculis al-
 ligatos. Scitote ergo
 vnde liberati sumus.
 Et iterum Propheta
 dicit: Posui te in lucem
 nationum, vt sit * san-
 ctitas tua, usque in no-
 uissimum terra, sicut di-
 cit Dominus, qui te libe-

Probatio
 adoptio-
 nis gen-
 tium ex
 scriptu-
 ris.

Esa. 42.

Esa. 49.

Esa. 61. *rauit Deus. Iterū Pro-
 pheta dicit: Spiritus
 Domini super me, pro-
 pter quod unxit me, be-
 ne nuntiare hominibus
 misit me, curare contri-
 bulatos corde, predicare
 captiuis remissionem, &
 cæcis visum, & vocare
 annum Domini accepta-
 bilem. **

De abro-
 gatione
 sabbati.

Deut. 5. c.

xi. Adhuc & de
 sabbato scriptum est
 in decem verbis, qui-
 bus locutus est in
 monte Sina ad Moy-
 sen: Sanctificate sabba-
 tum Domini manibus
 mundis, & puro corde.
 Et alibi dicit: Si custo-
 dierint filii mei sabbatū,
 tunc faciam misericor-

ται. γνώσκετε οὐκ ἔστιν ἐ-
 λυτρώθημεν, καὶ πάλ-
 λιν ὁ Θεὸς φήσας, λέγει·
 πνεῦμα κυρίου ἐπὶ ἐ-
 μὲ, οὗ ἐνεκεν ἔγχεσά-
 με, διαγγεῖλαι τα-
 πεινοῖς χεῖρα ἀπέσταλκέν
 με, ἰάσασθαι τοὺς σωτε-
 ρημένους τῆ καρδίας,
 κηρύξαι ἐν χιμαλώτοις ἀφ᾿ ἑσθῆν, καὶ τυφλοῖς ἀ-
 νάβλεψιν, καὶ καλέσαι ἐν αὐτῷ κωλύει δει-
 τῶν, & ἡμέραν διαποδύσεως, παρακαλέσαι
 πάντα τοὺς πενθοῦντας.

ιαί. Ἐπὶ καὶ πρὶ τῶ σαββά-
 του γέγραπται ἐν τοῖς δε-
 κα λόγοις, ἐν οἷς ἐλάλη-
 σεν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ. πρὸς
 Μωσῆν καὶ πρὸς ὅσους
 & ἀγάσατε τὸ σαββάτον
 κυρίῳ χερσὶ καταραῖς,
 καὶ καρδίᾳ καθαρά. & ἐν
 ἑτέρῳ λέγει· ἐὰν φυλά-
 ξωσι οἱ υἱοὶ μου τὰ σαββάτα, τότε ἐπιθήσω τὸ ἔλεός

μου ἐπ' αὐτοῖς. τὸ σάβ-
 βατον λέγει ἐν δ' ἑξῆς τῆς
 κτίσεως· καὶ ἐποίησεν ὁ
 θεὸς ἐν ἑξὶ ἡμέραις τὰ
 ἔργα τῆς γῆς αὐτῆς, καὶ
 σωματέλεσεν ἐν τῇ ἑβδό-
 μῃ τῇ ἑβδόμῃ, ἔκατε-
 παυσεν ἐπ' αὐτῇ, ἔηγια-
 σεν αὐτὴν· ὡροσέχετε,
 τέκνα, πὺ λέγει τὸ σωματέ-
 λεσεν ἐν ἑξὶ ἡμέραις;
 τούτο λέγει, ὅτι σωματελεῖ
 ὁ θεὸς κτίσει ἐν ἑξακ-
 μιχίοις ἔτεσι τὰ πάντα. ἢ
 ἑξὶ ἡμέραις ὡρ αὐτῶ χί-
 λια ἔτη. αὐτὸς δὲ μάρτυ-
 ρεῖ, λέγων· ἰδοὺ σήμερον
 ἡμέρα ἕσται ὡς χίλια ἔτη.
 ἐκιοῦν, τέκνα, ἐν ἑξὶ ἡμέ-
 ραις, ἐν τοῖς ἑξακτιμίοις
 ἔτεσι σωματελεθήσεται τὰ
 πάντα· καὶ κατέπαυσε
 τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ· τὸ τοῦ λέγει· ὅταν ἔλθῃ
 ὁ υἱὸς αὐτοῦ καταργήσῃ τὸ κενὸν αὐτῶν, καὶ

† ἡ συντε-
 λήσει.

diam in illis. Sabbatū
 dicit * initium con- * l. initio.
 stitutionis : Et fecit *Gen. 2.*
 Deus die sexto opera sua,
 et consummavit die se-
 ptimo, et requieuit in illo
 die. Adtendite filii,
 quid dicit, consumma-
 vit in sex dies Hoc di- * consu-
 cit, quia * consum- mabit.
 mavit Deus omnia Mundi
 in sex millia annorū. duratio.
 Dies enim apud il-
 lum mille anni sunt.
 Ipse mihi testis est, *Ps. 89.*
 dicens: *Ecce hodiernus* Mille an-
dies erit tanquam mille ni velut
anni. Vnde scire de- vnus
 betis, quia in sex mil- dies.
 lia annorum consum-
 mabuntur omnia. Et
 quid dicit : *Requieuit*
Deus die septima. Hoc
 est, cum venerit fi-
 lius illius, & amputa-

bit tempus iniquita-
 tis, & iudicabit im-
 pios, & mutabit so-
 lem, lunam, & stel-
 las, tunc bene re-
 quiescet in die septi-
 ma. Ad summam hoc
 dicit : *Sanctificabis illum*
diem manibus mundis,
et corde puro. Quem
 ergo diem sanctifica-
 vit Deus, quis potest
 sanctificare modo,
 nisi qui sit mundo
 corde in omnibus?
 * Non errauimus. *
 Vides ergo qui re-
 frigerans sanctifica-
 vit illum, & nos tunc
 poterimus sanctifica-
 re ipsi sanctificati pri-
 mum. Ad * summa
 dicit illis : *Dies solen-
 nes vestros, et sabbata*
 ἐπέπ οὐσης αἰομίας, γεγονότων ἢ κενῶν πάντων
 ὑπὸ κελίου. τότε δωησόμεθα αὐτὴν ἀγιά-
 σαι, αὐτοὶ ἀμαθύντες ὡροσόν· πέρασ γὰρ τοι λέγει
 αὐτοῖς· τας νεομιλίας ὑμῶν, ἔ τὰ σάββατα

* l. nos.
 * l. vides
 * l. sum-
 mam.

κρινεῖ τοῖς ἀσεβείοις, ἔ δλ-
 λάξει τὸ ἥλιον, καὶ πλεῖ-
 σελιώσω, καὶ τοῖς ἀσε-
 βείοις, τότε καλῶς κατα-
 παύσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ
 ἑβδόμῃ. πέρασ γὰρ τοι λέ-
 γει· ἀγιάσει αὐτὴν ἐν
 χερσὶ καθααῖς, καὶ καρ-
 δια καθααῖς· εἰ οὐκ ἔστι
 θεὸς ἡμέραν ἡγιασέν, νῦν
 † πὺ δυνάται ἀγιάσαι, εἰ
 μὴ καθααῖς ὦν τῇ καρ-
 δια ἐν πᾶσι; πεπλανη-
 κῆθα. † εἰ δὲ † οὐδὲ ἀ-
 ρα † τότε καλῶς κατα-
 παύόμενος † ἀγιάζει αὐ-
 τὴν, (ὅτε δωησόμεθα)
 αὐτοῖ † δίκαια. ἄπο λα-
 βόντες πλεῖ ἐπαγγελίαν
 ἐπέπ οὐσης αἰομίας, γεγονότων ἢ κενῶν πάντων
 ὑπὸ κελίου. τότε δωησόμεθα αὐτὴν ἀγιά-
 σαι, αὐτοὶ ἀμαθύντες ὡροσόν· πέρασ γὰρ τοι λέγει
 αὐτοῖς· τας νεομιλίας ὑμῶν, ἔ τὰ σάββατα

† ἡ πῆς.
 * l. εἰδέν.
 † ἡ οὐκ.
 † ἡ πῆς.
 † ἡ ἡγια-
 σέ.
 † ἡ δὲ.
 καίαν.

ὕμῳ οὐκ αἰέχομαι. ὁ-
 ρᾶτε, πῶς λέγει· οὐ τὰ
 νῦν σάββατα ἐμοὶ δεκ-
 τὰ· ἀλλ' αὐτὰ πεποίηκα, ἐν
 ᾧ καταπαύσασθε τὰ πάν-
 τες ἡμέρας ὀγ-
 δῆς † ποιήσω, ὅ ὅτι ἄλ-
 λου κόσμου ἡμέρας. διὸ
 καὶ ἄρχοντες πλεῖστοι
 ἔρχονται εἰς Ἰερουσαλὴμ,
 ἐν ᾗ καὶ ὁ
 Ἰησοῦς αἰέσθη ἐν νεκρῶν
 καὶ φανερώσθαι αἰέσθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

† ἡ ποιή-
 σω.

Ἐ. Ἐπὶ καὶ τῶν Ἰουδαίων
 ἔρχονται ὑμῖν· πῶς πλανώ-
 μθοι καὶ ταραχῆται ἵππ
 πλεῖστοι ὁδὸν ἤλπισαν, καὶ
 οὐκ ἵππ ἵππ ἵππ ἵππ
 πὸν ἵππ ποιήσονται αὐτοῖς.
 ἀλλ' ὡς ὄντα οἶκον θεοῦ.
 γέροντες γὰρ, ὡς τὰ ἔθνη ἀ-
 φέρονται αὐτὸν ἐν τῷ
 ναῷ. Ἀλλὰ πῶς λέγει

non sustineo. Videte,
 quomodo dicit non
 hec sabbata sibi (non)
 accepta, sed quæ fe-
 cit, & in die suo con-
 summavit omnia ini-
 tiū * octava die * fa-
 cta, qui est alterius
 sæculi initium. Pro-
 pter quod agimus
 diem octauum in * le-
 gationem, in * quem
 & Iesus resurrexit à
 mortuis, & apparuit,
 & ascendit in cælos.

* ἡ. octa-
 uo.
 * ἡ. fa-
 cturus.
 Dies o-
 ctavus
 folennis.
 * ἡ. quo.

xii. Adhuc & de
 templo dicemus, quo-
 modo errantes in æ-
 dem spem habue-
 runt tanquam in Do-
 minum, qui illos fe-
 cit, quasi sit domus
 Dei, tanquam ethni-
 ci conseruauerunt il-
 lum in templo. Sed
 quomodo dicat Do-
 minus, discite, va-

De ele-
 ctione
 templi
 Iudaici.

cuum

cuum faciens tem-
 plum : quis mensus est
 calum palmo, aut quis
 totam terram pugno ap-
 prehendit ? nonne mi-
 hi, dicit Dominus, cæ-
 lum thronus est, terra
 autem scabellum pedum
 meorum est ? qualem do-
 mum mihi edificabitis,
 aut quis locus erit requie-
 tionis mee ? Vnde co-
 gnoscitis, quia vana
 spes est illorum. Et
 iterum : Qui deposue-
 runt templum hoc, ipsi
 illud & edificabunt. Et
 fiet : dum enim belli-
 gerarent, depositum
 est ab inimicis. Ite-
 rum sicut incipiebat
 ciuitas, & populus
 totus Iudæorum, tra-
 di, * propalauit : di-
 cit enim Scriptura :

Templi
 Hieroso-
 lymitani
 destru-
 ctio.

κύριος καταργῶν αὐ-
 τὸν, μάθετε, πῶς ἐμέσθη-
 σε ὁ οὐρανὸν αὐτοῦ·
 μή, καὶ πῶς πλεῖστοι δρακί-
 οὐκ ἐγώ ; λέγει κύριος·
 ὁ οὐρανὸς μοι θεὸς,
 ἢ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν
 ποδῶν μου. ποῖ οἶκον
 οἰκοδομήσατέ μοι, ἢ πῶς
 τύπος τῆς καταπαύσεώς
 μου ; γινώσκετε, ὅτι μάταια
 ἢ ἐλπίς αὐτῶν. πέρας
 γυνώσκοντες πάλιν λέγει· ἰδοὺ
 κατακλύσεις τὸ ναὸν
 τῆς πόλεως, αὐτοὶ αὐτὸν οἰκο-
 δομήσοις, γίνεται. διὰ
 γὰρ τὸ πολεμεῖν αὐτοῖς
 καθρέθη ὑπὸ τῶν ἐχ-
 θρῶν νῦν. καὶ αὐτοὶ ἵππ
 ἐχθρῶν ὑποτρέται
 οἰκοδομήσοις αὐτὸν, πάλιν ὡς ἡμελλεν εἶ-
 πόλις καὶ ὁ ναὸς, καὶ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ ὡρα-
 δίδονται, ἐφανερώθη· λέγει γὰρ εἰς γραφί.

H

και' εσαυτω' ερατων ιι-
 μερων παρωσ κυριος
 τα περατα της νομης,
 και πλεν' ανδραν και
 πύργον αυτων, εις κα-
 ταφωρον. και εγενετο
 καθ' α' ελαλησε κυριος.
 ζητησω αυτω, ει οστι
 ναος του. εστι οπου αυ-
 τος λεγει ποιειν και κα-
 ταρτιζειν, γεγραπτα γαρ.
 και εσαυ της εδομαδος
 σωταρου μηης οικοδομη-
 θησονται ναος του εδξος
 επι τω ονοματι κυριου.
 διεσκη εν οτι οστι ναος,
 πως οικοδομηθησεται εν
 ονοματι κυριου; μαθετε.
 παρ' ε' λιμαι πσευσαι τω
 θεω, λεω λιμην το κατοικη-
 τηρον τ' καρδιας φαρ-
 τον ε' αδανες, εις αληθως
 οικοδομητος. ναος δια χηρος. οτι λεω πληρης μδου

In nouissimis diebus tra-
 det Dominus oues pa-
 senu, & cubile, & tur-
 rem eorum in extermin-
 ium. Et factum est
 secundum quæ Do-
 minus locutus est.
 Quæramus ergo, si <sup>Nouitē-
 pli spiri-
 talis adī-
 ficatio.</sup> est templum Deo:
 * Est ubi ipse, dicit
 facere, & consum-
 mare. Scriptum est:
 Et erit septimo die con-
 summato, edificabitur
 templum Deo præclare
 in nomine Domini. In-
 uenio quia templum
 est, quomodo ergo
 ædificabitur in no-
 mine Domini: Disci-
 te. Antequam cre-
 deremus Deo, erat
 habitatio nostra cor-
 rupta & infirma, sic-
 ut templū: quod per
 manus ædificatur,
 quia pleni eramus ad-

orationibus idolorū,
 & erat domus dæmo-
 niorū; propter quod
 faceremus, quæ Deo
 essent cōtraria. Ædi-
 ficabitur autē in no-
 mine Domini præ-
 clare templum Deo:
 attendite, & quomo-
 do, discite, ut acci-
 piatis remissionē pec-
 catorum. * Cum cre-
 diderimus in nomi-
 ne Domini non su-
 mus iam tales, qua-
 les ab initio creati.
 Propter quod in no-
 bis vere Deus inha-
 bitat, quomodo ser-
 mo fidei illius, voca-
 tio promissionis il-
 lius, sapientia æqui-
 tatis, præcepta testa-
 menti illius, in nobis
 prophetans ipse, &
 in nobis habitans.
 Quia cum sub serui-
 tute mortis eramus,
 τὸς ἐν ἡμῖν κατοικῶν † τοὺς τῷ θανάτῳ † δεδου-

ειδωλολαβίας οικος, ει-
 δωλολαβία ἢν οικος δαι-
 μονίων, δια τὸ ποιεῖν ὅσα
 λεω εὐαγγέλιον τῷ θεῷ, οικο-
 δομηθησεται ἡ ἐπι τῷ
 ὀνόματι κυριου. παρσέ-
 χετε, ἵνα ὁ ναὸς κυριου ἐν-
 δοξος οικοδομηθῆ. πως;
 μαθετε λαβόντες πλεν' ἀ-
 φεσην τ' ἀμδριων, κ' ἐλ-
 πίσησεται ἐπὶ τῷ ὀνόματι
 τ' κυριου ἐγγυόμθα καινοί,
 πάλιν εἰς ἀρχῆς κηζό-
 μθοι. διὸ ἐν τῷ κατοικη-
 τηρίῳ. ἡμῖν ἀληθῶς ὁ
 θεὸς κατοικεῖ ἐν ἡμῖν.
 πως ὁ λόγος αὐτῶ τῆς
 πίσεως, ἡ κλήσις αὐτῶ
 τῆς ἐπαγγελίας, ἡ σοφία
 τῆς δικαιοματων. αὶ ἐν-
 τλαὶ τ' διδαχῆς, αὐτὸς
 ἐν ἡμῖν προφητιων, αὐ-
 τὸς ἐν ἡμῖν κατοικῶν † τοὺς τῷ θανάτῳ † δεδου-

λωιδύοις αἰοίγων ἡμῶν
 δύρασι τῆς ναοῦ, ὅ ὅτι σο-
 μα ἡμετέροισιν διδοῖς
 ἡμῶν, ἡ εἰσαγάγε εἰς
 ἀφθαρτὸν ναόν. ὁ καὶ πο-
 θῶν σωθῆναι, βλέπει ἔκ-
 εἰς ἀφθαρτον, ἀλλ'
 εἰς τὴν αἰὲν αἰὼν οἰκῶν-
 τα, ἡ λαλοῦται ἐπὶ αὐ-
 τῷ ἡ ἀπληροῦν ἐ-
 πὶ τῷ μηδέποτε, ἡ μή-
 τε τῆς λέγοντος τὰ ῥήμα-
 τα ἀκηκοέναι αὐτῶν σομα-
 τος, μήτε αὐτὸς ποτὲ ἐ-
 πιθευμηκέναι ἀκούειν,
 πούτεσι, πνύμα πκὸς ναὸς
 οἰκοδομοῦν τῷ κυ-
 ρίῳ, ἐφ' ὅσον ἡμετέροις δύ-
 τατῶν ἡ ἀπλότην δηλώ-
 σαι ἡμῶν. ἐλπίζει μου
 ἡ ψυχὴ τῆς ἡμετέρας μου μὴ παραλειπομένην
 μέν τῶν αἰοικόντων ὑμῶν εἰς σωτηρίαν αἰεσό-
 των. ἡ εἰν γὰρ ὡς τῶν ἡμετέρων γράφω ὑμῶν

aperiens ostium tem-
 pli nostri, quod est
 os sapientiae, fecit de
 nobis domum incor-
 ruptam. Qui enim
 concupiscit liberari,
 vivit non in homi-
 nem, sed in eo qui
 habitat in illo mira-
 tur, quod nunquam
 tales sermones au-
 dierit eum dicentem,
 neque ipse concu-
 pierit audire. Hic est
 spiritaliter aedifica-
 tus. quantum fuerit
 in simplicitate de-
 monstrandi nobis,
 non intermisi quic-
 quam. Si enim de in-
 stantibus ac futuris
 scribam vobis, non
 intelligetis, quomo-
 do in parabolis posi-
 ta sunt multa. Hæc

autem sic sunt. Ha-
 bes interim de maie-
 state Christi, quo-
 modo omnia in il-
 lum, & per illum facta sunt: cui sit honor, vir-
 tus, gloria nunc & in sæcula sæculorum.

61
 οὐ μὴ νοήσητε διὰ τὸ εἶ-
 ῥα βολαῖς κείναι. ταῦ-
 τα μὲν οὕτως.

Hucusque codex manu-
 scriptus Corbeiensis.

Secunda
 pars hu-
 ius epi-
 stolæ,
 parane-
 tica.
 Duæ
 viæ.

Tranſeamus ad al-
 teram cognitionem
 & doctrinam. Duæ
 sunt viæ doctrinæ &
 potestatis; vna lucis
 & altera tenebrarum.
 Differentia quidem
 multa duarum viarum:
 vna quidem, cui præſident
 lucis ministri angeli Dei,
 altera quæ subest an-
 gelis Satanæ. Ille qui-
 dem est Dominus à
 sæculis in sæcula: hic
 vero princeps tem-
 poris iniquitatis.

Μεταβῶν μὲν δὲ καὶ
 ἐπὶ ἐπέραν γῶσιν καὶ
 διδαχῶν. ὁδοὶ δύο εἰσὶ
 διδαχῆς καὶ ἑξουσίας,
 ἡτε τῆς φωτός, ἡτε τῆς σκο-
 τῆς. Διαφορὰ δὲ πολλή
 ἐπὶ δύο ὁδῶν. ἐφ' ἧς μὲν
 γὰρ εἰσὶ παταγμένοι φω-
 ταγωγοὶ ἀγγέλοι τῆς θεοῦ.
 ἐφ' ἧς δὲ ἀγγέλοι τῆς σα-
 τανᾶ καὶ ὁ μὲν ὅτι κῦ-
 ρεῖ ἀπ' αἰῶνων εἰς τοὺς
 αἰῶνας. ὁ δὲ ἀρχὸν και-
 ροῦ τῆς ἀνομίας.

Via lu-
 cis.

1. Via igitur lucis
 est huiusmodi. Si quis
 velit incedere ad præ-

α'. Η οὐκ ὁδοὶ τῆς φω-
 τῆς, ἐστὶν αὐτῆ. ἐπὶ τῆς θε-

λων ὀδεύειν ἵππῃ ὠρι-
 σμένον τόπον, ἀπεύσῃ τοῖς
 ἔργοις αὐτοῦ. ἐστὶν οὐδὲ ἡ δδ-
 διῶσέ ἡμῖν γνώσις ἔπε-
 ριπατῶν ἐν αὐτῇ. ποι-
 αὐτῇ· ἀγαπήσῃς τὸν σε
 ποιήσαντα. δδξάσῃς τὸν
 σε λυξωσάμενον ἐν θα-
 νάτου· ἔσθι ἀπλοῦς τῇ
 καρδίᾳ, ἢ πλούσιος τῷ
 πνέματι οὐ κολληθήσῃ
 μετα τῆς πόρβουμύων
 ἐν ὀδῶ θανάτου· μισή-
 σῃς ποιεῖν ὃ οὐκ ἔρεσθον
 τῷ θεῷ· μισήσῃς πᾶσαν
 ὑπόκρισιν· οὐ μὴ ἐγ-
 καταλίπῃς ἐν ὄραϊς κυ-
 ρίου. οὐχ ὑψώσῃς σεαυ-
 τόν, ἔσθι δὲ ταπεινόφρων.
 οὐκ ἀρεῖς ἵππῃ σεαυτὸν
 δδξᾶν. οὐ λήψῃ βουλήν
 πονηρῶν καὶ ὠπλοῖ
 σου. οὐ δώσῃς τῇ ψυχῇ

finitum locum, id suis
 operibus properabit
 exequi. Cognitio i-
 gitur nobis data in
 hac via ambulandi,
 est eiusmodi. Dili-
 ges factorem tuum.
 Glorificabis eum, qui
 te à morte redemit.
 Simplex eris corde,
 Spiritu diues. Non ad-
 hærebis ambulanti in
 via mortis. Abhorre-
 bis facere id quod
 Deo displicet. Odio
 habebis omnem si-
 mulationem. Ne re-
 linquas mādata Dei.
 Ne te ipsum exaltes;
 eris autem humilis.
 Non assumes tibi ip-
 si gloriam. Ne in-
 eas malum consilium
 aduersus proximum
 tuum. Non dabis a-
 nimæ tuæ audaciam.
 Non fornicaberis.
 δραστή· οὐ πορνεύσῃς.

Non mœchaberis.
 Non eris puerorum
 corruptor Non præ-
 termittas verbū tui,
 super aliorum impu-
 ritate corripienda.
 Non accipies perso-
 nam, quo minus cor-
 ripias alicuius deli-
 cta. Mansuetus eris.
 Esto quietus. Con-
 tremisces ad verba
 quæ audieris. Ne hæ-
 sita, vtrum futurum
 sit an non. Ne assu-
 mas nomen Domi-
 ni in vanum. Diliges
 proximum tuum su-
 per animam tuam :
 Non interficies partū
 per abortionem, ne-
 que postquam prod-
 ierit, occides. Non
 abstinencebis manum
 tuam à filio tuo, vel
 à filia tua, sed à pue-
 ritia docebis eos ti-
 morem Domini. Ne

οὐ μοιχεύσῃς, οὐ παι-
 δοφθορεύσῃς. οὐ μὴ θε-
 ὶ λόγῳ τῆς θεοῦ ἐξέλ-
 θῃ ἐν ἀκαθαρσίᾳ πνέων.
 οὐ λήψῃ πρὸσωπον ἐ-
 λέγξας πνὰ ἵππῃ πα-
 ραπώματα ἔσθι πρὸς
 ἔσθι ἡσύχῳ. ἔσθι σρέ-
 μων ἐν λέγοις, οὐ ἢ-
 κουσας. οὐ μὴ μνησι-
 κηκῆσῃς τῷ ἀδελφῷ σου.
 οὐ μὴ τὴ δολιχῆς πότε-
 ρῶ ἔσαι, ἢ οὐ μὴ λέ-
 βῆς ἵππῃ ματαίᾳ εἰς ὀ-
 νομα κυρίου. ἀγαπήσῃς
 ὠπλοῖόν σου ὑπὲρ τῆ
 ψυχῆς σου. οὐ φονεύ-
 σῃς τέκνον ἐν φθορᾷ.
 οὐδὲ πάλιν γυνηδίᾳ ἀν-
 ελεῖς. οὐ μὴ ἀρής πτω-
 χεῖρά σου ἀπὸ τῆ ἰού σου,
 ἢ ἀπὸ τῆς θυγατρὸς σου.
 ἀλλ' ἀπὸ νεότητος διδάξεις φόβῳ κυρίου. ἐν

μη γνη επιθυμω τα ε
 πλησιον σου, ουδε μη γνη
 πλεωνεκτης. ουδε κολληθηση
 εν ψυχης σου μετ' υψιλων,
 αλλα μεταδικαιων η ταπεινων
 αιερα φηση. τα συμβαινοντα
 σοι ανεργηματα. ως αγαθα
 προς δεξια. ουκ εση διγνωμος,
 ουδε διγλωσσος. παλις η δα
 νατου εστιν η διγλωσσια. υποταγηση
 κυριω. κυριοις ως τυπω θεου
 εν αιμη και φοβω. ου μη επιταξης
 παιδισκη, η δουλη σου εν
 πικρια, τοις δε εν αυτον
 ελπιζοις. μη ποτε ου φοβηθηση
 εν αμφοτεροις θεον. οτι ηλθεν
 ουκ ετα προς ωπον καλεσαι,
 αλλ ενφ ους το

† δουλη

concupiscas rem proximi tui, neque sis alienorum bonorum usurpator. Neque adhaereas ex anima tua superbis, sed cum iustis & humilibus recessaris. Quae tibi contingunt tentationes & vexationes demonum, inter bona accepta reputa. Non eris inconstans animo, neque bilinguis, laqueus est enim mortis linguae duplicitas. Subiectus es Domino, dominis, ut Dei imaginis verecundia & timore. Ne imperes ancillae, aut seruo tuo in amarulētia animi: his videlicet qui timent eum: ne quando contingat, ut non timeas eum, qui super utrumque est, Deus. Non enim venit vocare secundum personam, sed super quos

quos spiritus praepraevit. Communicabis in omnibus rebus proximo tuo. Nihil dices quicquam tibi proprium. Si enim communicatis inuicem in bonis incorruptilibus, quanto magis in corruptibilibus. Ne sis praecipis in lingua: os enim laqueus est mortis. Quantum potes sanctifica animam tuam. Ne porrigas manum tuam ad accipiendum, tam vero ad dandum claudas. Diliges ut pupillam oculi tui omnes, qui tibi verbum Dei loquuntur. Memento diei iudicii nocte & die, exquires quotidie vultum sanctorum, & per verbum speculas, & ambulans ad ex-

πνευμα ετοιμασε. κοινωνησες εν παντι τω πλησιον σου. ουκ ερεις ιδια. ει γαρ εν τοις αφθαρτοις κοινωνοι εσε, ποσοτα μαλλον εν τοις φθαρτοις. ουκ εση * πωρονωσος. παλις η δα νατου εστιν οσον δωασαι υψι πλυ ψυχω σου αγνησες. μη γνου προς δεξια λαβειν εν τεινων τας χειρας, προς η το δουεαι σου απων. αγαπησες ως κορυω οφθαλμοι σου παντα τα λαλευτα σοι λογον κωεις. † μηθηση αυτον υμερας κριστως νυκτος και υμερας. ενζητησες και εκαστην ημεραν τα προς ωπα τ αγων, ε δια λογου σκοπιων, και πορθομω εν εις το πωρακαλεισαι, και μηγετων

εις τὸ σωσαι ψυχὴν πῶ-
 λόγω. † καὶ διὰ τῆς χι-
 ρῶν σου ἐργάση εἰς λύ-
 τρωσιν τῆς ἀμάρτηων σου.
 Οὐ διστάσεις δοῦναι, οὐ-
 δὲ δίδως γαστήρας. παν-
 τὴ αἰτιῶν σε δίδου. Ἐνώ-
 σθη δὲ πῆς ὁ τῆς μισθοῦ κα-
 λὸς αὐτὰ ποδοῦτος. φυλά-
 ξεις, ἀπερέλαβεις, μή-
 τε πωροσθεῖς, μήτε ἀ-
 φαιροῦν. εἰς τέλος μισθ-
 οῦς ὁ πονηρὸν κρινεῖς δι-
 κείως. οὐ ποιήσεις † χη-
 μα. εἰρηνώσας δὲ μα-
 γνητοῖς σωάγων. Ἰσο-
 μολογήσῃ τῆς ἀμάρτηαῖς
 σου. οὐχ ἤξεις ἐν πωρο-
 συχί σου ἐν σωειδίῃ πα-
 νηροῦ. αὐτὴ ὅστις ἡ ὁδὸς
 τῆς φωτός.

β'. Ἡ δὲ τῆς μέλανος ὁ-
 δὸς ὅστις σκοτία, ἢ κατὰ

horrandum, meditas
 quoque ad saluan-
 dam animam per ver-
 bum. Et manibus tuis
 laborabis ad redem-
 ptionem peccatorū
 tuorum. Dare non
 ambiges, neq; dans
 murmurabis. Omni-
 petenti te da. Cog-
 nosces autem, quis
 sit bonus mercedis
 retributor. Servabis
 quæ accepisti nihil
 addens, aut demens.
 Semper odio habe-
 bis flagitiosum. Iudi-
 cabis iuste. Non fa-
 cies schisma. Pacem
 compone inter diffi-
 dentes eos concii-
 liās. Cōfiteberis pec-
 cata tua. Non acce-
 des ad orationem tuā
 in conscientia mala.
 Hæc est via lucis.

II. Via autem te-
 nebrarū obliqua est,

Via te-
 nebrarū

& maledictionis ple-
 na: est enim via mor-
 tis æternæ cum sup-
 plicio; in qua sunt ea
 quæ perdunt animā
 eorum, idololatria,
 audacia, elatio pote-
 statis, hypocrisis, du-
 plicitas cordis, adul-
 terium, homicidiū,
 rapina, superbia, trāf-
 gressio, dolus, mali-
 tia, arrogantia, ve-
 neficium, magia, a-
 uaritia, proicctio ti-
 moris Dei: persecu-
 tores bonorum, oso-
 res veritatis, aman-
 tes non cognoscen-
 tes, mercedem iusti-
 tiæ, non adherentes
 bono, iusto iudicio
 viduæ & orphano mi-
 nime adtendentes,
 vigilantes non ad ti-
 morem Dei, sed ad
 malum. A quibus lō-
 ge absunt, mansue-

πονηρὸν. ὧν μακρὰν

67
 ὁδὸς μισθῶν. ἐστὶ γὰρ ὁδὸς ἔ-
 θανάτου αἰωνίου μὴ ἡ-
 μωρίας. ἐν ἧ ὅστις τὰ
 διπολουῦντα πλεὺς ψυχῶν
 αὐτῶν, ἰδωλολατρία,
 δρασύτης, ὑψηλοῦ δυνά-
 μως, ὑπόκρισις, δι-
 πλοκερδία, μοιχεία, φό-
 νος, ἀρπαγή, ὑπερη-
 φανία, παράβασις, ὁ-
 λος, κακία, αὐθαδεία,
 φαρμακεία, μαγεία,
 πλεονεξία, ἀφοβία θεοῦ.
 διώκται τῆς ἀγαθῶν,
 μισοῦντες ἀλήθειαν, ἀ-
 γαπῶντες, οὐ γνώσκον-
 τες μισθὸν δικαιοσύνης,
 οὐ κολλώμενοι ἀγαθῶ,
 οὐ κρίσις δικαίᾳ χήρα &
 ὀρφανῶν πωροσθέντες,
 ἀργυπνοῦντες ἕκ εἰς φό-
 βος θεοῦ, ἀλλ' ἵπτι τὸ
 καὶ πόρρω πωροσθέντες,

κὴ ὑπομονή· ἀγαπῶν-
 τες μαίματα διωκόντες ἀν-
 ταπόδομα, οὐκ ἐλεοῦν-
 τες πτωχόν, οὐκ πονοῦντες
 ἐπὶ τῷ κατὰ πόνου μέρει,
 ἀχρεῖς ἐν καταλαλίᾳ,
 οὐκ ἀνίσκοντες **Ⓢ** ποιή-
 σαι ταῦτα αὐτοῖς, φονεῖς τέ-
 κνων, φθορεῖς πλάσμα-
 τος θεοῦ, ὄπισθε φόβητοι
Ⓢ ἐν δόμῳ **Ⓢ**, κατα-
 πονοῦντες **Ⓢ** θλιβόμε-
 ν **Ⓢ**, πλοισίων παράκλη-
 ται, πενήτων ἀόμοι κρι-
 ται πάντα μάρτυροι.

γ'. Καλὸν οὖν ὅτι μα-
 θόντες τὰ δικαιώματα
 κρείου, ὅσα προέ-
 γραπταί, ἐν πύτοις πε-
 ρεπατεῖν. ὁ γὰρ ταῦτα
 ποιῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τοῦ θεοῦ δοξαδίεται. ὁ ἐπι-
 να ἐκλεγόμενος **Ⓢ** μετατῆν ἔργων αὐτῶν **Ⓢ** σωμα-

tudo, & vigilantia:
 diligentes. vana, vindic-
 tæ amatores, non
 miserentes egeno,
 non laborantes ad le-
 uandum oppressum,
 ad detractionē prom-
 pti, & faciles, non
 cognoscentes facto-
 rem suum, liberorum
 homicidæ, corrupto-
 res creaturæ Dei, se
 ab indigente auer-
 tentes, opprimentes,
 oppressum, diuitum
 aduocati, pauperum
 iniqui iudices, per
 omnia peccatores.

iii. Equum est i-
 gitur eum qui didicit
 iustificationes Domi-
 ni, quæ prius scriptæ
 sunt, in eis ambulare,
 qui enim eas facit in
 regno Dei glorifica-
 bitur: qui vero illa e-
 ligit, cum suis operi-

Epilo-
 gus to-
 tius epi-
 stolæ.

bus peribit. Propter
 ea resurrectio, pro-
 pterea retributio. In-
 terrogo eminētes in-
 ter vos, si accipitis a-
 liquod bonæ volun-
 tatis meæ consilium,
 habetis vobiscum,
 quibus bene fecistis,
 nolite eos derelin-
 quere. Prope est e-
 nim dies, in quo om-
 nia cum eo, qui ma-
 lus est, peribunt. Pro-
 pe est Dominus &
 merces eius. Etiam
 atque etiā rogo vos,
 estote vobismetipsis
 boni legiferi, vobis
 ipsis manete consul-
 tores fideles. Tollite
 ex vobis omnem si-
 mulationem. Deus
 vero totius mūdi do-
 minator det vobis sa-
 pientiam, scientiam,
 intelligentiam, cog-
 nitonem iustificatio-
 num suarum in patientia.
 Estote discipuli Dei,
 exquirentes quid à vobis postulet Dominus. Ex

πολεῖται. διὰ τῆς αἰδέσε-
 σις, διὰ τῆς ἀνταπόδοσις.
 ἐρωτῶ τοὺς ὑπέρχοντας,
 εἴ πνα μου γνώμης ἀγα-
 θῆς, λαμβάνετε συμβε-
 λίαν. ἔχετε εἰς οὓς ἐργά-
 σαθε, μὴ ἐαυτῶν, μὴ
 ἐγκαταλίπητε. ἐγγὺς γὰρ
 ἡμεῖς ἐν ἡ σωμα πολεῖ-
 ται. πάντα τῷ πονηρῷ. ἐγ-
 γὺς ὁ κύριος, καὶ ὁ μισθὸς
 αὐτῶν. ἐπὶ κὴ ἐπὶ ἐρωτῶ ὑ-
 μαῖς ἐαυτῶν γίνεσθε νομο-
 θῆται ἀγαθοί, ἐαυτῶν μέ-
 νετε σύμβουλοι πιστοί. ἀφα-
 ρτε **Ⓢ** ἐμὴν πάντα ὑπόκρι-
 σιν. ὁ ὁ θεὸς ὁ παντὸς τῆς
 κόσμου κυριδύων δώη ὑμῖν
 σοφίαν, ἐπιστήμην, σωέ-
 σιν, γνώσιν τῶ δικαιωμά-
 των αὐτῶν ἐν ὑπομονῇ.
 γίνεσθε ὁ θεοδιδασκτοὶ ἐν-
 τὴν σωμα

ζητουότες τὴν ζητεί κύριος
 ἀφ' ὑμῶν. καὶ ποιεῖτε, ἵνα
 σωθῆτε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
 εἰ δὲ τίς ἔστιν ἀγαθὴ μνεία
 μνημονεύετε μου, μηδε-
 πῶντες ταῦτα ἵνα ἢ ἐπι-
 θυμία, καὶ ἡ ἀρετή εἰς
 τὸ ἀγαθὸν χωρήσῃ, ἐροῦν
 ὑμᾶς χάριν αἰτοῦ ἰδμεν.
 ὡς ἐπὶ τὸ καλὸν σκεῖθ' ἔστι
 μὴ ὑμῶν, μὴ ἐκλείπητε
 μηδὲν αὐτῶν, ἀλλὰ σεω-
 χῶς κηζήτε ταῦτα, καὶ
 ἀναπληρῆτε πᾶσαι ἐπι-
 λήν. ἐστὶ γὰρ ταῦτα ἀξία.
 διὸ μᾶλλον ἐσπούδασα
 χάριν ἀφ' ὧν Ἰδυνήθην,
 εἰς τὰ ὠφραῖα ὑμᾶς.
 σὺζεθε ἀγάπης τέχνη, καὶ
 εἰρήνης. ὁ κύριος ἡ δόξα
 ἢ πάσης χάριτος καὶ πλεονεξίας ὑμῶν. Ἀμήν.

facite, ut salvi sitis in
 die iudicii. Si qua est
 vero bonæ rei recor-
 datio, mei memento-
 te, hæc meditates,
 ut & desiderium, &
 vigilantia in aliquod
 bonum euadat. Ro-
 go vos gratiam hanc
 efflagitans: pulchrum
 hoc vas vobiscū est,
 in nullo horum defi-
 cite; sed indefinenter
 hæc exquirite, & ad-
 implete omne man-
 datum. Hæc enim di-
 gna sunt. Quare quā-
 tum potuis diligen-
 tius laboravi vobis
 scribere, ut vos exhi-
 lararem. Salvi estote
 dilectionis filii & pa-
 cis. Dominus gloriæ
 & omnis gratiæ sit cū
 Spiritu vestro. Amen.

ΤΕΛΟΣ.

FINIS.

DOMNI
HUGONIS MENARDI
 MONACHI CONGREGATIONIS
 SANCTI MAURI:
 NOTÆ ET OBSERVATIONES
 IN
EPISTOLAM CATHOLICAM
 QUÆ S. BARNABÆ APOSTOLI
 nomine circumfertur:

Ex antiquo manuscripto Bibliothecæ Corbeiensis.

D E
 S A N C T O B A R N A B A .
 E T E I V S E P I S T O L A .

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SANCTVS Barnabas natione Cyprius, gente Iudæus, tribu Leuites, qui & Ioseph appellatus, vnus è Septuaginta duobus, Christi discipulis fuit, vt docent Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromatum: & Eusebius lib. 1. hist. Eccl. cap. 12. & lib. 2. cap. 1. Agrum quem habebat vendidit, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum, vt scribitur Act. 4. vna cum sancto Paulo gentium Apostolus declaratus est à Prophetis & Doctoribus, qui erant Antiochiæ, Spiritu sancto reuelante, Act. 13. Multas terras & maria obiuit ad Christi fidem disseminandam, multis ac variis exantlatis laboribus. Multas Ecclesias fundauit, inter quas Mediolanensem. De tempore quo passus est, nihil certi statui potest, cum nullus alicuius notæ scriptor antiquus suppetat, qui de illius morte scripserit, vt notat Baronius. Ferunt quandam ab eo scriptam esse epistolam, quæ inter Canonicas scripturas

non habetur, quam etsi citent Clemens Alexandrinus & Origenes, tamen inter scripturas dubias, nothas & apocryphas connumeratur, cum nunquam Ecclesie auctoritate pro Canonica recepta sit. Quod satis experientia constat, & ex Eusebio lib. 5. hist. Ecclesiastica cap. 19. qui eam inter scripturas minime germanas recenset. Inter scripturas minime legitimas annumerantur acta Pauli, & liber qui vocatur Pastor, & Apocalypsis Petri, καὶ τοῦτοῦ τῆς ἡμετέρας Βασιλικῆς ἐπιστολῆς. id est, quibus addatur quæ fertur nomine Barnabæ epistola. Idem censet Diuus Hieronymus lib. de scriptoribus Ecclesiasticis. Barnabas Cyprius, qui & Ioseph Leuites cum Paulo gentium Apostolus ordinatus unam ad adificationem Ecclesie pertinentem epistolam composuit, quæ inter apocryphas scripturas legitur, & lib. 13. commentariorum in Ezechielem cap. 43. Vitulum autem qui pro nobis immolatus est, & multa scripturarum loca, & præcipue Barnabæ epistola, quæ habetur inter scripturas apocryphas, nominat. Eiusdem sententiæ est Nicephorus Callistus lib. 2. cap. 46. & lib. 4. cap. 33. Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in Canone scripturarum eam inter scripturas noui testamenti, ὅσας ἀπλήρωται, id est, quibus contradicitur, recenset, non vero inter apocryphas. De illa tacet Synodus Romana sub Gelasio Papa sola Barnabæ Euangelii facta mentione, quod inter scripturas apocryphas connumerat. Illius sæpe meminit Alexandrinus, multosque ex ea profert locos, quemadmodum & Origenes, quos omnes in nostris ob-

seruationibus notauimus: eamque citat sanctus Gregorius Nazianzenus in Philocalia. Sanctus Hieronymus in libro de interpretatione nominum Hebraicorum post explicationem, quæ reperitur in Apocalypsi, interpretatur ea quæ extant in sancti Barnabæ epistola, Hoc modo. De epistola Barnabæ. Abraham pater videns populum, &c. Hi sunt veteres auctores, qui de hac epistola scripserunt, aut meminerunt. Quæ quidem iure inter scripturas apocryphas à citatis auctoribus connumeratur, tum quia, an Barnabæ sit, incertum est: tum quia in ea quædam reperiuntur, quæ difficultate minime carent. Siquidem nonnullæ sunt in ea fallibræ, ad quas minus cauti offendere possint, quas tamen pro modulo explanavi; non eo quidem animo, quasi velim eam ab omni neuo pertinacius excusare, quemadmodum hodie video nonnullos, qui vetera quædam monumenta à se edita, contentia meras nutricularum nanias, seu potius ægroti veteris somnia, quæ ad primum intuitum viris doctis nauseam moueant, tanta animi contentione (quamuis sine ratione) defendere conantur, vt velint ea scriptorum omnium veterum ac recentiorum auctoritati præferri. Nec id mouere quemquam debet, quod Clemens Alexandrinus, & Origenes, cum hanc citant epistolam, nunquam eam apocrypham esse dixerint. Siquidem eiusmodi auctores sæpe vtuntur apocryphis: & libro Enoch, Pastoris, Matthiæ traditionum libro, Petri Apocalypsi, Euangelio Ægyptio-

rum, & similibus. Vnum tamen certum est hanc epistolam, quæ modo à nobis exit, eam esse quam sanctus Hieronymus, Clemens Alexandrinus, & Origenes olim præ manibus habuerunt, cum omnes locos ab illis ex ea citatos, in hac quam edimus, epistola, reperire liceat. Et ex nostris observationibus manifestum erit: vno excepto, qui profertur à Clemente Alexandrino lib. 6. Stromatum, cum exponens hunc Psalmistæ locum: *Hæc porta Domini, iusti intrabunt per eam*, sic ait: Ἐξηγήσατο τὸ ῥητὸν τοῦ Προφήτου, Βαρνάβας ἐπιφέρει· πολλῶν πυλῶν ἀνεργῶν, ἢ διακοσµῶν αὐτῆ ἐστίν, ἐν ἧ οἱ μακαριοὶ πρῶτες οἱ εἰσελθόντες, id est, enarrans dictum Prophetæ, Barnabas infert: cum multæ portæ sint apertæ, quæ est iustitia, ea est in Christo, in quam beati sunt omnes, qui sunt ingressi. Sed puro, aut lapsum esse memoria Clementem Alexandrinum, aut certe locum esse deprauatum, & legendum esse Κλήμης, non Βαρνάβας. Nam hic locus habetur in epistola sancti Clementis ad Corinthios, vbi idem locus Psalmistæ exponitur: αὐτῆ ἢ πύλῃ τῆς κυρίου, διακομοὶ εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ· πολλῶν οὖν πυλῶν ἀνεργῶν, ἢ ἐν διακοσµῶν αὐτῆ ἐστίν ἢ ἐν Χριστῷ ἐν ἧ μακαριοὶ πρῶτες οἱ εἰσελθόντες· id est, hæc porta Domini iusti intrabunt in eam. Cum igitur multæ portæ apertæ sint, quæ in iustitia est, eadem, & in Christo est, in quam beati omnes qui intrarunt. Ex quo loco legendum est apud Clementem Alexandrinum ἢ ἐν διακοσµῶν, & exponendum: *ea quæ in iustitia est*. Id etiam patet ex ipso Clemente Alexan-

drino lib. 1. Stromatum, vbi idem locus, sed longior citatur ex eadem epistola sancti Clementis ad Corinthios, nominato tantum sancto Clemente circa finem contextus, paucis verbis mutatis: hoc modo. *Hæc est porta Domini; iusti intrabunt in eam: cum ergo multa aperta sint porta in iustitia, hæc fuit in Christo, in quam beati omnes qui intrarunt, & iter suum direxerunt in sanctitate cognoscendi potestate prædita: αὐτῆς ὁ Κλήμης ἐν τῇ πρῶτῃ Κορινθίῳ ἐπιστολῇ καὶ λέξιν φησὶ τὰς ἀνεργῶν ἐκ τῆς ἀρετῆς τῆς καὶ πύλῃ ἐκκλησίᾳ δοκίμων. ἢ τῶ πῶς πιστὸς ἢ τῶ δωρατὸς πῶς γινώσκῃν δεξιῶν ἢ τῶ θεός ἐν ἀρετῇ λέγων ἢ τῶ πρῶτος ἐν ἔργῳ· id est, iam Clementens in Epistola ad Corinthios, His verbis, inquit, exponens differentiam eorum, qui sunt probati in Ecclesia, sit aliquis fidelis, sit potens in explicanda cognitione, sit sapiens in discretionem sermonum, sit stupendus in operibus. Tandem notandum est quosdam existimasse hæc verba Clementis Alexandrini lib. 2. Stromatum: ὁ νόμος ἀπογορεύει ἀδελφῶ ἀδμεῖζειν, id est, lex prohibet fratri fœnerari, &c. citari ex epistola Barnabæ, quod non ita est: sed paulo ante citantur hæc verba ex Barnaba, quæ in hac epistola habentur sub finem illius, ἀμέλει μουσικῶς ὁ Βαρνάβας· Ὁ θεός ὁ τῆς πρώτης χάριτος κυριῶν φησὶ, δῶκε καὶ ὑμῖν γινώσκῃν, &c. vsque ad illa verba, ἀγάπης τέκνα καὶ εὐφροσύνης, &c. quæ sunt ex textu Clementis Alexandrini, qui tandem subiungit, *sufficit hoc dicere, quod lex prohibet fratri fœnerari*, quæ quidem verba non extant in hac epistola, quæ sancto Barnabæ adscribitur. Tenuis quædam difficultas restat circa nomi-*

na Hebraica, quæ sanctus Hieronymus profert ex epistola sancti Barnabæ in libro de nominibus Hebraicis. Siquidem vnum eorum, nempe *Nahum* in epistola desideratur: sic enim ait sanctus Hieronymus, *Manasses, oblitus, Nahum, germen*. Sed error obrepfit: & legendum est, *Naue*, vt habetur in hac epistola, qui fuit pater Iosue, iuxta Septuaginta: vel *Nun*, quod idem est secundum textum Hebraicum. Et ratio est, quia *Nahum*, non significat germen, sed consolatore, teste eodem Hieronymo libri citati capite de Iona, & *Nahum*. *Nahum*, inquit, *Consolator à radice נחם, id est, consolari*. At *Naue*, seu *Nun* est germen iuxta eundem Hieronymum eiusdem lib. cap. 1. *Naue, semen, germen, vel pulchritudo*, à verbo coniugationis *Niphil. נין* id est, germinabit.

Cum autem hæc vnica feratur sancti Barnabæ epistola, notandum tamen esse putavi epistolam sancti Pauli ad Hebræos à Tertulliano libro de pudicitia sancto Barnabæ attribui, vt clarum est ex eius verbis. *Extat enim & Barnabæ titulus ad Hebræos adeo satis auctoritatis vivo, vt quem Paulus iuxta se constituerit in abstinentia tenore: aut ego solus, aut Barnabas, non habemus hoc operandi potestatem: & utique receptior apud Ecclesias Barnabæ epistola illo apocrypho Pastore Mechorum. Monens itaque discipulos, omisis omnibus initiis, ad perfectionem magis tendere; nec rursus fundamenta pœnitentia iacere ab operibus mortuorum: Impossibile enim est, inquit, eos qui semel illuminati sunt, & donum caeleste gustauerunt & participauerunt Spiritum san-*

ctum, & verbum Dei dulce gustauerunt, &c. quæ verba legere licet in epistola Pauli ad Hebræos cap. 6. Hinc capiendus est Philastrius lib. de heresibus cap. 60. *Sunt alii qui epistolam beati Pauli ad Hebræos non asserunt esse; sed dicunt, aut Barnabæ esse beati Apostoli, aut Clementis*. Vbi haud dubie Tertullianum intelligit. Sed de his satis: nunc restat, vt de illius argumento siue subiecto breuiter agam.

Cum Iudæi quidam ad fidem Christi conuersi galaticarentur (vt cum Tertulliano loquar) hoc est, legem Mosaicam vna cum euangelio retinendam esse putarent, idque multis Christianis persuaderent, sanctus Barnabas, siue quis alius, sanctum Paulum imitatus eorum doctrinam hac epistola conuellere conatur, docetque multis scripturæ locis, ac figuris legem Moyfi iam abrogatam esse, eique euangelium successisse. Hic est huius epistolæ scopus; ad quem nonnulla hic, quæ non sunt *κεντρικῶν*, seu præcipui argumenti, sed veluti secundarii tractatus, vt de aduentu Christi, passione, &c. referuntur: nam illius gratia tractantur, cum ad eius intelligentiam non parum conferant, iuxta morem Oratorum, qui interdum aliò digrediuntur, non inutiliter quidem, cum id plenioris elucidationis gratia facere soleant. Sub finem epistolæ multa docet Christianos, quæ ad vitam recte instituendam plurimum inducunt. Hinc fit, vt hæc epistola in duas partes commode distribui possit: quarum altera est didascalica, quæ multis argumentis docet nullum esse amplius

Epistolæ
argumē-
tum.

Epistolæ
diuisio.

legis Mosaicæ, & Iudaicarum ceremoniarum vsum: altera parenetica, in qua præclara & vtilia monite salutis & præcepta dantur.

Prior
pars epi-
stolæ.

Prior pars capita duodecim complectitur. In primo de cessatione sacrificiorum Mosaicæ legis agitur; in secundo de ieiuniorum eiusdem legis abolitione, in tertio agitur de instantibus calamitatibus, admonenturque fideles, ad virtutum studium, quod Iudæi suis ieiuniis & ceremoniis postponerant: In quarto tractatur de Christi aduentu, missione Apostolorum, Christi passione & exaltatione, in quinto de hominis reparatione disputatur, in sexto rursus de Christi passione, & de quibusdam illius circumstantiis, in septimo de antiquatione circumcisionis veteris, & de circumcisione aurium & cordis. In octauo de escis prohibitis in veteri lege, deque illarum mystica interpretatione: in nono de baptismo & cruce: in decimo de reprobatione populi Iudaici, & gentilium electione: in vndecimo de abrogatione sabbati Iudaici: in duodecimo de templi Iudaici repudiatione ac demolitione, & de templi spiritualis ædificatione.

Secunda
pars epi-
stolæ.

Secunda pars duobus capitibus absolvitur. In primo agitur de via lucis, hoc est, de iis quæ Christiano agenda sunt; in altero de via tenebrarum, hoc est, de iis, quæ animæ fideli fugienda ac vitanda sunt: tum demum sequitur epilogus.

Hæc autem epistola ab Origene lib. 1. contra Celsum sub finem, Catholica, id est, vniuersalis appellat-

in Epistolam sancti Barnabæ.

81

pellatur: Extat sane in Barnabæ Catholica epistola scriptum, &c. quia non ad vnam certam gentem, aut nationem scripta est, sed ad omnes Christianos: Ita enim diffiniuntur Catholicæ Apostolorum epistolæ, vt manifestum est ex Leontio lib. de Sectis c. 2. Καθολικὴ ἡ ἐκλήγησθαι, ὅτι οὐ πρὸς ἓν ἔθνος ἐρράφησθαι, ὡς αἱ τῆ Παύλου, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας id est, Catholicæ dicte sunt, quod non ad vnam scriptæ sunt gentem, vt Pauli epistolæ, sed generaliter ad omnes.

Pag. 1. lin. 9. [*Auete filii & filia.*] Hoc est exordium huius epistolæ, in quo salutat fideles, ipsique plurimum gratulatur, ob gratiam Spiritus sancti ipsis à Deo infusam: nec mediocriter lætatur ob multa bona, quæ sibi ex eorum fide obenerunt: profiteturque se hanc epistolam ad eos scribere, ob mercedem, quam se inde à Deo consecuturum sperat. Tandemque propositis tribus constitutionibus Domini, promittit se monstraturum ea per quæ maiorem lætitiā, spiritalem videlicet adipiscantur. Hoc autem exordium variis mendis conspersum est, vel ob negligentiam exscriptoris, vel ob melioris exemplaris defectum, quibus mederi difficile est, ob Græci textus tam immanem lacunam.

Lin. ead. [*Filii & filia.*] Ita fideles appellat, quos per Euangelium genuit: & hic stilus Apostolicus est: Ioan. 1. cap. 2. *Filioli mei, hæc scribo vobis.* Pauli 1. ad Cor. 2. *Sed vt filios meos carissimos moneo.* Et paulo post. *Ideo misi ad vos Timotheum, qui est fr-*

L

lius meus charissimus. Vnde 1. Petri cap. 2. sicut modo geniti infantes. Ipsi ergo Christiani filii Apostolorum sunt, ab ipsis spiritualiter geniti, Apostoli vero patres. Hinc Paulus 1. Cor. cap. 4. Nam si decem milia paedagogorum habeatis in Christo: sed non multos patres: nam in Christo Jesu per Euangelium ego vos genui. Ad Gal. 4. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus.

Lin. 14. [In pace.] Est traiectio figura, & reuocandum est vocabulum ad *in Aue*. Apostolorum est dare pacem initio epistolarum. Paulus passim: Gratia vobis & pax à Deo, 1. Petri 1. Gratia vobis, & pax multiplicetur. 2. Ioan. 1. Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo patre magnarum. Ita correctum videtur in codice manuscripto cum antea legeretur, *magnare*, ex quo efficies magnarum rerum.

Lin. 16. [Dei aequitate] Id est, Dei gratia, bonitate, humanitate, misericordia. Aequus est bonus, benignus, amicus, humanus: iniquus contra, iuxta illud Nafonis.

Aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.

Supra modum exhilaror. Exhilaratur, seu lætatur Barnabas de fidelium donis & gratia, vt pater sapiens de filiorum profectu. Vnde Paulus ad Philipp. cap. 2. Implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eandem caritatem habentes, & cap. 4. Itaque fratres mei & desideratissimi gaudium meum & corona mea, 1. ad Thessal. cap. 2. quæ est nostra spes, aut gaudium, aut corona gloria. Nonne vos ante Dominum nostrum Jesum in aduentu eius: vos enim estis gloria nostra & gaudium. Ad

Philem. cap. 1. Gaudium enim magnum habui, & consolationem in caritate tua. Ioan. epist. 3. Maius horum non habeo gaudium, quam vt audiam filios meos in veritate ambulare. Prou. 10. & 15. Filius sapiens lætificat patrem: & cap. 29. Vir qui amat sapientiam, lætificat patrem suum.

Lin. 22. [Quod sic naturalem gratiam accepistis.] Infra. Qui naturale donum doctrine suæ posuit in nobis. In textu Græco, τὸ ἐμφυτὸν δῶρον. Naturalis gratia est firma, altius radicata, bene insita, & plantata in anima iusti. ἐμφυτὸν est, insitum, & Sap. 12. ἐμφυτὸς ἢ κακίη. id est, naturalis malitia, hoc est, obfirmata & inueterata. Metaphora ab arboribus, quæ altis defixæ radicibus terræ firmiter inhaerent. Accepistis, à Deo

Pag. 2 lin. 7 [Ab honesto fonte Dei.] Ex quo omnia bona, maxime ea quæ ad vitam æternam conferunt, profusissime scaturiunt: ita Ps. 17. Quoniam apud te est fons vitæ. Esaiæ 12. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. Hieremiæ 2. Me dereliquerunt fontem aquæ. Honestus, id est, egregius. Glossæ veteres. Honestus, egregius. ἄξιολογος.

Lin. 12. [Multa mihi bona successerunt.] Spiritualia videlicet, in mercedem Euangelicæ prædicationis.

Lin. 14. [Æquitatis.] Id est, iustificationis, vt infra.

Lin. 16. [Fors.] Lege, *forfan*, quo vocabulo vtitur, modestiæ gratia. *In illo*, id est, in hoc, in hac re.

Lin. 22. [Vita.] Æternæ videlicet. *Filius*. Hoc

vocabulum videtur redundare, aut certe dicendum est post illa verba, super animam meam, quædam deesse.

Lin. ead. [*Cogitans ergo hoc.*] ꝛ hoc, videtur redundare.

Lin. 18. [*Spiritu seruiens.*] Lege, *Spiritu seruiens*, iuxta illud Pauli ad Philipp. 3. *Spiritu seruiamus Deo.*

Lin. 29. [*Hoc in mercede.*] Hæc vocabula videntur transposita. Hæc igitur periodus sic legenda est. *Cogitans ergo (quasi cura mihi fuerit, ut vobiscum partiar ex eo quod accepi) futurum mihi hoc in mercede talibus spiritu seruiens, adpropiani, &c.*

Lin. ead. [*Adpropiani pauca vobis, &c.*] Hæc verba vsque ad illa, *tres sunt ergo, &c.* citat Clemens Alexandrinus lib. 2. Strom.

Pag. 3. lin. 4. [*Tres sunt ergo constitutiones Domini.*] Id est, tria constituit Deus ad nostram salutem. *Vita spes.* Æternæ videlicet. *Initium.* Nempe vitæ perfectæ. *Consummatio.* Id est, perfecta caritas, prout adquiri potest in hac vita. Primo igitur præcedit spes vitæ æternæ, quæ nos extimulat, ad ea, quæ recta sunt agenda, deinde initium bonorum operum videlicet, quæ assidue versata, & sine intermissione cum animi feruore repetita nos perducunt ad consummationem, hoc est, perfectam caritatem.

Lin. 11 [*Et futurorum dedit nobis initia scire.*] Per initia futurorum intelligitur fides, quæ est fundamentum, ac veluti primordium, eorum quæ nobis in cœlis retelabuntur. Fides enim est veluti

prælibatio quædam futuræ gloriæ, iis, dico, fidelibus, qui diuina sapiunt.

Lin. 15. [*Accedere.*] I. *accedite. Ad aram illius.*] Id est, ad sublimem mysteriorum eius cognitionem. *Vnus ex vobis.* Id est, similis vobis, vt Gen. 3. *Ecce Adam quasi vnus ex nobis.* Eandem phrasim infra repetit.

Lin. 21. [*Per quæ in plurimis lætiores sitis.*] quia doctrina apostolica non mediocri lætitia & consolatione fideles afficit; spiritali quidem, quæ vera & sola lætitia est. Ita Ioan. ep. 1. cap. 1. *Et hæc scribimus vobis, ut gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum.* Et Paulus ad Philipp. 1. *Ad profectum vestrum, & gaudium fidei.*

Lin. 23. [*Cum sint dies nequissimi.*] Ita Paulus ad Ephes. 5. *quoniam dies mali sunt.* Mali dicuntur dies ob nequitiam hominum, in quibus regnat peccatum. Hic autem incipit prima pars huius epistolæ: & primo proponit, quare sint Dei iustificationes & mandata inquirenda; tum recenset virtutes, quibus fides nostra fulcienda sit; tandemque ostendit, quam vani fuerint Iudæi, qui vniuersam iustitiam in suis sacrificiis & cæremoniis legalibus positam esse censuerunt, ostenditque eiusmodi sacrorum abolitionem.

Lin. 25. [*Contrarius.*] Id est, Satan, Glossarium vetus ms. *satan, aduersarius, contrarius.*

Lin. ead. [*Habeat huius sæculi potestatem.*] Vnde Ioan. 12. 14. & 26. *Princeps huius mundi, & ad Eph. 6. sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi re-*

ctores tenebrarum harum. Contrarius ergo, id est, Satan, & diabolus habet potestatem huius sæculi, id est, mundi, sed tenebrarum harum, hoc est, malitiæ mundanæ, cui præest, id vnum studens, vt vias Domini rectas subuertat, homines inferendo & inducendo in tentationem, eosque à gratia Dei deturbando. Origenes lib. 1. *Ἐπὶ Ζαχαρίας* cap. 5. dubitat an princeps huius mundi diabolus sit, siue quis alius: *Nec non, inquit, & quidem Angeli diaboli nominantur, sed & princeps mundi huius, qui utrum ipse sit diabolus, an alius quis, nondum manifeste declaratum est.* Nulli tamen dubium esse debet, quin princeps huius mundi, vel contrarius habens huius sæculi potestatem, vt loquitur sanctus Barnabas, diabolus sit. Nam cum omnes cælestes illi spiritus, qui ob superbiam à gratia Dei exciderunt, diaboli sint, & princeps huius mundi ex eis vnus sit, & eorum caput, clarum est eum esse diabolum.

Lin. 27 [*Debemus aditendentes inquirere equitates Domini.*] Ita Paulus capite citato ad Eph. *Propterea nolite fieri imprudentes quæ sit voluntas Dei.* Equitates hoc loco sunt iustitiæ, seu iustificationes.

Lin. 30. [*F. dei ergo nostræ adiutor est timor, &c.*] Expuncto verbo substantiuo lege vno verbo, *adiutores*, vt in textu Græco apud Clementem Alexandrinum lib. 2. Strom. qui hunc locum profert, *συλλήπτορες* quam vocem ita explicat Hesychius *συλλήπτορες, συμμαχονιστήν* id est, adiutorem. Et in Glossis veteribus, *σὺλληψις, βοηθήα, opitulatio. Casta*, id est, integra.

Pag. 4. lin. 20. [*Plenus sum holocaustomatibus arietum, & pinguinibus agnorum.*] Ita in veteri editione textus Hebraici Cardinalis Ximenes, vbi tantum post vocem *אֲרִיִּים* id est, agnorum ponitur accentus distinctiuus: Quam tamen interpunctionem non agnoscit sanctus. Hieronymus hunc locum explanans: *Plenus sum: hoc sensu est explicandum: nulla re indigeo, Domini est terra & plenitudo eius. quemadmodum Tertullianus lib. aduersus Iudæos: & adhuc dicit: & holocaustomata, & sacrificia vestra, & adipem hircorum, & sanguinem taurorum nolo.* Ita sanctus Cyprianus lib. 1. de testimoniis aduersus Iudæos. At Septuaginta interpretes sic legunt: *πλήρης εἰμι ὀλοκαυτωμάτων κριῶν* id est, plenus sum holocaustis arietum: cætera referuntur ad verbum *βούλεμα*.

Lin. 25. [*Nec si veniatis videre mihi,] lege videri,* vt apud Tertullianum loco citato: *Nec si veniatis videri mihi:* iuxta Septuaginta interpretes, *οὐδὲ ἀνέρχουθε ὀφθῆναι μοι* id est, nec si veniatis apparere mihi. *Videri mihi est videri à me*, phrasis Græca. Vulgo, *cum veneritis ante conspectum meum*, iuxta textum Hebraicum.

Lin. 30 [*Si attuleritis mihi similaginem, vanum, supplicamentum execratio mihi est.*] Ita fere Tertullianus libro citato: *Quoniam si attuleritis mihi simillam, vanum supplicamentum execrumentum mihi est.* In textu Græco: *ἐὰν φέρητε σιμίδαλιν, μάθρον, θυμίαμα βδέλυγμα μοι ἔστι* id est, si obtuleritis mihi simillam, vanum, incensum, abominatio mihi est. Vbi vides *πὶ τὰ*

num. tum in ep. tum apud Tertul. distinguendum esse à vocabulo, *supplicamentum*: Quod patet etiam ex sancto Hilario in psal. 2. qui addit verbum, est: *si afferatis similaginem, vanum est*. Et *supplicamentum* in his locis pro thymiamate, seu incenso ponitur: *Et diem magnum*: ita apud Septuaginta, *τείνιον*; ita apud Septuaginta.

¶ Pag. 5. lin. 7. [*Ferias.*] Apud Septuaginta *ἑτάριον* id est, otium, sed interpres huius epistolæ legisse videtur *ἑτάριος* id est, ferias. Glossæ veteres: *ἑτάριος αἱ ἡμέραι. feria.*

Lin. 9. (*Hæc ergo vacua fecit.*) Sacrificia veteris legis.

Lin. 12. (*Quæ sine iugo necessitatis.*) Id est, quæ non est astricta legi Mosaicæ. Ita Paulus ad Gal. 5. *State & nolite iterum iugo seruitutis contineri*. Et infra eodem capite dicit: *Vos enim in libertatem vocati estis*. Nempe soluti à iugo legis veteris per Iesum Christum. Vides ergo, ut consonant Barnabæ verba Pauli doctrinæ.

Lin. 14. (*Humanam habeat oblationem.*) Id est, cor habeat præparatum, ad parendum Dei mandatis, vt locus Prophetæ postea citatus satis indicat.

Lin. 17. (*Nunquid ego præcepi parentibus vestris.*) Locus habetur Hierem. 7. ad quem hæc habet sanctus Hieronymus: *Manifeste intelligitur, quod primum decalogum dederit in tabulis lapideis, scriptum digito Dei, & post offensam idololatriæ, caputque vituli postea iusserit sibi magis fieri, quam demonibus*. Imo ipsa die, qua egressus est populus de Ægypto, præcipit

Do-

Dominus sibi offerri & immolari primogenita exceptis homine & asino Exodi 13. vbi & repetit præceptum immolationis Phasæ, & Exodi 29. præter sacrificia inaugurandorum sacerdotum præcipitur quotidianum sacrificium matutinum vnius agni, & vespertinum alterius, quæ omnia præcepta sunt ante idololatriam populi in solitudine. Auctor quæstionum ex vtroque testamento mixtim quæst. 103. duo sacrificiorum genera distinguit, *unum quod per singula genera mandatum est, & aliud quod voluntarium dictum est*. Hoc non fuisse mandatum, illud præceptum fuisse: & ideo eos argui à Propheta, quod sacrificia illa minus deuote, sed negligenter offerrent Iudæi. Sed extorta videtur hæc interpretatio, maxime cum toto hoc capite nulla mentio sit sacrificii voluntarii. Quidam dicunt verba Hieremiæ intelligenda esse dumtaxat pro illo quadraginta annorum spatio, quo Iudæi in solitudine commorati sunt, dum in terram promissionis introirent, tumque nullas hostias ex Dei præcepto immolasse, vt habetur Amos cap. 5. Sed quia mandatorum obseruatio, quæ hic ab Hieremia incutatur, non tantum est pro illo tempore, quo habitarent in deserto Iudæ: sic id quod dicit Propheta, quod à die, quo educti sunt de Ægypto, nihil Deus de victimis & sacrificiis præcepit, non intelligitur pro illo interuallo, quo in deserto commorati sunt. Nec locus Prophetæ Amos ad rem facit. Nam solam idololatriam, cui in deserto obnoxii fuere, Iudæis exprobrat. Optima explicatio sancti

M

Irenei lib. 4. aduersus hereses cap. 32. vbi scribit his Hieremiæ verbis significari non ob sacrificia eductos fuisse Israelitas de terra Ægypti, sed vt obliti idololatriæ Ægyptiorum possent audire verbum Domini: ac proinde non præcipue mandatum eis fuisse de sacrificiis, sed de voluntate Dei audienda, & facienda: *Et iterum, inquit, significans, quoniam non propter hoc eduxit eos de Ægypto, vt sacrificia ei offerrent, sed vt obliti idololatriæ Ægyptiorum audire vocem Domini possent, quæ erat eis salus & gloria, per eundem Hieremiam, hoc dicit Dominus: Holocaustomata vestra colligite cum sacrificiis vestris, & manducate carnes, quoniam non sum locutus ad patres vestros, nec de holocaustomatibus & sacrificiis præcepi eis, qua die eduxi eos de Ægypto: sed sermonem hunc præcepi eis dicens: Audite vocem meam, & ero Deus vester, &c. Et paulo post: Non enim principaliter hæc (nempe sacrificia) sed secundum consequentiam, & propter prædictam causam habuit populus.*

Lin. 23. (*Vnusquisque vestrum aduersus proximum, &c.*) Apud Hieremiam cap. 7. hæc ita habentur in versione communi iuxta textum Hebraicum & Græcum: *Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus, & ambulate in omni via, quam mandavi vobis, vt benefici vobis.* Sed Apostolus prouult potius sensum, quam verba: & quod dixit Propheta generaliter, ille dixit speciatim. Hic mos est Apostolorum, & virorum Apostolicorum, vt sepe erant sacram Scripturam non iuxta verba, sed iuxta sensum, vt docet de veteri testamento S.

Hieronymus in caput quintum, Amos Prophetæ: *Et hoc in omnibus sanctis Scripturis obseruandum est Apostolos, & Apostolicos viros in ponendis testimononiis de veteri testamento non verba considerare, sed sensum, nec eadem sermonum calcare vestigia, dummodo à sententiis non recedant.* Vt Marci 1. & Matthæi 11. *Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit faciem tuam ante te: quod habetur Malach. 3. apud quem tamen sic legitur, tum iuxta textum Hebraicum, tum Græcum: Ecce mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.* Sic Matth. 26. & Mar. 14. *Percutiam pastorem.* Ex Zach. 13. Vbi tamen habetur, tum iuxta textum Hebraicum, tum Græcum: *Percute pastorem.* Et 1. ad Cor. 2. *Sicut scriptum est, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum. Qui locus ita habetur. Esai. 64. Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.* Sic sanctus Ignatius in epist. ad Trallianos hunc locum, Ioan. 11. ita citat: *καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ καὶ ἀποθάνῃ, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα*, id est, & omnis qui viuit & credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet in æternum: sed apud Ioan. scribitur, *καὶ πᾶς ὁ ζῶν, &c. οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα*. id est, & omnis qui viuit, &c. non morietur in æternum: & in epistola ad Smyrneneses, citatur illud Matth. 10. *ὁ πιστὸς ὃς ἀποθάνῃ εἰς ὄνομα ἀποθνήσκει*, &c. id est, qui enim honorat Prophetam in nomine Prophetæ, &c. apud quem ita habetur; *qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, &c.* Ita sanctus Clemens epistola prima

ad Corinthios, οὕτως γὰρ που λέγει ἡ γραφή, κατισή-
 & ποίς ἐπισκόπους αὐτῶν ἐν δικαιοσυνῇ, & ποίς Διακόνους
 αὐτῶν ἐν πίσει. id est, sic enim alicubi dicit Scriptu-
 ra, constituam episcopos eorum in iustitia, & dia-
 conos eorū in fide. Esa. 60. Vbi habetur iuxta Se-
 ptuaginta, καὶ δώσω ποίς ἄρχι τῆς ἐν εἰρήνῃ, καὶ
 ἐπισκόπους ἐν δικαιοσυνῇ. id est, dabo principes
 tuos in pace, & episcopos tuos in iustitia. & san-
 ctus Iustinus Martyr citans initium Geneseos hoc
 modo: οὕτως γὰρ Μωσῆς γέγραπεν ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς
 τὸν οὐρανόν, καὶ γῆν, εἶτα ἡλίον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας.
 id est, in principio creavit Deus cælum & terram,
 deinde solem & Lunam, & stellas, quæ tamen sic
 non habentur cap. 1. Gen.

Lin. 27. (*Mendum.*) Lege, mendax, sicut & Za-
 chariæ 8. *Iuramentum mendax ne diligatis.*

Pag. 6. lin. 9. (*Sacrificium cor contribulatum, &c.*)
 Ita fere apud Tertullianum lib. contra Iudæos: *Cor
 contribulatum & humiliatum hostia Deo est.* Sanctus Ire-
 næus libro quinto aduersus hæreses cap. 32. primo
 citat illud Psalmi 50. *Sacrificium Deo Spiritus contribu-
 latus, &c.* Et infra eodem capite, sic ait: *Quemadmo-
 dum alibi ait: Sacrificium Deo cor contribulatum: odor sua-
 uitatis Deo, cor clarificans eum qui plasmauit.* Itaque pu-
 to hunc locum Barnabæ mutilum esse, & sic resti-
 tuendum esse: *Sacrificium Deo cor contribulatum: odor
 suauitatis Deo cor clarificans eum, qui plasmauit.* Et: *Sa-
 crificium Deo spiritus contribulatus: Cor contritum &
 humiliatum Deus non despicit.* Ita vt multi loci simul
 conglobati citentur, iuxta morem Barnabæ; &

priscorum, vt infra clarius demonstrabitur, quo-
 rum duo proferuntur potius ex sensu Scripturæ,
 quam ex ipsis verbis, quos sanctus Irenæus mutua-
 uerit ex hac Barnabæ epistolæ. *Non despicit*, in vul-
 gata editione, *non despicias.* Vide obseruationes no-
 stras in concordiam regularum.

Lin. 16. (*Vt ne quando habeat introitum in nobis.*)
 Videtur deesse vocabulum, *Satan*, vel, *contrarius*,
 vel quid simile, vt legatur; *Vt ne quando contrarius ha-
 beat introitum in nobis.*

Lin. 20. (*Dicit ergo iterum.*) cap. 2. Est de ieiunio-
 rum Iudaicorum abolitione.

Lin. 22. (*Vt quid mihi ieiunatis? &c.*) Reprobat
 Esaias ieiunium Iudæorum, quod cum fastu erat,
 & tristitia affectata ad ostentationem, quale est ie-
 iunium hypocritarum Matth. 6 & bonis operibus
 vacuum, malisque plenum.

Pag. 7. lin. 11. (*Impotentium.*) id est, violento-
 rum.

Lin. 12. (*Commerciorum.*) in textu Græco *συναλ-
 λαγή*. nam *συναλλαγή* est commercium. Glossæ
 veteres: *συναλλαγή, commercium.*

Lin. 21. (*Et domesticos seminis tui ne despicias.*) Iux-
 ta Septuaginta. Vulgo iuxta textum Hebraicum,
Et carnem tuam ne despexeris. De cuius loci diuersa in-
 terpretatione, hæc habet sanctus Augustinus lib. 2.
 de doctr. Christ. cap. 11. *Sicut illud Esaiæ Prophetæ vnus
 interpres ait: & carnem tuam ne despexeris: alius & do-
 mesticos seminis tui ne despexeris: vterque sibi inuicem
 attestantur: namque alter ab altero exponitur: quia & cara*

posset accipi proprie, ut corpus suum quisque non despiceret, se putaret admonitū: & domestici seminis translate Christiani possent intelligi, ex eodem verbi semine nobiscum spiritaliter nati. Nunc autem collato interpretum sensu, probabilior occurrit sententia proprie de consanguineis non despiciendis esse præceptum, quoniam domesticos seminis cum ad carnem retuleris, consanguinei potissimum occurrunt. Sed existimo eundem esse sensum apud Septuaginta, ac in Hebræo, ut sint domestici seminis tui homines, qui sunt eiusdem tecum naturæ & carnis, quod est grauißimum argumentum ad excitandam misericordiam: cui simile est illud sancti Asterii ferm. in hæc, *Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho: Αδελφοὶς καλοῦμαι ἐκείνοισι οἱ ἐξ ἐνὸς ἔφυσαν σπέρματος, καὶ μίας γαστρῆς. οἱ ἧ τὸν αὐτὸν ἔχοντες πενήτω, καὶ μίαν μητέρα πτωχῶν, ἀφ' ἧς διεπλασθηδύ, καὶ ψυχῆς ἀξίωμα πᾶσι πλῆσιον, δισθελείας ἧ καὶ πολιτείας ἕνα θεομὸν, καὶ πτωχὴ ἐλπίδα τῷ μέλλοντος πτωχῶ αὐτῶ. πῶς οὐ πάσης ἀδελφότητος καὶ συγγενείας ἐσμὲν ἀλλήλων ἐργυτέροι: καὶ ὅταν ἀποσποινῶ ἰδῆς, σαυτὸν ὄρας ἐκ ἐκείνου. δεῖ οὖν καὶ τὰ ἐκείνου θεωροῦντα πάντα, λιμὸν, δίψαν, γυμρότητα καὶ ἀλλῶ ἐνδύειν, καὶ τὰ νόθους, καὶ τοὺς ἀλλοῖς πειρασμοὺς, ὡς οἰκεία πάντα, καὶ συμφορὰς οἰκτεῖραν.* id est, illos vocamus fratres, qui eodem editi semine, ac eodem utero geniti, qui vero eundem habemus creatorem, & eandem matrem terram, è qua conditi sumus, & eandem animæ dignitatem vnam pietatis & vitæ legem eandem futuri spem, quomodo nos inuicem non diligimus magis, quam fratres, & consanguinei: si videris hominem, te

ipsum in eo vides. Quare oportet eum, qui eius calamitates videt, famem, sitim, nuditatem, aliamque necessitatem, & morbos, aliasque afflictiones, tanquam proprios dolores, ac damna clementer respicere.

Temporaneam. Ita apud Tertullianum libro de resurrectione carnis. In textu Græco *ἄριστον* iuxta textum Hebraicum, id est, matutinum.

Lin. 25. (*Et vestimenta tua.*) Ita apud Tertullianum libro citato. Apud Septuaginta interpretes iuxta textum Hebraicum legitur: *ἱμάτια*, id est, fanitates, pro quo quidam legerunt *ἱμάτια*, id est, vestimenta, ut notat sanctus Hieronymus hunc locum exponens. Quod ob vocabulorum Græcorum similitudinem contigisse videtur. Hinc factum est, ut interpretes Barnabæ Latinus verterit, *vestimenta*, non fanitates. Quod vocabulum sumpsit pro carne, Tertullianus loco citato: *non subsericam utique, aut pallium, sed carnem volens accipi, ortum carnis resurrectione de mortis occasu prædicavit.*

Lin. 29. (*Exclamas.*) *Lege, Exclamabis*, ut apud sanctum Cyprianum libro tertio de testimoniis, & *suadela malorum*, apud Septuaginta *ἄσποιναν*, quod quidam exponunt ordinationem, in vulgata editione iuxta textum Hebraicum: *Si desieris extendere digitum.*

Pag: 8. lin. 11. (*Quia in simplicitate,*) *lege, quia cum in simplicitate.*

Lin. 21. (*Oportet ergo.*) 3. caput est de instanti calamitatibus, cum exhortatione ad virtutē.

Pag. 9. lin. 8. (*Similemus*) id est, similes simus, & infra pagina 10. Dixit, *similetis*. verbum neutraliter sumitur.

Lin. 14. (*Intercidit.*) Ita legendum monuim in margine, iuxta illud Danielis 7. *Septuaginta hebdomadae abbreviatae sunt.*

Lin. 19. (*Regna.*) Ita in textu Græco βασιλείαι. In textu Hebraico מלכות id est, reges, ut in vulgata, interpretatione.

Lin. 21. (*Et resurget retro pusillus rex.*) Aliter in vulgata editione: *Et alius consurget post eos, & ipse potentior erit*, ut in textu Græco & Hebraico. Verum Apostolus verba non reddidit, sed sensum, alludens ad illum paruulum cornu, quod de medio decem cornuum quartæ bestię ortum tria de cornibus primis, hoc est, tres reges contriuit. Ille ergo rex qui dicitur cæteris potentior, ab Apostolo appellatur pusillus; quia per illud paruum cornu significatur.

Lin. 22 (*Qui deponet tres in unum.*) Id est, qui tres reges humiliabit, iuxta textum Hebraicum, Græcum, & versionem communem.

Lin. 23. (*De regnis similiter.*) subaudi, *dicendum est*: quæ nempe cum suis regibus ab illo potentiore funditus euertentur.

Lin. 26. [*Vidit quartam bestiam, &c.*] Proferuntur ex sensu, potius quam ex codice.

Lin. 29. [*Cæteris bestiis marinis.*] Ita appellantur iuxta illud Danielis: *Et quatuor bestię grandes ascendebant de mari diuersæ inter se.*

Lin.

Pag. 10. lin. 15. [*Et dicunt, quia testamentum illorum, &c.*] Intelligit Nazaræos, illisque similes Christianos, qui legem Moyfi cum Euangelio retinebant.

Lin. 18. [*Nostrium est autem.*] Ostendit quomodo vetus testamentum sit etiam Christianorum, cum videlicet repudiata lege à Iudæis, quod quidem significatur per fracturam tabularum, noua lex data est scripta, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis, cum illis à Deo repudiatis, Christiani fuerunt adoptati in nouum populum, ut infra de eadem tabularum confractioe agens, recte docet sanctus Barnabas, accepto testamento à Iudæis per idololatriam abiecto. Quod quidem testamentum intelligitur tantum de decalogo, qui in duabus tabulis Dei digito scriptis, & à Moyse fractis continebatur. Origenes libro primo contra Celsum, primas tabulas dicit esse legem in cordibus hominum scriptam, quæ cum superfusione peccatorum esset abolita: iterum Deus dedit scriptam in excisis per Moysen tabulis lapideis, nimirum prophetico sermone præparante animam post primum peccatum ad secundas Dei literas.

Pag. 11. lin. 5. *Populus tuus, &c.* Non dicit Deus, *Populus meus, sed, populus tuus*, quasi populus esset Moyfi, cuius ille dux erat: quasi Deus ob idololatriam Israelem à facie sua proiecerit. Vnde Osee cap. 1. *Et dixit, voca nomen eius, non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero vester.*

Lin. 15. [*In spem fidei illius.*] Spes hic sumitur pro retributione vitæ æternæ, quæ datur fidelibus ob

N

fidem, quæ per dilectionem operatur, vt 2. ad Titum, *Expectantes beatam spem.*

Lin. 22. [*Iniquum.*] Id est, iniquitatem. *Et futuras tentationes, lege, sed & futuras, &c.* tentationes hoc loco sunt peccata metonymice causa pro effectu, quibus sequentia cohærent.

Lin. 25. [*Sicut dicit Filius Dei, resistamus, &c.*] hanc Christi sententiam in toto Euangelio non reperis, sed eam audiuit ab ipso Christo, aut ab aliquo discipulo: qualis est hæc Pauli sententia. Act. 20. *Et meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere.*

Lin. 29. [*Considerate opera male via.*] Alludit ad viam duplicem alteram lucis, alteram tenebrarum de qua infra multis agit.

Lin. 30. [*Non separatim debetis seducere vos.*] Id est, non debetis vos ab aliorum consortio separare. Nam seducere, est se ab aliis separare & amouere. Plautus in Aulularia, *Eo nunc ego secreto te huc foras seduxi.*

Pag. 12. lin. 8. [*Va illis qui sibi soli intelligunt.*] In tertia persona iuxta textum Hebraicum, Septuaginta interpretes, apud quos legitur *Οφει*, non *οικουμι*, atque etiam iuxta sanctum Cyprianum libro tertio de testimoniis ad Quirinum: *Va qui arguti sunt in semetipsis.* At in editione vulgata hic textus habetur in secunda persona: *Va qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismet ipsis prudentes.* Hunc autem locum citat Clemens Alexandrinus libro secundo Strom. non ex Esaia, sed ex Barnaba,

καὶ Βαρνάβας ὁ Ἀπόστολος, οὐαὶ οἱ σαρκεῖσι καὶ ἐαυτοῖς, &c. Porro hac sententia docemur eos, qui se ab aliorum societate per schismata seiungunt, suam sequi sapientiam, non Dei. Quod proinde etiam cauetur. Prouerb. 3. *Ne sis sapiens apud te metipsum.*

Lin. 11. [*Simus ergo spiritales.*] Recte: quia vere spiritalis est is, qui posita sensus proprii superbia, Dei sapientiam communitati consentiens sequitur.

Lin. 12. [*Sumus templum consummatum Deo.*] Idem infra *templum Domini inhabitatio cordis nostri est.* Iuxta doctrinam sancti Pauli, de qua infra.

Lin. 16. [*Meditemur timorem Dei.*] Iuxta illud Esa. 33. *Cortuum meditabitur timorem.*

Lin. 19. [*Dominus non accepta persona iudicat mundum.*] Ad Gal. cap. 2. *Deus personam hominis non accipit.* 1. Petri cap. 1. *Et si patrem inuocatis eum, qui iudicat sine acceptione personarum.*

Lin. 22. [*Vnusquisque secundum quæ facit, &c.*] Iuxta doctrinam Apostolicam 1. Cor. 3. *Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Notanda merces bonorum operum.

Lin. 24. [*Si fuerit bonus, &c.*] Iuxta illud Gen. 4. *Nonne si bene egeris, accipies: sin autem male, statim in foribus peccatum aderit. Vbi tō peccatum est pœna peccato debita.*

Lin. 29. [*Adtendite ne quando quiescentes, &c.*] Alludit ad parabolam decem Virginum, Matth. 25.

Pag. 13. lin. 3. [*Potestatem nostram.*] Nostram, id

est, nostri, id est, in nos. *Suscitet*, lege suscitetur, aduersus nos videlicet.

Lin. 8. [*Cum videritis tot signa, &c.*] Verbum videritis, est præteritum hoc loco. Nam infra loquitur de subuersione templi Hierosolymitani iam facta.

Lin. 10. [*Monstra.*] monstrum signum aliquid finistri portendens. Glossæ veteres: *Monstrum*, *τερας*, *σημειον*, *σημα*. quod imminencia monstret, Nonius cap. 5. Vnde & monstra monita deorum. Virgil. 3. *Æn.*

---primumque parenti

Monstra Deum refero.

Idem infra. idem etiam docet Festus. Vide Isidorum lib. 11. Orig. cap. 3.

Lin. 11. [*Et sic*] 1. & quod sic.

Lin. 16. [*Multi vocati, &c.*] Respicit ad illud Matth. 22. cap. *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.*

Lin. 18. (*Propter hoc Dominus sustinuit.*) 4. caput est de Christi passione, aduentu, &c.

Lin. 24. (*Sparsione sanguinis illius.*) 1. Petri cap. 1. *In aspersionem sanguinis Iesu Christi.* Nota sparsionem sanguinis Christi sumi à Barnaba pro remissione peccatorum. Ex quo liquet nos iustificari per applicationem meritorum Christi. Quid est enim sparsio sanguinis Christi, nisi applicatio passionis illius?

Lin. 26. Scriptum est enim, lege, scripta sunt enim.

Lin. 30. [*Dicit autem.*] Videntur deesse vocabula, *ad nos.*

Pag. 14. lin. 1. [*Vulneratus est, &c.*] Esaiæ cap. 51. Vbi huius textus membra sparsim habentur, non continuo; sed ea simul coniunxit Apostolus facilitatis & breuitatis causa.

Lin. 5. [*Sanguine illius.*] Vulgo habetur, *liuore eius.* In textu Hebræo *הַבְּוֹרֵר* quod proprie plagam significat, in qua sanies congregatur.

Lin. 16 [*Et de futuris non sumus sine intellectu.*] In veteri codice, vnde hanc versionem sumpsimus, sic erat, *Et de futuris non simus, sumus sine intellectu*, sed hæc corrupta sunt, & ex puncto, *simus*, legendum, & *de futuris non sumus sine intellectu*, id est, non ignoramus, quæ ventura sunt.

Lin. 18 [*Dicit autem.*] Videntur deesse hæc vocabula, *ad illos.* Nam primus locus ex Esaiæ citatus ad nos pertinet, quibus profuit sanguis Christi, Iudæis repudiatis. Postea vero dicit ad illos Scriptura sequentem locum Prouerbiorum, vt ostendat eos in tenebris ambulantes non potuisse retia, & laqueos euitare venantium.

Lin. 19. (*Non iniuste tenduntur retia auibus.*) Prouerb. 1. cap. iuxta Septuaginta interpretes: *ὅτι ὁ ἀδικὸς ἐκ τεινοῦται δικτὴν ἁμαρτίας.* In textu Hebraico sine vlla negatione habetur *וְהַקֵּץ* id est, frustra enim. Quæ verba quidam proferenda putant per interrogationem, quod mihi arridet, tum quia hoc pacto expositio Græca non discrepabit à textu Hebraico: tum quia id sensus postulat. Nam cum ad-

monet sapientia filium suum, vt declinet à societate latronum, bene per similitudinem exprimit hæc facinora in ipsorum perniciem conuerti, ipsisque esse veluti retia, quibus aues implicantur, quæ se demittendo inferius, cum altius volare deberent, merito ab illis intercipiuntur. Vnde recte sequitur: *Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, peccando videlicet.* Nec ibi legendum est τὸ *eorum*, loco, *suum*, vt de his qui spoliantur, locus intelligatur. Nam in textu Græco legitur, *ἑαυτοῖς ἐπιποιήσουσι κακά* id est, sibi ipsis mala thesaurizant.

Lin. 21. (*Quia iuste.*) Hic applicat locum citatum ex Prouerb. primo. Nam quemadmodum auiibus iuste retia tenduntur, si volando se forsitan humilius deprimant, cum possent ea se altius atollendo deuitare: sic iuste peribunt Iudæi, qui cum haberent lucem Scripturarum, in ea non ambularunt, sed in tenebris: nec se in altum extulerunt, sed humi repserunt.

Pag. 15. lin. 1. (*Cui dixit.*) Videtur deesse ὁ *Pater*. Nam inde probare contendit, & filii excellentiam, quod sit terrarum orbis Dominus, & quod ei dixerit Pater: *Faciamus hominem*, &c. Quod etiam repetit infra: λέγει γὰρ ἡ γραφή πρὸς ἡμᾶς, ὡς λέγει τὰς ἡμέρας ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα, &c. Id est, dicit enim Script. de nobis, sicut dicit filio, sup Deus vt ex antecedentibus patet, *Faciamus hominem ad imaginem*, &c. Quem secuti sunt antiqui Patres in probanda eiusdem Filii Dei præstantia, & diuinitate. Sanctus

Iustinus Martyr in dialogo cum Tryphone Iudæo: καὶ τὸ αὐτὸ, ὃ φίλοι, εἶπε καὶ Ἰησοῦς Μωσέως ὁ θεοῦ λέγει μιλύων ἡμῖν, ὃν ἐδέλωσε, τὸν θεὸν λέγει τούτῳ αὐτῷ πρὸ νοήματι ὅτι τῆς ποιήσεως τῆς ἀνθρώπου, λέγων ταῦτα· ποιήσωμεν ἀνθρώπον, &c. Id est, hoc ipsum, ὁ amici, quoque dixit verbum Dei per Moysen indicans nobis. quem eodem intellectu Deum nominandum esse declararit, in creatione hominis hæc dicens: *Faciamus hominem*, &c. Theophilus libro secundo ad Autolicum· οὐκ ἄλλα δὲ πρὸς εἰρηκῆ, ποιήσωμεν, ἅλλ' ἢ τὰ ἑαυτῶν λόγῳ, καὶ τῆ ἑαυτῶ σοφίᾳ· id est, nulli alii dixit: *Faciamus*, quam suo Verbo, & sapientiæ. Idem docet Origenes libro secundo contra Celsum. Eusebius Cæsariensis libro primo histor. Eccles. cap. 2. *Quin etiam magnus ille Moses, & Prophetarum omnium antiquissimus, dum huius vniuersi conuentionem & constructionem describens, τὸν κοσμοποιὸν καὶ δημιουργὸν τῶν ὄλων αὐτῷ δὴ ὁ Χριστῷ, καὶ οὐδ' ἄλλῳ ἢ τῷ θεῷ δηλαδὴ, καὶ προστάξεν ἑαυτῷ λόγῳ πρὸς τῶν ἀποβέβηκότων ποίησιν πρὸς ἀρχοῦντα διδάσκει, αὐτῷ κοινολογούμενον πρὸς τῆς ἀνθρώπου γενέσεως. εἶπε γὰρ, φησὶν, ὁ θεός· ποιήσωμεν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν.* Id est, *Docet hunc mundi artificem ipsi Christo, nulli alii, quam diuino scilicet & primogenito sui verbo horum inferiorum concessisse fabricam, cumque eo communiter confabulatum.* Dixit enim Deus: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Sanctus Ambrosius libro sexto in Hexameron cap. 7. *Cui dicit: Non sibi vniue: quia non dicit, faciam, sed faciamus. Non Angelis; quia ministri sunt: Serui autem cum Domino, &c.*

cum auctore non possunt operationis habere consortium. Sed dicit filio, etiamsi Judæi nolint, etiamsi Ariani repugnent. Ex quibus patet, quam vana sit hæresis Saturnili & Basilidis, qui hominem ab Angelis esse creatum affirmant, illosque se exhortando ad eiusmodi opus sibi inuicem dixisse, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et planum est ex sancto Irenæo libro secundo de hæresibus cap. 21. sancto Epiphonio libro primo hæres. 23. Philastrio, hæres. 3. & 4. Plurimæ autem patres asserunt in hominis creatione Patrem, non solum locutum esse filio suo, sed etiam Spiritui sancto, cum dixit: *Faciamus hominem*, &c. ac proinde fuisse trium personarum opus. Ita sanctus Irenæus in præfatione libri quarti aduersus hæreses. *Homo est autem temperatio animæ, & carnis, qui secundum similitudinem Dei formatus est, & per manus eius plasmatus est, hoc est, per filium & spiritum, quibus & dixit: Faciamus hominem, & eiusdem libri cap. 37. Adest enim ei semper verbum & sapientia filius, & Spiritus sanctus, per quos & in quibus omnia libere & sponte fecit, ad quos & loquitur, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Sanctus Gregorius Nyssenus orat. 1. in verba, *Faciamus hominem, &c.* *ὡὸ ἄδῶ τοι, ποινὴ ἑμῶν, ἡ ἀγαθὴ πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ πνεύματος ἁγίου.* Id est, nunc autem scriptum est, *faciamus*, ut cognoscas Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Ita sanctus Epiphonius hæres. citata, Leontius actione 5. & communiter Theologi. Cur autem sanctus Barnabas, & supra citati Patres de Spiritu sancto tacuerint, ratio est,

est, quia tantum de Christi diuinitate & excellentia agere animus erat.

Lin. 2. [*Die ante constitutionem sæculi.*] Dies ante constitutionem sæculi sextus est, quo Deus hominem creauit, hora sexta, cum prius eodem die brutas creasset animantes, quo Christus cruci affixus, ut eadem hora, qua creatus homo redimeretur, ut notat Origenes tractatu 35. in Matthæum: *Diximus autem etiam in aliis locis, quod cum duæ creaturæ generales in sexta die factæ sunt, primus quidem animalia, deinde homo secundum Dei imaginem factus, consequens est, ut dies ille sextus diuisus fuisse intelligatur in duas species creaturæ: ut ante sextam quidem animalia intelligantur fuisse creatæ, in sexta autem hora dixisse Dominum: Faciamus hominem ad imaginem nostram, & fecisse eum tunc. Propter quod conueniebat pro salute eiusdem hominis morientem in ipsa hora sexta suspendi. Accedit, quod ipse homo die sexto creatus est, quo redemptus. Ante constitutionem sæculi, id est, ante plenam & perfectam mundi constitutionem, quia animalibus, & homine nondum creatis, non erat mundus plane perfectus.*

Lin. 10. [*Propheta ab ipso habentes donum.*] Prophetiæ videlicet. Nam Propheta Dei spiritu afflati prophetarunt. i. Petri cap. 1. *De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt Propheta, qui de futura in nobis gratia prophetauerunt, scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis spiritus Christi.* Hinc refutatur Cerdo hæreticus, qui legem & Prophetas repudiat, inquit Tertullianus libro de præscriptionibus hæreticorum.

Hanc hæresim multis infectatur Origenes libro secundo, *περὶ ἀρχῶν* cap. 4. Fuit etiam hæc Manichæorum hæresis.

Lin. 16. [De mortuis resurrectionem.] 1. Petr. 1. c. 1. Ex mortuis resurrectio, id est, mortuorum resurrectio.

Lin. 18. [Quia in carne oportebat eum apparere.] Discipulis post mortem videlicet, sed lege, *Et quia* &c.

Lin. 20. [Sustinuit.] Id est, passus est.

Lin. 21. [Ut promissum parentibus redderet.] Id est, ut quæ priscis patribus per Prophetas pronuntiata sunt, adimpleret. Et *ἵνα*, ut, hoc loco sequelam significat, non causam, quasi diceret: *Ita ut promissum parentibus redderet.*

Lin. 23. (Ipse sibi populum parans, &c.) Hic incipiunt quæ ex textu Græco ad nos peruenere. Hic autem locus corruptus est, & sic ex textu Græco in margine castigato, restituendus. Et per nos ipse sibi populum novum parans, indicabat in terra existens, quod facta resurrectione iudicaret, & ad summam, id est, tandem, Docens populum Judæorum: & tanta monstrâ, & signa faciens prædicavit & superdilexit illum. Dixi, ad summam, quia ubique ita vocabula *πρὸς τὴν κορυφὴν*, reddit interpretis: etsi in codice manuscripto corrupte legatur. *Ad summam.* In textu Græco particula, *καὶ*, redundat.

Pag. 16. lin. 1. (Non crediderunt, nec dilexerunt illum.) Hæc non sunt in textu Græco. Lege tamen, *sed non crediderunt*, &c.

Lin. 4. (Qui incipiebant predicare.) In Græco textu legitur, *οἱ μὲλλοντες κηρύσσειν*, id est, qui debebant predicare. Et non semel in hac epistola, sic loquitur interpretis. Ita Iacob 2. *Per legem libertatis incipientes iudicari.* In textu Græco, *μὲλλοντες.*

Lin. 7. [Super omne peccatum peccatores.] Hunc locum profert Origenes lib. 1. contra Celsum sub finem: Extat sane in Barnabæ Catholica epistola scriptum. Inde fortasse Celsus occasionem arripuit, ut Apostolos infames, & nequissimos diceret. Iesum ad Apostolicam functionem elegisse homines omni iniquitate nequissimos. Et Gregorius Nazianzenus in Philocalia ex sententiis Origenis cap 18. Scribitur in epistola Barnabæ Catholica, quod fortasse Celsus arripuit, dicitque Apostolos esse infames & nequissimos, Iesum suos elegisse Apostolos omni iniustitia iniustiores. Et in Evangelio secundum Lucam ad Iesum ipse Petrus: *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.* Quin etiam Paulus ad Timotheum, cum ipse postea Apostolus Iesu effectus: *Fidelis sermo, quia Iesus Christus venit in mundum saluos facere peccatores, quorum primus ego sum.* Idem dici potest de Matthæo, & Iuda Iscariote. De aliis idem potest esse iudicium, cum de eorum vita ante vocationem nihil in Scripturis, quod huic Barnabæ sententiæ aduersetur, reperire sit: Notandum tamen hyperbolicum videri, quod non semel contingit in sacris Scripturis: Ab hac doctrina non multum recedit, Beatus Laurentius Iustinianus, in sermone de solemnitate Apostolorum Petri & Pauli: *Dum enim ad prædicationem Evangelii peccatores vocantur, & rudes, celestis in*

Photius
in Biblio-
theca n.
222.

illis commendatur gratia, fidei celsitudo, Evangelii veritas, diuinaque veritatis auctoritas. Et infra: Optime laudem suam perfecit Deus, ut diabolum debellaret, & sæculum, quando simplices & peruersos erudiuit in spiritu, atque præcipuos regni caelestis voluit esse præcones. Nec nos moratur Iobius, qui lib. 9. scribit: *ἐδύ μὲν τῶν μαθητῶν τοὺς ἀσέλγους, ὡς ἀδελφὸς τῶν μαθητῶν* id est, discipulosne legisse oportuit: optime utique delegit. Nam id a-pertissime repugnat sacræ Scripturæ, in qua videmus Zachæum & Matthæum publicanos fuisse discipulos Domini, & ipsum Matthæum fuisse Apostolum. Idque admirabili Dei consilio factum est. Nam si in populosa ciuitate omnes ciues mali essent, alii plus minusve, diceretque rex se omnibus velle parcere, id nunquam crederent, donec viderent omnium pessimis esse condonatas iniurias. Sic Christus omnibus peccatoribus veniam pollicitus nequissimis omnium peccata dimisit, eosque in Apostolicæ dignitatis fastigio collocavit, ut nemo posthac de peccatorum suorum remissione dubitaret, si pœnitentiam agere vellet. Hæc S. Chrysostomus in 1. ad Timotheum cap. 1. quæ etsi de solo Paulo dicat, tamen cæteris Apostolis applicauimus, cum apte iuxta Barnabæ doctrinam illis conueniant. Hoc autem de tanta Apostolorum peruersitate effatum, Sanctus Hieronymus lib. 3. aduersus Pelagianos attribuit sancto Ignatio Martyri. *Ignatius vir Apostolicus & Martyr scribit audacter: Elegit Dominus Apostolos, qui super homines peccatores erant. Sed cum in toto Ignatio nihil huiusmo-*

di reperire sit, puto esse lapsum memoriæ, & quod Barnabæ tribuendum erat, Ignatio fuisse tributum.

Lin. 10. (*Quia non venit vocare iustos, sed peccatores.*) Ex Matth. 6. Mar. 2. Luc. 5. cui simile est illud Luc. 19. *Venit enim filius hominis querere, & saluum facere quod perierat.* Et 1. ad Timoth. c. 1. *Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Post τὸ peccatores, adde, ad pœnitentiam, ut in textu Græco.*

Lin. 18. (*Cum respicientes in Solem.*) In textu Græco additur, *qui aliquando desinere debet.* Rationem reddit, cur Deus in carne venit: quia homines non possunt fixis oculis in solem obtueri. Hanc eandem rationem profert Origenes lib. 4. contra Celsum. *Id autem quod ad homines descendit, erat in forma Dei, & propter amorem humani generis seipsum exinaniuit, ut posset concipi ab hominibus, absque tamen mutatione boni in malum.* Et paulo post. *Quod si corpus mortale animamque humanam ab immortali Dei Verbo assumptam, Celsus vocat mutationem & aliterationem: discat Verbum manere Verbum sua substantia, nec pati eorum quicquam quæ corpus patitur: condescendere tamen interdum non valentibus claritatem & splendorem Deitatis obtueri, & velut carnem loqui corporaliter, tantisper dum auditor paulatim per Verbum factus sublimior, posset etiam illam pristinam, ut ita hominem formam eius contemplari.*

Lin. 23. (*Filius ergo Dei in carne venit, &c.*) Profert aliam causam aduentus Christi, ut colligetur, & subduceretur veluti summa peccatorum lu-

dæorum, hoc est, vt consummarentur peccata eorum, addita Christi morte, eorumque impœnitentia ad necem, tot Prophetarum & iustorum, quos antea occiderunt: & sic iustas penderent pœnas.

Pag. 17. lin. 4. [*Dicit autem Esaias.*] Præpone hæc verba: *Propterea igitur passus est.* Vt in textu Græco.

Lin. 5 [*Plaga corporis illius, &c.*] Es. 53. in versione communi, *liuore illius*, &c. sed textus Græcus sic habet: λέγει γὰρ ὁ θεὸς τὴν πληγὴν τῆς σαρκὸς ἡμεῶν ὅτι ἐξ αἰμάτων, sed valde corruptus est, & ita castigandus: λέγει γὰρ ὁ θεὸς τῇ πληγῇ τῆς σαρκὸς ἡμεῶν ἡμεῖς ἰασημεθα. id est, dicit enim Deus, per Prophetam, plaga carnis illius sanati sumus. Et profertur sensus, non verba.

Lin. 8. (*Feriam pastorem, &c.*) Zach. 13. vbi sic habetur: πᾶταξον τὸν ποιμένα, καὶ ἀσχερπιοθήσονται τὰ πρόβατα. id est, percutite pastorem, & dispergantur, iuxta Septuaginta, & Hebraicum textum, vbi tamen in futuro habetur, & dispergentur. Sed Barnabas secutus est Mattheum cap. 26 & Marcum cap. 14. πᾶταξω τὸν ποιμένα, καὶ ἀσχερπιοθήσεται τὰ πρόβατα. id est, percutiam pastorem, &c. excepto quod addit particulas, ὅταν, & τότε, & τῆς πύμνης explicationis gratia.

Lin. 13. (*Parce anima mea à gladio.*) Psal. 21. Ita in textu Græco, sed apud Septuaginta, & in textu Hebraico: *Erue à framea animam meam.* Sed idem est sensus.

Lin. 15. (*Et confige clavis carnes meas.*) Pf. 118. sed

lege, vt apud sanctum Cyprianum lib. 2. de testimoniis, *Confige clavis de metu tuo carnes meas.* Et in textu Græco Barnabæ lege: καὶ θύλασον ἐν τῷ φόβου σου. In communi versione confige timore tuo carnes meas. Et sensus erit huius versiculi, quo erat Christus, vt cruci configatur ex timore Dei, qui quidem timor est ille, quo Christus timet iudicia Dei in peccatores, nisi pro eis sanguinem suum fundat in cruce. Porro particula, &, quæ huic versiculo præfigitur, virgula distinguenda est, vt per hanc particulam, quæ eo loci non habetur, denotetur alia citatio,

Lin. 16. (*Quia nequissimorum conuentus insurrexerunt in me.*) ex pf. 21 particula, quia, sumitur ex initio versiculi. Hic autem locus annectitur superiori, quod non semel in hac epistola occurrit, vt & in sacra Scriptura, & libris sanctorum Patrum, qui citando sacram Scripturam interdum plures locos compingere solent. Marci 1. *Initium Euangelii Iesue Christi filii Dei, sicut scriptum est in Esaiâ Propheta: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te, vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas eius.* Vbi duo testimonia Malachiæ & Esaiæ simul iunguntur, nulla facta mentione Malachiæ, sed solum Esaiæ: & recte quidem, quia cum nihil aliud iuxta sensum dicat Malachias, quam Esaias, nobilioris mentio facta est, alterius nomine suppresso, tum etiam, quia verba Esaiæ rem magis exprimunt. Erat enim Ioannes, de quo est hæc prophetia, vox clamantis in deser-

to. Ita in epistola sancti Clementis ad Corinthios citantur loci confusi ex cap. 33. Ezechielis. & 1. Esaiæ obseruato potius sensu, quam verbis: μετανοήσατε, οίκος Ισραήλ ἀπὸ τῆς ἀνομίας ὑμῶν. εἶπον τοῖς υἱοῖς τοῦ λαοῦ μου, ἐὰν ὡς αἱ ἀδικήσασαι ὑμῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἕως οὐρανοῦ, καὶ ἐὰν ὡς πορρῶτεραι χόκκου καὶ μελέντεραι σάκκου, id est, Pœnitementi, domus Israel, ab iniquitate vestra: dic filiis populi mei, si peccata à terra ad cælum vsque multiplicentur, si cocco rubriora & cilicio nigriora fuerint, & ad me ex toto corde vestro conuersi fueritis, & dixeritis pater, tanquam populo sancto aurem vobis præbebo.

Lin. 19. (Ecce posui dorsum meum ad flagella, &c.) Esa. 50 Ita apud Tertullianum lib. 3. aduersus Marcionem, & sanctum Cyprianum libro secundo de testimoniis aduersus Iudæos iuxta Septuaginta interpretes.

Pag. 18. lin. 1. (Quis, & qui contradicit, resistat mihi, &c.) Fere iuxta Septuaginta.

Lin. 3. (Quis equalis futurus est.) Apud Septuaginta, καὶ τίς ὁ κρινομένος. in textu Græco Barnabæ, ἢ τίς ὁ δικασόμενος μοι, in versione communi habetur τὸ aduersarius. In textu Hebraico יהאֵשֶׁב לְיָדַי Id est, coniunx, & consors iudicii mei: quod sane conuenit cum vocabulo, equalis.

Lin. 5. (Pueri Dei.) Ita in textu Græco Barnabæ, qui potius spectauit sensum, quam verba, cum vulgo habeatur, mihi.

Lin. ead. (Va vobis.) Ita in Græco Barnabæ. Vulgo, ecce.

Lin.

Lin. 10. (Tanquam lapis positus est in afflictionem.) Esa. 8. potius iuxta sensum, quam verba, quemadmodum Paulus ad Romanos: Sic scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali. Apud Esaiam enim sic habetur: In lapidem autem offensionis, & petram scandali duabus domibus Israel, iuxta textum Hebraicum, non iuxta Septuaginta interpretes, qui negationem apponunt. Tangit locum Petrus epist. 1. cap. 2. Et lapis offensionis, & petra scandali his qui offendunt verbo, nec credunt. Hic igitur lapis positus est in afflictionem & contritionem, eorum videlicet, qui non credent, iuxta locum Petri citatum. Est etiam lapis offensionis & petra scandali propter ignominiam crucis ex qua multi, increduli videlicet, scandalizabuntur.

Lin. 12. [Ecce mittam in fundamenta Sion lapidem pretiosum electum.] Esa. 28. locus mutilus, & legendum, vt apud sanctum Cyprianum lib. 2. de testimoniis: Ecce immitto in fundamenta Sion lapidem pretiosum, electum, summum, angularem, honoratum: iuxta textum Græcum Barnabæ, vbi in præsentem legitur ἐμβάλω, id est, immitto, vt in epistola 1. Petr. cap. 2. ἰδοὺ ἔθετο ἐν Σιών λίθον ἀκρογωνιαίον, ὡς λεκτὸν, ἐν τῷ μόνῳ. id est, Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum, sed mutato tempore: etsi apud Septuaginta futurum sit. Porro in epistola Petri, in quibusdam exemplaribus, & apud Cyprianum male hæc vocabula, summum, & angularem virgula distinguuntur, cum illa coniunctim sumpta nihil, quam ἀκρογωνιαίον di-

P

cant. Duos autem hic citat locos Barnabas, primum de lapide offensionis, alterum de lapide pretioso, ostendere volens Christum primo spernendum fore tanquam petram scandali, secundo honorandum tamquam lapidem pretiosum: quod præclare docet Tertullianus lib. 3. aduersus Marcionem: Homo in plaga positus, & sciens ferre infirmitatem, ut positus à Patre in lapidem offensionis, & petram scandali, minoratus ab eo modicum citra Angelos, vermem se pronuntians, & non hominem, ignominiam hominis, & nullificamen populi: quæ ignobilitatis argumenta primo aduentui competunt, sicut sublimitatis secundo, cum fiet iam non lapis offensionis, nec petra scandali, sed lapis summus angularis post reprobationem assumptus, & sublimatus in consummationem templi, Ecclesiæ videlicet.

Lin. 16. [Et qui crediderit in illum, non confundetur.] Ita ad Rom. 9. οὐ καταχυνώσεται. In textu Græco Esaiæ, οὐ μὴ καταχυνώσεται, id est, non confundatur. In textu Græco Barnabæ, Qui sperabit in eum, viuet in æternum.

Lin. 22. [Dicit iterum Propheta.] His verbis præpone: Dixit enim, & posuit me ut solidam petram, iuxta textum Græcum.

Lin. 26. [Hæc est dies quam fecit Dominus.] Ita ferre apud sanctum Cyprianum: Hæc est dies quem fecit Dominus, lege tamen ut in textu Græco, Hic est dies magnus & admirabilis, &c. quæ epitheta addit Barnabas explicationis gratia. Hæc autem in textu Græco sequuntur, quæ in Latina interpretatione

desiderantur: Simplicius vobis scribo, ut intelligaris: Ego sum peripsema caritatis vestræ. Quorum prior pars producitur à Clemente Alexandrino lib. 5. Strom. ὁ ἁγίου Βαρνάβου, ὁ καὶ αὐτὸς συλκηνύξας τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Ἀρχαίων τῶν ἑθνῶν, τὸν λόγον ἀπλούτερον, Φησὶν, &c. id est, quinetiam Barnabas, qui ipse quoque prædicauit verbum vna cum Apostolo ad ministerium gentium: Simplicius, inquit, &c. se autem appellat peripsema Paulum imitatus, qui 1. ad Cor. 4. dicit Apostolos factos esse omnium peripsema. Quid sit peripsema, docet Hesychius: εὐψήματα εὐεκατάμαγμα, ἀτύτητα, ἀψύχη, ἢ ὑπὸ τῆς ἰχθυήτων· id est, eiectamentum, seu purgamentum: pretium redemptionis, piaculum, vel id quod est sub vestigiis omnium, pedibus omnium conculcatur: Suidas: εὐψήματα, κατάμαγμα (lege κατάμαγμα) ἢ ὑπὸ τῆς ἰχθυήτων (adde πόρτων) ἀπολύτρωσις οὕτως ἐπέλεξεν τὰ κατ' ἐνιαυτὸν στυγέροντι τῶν κακῶν, εὐψήματα ἢ τῶν ἁγίων. ἢ τοὶ ἑθνηταί, καὶ ἀπολύτρωσις, καὶ οὕτως ἐπέβαλον τῆς θαλάσσης τῶν Ποσειδῶνι θεοῦ ἀποτινώτες· id est, reiectamentum, lustratio, piaculum: Ita enim dicebant illi, qui quotannis malis lustrandis subiiciebantur, peripsema nobis fias, hoc est, salutis pretium, sicque in mare præcipitem agebant, tanquam Neptuno hostiam immolantes: idem docet Michael Apostolius, centuria 16. n. 2.

Pag. 19. lin. 5. [Vallauerunt me tanquam apes.] Videtur deesse ὁ φάσμα: nam in textu Græco additur κηλίων, quod idem sonat, iuxta Septuaginta interpretes.

Lin. 10. [Venire.] In textu Græco φασι εἶδέναι, καὶ παθεῖν, id est, apparere, & pati.

Lin. 11. [Ante ostensa sunt quæ passurus erat.] Quod valde consentaneum erat, ne veniret Christus incognitus: ut ea quæ facturus & passurus erat, melius cognoscerentur, & firmiter crederentur, si antea per Scripturas prædicta fuissent, ut fuse disputat Tertullianus lib. 3. aduersus Marcionem, qui nescio quem Christum antea incognitum sibi finxerat.

Lin. 14 [Ad Judæos.] Hæc verba non sunt in textu Græco Barnabæ, qui dicunt: Hæc contracta sunt: nam in textu Græco legitur: Quia inierunt consilium malum aduersum se dicentes. Ex Esa. cap 3. Iuxta Septuaginta interpretes, nam in Hebræo non habentur: quemadmodum & illa quæ sequuntur.

Lin. 16. [Circumueniamus.] Ita sap. 2. ἐπιδρωσάμεν, quod idem sonat. Cuius loci interpretatio iisdem verbis habetur apud Cyprianum lib. 2. de testimoniis. In textu Græco Barnabæ, & Esa. 2. Scriptum est, δρωσάμεν. id est, vinciamus, apud Clementem Alexandrinum lib. 5. Strom. est ἀρῶμεν. id est, auferamus, tollamus. Et sanctus Iustinus martyr dialogo cum Tryphone Iudæo ait hoc verbum esse ex interpretatione Septuaginta, ὡς ἐξηγήσαμτο, ἐπιδρωσάμεν. ἀρῶμεν τὸν δίκαιον. id est, sicuti Septuaginta exposuerunt, intuli. Huic lectioni fauet Tertullianus lib. 3. contra Marcionem. Auferamus iustum, quia inutilis est nobis.

Lin. 18. [Et Moyses autem dicit ad illos.] Hic lo-

cus citatur à Clemente Alexandrino lib. 5. Strom. vsque ad illa verba: Quia ergo cum nos cognouit, apud quem legitur: ἄλλος ἄλλος πρὸς φητίς Μωϋσῆς. id est, quid ait alius Propheta Moyses. Hic sanctus Apostolus incipit de hominis reparatione.

Lin. 21. [Intrate in terram bonam, &c.] Leuit. 20. Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hereditatem, terram fluentem lacte & melle. Sed Barnabas potius profert sensum, quam verba, promissit. In textu Græco, ἠρώσατε, id est, iurauit.

Lin. 23. [Dominus Abraha.] Ita in textu Græco Barnabæ, apud Clementem legitur: κύριος ὁ θεός, ὁ θεός Ἀβραάμ. id est, Dominus Deus, Deus Abraham.

Pag. 20. lin. 5. [Credite inquit in eum qui in carne apparebit, &c.] Explicat allegorice locum ex Moyse prolatum, nempe quod terra bona fluens lacte & melle, sit fides in Christum, qui assumpta carne, quæ ex terra per carnem Adæ sumpsit originem pro nobis passus est.

Lin. 8. [Homo enim est terra.] In textu Græco Barnabæ, & apud Clem. additur, πάρουσσα, id est, patiens.

Lin. 18. [Dicit enim per Prophetas parabolam Dominus.] Locus corruptus, lege, ut in textu Græco, & apud Clementem, dicit enim Propheta, parabolam Domini quis intelliget: Locus habetur Esa. 40. τίς ἐγνώσκει τὸν κύριον, id est, quis nouit sensum Domini: Dixit autem Barnabas, parabolam, quæ est fermo allegoricus & obscurus, ut diuinæ mentis obscuritatem ostenderet.

Lin. 30. [Nisi sapiens & diligens Dominum.] Hæc

verba non sunt in loco citato Prophetæ, sed addidit Apostolus explicationis gratia. Quia fidelis seu iustus nouit sensum Domini per fidem ipsi à Deo infusum, iuxta illud Esaïæ 7, *Nisi credideritis, non intelligetis, quia animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.* Et eo sensu hunc Esaïæ locum producit Paulus 1 ad Cor. cap. 2. Cum enim dixisset spiritum Dei reuelatum esse Apostolis & fidelibus, qui non acceperunt spiritum huius mundi, sed spiritum, qui ex Deo est, tandem concludit hunc Esaïæ locum citans: *Spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur, sicut scriptum est: quis enim nouit sensum Domini, aut quis instruxit eum: nos autem sensum Christi habemus.* Spiritualis ergo iudicat omnia, qui accepit à Deo per reuelationem, & sensum Christi habet: ille autem à nemine iudicatur, nempe animali, nam quis de animalibus habet sensum Domini? Nos autem Apostolici, & spirituales sensum Domini habemus per reuelationem. Vnde subiicit Propheta eodem capite: *Ecce gentes quasi stillula situla, &c.* Et infra. *Omnes gentes quasi non sint, &c.* Et infra. *Deficient pueri & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent: quia sensum Domini non habent, nec sunt vnus spiritus cum eo.* Tandemque de Iustis subiungit: *Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas, sicut Aquilæ.* Eiusmodi enim homines non sunt, sicut stilla situlæ, sed sunt vnus spiritus cum Deo, in illo fundati & radicati Eandem interpretationem patitur locus Hierem. c. 23. *Quis enim affuit in consilio Domini,*

& vidit, & audiuit sermonem eius? &c. Hæc enim intelligenda sunt de pseudoprophetis, qui non nouerunt sensum Domini: Nam cum paulo ante dixisset: *Hæc dicit Dominus exercituum, nolite audire verba Prophetarum, qui prophetant vobis & decipiunt vos, visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini, &c.* Statim subiungit: *Quis enim affuit in consilio Domini? &c.* Quod clarum est ex psalmo 91. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine, nimis profunda factæ sunt cogitationes tuæ. Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.*

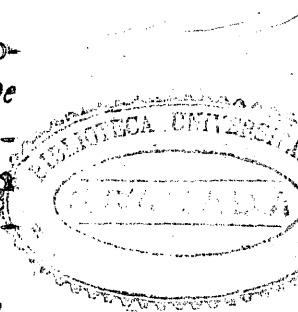
Lin. 25. [Cognouit.] Lege, *recognouit*, id est, renouauit, vt in textu Græco *διὰ ἀργυρίου*.

Pag. 21. lin. 5. [Nos enim, sicut dicit Scriptura.] Locus corruptus, & legendum, vt in textu Græco: *De nobis enim, dicit Scriptura, sicut dicit Filio, Deus videlicet, aut Pater.* Et primam hominis creationem sanctus Barnabas allegorice interpretatur de hominis renouatione.

Lin. 12. [Dominus videns bonam figuram nostram, &c.] Persequitur suam allegoriam, cum ergo per remissionem peccatorum Deus hominem renouasset spiritu suo, eiusque optimam formam considerasset, dixit: *Crescite & multiplicamini, & replete terram, filii spiritualibus & perfectis videlicet.*

Photius
in B. Biblio-
theca n.
237.

Quem locum ita etiam interpretatur sanctus Methodius martyr lib. de callitate. *καὶ τῷ κτ' πνεύματι τελευτῶντων, καὶ ἁγιομένων, καὶ τῶν καὶ Παῦλος βοᾷ τέκνα λέγων τοῖς οὕτω δι' αὐτοῦ ἁγιοθεύσαι, &c.* id est, de natis & perfectis secundum spiritum, cum filios

appellat illos, quos ita genuerat: *Filioli*, inquit, quos iterum parturio, donec Christus in vobis formetur. Et iterum: *In Christo Jesu per Euangelium*, ego genui vos. Ita etiam diuus Gregorius Nyssenus homil. 2. in hæc verba, *Faciamus hominem*, qui postquã hunc locum de incremento spiritali cuiusque hominis exposuit, subiungit: *πληθύνετε ἐκκλησίαν τῆς βίβλιας, μὴ εἶ ἐνὶ πειρασμοῦ ἢ θεολογίας. Ἄλλ' εἰς πίστιν πλὴν κηρύσσεται ὁ βασιλεὺς τῆς σωτηρίας*. Id est, multiplicamini Ecclesiæ benedictione, ne in vno concludatur cognitio Dei: sed in omnem terram prædicetur Euangelium salutis.

Lin. 17. (*Caterum vobis ostendam*.) In textu Græco legitur, *Ὅτι* id est, tibi: sed lege *ὁμῶν* id est, vobis. In eodem hæc verba, *ὧσα πρὸς υἱόν* id est, hæc filio, sup. dicit, hic præcedunt: sed puto, aut superflua esse; aut subiungenda esse his superioribus verbis, *τῆς παραγωγῆς*.

Lin. 18. (*Quomodo vobis dicit secundum figuram in nouissimis*.) Hæc corrupta sunt, lege ex textu Græco, prout emendavi, *Rursus vobis ostendam, quomodo in nouissimis temporibus fecit*.

Lin. 21. (*Dicit Dominus, ecce facio nouissima, &c.*) Hæc sententia in tota Scriptura non extat sub hac verborum formula: attamen sensus eius habetur, *Esa. 43. Ne memineritis priorum & antiqua ne intueamini, ecce ego facio noua*. Et *Thren. 5. Innoua dies nostros sicut à principio*. Hæc enim precatio est futurorum prædictio. Et *Hierem. 33. Et ædificabo eos sicut à principio*.

Lin.

Lin. 26. [*Intrate, &c.*] Repetit superiorem allegoriam.

Lin. 28. [*Et dominamini eius*.] Hic nonnulla defunt, quæ supplenda sunt ex textu Græco: *Ecce igitur nos denuo plasmati sumus, quemadmodum in alio Propheta dicit: Ecce dicit Dominus: Auferam ab eis, id est, ab eis, quos prauidebat spiritus Domini, corda lapidea, & dabo eis carnea*. Locus habetur. *Ezech. 11. Auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum*. Sed Barnabas profert potius sensum, quam verba. Idem habetur cap. 36.

Pag. 22. lin. 1. [*Incipiebat*.] In textu Græco *ἤμελλεν*, id est, debebat, vt supra, & alibi passim.

Lin. 4. [*Templum Domini inhabitatio cordis nostri est*.] Iuxta illud quod dixit supra: *Simus templum consummatum Deo*. Et doctrinam Pauli *1. Cor. 3. Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus sanctus habitat in vobis, &c. Templum enim Dei sanctum est; quod vos estis cap. 6: An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est. 2. ad Cor. cap. 6. Vos enim estis templum Dei viui. Et præclare Sixtus in sententiis, templum sanctum est Deo mens pura: & altare optimum est ei cor mundum, & sine peccato*.

Lin. 8. [*Quomodo apparebo Deo meo*.] Hæc non citantur iuxta Scripturæ verba: habentur tam psalmo 41. & 21.

Lin. 20. [*Sicut per fidem promissionis verbo dum adnutrimur, sic viuificamur*.] Paulo aliter in Græco: *ὅτι τῶν ἐν ἡμῶν τῆ πίστι τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τὰς λόγους ζωοποιεῖσθε ἡμεῖς ἐν ἔργῳ* id est, sic & nos fide promissionis &

Q

verbo viuificati viuemus : Itaque in versione Latina sic legendum puto : Sic & nos per fidem promissionis , & uerbum dum adnutrimur , viuemus . Itaut τὸ ζῶν τοιοῦτοῦ ἰδὸν id est , viuificati , idem sit hoc loco , quod adnutriti , iuxta veterem hunc interpretem , ut paulo ante dicitur , infans melle & lacte , ζῶν τοιοῦτοῦ in Græco , & in Latino , viuificatur , ubi utrumque uocabulum , idem est hoc loco , quod τὸ nutritur . Hæc autem doctrina conformis est sacræ Scripturæ , ps. 18. *Lex Domini immaculata conuertens animas , testimonium Domini fidele sapientiam præstans paruulis .* ps. 118. *Quia eloquium tuum viuificauit me .* Luc. 4. Matth. 4. *Non in solo pane uiuit homo , sed ex omni uerbo quod procedit de ore Dei .* 2. ad Cor. 3. *Littera occidit , Spiritus autem uiuificat .* Vbi τὸ Spiritus , est uerbum Dei spiritaliter intellectum , non carnaliter more Iudæorum . cap. 1. ad Rom. *Iustus autem ex fide uiuit : ad Galat. 3. Quia iustus ex fide uiuet : ad Hebr. 7. Iustus autem meus ex fide uiuet .* Habacuc. 1. *Iustus autem in fide sua uiuet .* Viuimus autem , seu viuificamur Dei uerbo , quia illo per Dei gratiam in nobis operante ac mouente nostram uoluntatem ad Deum conuertimur . Iustus uero ex fide uiuit , seu viuificatur , quia sine fide impossibile est placere Deo , & quicquid boni facimus , sine ea nihil confert ad salutem , quod præclare docet sanctus Augustinus libro tertio contra duas epistolas Pelagianorum , cap. 5. *Nostra fides , hoc est , Catholica fides iustos ab iniustis non operum , sed ipsa fidei lege discernit . Quia iustus ex fide uiuit . Per quam discretionem fit , ut homo ducens uitam*

sine homicidio , sine furto , sine falso testimonio , sine appetitu rei illius alienæ , parentibus honorem debitum reddens , castus usque ad continentiam absque omni omnino concubitu , etiam coniugali , eleemosynarum largissimus , iniuriarum patientissimus , qui non solum non auferat aliena : sed nec sua repositat oblata , uel etiam uenditis omnibus suis , erogatisque in pauperes nihil suum proprium possideat , cum suis tamen istis uelut laudabilibus moribus , se non in Deum fidem rectam & Catholicam teneat , de hac uita damnandus abscedat . Alius autem habens quidem opera bona ex fide recta , quæ per dilectionem operatur : non tamen ita , ut ille bene moratus , incontinentiam suam sustentat honestate nuptiarum coniugij carnalis debitum , & reddit , & repetit , nec sola propagationis causa , uerum etiam uoluptatis ; quamuis cum sola uxore concumbit : quod coniugatis secundum ueniam concedit Apostolus : iniurias tamen non patienter accipit , sed uiscerandi cupiditate fertur iratus ; quamuis , ut possit dicere ; sicut & nos dimittimus debitoribus nostris ; rogatis ignoscat ; possidet rem familiarem , faciens inde quidem eleemosynas , sed non tam largas , quam ille , non auferit aliena : sed quamuis Ecclesiastico iudicio non forensi , tamen repetit sua . Nempe iste qui moribus illo uidetur inferior , propter rectam fidem quæ illi est in Deum ; ex qua uiuit , & secundum quam in omnibus delictis suis se accusat , in omnibus bonis operibus Deum laudat , sibi tribuens ignominiam ; illi gloriam , atque ab ipso sumens , & indulgentiam peccatorum , & dilectionem recte factorum , de hac uita liberandus , & in consortium cum Christo regnatorum recipiendus emigrat . Quare , nisi propter fidem ? Quæ licet sine operibus nemi-

nem saluat. (Ipsa enim est non reprobata fides, quæ per dilectionem operatur:) tamen per ipsam etiam peccata solvuntur: quia iustus ex fide vivit. Hæc recte, quid sit illud: *Iustus ex fide vivit*, exponuntur, non videlicet ex sola, & nuda fide quæ reprobata est, quæ bonis operibus vacua est, sed ex ea fide, quæ per dilectionem operatur, quæ cum bonis operibus coniuncta est. Unde lib. 1. eiusdem operis cap. 3. recte dicit: *At per hoc bona voluntas quæ se abstrahit à peccato fidelis est, quia iustus ex fide vivit.* Quamobrem præclare Haymo Halberstatensis Episcopus in capite 1. epist. ad Rom. hunc locum explanans: *Ex fide igitur, inquit, quæ concipitur corde, & profertur ore, & bonis operibus exornatur, vivit iustus vita æterna: Fides autem sine operibus mortua est.* Sanctus autem Barnabas dixit fidem promissionis, nempe futurorum bonorum, quæ promisit Deus diligentibus se, ponens partem pro toto: maxime cum eiusmodi fides contineat, implicite omnia quæ à Catholico & orthodoxo Christiano credenda sunt. Dicitur etiam homo fide, seu ex fide vivere: quia iuxta Concilium Tridentinum sect. 6. cap. 13. *Fides est humana salutis initium, fundamentum & radix iustificationis.* Dicitur etiam potest homo fide promissionis futurorum bonorum vivere, quia per eiusmodi fidem eius animus ad spem futurorum bonorum erigitur, ac proinde nutritur, ac sustentatur, adhibito bonorum operum assiduo exercitio, ad quod per fidem vivam, ac spem firmam maxime extimulatur: ac proinde hic locus longe abest ab hæ-

reticorum mente, qui dicunt Euangelium esse nudam & absolutam promissionem vitæ æternæ sine conditione observationis mandatorum, quam sententiam anathemate ferit Concilium Tridentinum, eiusdem sectionis Canone 20. Siquidem in hoc Barnabæ loco dicitur nos victuros per fidem promissionis, non vero per solam fidem promissionis.

Pag. 23. lin. 2. (*Dominatum agentes terra.*) In textu Græco additur: *αγεῖν καὶ ἐπιβάω ὅτι*, &c. Sed particula ὅτι, redundat. Adde igitur in versione Latina: dixit superius, crescant, & dominantur piscibus. *Quis est*, &c. In textu Græco, lege, *ἡς ἡμῶν*.

Lin. 11. [*Dominus sit.*] Nonnulla defunt, quæ ex textu Græco his verbis subiicienda sunt: *Si igitur hoc minime nunc contingit, numquid nobis dixit aliquando, cum & ipsi consummati & perfecti erimus, ut heredes simus testamenti Domini.* Hoc fiet. Et loco *ἡμῶν*, lege, *ἡμῶν*, id est, nobis.

Lin. 16. (*Intelligite ergo.*) Sextum caput est, in quo iterum de Christi passione agitur.

Pag. 24. lin. 8. (*Templi*) In textu Græco, *ναοῦ*, id est, populi: sed puto, legendum, *ναοῦ*, id est, templi.

Lin. 10. (*Ut si quis non ieiunaret, &c.*) Ex populo videlicet. Nam Levit. 16. cum agitur de expiatione populi per duos hircos, præcipitur populo, ut affligat animas suas mense septimo, decima die mensis, qua fit eiusmodi expiatio, & eiusmodi afflictio animarum ieiunium erat, ut planum est:

ex Tertulliano libro contra Iudæos eiusmodi hircorum duorum enarrante figuram: Sic enim & duorum hircorum, qui ieiunio offerebantur, faciam interpretationem. Locus tamen à sancto Barnaba productus sumitur ex 23. Leuit. in quo, cum dies expiationum præcipitur: sic scriptum est: *Omnia anima, que non fuerit affl. ta die hac peribit de populis suis.* Qui locus ab Tertulliano libro de ieiuniis aduersus Psychicos exponitur etiam de ieiunio: *At quod ad ieiunia pertineat, certos dies à Deo constitutos apponunt, ut cum in Leuitico præcipii Dominus Moysi decimam mensis septimi diem placationis Sancta, inquit, erit vobis dies, & vexabitis animas vestras: & omnia anima, que vexata non fuerit illa die, exterminabitur de populo suo.* Hic autem locus à Barnaba prolatus est potius ex sensu, quam verbis.

Lin. 16. [*Vas spiritus sui.*] Id est, corpus, *Et manducant de hircis.* Sacerdotes, hæc autem tanquam scripta sint, citantur, cum in tota Scriptura non reperiantur. Sed quia tradita sunt, & imperata populo, quasi scripta essent proferuntur. Sed de his mox agetur.

Lin. 23. [*De hircis.*] Hircus hic in die ieiunii, hoc est, septimi mensis decimo die mactabatur, præter duos illos hircos, qui eodem die pro expiatione populi offerebantur, quorum alter erat emissarius, alter offerebatur in holocaustum: de quo numer. cap. 29. *Decima quoque dies huius mensis septimi.* Et paulo post. *Et hircum pro peccato, absque his, que offerri solent in expiationem & holocaustum sempi-*

ternum cum sacrificio & libaminibus eorum. Vbi vides hunc hircum distingui ab iis quæ offeruntur in expiationem nempe ab his duobus hircis, quorum alter emissarius erat, alter in holocaustum ad populi expiationem, de quibus agitur, Leuit. 16. Vbi tamen nulla mentio fit prioris hirci, de quo nunc agimus. Id etiam clarum est ex Iosepho, lib. 3. antiq. cap. 10. Ἦντοι δὲ ἐν ταύτῃ ἡμέρᾳ ταύρῳ, & κριοῖς δύο, & ἀρίαις ἐπὶ αὐτῶν, καὶ ἑπὶ αὐτῶν πέντε ἀγνῶν, καὶ ἀγνοῦσι ὃ δύο κατὰ τοῦτο. Ita legendum, non τοῖς τοῖς, vt bene obseruauit interpres, ἐλεφου, &c. id est, *Sacrificantque eodem die taurum & arietes duos agnos septem, & pro peccato hædum: adducunt autem duos præter hunc hædos, quorum alter viuus extra fines in desertum emittitur, &c.*

Lin. 27. (*Et manducant soli sacerdotes.*) Hæc non sunt in Scriptura, sed credendum est, vt & alia obseruari solita ex traditione antiqua

Pag. 25. fol. 3. (*Quoniam me, &c.* In textu Græco, ἕνθ' εἶδον, sed τὸ εἶδον videtur redundare.

Lin. 5. (*Populi mei.*) In textu Græco, λαοὶ τῆς ἐκείνου, id est, populi noui, non ita recte: quia Christus pro vniuerso mundo passus est.

Lin. 11. (*Plangite vos.*) Lege, *plangente, expuncto* pronomine, *Vos*, vt in textu Græco κατὰ τοῦτο. id est, *plangente* Nam populus illa die debebat affligere animas ieiunio, vt supra explicatum est, in cinere & cilicio, vt hic planius declaratur.

Lin. 15. (*Sumite duos hircos.*) Explicat allegorice

duorum hircorum sacrum, qui in expiationem populi offerebantur. Leuit. 16.

Lin. 16. (*Bonos similes.*) Lege, bonos & similes, in textu Græco, καλούς καὶ ὁμοίους· correxi ὁμοίους. Vbi nota, etsi in capite citato Leuitici nihil de hircorum similitudine præcipiatur, tamen apud sanctum Iustinum Martyrem dial. cum Tryphone Iudæo dicuntur, τρεῖς δὲ ὁμοιοί· id est, hirci duo similes, & Tertullianus libro contra Iudæos appellat, *Pares & consimiles*: sed vnde sumpserunt, nisi ex hac epistola.

Lin. 18. (*Vnum holocaustum.*) Lege unum in holocaustum. Iuxta cap. 16. Leuit. Ioseph capite citato, & Philonem Iudæum. At aliter Tertullianus: *Alter vero pro delictis oblatus, & sacerdotibus tantum templi in pabulum datus.* Sed puto lapsum memoria Tertullianum & hircum illum, qui dabatur in viscurationem seu pabulum sacerdotibus sumpserunt, pro illo qui offerebatur in holocaustum ad populi expiationem simul cum emissario, & in hac epistola, quam haud dubie legit, non distinxisse tres hircos, vnum quem edebant sacerdotes, de quo Barnabas: *Et manducant de hirco, quem oblati sunt ad ieiunium pro omnibus peccatis. Adtendite diligenter, & manducant sacerdotes soli intestinum non lotum cum aceto.* Et infra. *Manducate vos soli populo ieiunante & plangente.* Alterum immolatum in holocaustum, tertium emissarium.

Lin. 19. (*Alium in maledictionem.*) Hæc contra-
ctius reddita sunt, cum in Græco paulo fufius ha-
bean-

beantur. Hic autem hircus in Græco textu Barnabæ dicitur ὀπιετάρης· id est, maledictus, quia cum imprecatione emittebatur ad expiationem populi: Leuit. 16. vbi appellatur *emissarius* in vulgata versione, & ἀποπομπῆς apud Septuag. quod idem sonat, ἀποπομπή, *ablegatio* in glossis veteribus etiam auersio apud Suidam. Vnde ἀποπομπῆς demones apud Iulium Pollucem libro 5. cap. 26 qui maledictiones auerruncabant. Et ἀποπομπῆς hostia piacularis quæ emittebatur cum execratione, aliàs ἀεὶψημα, qui quotannis populi mala in se continens vel suscipiens in mare demergebatur hostia piacularis Neptuno futurus, cui veteres dicebant: ἀεὶψημα ἡμεῶν ἡίου, ἡτο, σωτηρία, καὶ ἀπολύτρωσις· id est, sis expiatio nostra, vel salus, & redemptio, apud Suidam, & Apostolium supra aliàs φάρμακος. Hesy chius φάρμακοι καθαρήσιοι ἀεὶψηφόροι τῆς ἑσπέρης πόλης, ἀνὴρ καὶ γυνή· id est, purgatores lustrantes vrbes vir & mulier. Duo erant Athenis piacularibus, qui vrbe eiiciebantur vnus virorum, alter mulierum apud Harpocrationē & Suidam, de quibus Helladius in Christomachia. ἔθος τῶν ἐν Ἀθῆναις φαρμακῶν ἀγῶν δύο· τὸν μὲν ὑπὸ ἀνδράν, τὸν μὲν ὑπὸ γυναικῶν, πρὸς τὸν καθαρῶν ἀγαθῶν· καὶ ὁ μὲν ἀνδρῶν μεγάλως ἰσθῆδας πρὸς τὸν πρῶτον εἶχε, λαχὸν δὲ ἔπιρος, &c. Id est, mos fuit Athenis duos ducere expiatores, vnum pro viris, alterum pro feminis, qui ad expiationem ducebantur. Virorum expiator caricas nigras circa collum habebat, mulierum albas. Eiusmodi autem expiatio fiebat ad auerrun-

Photius
in Biblio-
theca n.
279.

candam pestem, sumpsitque initium à nece Androgeo, inquit idem auctor. Sic olim apud Æthiopes erant emissariæ hostiæ regionis expiatoriæ. Hic mos erat apud eos à priscis temporibus ex oraculo traditus, ut per ætates viginti, annos vero sexcentos: (ætas enim triginta perficitur annis,) duobus hominibus expiationem facerent. habebant præparatum nauigiolum ad ferendas maris tempestates, & quod duo viri facile possent regere. In id sex mensium victu, quod satis esset ambobus imposito viros inducentes mandabant, ut secundum Oraculi responsa nauiculam versus meridiem dirigerent: venturos esse eos in insulam felicem, & humanos homines qui beate viuerent: eodem modo & eorum patriam, si ipsi in insulam peruenissent sexcentis annis in pace felicitateque futuram: sin vero longitudine maris territi cursum retro verterent, tanquam impios ac scelestos omni eorum genti magnarum calamitatum causam præbituros, ut scribit Diodorus Siculus libro 2. Bibliothecæ cap. 13.

Lin. 23. [*Expuite in illum omnes, & pungite, & imponite lanam coccineam.*] Hęc sane notanda, cum graphicè exprimant Christi passionem, quæ etiam obseruat Tertullianus lib. 1. contra Iudæos, & libro tercio contra Marcionem: *Vnus autem eorum circumdatus coccino maledictus, & consputatus, & conuulsus, & compunctus à populo extra ciuitatem abiiciebatur in perditionem, manifestis notatus insignibus Christi passionis, qui coccinea circumdatus veste, & consputatus, &*

omnibus contumeliis afflictus extra ciuitatem crucifixus est. Quæ quidem circumstantiæ à Barnaba notatæ, etsi non sint in Scriptura, tamen per traditionem innotuerunt, ut alia plura, quæ in hac epistola continentur, quod impræsentiarum ostendere operæpretium duxi. Antiqui igitur Hebræi præter legem scriptam habebant quasdam traditiones non scriptas, ut notum est ex Philone Iudæo, libro de circumcissione: *Ἐὐτε δὲ εἰς ἀκοὰς ἦλθε ἡμετέρας δευκαεταχρῶν καὶ δεκά τεσσέροις ἀνδράσιν, οἱ τῆς Μωσέως οὐκ ἐργῶς διηρημένον*. id est, hæc igitur ad nostras aures peruenerunt per manus à sanctis viris traditione accepta, qui scripta Moſis non officitanter sunt interpretati. Hęc videre est apud Eusebium libro quarto hist. Ecclesiasticæ cap. 21. cum agit de Hegesippo, *καὶ ἄλλα δὲ ὡς ἐξ Ἰουδαϊκῆς ἀρχαίου καὶ ἀδοσεως μηνισιν*. id est, alia item tanquam à Iudaica sine scripto accepta memorat. Idem testatur sanctus Hilarius in psal. 2. *Erat autem iam à Moſe antea institutum in synagoga omni septuaginta esse doctores. Nam idem Moſes, quamuis veteris testamenti verba in litteris condidisset: tamen separatim quasdam ex occultis legis secretiora mysteria septuaginta senioribus, qui doctores deinceps manerent, intimauerat, ex diuo Hieronymo in cap. 45. Ezech. At vero primitiua, quæ de frugibus offerebant, non erant speciali numero definita, sed offerentium arbitrio derelicta. Traditionemque accipimus Hebræorum non lege præceptam, sed magistrorum arbitrio inolitam: qui plurimum, quadragesimam partem dabat sacerdotibus, qui minimum, sexagesi-*

nam: inter quadragesimam & sexagesimam licebat offerri quodcumque voluissent, &c. His consonat Galatinus vir in omni Hebræorum disciplina versatissimus, cum lib 1 de arcanis cap. 1. ait duplicem esse legem à Mose traditam, vnam scripto, alteram ore, hancque manasse in posteros per continuam & successiuam traditionem. Id videmus in emptio- nibus Hebræorum, in quibus fiebant duo instru- menta, vnum clausum, & publico sigillo obfigna- tum ad faciendam fidem in iudicio, alterum aper- tum, vt omnibus legendum exhiberetur, vt no- tum Hieremiæ 32. *Et præcepit Baruc coram eis dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: sume li- bros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc, qui apertus est; & pone illos in vase fictili, vt per- manere possint diebus multis.* De quibus tamen li- bris nihil in lege Mosis scriptum reperitur. Erant etiam historica quædam quæ non scripto, sed tra- ditione posteris traducta sunt, vt videre est 2. ad Timotheum cap 3. *Quemadmodum Iannes & Iambres, alii scribunt, Mambres, restiterunt Moysi: ita & hi restiterunt veritati.* Hi fuerunt Magi, qui in Ægypto Moyfi obfistentes falsa miracula ede- bant, quorum nomina scripta non fuerunt, sed per traditionem ad ipsum Paulum peruenerunt. Horum mentionem etiam facit Numenius anti- quus Philosophus Pythagoricus apud Eusebium lib. 8. de præparatione Euangelica cap 8. *Ἰάννης & Ἰάμβρης Αἰγύπτιοι ἰερογᾶμματαις ἄνδρες ἁγίων ἢ ἴσως μαγιστῶν κριθέντες εἶναι τῶν Ἰουδαίων ἐξελασσομένων*

ἔξ Αἰγύπτου, id est, Iannes & Iambres scribæ sacrarum rerum Ægyptii, quo tempore Ægypti finibus eiectioni sunt Iudæi claruere, viri omnium iudicio rerum Magicarum scientia nemini concedentes: quippe ambo quidem communi Ægyptiorum consensu delecti sunt, qui Museo, ita Moysem appellat, duci Iudæorum, cuius apud Deum potentissima preces erant, se se opponerent. Loci huius Numenii meminit Origenes lib. 4. contra Celsum, Iannis meminit Plinius lib. 30. cap. 1. Sed errat, cum eum Iudæum Magum appellat. Hi Magi in solitudine Ægyptiaca sibi sepulchrum condide- runt ex lapidibus quadratis, & cum illic auri mul- tum deposuissent, & omne genus arborum plan- tassent, maximum aquæ puteum effoderunt, pu- tantes post obitum frui delitiis in illo paradiso: il- ludque *κρηπτάριον* appellarunt. Illuc visendi gratia olim profectus est sanctus Macarius, vt refert Pal- ladius in Lausiaca, cap 20. Horum meminit Phi- lostorgius lib. 9. hist. Eccl c. 2. *ὅτι Μωσῆς φησὶ πρὸς τοὺς Ἰαγύπτιους καὶ Ἰάμβρητας ἐξ ἑλκεσι καὶ ἰσχυροῦς. ἔπειτα Ἰαγύπτιοι μύτην μύτην ἐπὶ Ἰαγύπτιον ἠφ᾽ ἑαυτοῦ ἴδαν· id est, ait à Mose Iannem & Iambrem vlceribus punitos, & vtriusque horum marrem morti adiudicatum, in epist. Iudæ Apostoli scribitur: *Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moyfi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemie, sed di- xit, imperat tibi Dominus.* Traiecto mari rubro Pha- raoni populum Israeliticum insequenti visi sunt fulgores è caelo micantes flammaram instar, vt narrat Ezechielus antiquus tragædiarum scriptor Hebraus.*

Αὐτὸ οὐρανὸς ὃ φεγγὺς ὡς πύξος μέλα
 Ωφθην πὶ ἡμῖν ὡς ἰσὺς εἰκαστῶν, πρῶτον
 Αὐτῆς Σφραγῆς ὁ Θεός

Id est, è cælo vero lux magna tanquam ignis emicuit nobis, vt conuicere est, aderat ipsis adiutor Deus. Idem refert Artapanus antiquus scriptor apud eundem cap 27. eiusdem libri: σκευεβότων ὃ Αἰγυπτίων, καὶ δι' κοίτων ὅτι πῦρ ἰσὺς ἐκ τῆς ἐμπερθευ ἐκλαμύσαι· id est, fugientium terga prementibus Ægyptiis ex aduerso ignem coruscasse dicit idem Ezechielus apud Eusebium, libri citati cap. 29 narrat de quadam aue admirabili, quæ visa est fraclitis, cum peruenissent ad locum vbi erant Septuaginta palmæ, & duodecim fontes aquarum.

Διπλοῦν γὰρ ἡ τὸ μέγας αἰετὸς χέρον.

Πτεροῖσι ποικίλοισιν ἢ ὃ χρώμασι

Στήθος αὐτῆς ἰσὺς πορφυροῦ ἐφαίνετο, &c.

Id est, geminæ aquilæ magnitudo illius ferme fuit, multiplici pennarum colore decorata, pectus ei purpureum videbatur miniatis fulgens cruribus, aureo croco ceruix fulgebat, subflauus erat oculus, pupilla similis cocco fulgebat.

Φωνὴ ὃ πρῶτων εἶχεν διπρεπεσάτιον,

Vocemque habebat omnium suauissimam. Huius Ezechielii Iudaicarum tragœdiarum scriptoris meminuit Clemens Alexandrinus cap. 1. Strom. aliquot illius versus ibidem citans Cum obtulit Abel Domino sacrificium, ignis in eius holocaustum è cælo descendit, vt refert S. Ephræm, sermone primo

de sacerdotio: Caterum reuertamur ad iustum Abel, qui in initio creationis sacerdos factus est, discamusque ex ipso, quando in principio victimam suam sacrificauit Deo, nonne ignis è cælo descendens ipsius sacrificium deuorauit? Et paulo post. Vides primum sacerdotem Abel in priori creatione, quo pacto ignis cælitus in terram deciderit, propter irreprehensibile eius sacrificium. Idem habetur apud sanctum Ioannem Chrysoft. epist. ad Hebr. cap. 11. πῶς δὲ ἄλλως ἐμάρτυρήθη εἶναι δικαίως λέγουσα πῦρ κατήλθεν ἀναλαβεῖν τὰς θυσίας· ἀπὸ γὰρ τῆς ὅτι Ἀβελ ἐπέβλεψε, καὶ ὅτι θυσίας ἀλλοῦ ὁ κύριος, ἐνεπέσειεν, εἶπεν· id est, quomodo principaliter testimonium accepit, quod iustus esset, dicitur: ignis descendit consumere victimam. Pro his enim verbis respexit Dominus ad Abel, & ad sacrificium eius, dixit inflammavit. Vbi post τὸ εἶπεν restituendum est vox Θεοδοτίων, Nam illi sancti Patres ex illius interpretatione hanc sumpserunt traditionem, vt notum est ex Haymone Alberstatensi in idem caput: Testimonium quoque Deo perhibente muneribus eius, siue quod ignis descendit, vt in Theodotione legitur, quia inflammavit Dominus desuper Abel, & super munera eius. Quod confirmatur ex diuo Hieronymo in quæstionibus ad Genesim: Vnde scire poterat Cain, quod fratris eius munera suscepisset Deus, & sua repudiasset, nisi illa interpretatio vera esset, quam Theodotion posuit? & inflammavit Dominus super Abel, & super sacrificium: Super Cain vero, & super sacrificium eius non inflammavit. Genesim 21. c. de Agar & Ismaele scripsere Septuaginta interpretes: καὶ ἐρρίψα ὁ πᾶσιλοι ὑποκρίτω μὰς ἐρεθῶ

της· id est, & eiecit filium suum subter vnam abietem: at in Hebræo habetur generatim subter vnam arborem. Vnde habuere Septuaginta hanc arborem esse abietem, nisi ex traditione, cap. 10. Genesis iuxta eosdem Septuaginta interpretes: *Arphaxad genuit Cainam, Cainam genuit Sale*, quos secutus est sanctus Lucas cap. 3. quæ sane generatio cum in Hebræo sit omissa, interposita est à Septuaginta ex traditione. Inter munera quæ dedit Abraham filiis Chetturæ, fuerunt aurum, thus, & myrrha, quæ à Sodomorum & Gomorrhæ regibus acceperat Quemadmodum habetur in traditionibus Hebræorum, vt refert sanctus Epiphanius in expositione fidei Catholicæ. Quamobrem eorum posterum in Magodia Arabiæ regione eadem munera Christo nato obtulerunt, vt refert ibidem Epiphanius lib. 2. Paralip. 2 cap. 26. narratur Oziam regem Iuda lepra percussum in templo, eo quod sibi sacerdotale munus arrogasset. Sed Iosephus lib. 9. Antiqu. Iudaic. cap. 11 narrat, cum Rex obiurgatus à Pontifice Azaria discedere nolens ei mortem minaretur, templo superne discisso ex terræ motu splendorem ingentem illuxisse, & regis faciem inuasisse, quod tamen in sacris codicibus non extat, excepto tamen terræ motu, de quo cap. 1. Amos & Zachariæ 14. extat.

Pag. 26. lin. 3. [Et auferat.] Adde ὅ lanam, vt est in textu Græco.

Lin. 6. [Que dicitur rubus.] In textu Græco, λεγόμενον ραχίλ locus corruptus, & legendum ρα-
χίλ,

χόν, pro ραχίλ, quod nusquam reperies, ραχός est stirps spinosa. Hesychius: ραχί, &c. Et paulo post: ἔστι ἡ ἀκροτάτης φυτὸν ἀφ' οὗ ὁ περιφραγμα. Est autem spinosa ex qua fiunt sepes: quod mire locum Barnabæ illustrat, & ραχό apud auctorem veteris etymologici est σπυρσὶ ἀκροτάτης, baculus spinosus, ραχίαι apud Suidam φραγμοὶ sepes, maceriæ, quæ ex virgultis spinosis maxime fiunt. Consule Phavorinum.

Lin. 7. [Cuius & fructus.] In textu Græco, οὗ πρὸς βατοῖς corruptè legitur: nam βατοῖς oxitonè est peruius, & βάτος grauitonè rubus: lege igitur, οὗ καὶ πρὸς βάτινα. est enim βάτινον fructus rubi. Galenus 2. de alimentis. ἢ βάτων καρπὸν ὀνομάζουσιν οἱ πρὸς ἡμῖν ἀθροιστοὶ βάτινον. id est, ruborum fructum nominant homines nostri βάτινον.

Lin. 8. [Adsumus.] Lege adsumimus, vt in textu Græco εἰώθημεν.

Lin. 9. [Huius stirpis.] In textu Græco: οὕτω μὲν τῆς ραχός, lege, τοῦτο ραχός expunctis tribus primis vocabulis: Et quare is qui maledictus, hæc desiderantur in textu Græco.

Lin. 16. [Coronatus.] Lege, coronatus est. Videbunt illum tunc. Iuxta illud Zachariæ cap. 12. Et aspicient ad me quem confixerunt, & plangent cum planctu. Ita hunc Prophetæ locum applicat sanctus Hippolytus libro de Antichristo, de iudicio agens, καὶ ἀπὸ πάντων θάσσονται ὁ τῶν Ἑβραίων δῆμος, καὶ κλύονται, καὶ κλαύονται, καθὼς βοᾷ ὁ περὶ φήτης, ὄψονται εἰς ὃν ἕξει κέντησθαι. id est, semel omnia videbit Hebræorum

populus & planget, & flebit, quemadmodum clamat Propheta: *Videbunt in quem pupigerunt.* Quem locum, etsi Ioannes cap. 19. explicauerit de passione, nihil tamen obest, quin explicari etiam possit de secundo Christi aduentu. His consonat sanctus Iustinus Martyr dialogo cum Tryphone Iudæo, vbi agens de duobus hircis ait per eiusmodi figuram representari vtrumque Christi aduentum, & agens de secundo scribit: *ὅτι ἐν ταῖς αἰσὶ τῶν ἱεροσολύμων ὁπιγίγωαθησθε ἀπὸν τὸν ἀτιμωθέντα ὑφ' ὑμῶν.* id est, quia in ipso loco Hierosolymorum cognoscetis ipsum, qui à vobis ignominia affectus est.

Lin. 18. [*In illa die*] Id est, in die iudicii. Zachar. cap. 12. *In die illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis: Et infra. In die illa magnus erit planctus in Hierosalem.* Paulus 2. ad Timotheum 1. *Dei illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in illa die.* Et cap. 4. *Quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.* Et cap. 1. eiusdem epistolæ dixit, *seruare in illum diem.*

Lin. 19. [*Chlamydem habentem coccineam circa corpus.*] Nota Christum in die iudicii venturum esse chlamyde coccinea circumdatum, quæ etiam apparetur cum cæteris passionis suæ notis, vt docet sanctus Hippolytus loco citato: *τῶν γὰρ Ἑβραίων ὁ δῆμος ὁ ἕτερος ἐν χιματίαι ἀποστροφῆς καθὼς αὐτοῖς ὡφ.θῆ ἐκ τῆς ἀγίας πνεύματος ἀποστροφῆς, καὶ καθὼς αὐτοῖς ἐσαύρωσαν, καὶ δειξέτω αὐτοῖς χιμῶν, καὶ τῶν ποδῶν ποῖς ἡλῶες, καὶ πῶν πλῆθῶν αὐτοῖς νεκρῶν ἀποστροφῆς τῆς ἀποστροφῆς, καὶ πῶν κάρων πῶν δὲ ἀκαθάρτων σφραγισμένων, καὶ τὸν τιμιον σταυρόν.* id est,

est, populus enim Hebræus videbit ipsum in habitu hominis, quemadmodum ab ipsis visus est ex sancta Virgine natus in carne, & quemadmodum cum crucifixerūt, & ostendit illis manuum, & pedum clauos, & latus suum lancea confossum, & caput spinis coronatum, & honorandam crucem.

Pag. 27. lin. 2. [*Sicut ergo similis.*] In textu Græco: *πῶς γὰρ ὁμοίως*, male: lege, *ὡς ὅτι ὁμοίως*. Sic in textu Græco, *καὶ τῶν ἰ. οὐτῶς*. Sensus horum est, sicut ergo Christus similis est duobus illis hircis in die ieiunii ad populi expiationem oblatis, sic similes hircos & æquales: subaudi, offerri præcepit Moyses.

Lin. 4. [*Vt cum viderint unum ex illis tunc pascentem.*] Hæc corrupta sunt: sed lege, vt in textu Græco: *Sed cum viderint eum tunc venientem*: lege tamen in textu Græco, *τῶτε*, loco, *ποτέ*.

Lin. 11. [*Quare & lanam in medio spinarum ponunt.*] Intelligit lanam coccineam qua velatus erat caper emissarius, qui inter spinas proiicitur in solitudinem ablegatus.

Lin. 13. [*Figura Iesu, Lege, figura Iesu est, &c.*]

Lin. 10. [*Dominari illius.*] In textu Græco, *κυεῖσθαι*, dicitur, *αὐτοῦ*, id est, illius; nempe *ἐλεου*, id est, lanæ. Dominari illius, id est, habere illam in potestate, cum nimirum de spinis sublata fuerit.

Lin. 21. [*Sic, inquit, &c.*] Nempe Iesus. Non profertur hic certus aliquis Euangelii locus, sed sensus multorum Christi dictorum de tribulationibus perferendis ab eis qui sunt æternæ vitæ stu-

diosi, vt: *Arcta via est qua ducit ad vitam, qui vult venire post me, &c.* Et similia, quæ passim in Euangelio reperire est.

Lin. 24. [*Et multa pati accipere.*] Lege, & multa patientes accipere me, vt in textu Græco. Sensus ergo est: quemadmodum is, qui vult accipere lanam spinis inuolutam, id præstare prius non potest, quam spinarum aculeis pungatur. Sic nemo Christo frui poterit, qui prius pro illo dura & acerba multa non pertulerit, iuxta illud Pauli: *Per multas tribulationes, oportet nos introire in regnum celorum.*

Lin. 26. [*Quam autem figuram putatis esse.*] aliam profert passionis Christi figuram, quæ est de asperzione cineris vitulæ rufæ.

Lin. 28. [*Quia præceptum est populo Iudæorum, &c.*] Numer. 19. Iudæis præcipitur, vt adducant Moyfi vaccam sine macula, quæ non portauerit iugum, vt sacerdos immolet eam extra castra, & combustis eius carne, sanguine, fimo & pellibus cum ligno cedrino, hyssopo, & cocco bis tincto vir mundus collectos cineres ponat in loco purissimo extra castra: *Ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam, & in aquam asperisionis: quia pro peccato vacca combusta est,* inquit Moyfes. Tandem præcipit, vt aqua super cineres in vas infusa, mundus homo aspergat hyssopo eos, qui mundandi sunt, de quibus eodem capite agitur. Eiusmodi asperisionem tangit Paulus ad Hebr. 9. *Si cinis vitulæ aspersus, &c.* Ita Moyfes: sed Barnabas quasdam circumstantias, quæ ex traditione obseruabantur, addit: 1. quod

vacca illa à peccatoribus deberet offerri, id est, adduci ad offerendum. 2. Quod pueri mitterent cinerem in vasa fictilia; Quod iidem lana coccinea & hyssopo ligno circumligatis vterentur tanquam asperforio. Philo Iudæus libro de victimas offerentibus, ait cornua etiam atque intestina vaccæ comburi solita, quæ non exprimuntur num. cap. citato, sanguine prætermisso, qui debet etiam comburi ex cap. citato: additque circumstantiâ, quando ligna debeant cedrina, cum hyssopo, & cocco bis tincto in ignem iniici, nimirum iam subsidente paulatim flamma: *κελεύει, inquit, δαμαλιν πυρρὰν ἄζυρον ἀρθείσθαι σφραγιδῶν μὲν ἕξω πόλεως, τὸν δὲ ἄρχειρέα λαμβάνοντα ὑπὸ τῆς αἵματος ἐπιτάκεις ἐπιρρᾶν εἶναι ἀπὸ πρὸ νεῶν. εἶθ' ὄλιον κατακίειν σιῶν δόρα, καὶ κέρας, καὶ πλήρει, τῆ κοιλίᾳ περὶ ἡμέρας. ἢ δὲ δὲ ἵστα ἰσπαύρανορδύης τῆς φλογὸς εἰς τὸ μεσάτατον τεία τῶντα ἐμβάλλειν ζύλον κέδρινον, ὑσάπων, καὶ κύμινον κελεύει. lege κόκκινον. id est, præcipit enim lex vaccam rufam indomitam maectari extra pomerium, deinde pontificem desumpto eius sanguine septies eum contra templum aspergere, tum totam exurere vna cum pelle, cornibus atque interaneis, iamque subsidente paulatim flamma in mediam hæc tria superiniici lignum cedrinum, hyssopum, cuminumque. Reddendum tamen erat, *coccinumque*, iuxta caput 19. num.*

Pag 28. lin. 6. [*Tollere tunc cinerem pueros.*] In cap. 19. num. dicitur generatim hunc cinerem tolli ab homine mundo.

Lin. 8. [*In vasa fictilia.*] Hæc circumstantia vasis non exprimitur, ex quo satis patet, id quod supra diximus, videlicet non fuisse omnia à Moyse expressa.

Lin. 9. [*In ligno.*] In textu Græco deest, τῷ ξύλῳ, id est, ligno, sed restituendum, ut ex sequentibus clarum est. In capite citato, num. sola fit hyssopi mentio ligno & lana coccinea prætermisissis.

Lin. 12. [*Circa singulas turbas populi.*] Hæc generatim dicuntur, sed distributive de his qui polluti fuerant, intelligenda sunt.

Lin. 16. (*In similitudine.*) In textu Græco legitur, ἀπλότητι, male, lege ὅμοιότητι, id est, in similitudine.

Lin. 18. (*Vacca erat Iesus.*) In textu Græco, ὁ μόρος οὗτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς · id est, vitulus ille Iesus est, cum supra scriptum sit, δαμάλιον, id est, vaccam: Sed puto retinendum esse vocabulum μόρος, & exponendum, vitulus, expuncto pronomine αὐτός, qui non extat in versione Latina hoc pacto; Vitulus est Iesus: & positum esse vocabulum à Barnaba, ut Christo convenientius. Quod satis liquet ex sancto Hieronymo in caput quadragesimum tertium Ezechielis, ubi huius epistolæ profert auctoritatem, quæ de nullo alio eius loco, quam de hoc intelligenda est. Vitulum autem qui pro nobis immolatus est, & multa Scripturarum loca, & præcipue Barnabæ epistola, quæ habetur inter Scripturas apocryphas, nominat.

Lin. 22. (*Ad victimam.*) In textu Græco hæc sequuntur, quæ non extant in interpretatione Latina: εἶπα σκεπὴ αἱ δρες, σκεπὴ αἱ μὲν τρωλῶν ἢ δόξα. Sed puto legendum: εἶπα σκεπὴ αἱ δρες αἱ μὲν τρωλοῖ, σκεπὴ αἱ μὲν τρωλῶν ἢ δόξα · id est, deinde non amplius homines peccatores, nulla amplius peccatorum opinio, quæ nihil aliud sibi volunt, quam quod Christi passione peccatum deletum sit.

Pag. 29. lin. 3. (*Testimonium.*) Lege, in testimonium. Iudaorum, adde ad prædicandum: Quare tres pueri aspergentes in testimonium Abraham, Isaac, Iacob, quia hi magni apud Deum, ut in textu Græco.

Lin. 25. (*Quare ergo.*) In textu Græco legitur, ὅτι δὲ · sed legendum, ἄρα πὲρ.

Lin. 6. (*In ligno est.*) Adde, ut in textu Græco: Quia regnum Christi in ligno est.

Lin. 7. (*Quia qui.*) Lege, quare qui, ut in textu Græco.

Lin. 11. (*In regno illius.*) Id est, in Ecclesia Christi.

Lin. 12. (*Dies erunt nequissimi & sordidi.*) Ob varias tentationes, & persecutiones. Quibus, lege, in quibus. In textu Græco additur ἡμεῖς, sed l. ἡμῶν · id est, nos. Sanabimur. In textu Græco hæc sequuntur: ὅτι αὐτῶν πρὸς ἑσθῆρα ἄρα τῆς ῥύπου τῆς ὑσώπου ἰάται. ubi lege τῆς ῥύπου τῆς ὑσώπου · id est, quia is qui carne sordidatur, hyssopo sanatur, nempe in lege Moyse, quæ erat tantum ad emundationem carnis.

Lin. 16. (*Dum sic fiunt.*) Clarius exposuisset.

Qua sic facta sunt. Nobis lucida. supp. sunt. Sensus autem est. Eiusmodi figurę nobis Christianis planę sunt, & manifestę: Iudęis vero, qui solum Scripturę corticem spectant, obscurę.

Lin. 27. (*Dicit autem de auribus.*) Caput est huius prioris partis de circumcissione auris & cordis, reprobata carnis circumcissione.

Pag. 30. lin. 9. (*Circumcidite aures vestras.*) In textu Græco legitur: *Circumcidite corda vestra*, male: Nam omnes qui sequuntur loci, spectant ad aurium, non ad cordis circumcissionem. Locus tamen sub hac verborum formula non habetur in Scriptura. Videtur tamen locus sumptus ex Hierem. 6. *Ecce incircumcisa aures eorum, & audire non possunt.* Nam quod dixit Propheta per querimoniam, protulit Apostolus, imperando: vt supra: Vbi Zacharias dixit: *Percute pastorem, & redditur sensus, non verba.*

Lin. 12. (*Audi Israel, quia hac dicit Dominus Deus tuus.*) Hęc verba simul posita nusquam repereris in Scripturis: sed ex diuersis locis conglobata sunt.

Lin. 16. (*Quia qui vult viuere in perpetuum &c.*) neque ista in tota Scriptura legeris: sed puto respicere eum ad ista pl. 33. *Venite filii, audite me; timorem Domini docebo vos: qui est homo, qui vult viuere, & diligit dies videre bonos?* reddito sensu, non verbis.

Lin. 21. (*Quia Dominus locutus est.*) In textu Græco additur: *Hęc in testimonium.*

Lin.

Lin. 23. [*Audite verbum Domini principes populi huius.*] Esa. cap. 1. *Audite verbum Domini principes Sodomorum.* Ita Propheta appellat principes populi Israel ob peccatorum grauitatem. Sed Barnabas vocem odiosam mutauit, ne Iudęos exacerbaret, proferens sensum, non verba. Aut certe respicit ad illud Micheę cap. 3. *Audite principes Iacob, & duces domus Israel, nempe verbum Domini.*

Pag. 31. lin. 4. [*Credamus.*] In textu Græco hęc sequuntur, quę in Latina interpretatione desiderantur: *Circumcissio enim in qua confisi sunt, abrogata est.*

Lin. 7. (*Præterierunt.*) Id est, præuaricati sunt, transgressi sunt. Et psalm 148. *Præceptum posuit, & præteribit.*

Lin. 11. (*Hic inuenio legem nouam.*) Græca corrupta sunt, sed lege: *ὡς δὲ διέλωσα ἐν πολλῷ νόμῳ.* In textu Græco Hieremię, *νεώσατε ἑαυτοῖς νεώματα* id est, nouate vobis noualia. Apud sanctum Cyprianum libro 1. de testim. *Renouate inter vos nouitatem.* Sed more suo sanctus Barnabas sensum posuit, non verba.

Lin. 13. (*Vae illis qui seminant in spinis.*) Hęc corrupta sunt in textu Græco: lege, vt apud Hieremiam: *καὶ μὴ σπείρετε ἐπὶ ἀχάθους.* id est, & non seminate in spinis.

Lin. 14. (*Circumcidite nequitiam de precordis vestris.*) Interpres Latinus dixit nequitiam, iuxta Symmachum, qui ita vertit, vt testatur sanctus Hieronymus in hunc locum: *Symmachus posuit, purificami-*

T

ni Domino, & auferte malitias cordium vestrorum. In textu Græco legitur, ὁ σκληρὸν τῆς καρδίας. id est, duritiam cordis. Quod vno verbo dixerunt Septuaginta interpretes, σκληροκαρδία, quod idem sonat. In textu Græco additur, καὶ τὸν τραχήλον ὑμῶν, οὐ μὴ σκληρωέται. id est, & collum vestrum ne induretis, quod non extat apud Hieremiam: est tamen apud Philonem libro de offerentibus victimas: καὶ ὁ τραχὺς, φησὶν, ὑμῶν μὴ σκληρὸς ἔστω. id est, & collum, inquit, vestrum durum non sit. Ad locum Hieremiæ hæc præclare annotat Philo Iudæus libro citato: οὐκ οὐδετεῖ, φάσκων, ὡς ἐτέμεθα. τὰς σκληροκαρδίας, τὸ δὲ ἔστι, τὰς ἀπειθείας φύσεως τῆς ἡγεμονικῆς, ἀλλ' αἱ ἀμεροὶ τῶν παθῶν ἑσθλῶν, καὶ σκεπηθεῖσιν ὁρμαί. id est, quos monet, dicens: circumcidite duritiam cordis vestri, hoc est, superflua mentis germina prognata & coalita ex immoderatis affectibus: & sanctus Augustinus libro de spiritu, & littera ad Marcellinum cap 8. *Circumcisionem autem cordis dicit puram scilicet ab omni illicita concupiscentia voluntatem.* Et sanctus Hieronymus in capite 48 Ezech (*or circumcidimus cultello Dei, & aufertur de corde nostro præputium, quando turpes cogitationes nequaquam exeunt de corde nostro, nec de nobis dicitur: impugnatum est cor populi huius, & auribus suis graviter audierunt.* Hic autem iuxta sanctum Hieronymum in cap. 6. Hieremiæ, *notandum est, quod circumcisio tribus generibus in Scripturis appellatur in præputio, corde, & auribus.* Additur quarta à Rabbi Akiba, quæ est auris. Præputii circumcisio habetur Genes. 17. *Et circumcidetis carnem*

præputii vestri, cordis: Deuter. cap. 10. *Et circumcidetis præputium cordis vestri:* auris, Hierem. 6. *Ecce incircumcisæ sunt aures eorum.* Et Actor. cap 7. *Dura ceruice & incircumcisus cordibus & auribus; oris,* Exod. 6. *Ego incircumcisus labiis.*

Lin 21. (*Omnes nationes sine circumcisione corporis sunt.*) Hic locus habetur, cap. 9. Hierem. *Omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde suo.*

Pag. 31. lin. 1. (*In signum.*) Gen. 17. *Et circumcidetis carnem præputii vestri, & erit in signum testamenti inter me & vos.* Quod non tantum esset in signo populo Iudaico circumcisio, sed etiam delet peccatum originale, vt communiter docent Scholastici Theologi. Plura circumcisionis commoda profert Philo Iudæus tractatu de Circumcisione.

Lin 2. (*Sed & Iudæus.*) Lege, *sed & Syrus,* vt in textu Græco. Nam iam hic loquitur Apostolus de aliis populis, qui præter Iudæos circumcisi erant: vt erant multæ vicinæ Iudææ & Palæstinæ gentes, quemadmodum testatur Sanctus Epiphanius libro primo contra hæreses tom. 2. numer. 30. *Et sacerdotes Ægyptiorum circumcisionem habeant. ἀλλὰ καὶ Σαρχικιοὶ, οἱ καὶ Ἰσραηλιταὶ ὡς ἐπομὴν ἔχουσι, καὶ Σαρδῖται, καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ Ἰδουμαῖοι, καὶ Ὀμηεῖται.* Diuus Hieronymus in capite nono Hieremiæ: *Multarum ex quadam parte gentium, & maxima, quæ Iudææ & Palæstinæ confines sunt, usque hodie circumciduntur: & præcipue Ægyptii Idumai, Ammonitæ & Moabitæ, & omnis regio Saracenorum, qui habitant in solitudine,*

&c. Iuxta illud Hierem. eodem capite : *Ecce dies veniunt, dixit Dominus, & visitabo super omnem qui circumcisum habet præputium, super Ægyptum, & super Judam, & super Edom, & super Ammon, & super Moab, &c.* Nec est quod sequentia nos perturbent: quia omnes gentes habent præputium, hunc enim iuxta sanctum Hieronymum habent sensum: *Cum præter Ægyptios, Idumæos, Ammonitas, Moabitas, & Ismaelitas in solitudine commorantes, quorum pleraque pars circumcisa est, omnes alia nationes incircumcisæ sunt carne, omnis domus Israel incircumcisa est corde, non carne.* Quod ad Syros spectat, Herodotus in Euterpe ait circumcisos fuisse, etsi Iosephus libro primo contra Apionem id de solis Iudæis interpretetur: quamvis enim, soli Iudæi omnium, qui habitant Palæstinam, circumcisi essent ætate Iosephi, nihil obest, quin alii Palæstinæ incolæ tempore Herodoti circumciderentur. Vbi etiam duas Syrorum gentes Herodotus distinguit, vnam eorum, qui habitant in Palæstina, alteram eorum qui iacent ad Thermodoontem & Parthenium fluuios, quos ait etiam esse circumcisos.

Lin. 3. (*Et Arabs.*) Arabes olim circumcisioni obnoxii fuere, vt sunt Moabitæ & Idumæi, & Sarceni, vt clarum est ex loco sancti Hieronymi supra citato, id docet sanctus Ambrosius annot. in Leuit ad Constantium. *Reperimus autem in historia veterum, non solum Ægyptios, sed etiam Æthiopum & Arabum, & Phœnicum aliquos circumcisione erga suos.* Et auctor libelli de circumcisione inter opera

sancti Cypriani : *Inter omnia testamenti veteris sacramenta nihil circumcisione solemnius, antiqua celebrauit religio: nec tantum in Hebræos, sed etiam in Phœnicas & Arabes hæc traditio inoleuit.* Et sanctus Epiphanius libro primo aduersus hereses tom. 2 inter eos qui circumciduntur, recenset Homeritas, qui sunt Arabiae populi. Idem docet Philostorgius lib. 3 hist. Eccles. cap. 4. aitque octauo die circumcidi: At Iosephus libro primo antiqui. cap. 13 ait post annum decimum tertium circumcidi. *Ἀρχαῖος ὁ μὲν ἔτος τεσσαράκοντα.*

Lin. ead. (*Et omnes sacerdotes idolorum.*) Quod intelligendum est, maxime de sacerdotibus Ægyptiorum, Arabum, Æthiopum, & similibus Artapanus apud Eusebium libro nono de præparatione Euangelica cap. 27. *Æthiopes autem ipsos etiam si hostes, tam prope solum animo in Moysen fuisse, vt ipsius quoque circumcisionis ab eo ritum acciperent, ὅτι μόνον δὲ τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἱερεῦσι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ id est, non solum illos, sed & omnes sacerdotes.* Iosephus libro secundo contra Apionem agens de sacerdotibus Ægyptiorum: *Hæc enim duo dicunt sibi et ab initio à regibus esse præcepta, vt deos colant, & sapientiam diligant, quod illi facere præcipue indicantur: ἐκείνοι πλὴν ἀπὸ πάντων ἀειτέμνοισι, καὶ ἁγίων ἀπέχουσι βρωμῆς.* id est, illi igitur circumciduntur omnes, & abstinent à carnibus suillis. Et Philo Iudæus tractatu de circumcisione, afferens rationes, cur diuersæ nationes circumciduntur, ait: *δοῦτε ἅπαντες τὸ δι' ὄλου τὸ σώματος καὶ ἀεὶ ἔτη ὡς τὸ ἀρμόζειν πᾶσι ἱεραρχίῃ id est,*

alteram, vt totum corpus sit purius, nec impediatur officia sacerdotalis ordinis. Et sanctus Epiphanius loco citato: καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ μαιραῖς, lege ἱερεῖς Αἰγυπτίων ἀειπομῶ ἔχουσι. id est, & idololatrarum & sacerdotes Ægyptiorum circumcisionem habent.

Lin. 5. [Et Ægyptii.] Male hæc vocabula transferuntur in textu Græco: adde tamen, vt in textu Græco, in circumcisione sunt. Ægyptios olim circumcisione yfos esse clarum est ex Herodoto loco citato: μωῦοι δὲ πρώτων Κόλχοι, καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ Αἰθίοπες ἀειτέμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδδία. id est, soli Colchi, & Ægyptii, & Æthiopes ab initio pudenda circumcidunt: sancto Clemente lib. 1. recognitionum: Inde denique & Indorum quidam, & Ægyptiorum circumcidi didicere, ac purioris obseruantia esse, quam ceteri. Philone Iudæo tractatu de circumcisione: γλαῖται ἢ τῶν Ἰουδαίων ἀειτομῆ ἀεὶ ἔχοντα ἀποδοξαζόμενοι οὐ μετρίως, καὶ πρὸ ἑτέρων ἔθνεσι, καὶ μάλιστα τῶν Αἰγυπτιακῶν. id est, Ridetur maiorum nostrorum circumcisio, quamuis non in mediocri honore habita sit apud alias gentes maxime Ægyptiam, &c. Diodoro Siculo libro primo Bibliothecæ cap. 2. & lib. 3. cap. 3. Origene libro quinto contra Celsum: Sed nec ideo sanctiores sunt ceteris, quia circumciduntur, hoc enim priores fecerunt Colchi & Ægyptii: Et infra. Ceterum circumcisionis causa non eadem est Iudæis, quæ Colchis & Ægyptiis. Sancto Ambrosio loco citato: Vnde Pythagoras cum esset in Ægypto, vt in Ægyptiorum adita secretiora admitteretur se ab illis cir-

cumcidi passus est, vt refert Clemens Alexandrinus libro primo Strom. Thales autem cum esset Phœnix genere etiam cum Ægyptiorum Prophetis congressus esse dicitur: κατὰ τὸ καὶ ὁ Πυθαγόρας ἀπίστος γε τοῦτο: δι' οὗ ἀειτέμνω, ἵνα δὴ καὶ εἰς τὰ ἀδύτα κατελθῶν, πρὸ μουσικῶν πρὸ Αἰγυπτίων ἐκμάθοι φιλοσοφίας. id est, sicut & Pythagoras cum iis ipsis, propter quos est circumcissus, vt in adyta admissus mysticam Ægyptiorum disceret philosophiam. Sed & multæ alię gentes verenda olim circumcidebant, vt Æthiopes, Troglodytæ, Phœnices, Colchi, & Macrones, vt videre est in auctoribus supra citatis. Hoc etiam de Troglodytis & Ægyptiis testatur Agutharcides lib. 5. c. 3. in Bibliotheca Photii num. 250, τὰ δὲ αἰδδία τοῖς μὲν ἄλλοις Τρογλοδύταις ἔστιν εἰρησμένοι ἀειτέμνεσθαι, κατὰ τὸ Αἰγυπτίους ποῦτας. id est, verenda circumcidere Troglodytis more est receptum, vt cuncti solent Ægyptii: Et Diodorus Siculus, libro tertio capite tertio:

Lin. 7. (Quos dicit filios Abraham de omnibus gentibus.) Hæc corrupta sunt: sed pro iis lege: Ergo discite, filii, de omnibus abunde, iuxta textum Græcum.

Lin. 9. (Quia Abraham primus circumcisionem dedit.) Contrarium docent Herodotus libro secundo, & Diodorus Siculus libro primo Bibliothecæ cap. 2. qui scribunt circumcisionem ab Ægyptiis ad Iudæos, cæterasque gentes manasse, sed hoc à nemine Christiano assertum iri arbitror. Et sane ex sacris Scripturis satis liquet, quam vani sunt non

nulli ethnici scriptores, qui sibi haud satis com-
perta alios docuere voluerunt.

Lin. 12. (*Quod prospiciebat.*) Deleto, *quod*, lege
prospiciens, ut in textu Græco.

Lin. 13. (*In Iesum.*) Rectius, quam in textu
Græco, ubi legitur, *Εἰς τὸν υἱόν* · id est, in filium:
Sed post τὸ *Iesum*, lege, ut in textu Græco, lege:
accipiens trium litterarum doctrinam, nempe T, I, & H,
ut mox videbitur: Nam ex mystico numero cir-
cumcisorum probat Abraham Iesum in Spiritu
prospexisse, & hoc mystico numero Iesum & Cru-
cem fuisse prefigurata. Sed quia Græca corrupta
sunt, lege demptis quibusdam superfluis, *περὶ λέ-
ξας εἰς τὸν Ἰησοῦν, λέγων τριῶν γραμμάτων ὄργανα
περὶ τὸν Ἀβραάμ*, &c. Latina vero sic legito, *pro-
spiciens in Iesum, accipiens trium litterarum doctrinam,
circumcidit Abraham, &c.*

Lin. 14. (*Homines trecentos decem & octo.*) cap.
17 Genes Vbi describitur eiusmodi circumcisio,
hic numerus non habetur: sed quia Gen. 14. dici-
tur Abraham ad liberationem fratris sui Loth ar-
masse trecentos decem & octo vernaculos suos,
eo quod tot haberet, hunc numerum posuit san-
ctus Barnabas.

Lin. 16. (*Quia primatum trecenti sunt, &c.*) Hæc
sunt valde corrupta & intricata, lege ergo: *Scitote,
quia decem & octo primo, tum trecenti sunt: & distin-
ctione facta dicit decem & octo: In duabus literis, Iota
decem, & Ita, octo habes Iesum Quia vero crux in Tau,*

* id est
dicebat.

* *incipiebat habere dominum, tunc dicit, & trecentos. Ha-
bes*

*bes igitur Iesum in duabus litteris, & in una littera Tau,
crucem, &c.* Græca vero sic castiganda arbitror: *μὲ-
νετε τοὺς δέκα καὶ ὀκτώ, εἴτα τετρακοσίους: τῆς δὲ ἰσο-
σταλῆς πεπονημένης τῆς δέκα καὶ ὀκτὼ ἐν τοῖς δυοῖν γραμμα-
σι ἰώτα δέκα, ἦτα ὀκτὼ, ἔχῃς Ἰησοῦν* · cætera plana
sunt.

Lin. 19. [*Habes in duabus literis Iesum.*] Ita Cle-
mens Alexandrinus loco citato: τὸ δὲ ἰώτα καὶ ἦτα
πυλώμα σημαίνει τὸ σωτήριον · id est, Iota vero & Ita
nomen significare Salvatoris. Eadem mens fuit Va-
lentini hæretici, in quo saperet, si eiusmodi litte-
rarum interpretatione non abuteretur ad suam he-
resim Dicebat enim, ut refert sanctus Epiphanius
libro primo aduersus hæreses tom. 2. num. 14. *Δύο
τῶν περιγεγραμμένων τῶν ὀνομάτων αὐτοῦ, Ἰησοῦ, δύο γραμμα-
τῶν τέττε ἰώτα, καὶ τὸ ἦτα τοὺς δέκα καὶ ὀκτὼ αἰῶνας ὁσημιως
μηνύεσθαι* · id est, per primas nominis illius, Iesu,
litteras iota & ita octodecim æonas, siue sæcula
præclare significari. Cum enim ille statueret tri-
ginta æonas, residuos ex dodecade, octodecim di-
cebat per duas priores nominis Iesu litteras iota,
& ita significari. Porro de trecentorum, & octode-
cim numero, iuxta nostram explicationem capien-
dus est locus Prudentii in præfatione Psychoma-
chiæ, ubi eandem historiam enarrat.

*Vigilandum in armis pectorum fidelium,
Omnemque nostri portionem corporis,
Quæ capta fœda seruiat libidini,
Domicaetis liberandam viribus.
Nos esse large vernularum diuites,*

*Si quid trecenti bis nouenis additis
Possint, figura nouerimus mystica.*

Hæc nihil aliud dicunt, quam pugnandum esse cum vitis, nobisque satis esse vernularum, si nouerimus, quid hoc mystico numero significetur, nempe crucem & Iesum.

Lin. 20. [*In quibus.*] Hæc vocabula redundant.

Lin. 22. [*Dominici.*] In textu Græco *χάρις*. Hefychius, *χάρις, δωρεά*. id est, donum: Per donum autem hoc loco S. Barnabæ, intelligenda est mysticæ significatio.

Lin. ead. [*Tunc dicit & trecentos.*] Ita Clemens Alexandrinus libro sexto Strom. *πρὸς ἰδίους οἰκογενεῖς τῆν εὐθιμίας, καὶ ἐπιξελθῶν, πάντοτε εὐθιμῶν τῆν πολεμίων χροῦται. φασὶν οὖν εἶναι τὴν μὲν κριακοῦ σημείου τὸ πρὸν κατὰ τὸ εὐθιμῶν τὸ τριακοσιαστὸν εὐθιμῶν*. id est, trecentis vernaculis suis numeratis hostes aggressus vicit maximum eorum numerum. Dicunt ergo esse Dominici signi typum, quoad figuram, elementum, quod significat trecentos. Et diuus Augustinus, quæst. 37. in librum Iudicum exponens illud Iud. 7. *Fuit itaque numerus eorum, qui manu ad os proiiciente lambuerunt aquas, trecenti viri, docet trecentos per litteram T, significari: Quorum, inquit, numerus, quia trecenti erant, signum insinuat crucis propter litteram T, Græcam, qua iste numerus significatur: Recte dixit, Græcam & de illa, non de Hebraica: intelligendus est S. Barnabæ locus, quia littera Tau Hebraica, non trecentos, sed quadringentos significat. Ne quis autem existimet eiusmodi my-*

stificas numerorum significationes nutricularum nãnias esse, adeat ipsum Augustinum libro secundo de doctrina Christiana cap. 16. Et videbit quantum conferat ad sacræ Scripturæ notitiam, numerorum notitia.

Lin. 24. [*Habens in una littera TAV crucem.*] Iuxta formam Græci characteris, T, littera crucem significat, vt docet Tertullianus libro tertio contra Marcionem exponens hunc locum Ezechielis cap. 9. *De qua Ezechieli, dicit Dominus ad me, pertransi medio porta in media Hierusalem, & da signum Tau in frontibus virorum. Ipsa est enim littera Græcorum, Tau, nostra autem, T, species crucis, quam portendebat futuram in frontibus nostris apud veram & Catholicam Hierusalem, in qua fratres Christi filios Dei gloriam patri Deo relatueros psalmus vigesimus primus canit.*

Pag. 23. lin. 1. [*Naturale.*] In textu Græco *ἐμφυτων*. id est, insitum, firmiter radicum, vt supra.

Lin. 3. [*Arctius.*] In textu Græco *γνησιώτερον*. id est, magis proprie, familiarius, Hefychius *γνησιος, ἰδίος, οἰκείος*. id est, proprius, familiaris.

Lin. 10. [*Quare autem Moses dixit.*] Transit ad caput 8. de cibis à lege prohibitis, eorumque mysticam explicationem enucleat.

Lin. 12. [*Porcinam.*] Glossæ veteres: *Porcina γειπέλα.*

Lin. 13. [*Accipitrem.*] In Græco, *ὄξυπτερον*. id est, volatu celerem, aliàs *ἀκρωπτερον*, id est, *πυροπτερον*, volatu celerem, apud Suidam. Vtrumque vocabulum idem significat: Nec *ὄξυ* tantum acutus

dicitur, sed ὁ πῶξις, Pernix, velox, in glossis veteribus. Ita sanctus Augustinus libro secundo de doctrina Christiana cap. 12. Sicut quidam codices habent: acuti pedes ad effundendum sanguinem: ὄξις enim apud Græcos & acutum, & velocem significat. Ille ergo vidit sententiam, qui transtulit, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, ὄξις Aegys ergo hoc loco Barnabæ est volatu celer, & pro accipitre usurpatur.

Lin. 23. [Ergo non est mandatum Dei ne manducent.] Imo si manducassent escas prohibitas, haud dubie peccassent: & reuera has de cibis interdictis leges obseruare tenebantur Iudæi. Quare verba S. Barnabæ ita capienda sunt, quod etsi Deus velle mandatum obseruari, tamen potius desiderabat, vt ea quæ spiritualiter lex desiderabat, facerent: vt cum dicit Propheta: Misericordiam volo, non sacrificium, non quia Deus sacrificium respueret, sed quia misericordiam potiore sacrificio iudicaret.

Pag. 34. lin. 3. [Luxuriant.] In textu Græco, ἀσπατάλα, id est, in delitiis viuunt. Hesychius ἀσπατάλα, πρῶτα, id est, in delitiis viuunt. Glossæ veteres: ἀσπατάλα, lasciuia, delitia, ἀσπατάλας, delicatus, ἀσπατάλας, delicias ago. Vide notas nostras ad Concordiam regularum cap. 48 §. 15.

Lin. 16. [Qui nesciunt per laborem & sudorem, &c.] eamdem explicationem profert Hesychius in cap. 11. Leuit. Rapaces & cibum alienum male sectantes, quæstibusque iniustis gaudentes per prædicta significat.

Lin. 23. [Quem spoliunt: sed & istæ aues sola sibi non acquirentes escam.] Hæc defunt in textu Græco,

sed restituenda hoc modo: ἐὰν ἴνα συλωσι· οὐτὰρ αὐτὰ τὰ πετεινὰ μὲν αἰετὶ ἐσθίει ποιεῖντα ἑσθίω.

Pag. 35. lin. 3. [Non manducabis, inquit Murænam.] Muræna inter cibos immundos non explicitè recensetur à Moyse 11. Leuit. & 14. Deut. Sed quia non habet pinnas & squammas, & in fundo natat, iuxta Moyfis doctrinam immunda creditur. Vnde multa in hoc capite dicuntur à Barnaba tantum ex Scripturæ sensu. Murænam ferunt coire cum vipera. Oppianus libro primo Halieutico, Horus libro secundo, Aelianus libro primo de animalibus cap. 50. Dubitat Nicander in Theriacis. Negat Andreas in libro de his quæ falso creduntur apud Athenæum libro septimo cum Muræna in locis cœnosis versetur, vt vipera in solitudinibus nemorosis.

Lin. 5. [Polypum.] Piscis est à multitudine pedum nomen habens: Habet enim octo cum acrabulorum ordine duplici, quorum beneficio oris cibum admouet, oculos supra duos pedes habet, os & dentes in pedum medio, ait Aristoteles apud Athenæum libro septimo, fugiens ob metum, colorem mutat ad similitudinem loci, in quo se occultit, vt referunt Athenæus, Aelianus libro primo de Varia hist. Ouidius in Halieut:

Et sub lege loci sumit, mutatque colorem:

Semper ei similis, quem contigit.

Oppianus in Halieut. lib. 2.

Πολυπόδων δὲ οὐτὼ τὴν οἴομα ἔμμεν ἄπυσον

Τεχνῆς, οἱ πρῆσιν ὁμοιοὶ ἰνδελλονται.

Τὼ κε ποπιξῶσι,

Id est, Polypodum astutiæ neminem arbitror esse ignarum, qui similes scopulis finguntur, quemcumque amplexati sint. Theophrastus Polypodem inter animalia, quæ colorem mutant, recenset: causam refert eiusmodi, ὁ δὲ πολυπόδες δοκεῖ εἰς πνέματι ποιεῖν τὰς μεταβολὰς πνευματικὸν γὰρ φύσι· id est, Polypus videtur anhelitu mutare colorem: est enim natura flatuosus apud Photium Photium in Bibliotheca num 278. Dicitur de his qui moribus se regionis alienæ accommodant. Clearchus libro secundo Prouerbiorum apud Athenæum libro citato.

Polypi, mi fili, Amphiloche Heros, mentem habe.

Et ad quorum gentem veneris, te iis accommoda.

Dicitur etiam de hypocrita, simulatore, & versipelle. Hieme cibo carens suos pedes rodit, qui verno tempore renascuntur: Athenæus libro citato. Aelianus libro decimoquarto de animalibus cap. 26. Orus libro secundo Hierogl. ἐκείνος γὰρ ἐὰν ἀπορήσῃ τοῦ φῶς τῆς ἀπ' ἄλλων, τὰς ἰδίας πλεκτημὰς ἐδίει· id est, ille enim si alienis escis indiget, sua brachia rodit. Oppianus libro citato.

Ἀλλ' οἴγε γλαγῆρῃσιν ἀνεζόμενοι θαλάμησι

Πτήξαστες δαίνεσθαι εἰς πόδας ἢ ὕπερθε

Ἀλλοτρίας· οἱ δὲ εἰς καρῆσθαι ἀνακτὰς

Φύο τῶν.

Id est, Sed ipsi quidem canis infidentes cubilibus tepidi depascuntur suos pedes, tanquam carnes alienas, qui rursus suos, cum satiarint dominos, re-

nascuntur. Vnde prouerbiū apud Suidam & Hesychium: πολυπόδες δικίω αὐτὸς εἶδεν καταφαρῶν· id est, seipse instar polypodis deuorans, quod potest dici de inuidis, & melancholicis. Carneades dicebat dialecticam esse polypodi similem. Vti Polypus enim suos cirros auctos deuorat; ita dialecticos iam peritiores factos suas opiniones refutare refert Stobæus serm. 80. Breuioris est vitæ, quæ annum non excedit, mas ob vehementiorem coitum, ob quem viribus resolutis, aliorum etiam minimorum pisciculorum præda factus interit: femella ob difficilem partum, quod oua simul coherentia in modum vix per angustum meatum emittat, ait Oppianus libro citato, qui tandem concludit:

Τούνεκα λυκαῖστος ἰστέρι τῶν οὐ ποτε μέθου

Πολυπόδες ζῶοισιν, ἀποφθίνοισι γὰρ αἰεὶ.

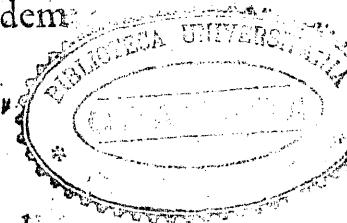
Αἰνοπέτοις γάμοισι, καὶ ἀνοπέτοις τύκοισι.

Id est, quapropter ultra anni mensuram Polypodes non viuunt, sed pereunt semper difficillimo concubitu, & difficillimo partu, idem docet Aelianus libro sexto de anim. cap. 28. qui ideo πολυπόδα ἀκαλασατον τῶν ἰχθύων, id est, libidinosissimum piscium appellat. Polypus adeo firmiter adhæret scopulo, ut vix inde auelli possit à Muræna hoste, nec id fit prius.

Εἰσὶ κεν αὐτῶν.

Λείπεται μοῦσας κοτυλήθιδες ἐμπεφυῖαι

Id est, quam ipsa relinquuntur sola acetabula infixæ, sumitur pro homine rapace, tenace, & auaro. Vnde Plautus in Aulularia.

Ego istos noui polypos, qui, ubi quid tetigerint, tenent.

Plura vide apud Athenæum libro citato.

Lin. 6. [*Sepiam.*] Sepia piscis octo pedes habet promuscidas duas, quibus veluti lino pisciculos piscatur. Inter pedes & promuscidas, os & oculos habet, dentes duos, alterum infra, alterum supra, vt docet Aristoteles apud Athenæum libro septimo, persequente piscatore effundit introrsum liquorem nigrum atramento similem fugere simulans, vt aqua turbata eludat piscatorem, ait Athenæus ibidem: & Ælianus libro primo de animalibus cap. 34. Horus libro secundo Hieroglyph. αὐτὴ δὲ ἐὰν ἴδῃ πρὸς βουλόιδρον αὐτὴν συρῆσαι, πορεύεται εἰς τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς κοιλίας τὸ μέλαν, &c id est, si enim ipsa videat aliquem se volentem capere, ex aluo mittit in mare atramentum. Ouidius in Halieutico.

*Sepia tarda fuga tenui cum forte sub vnda
Deprehensa est, aut iamque manus timet illa rapaces
Inficiens aequor nigrum vomit illa cruorem
Avertitque vices oculos frustrata sequentium.*

Nicander in Alexipharmacis:

Ἡ ἄτε σπηλαδὸς φυξήλιδος, ἢ τε μελαίνετι,
Οἶδμα χολῆ δολέεντα μαθούσ' ἀγρώσορος ὀρμυῶ.
Id est, vel instar sapiæ fugientis, quæ fluctus felle denigrat, vt dolosum impetum cognouit piscatoris. Oppianus libro tertio Halieutici.

Ὀρφαίαιας ῥα θάμιβας ἀήμισον, ἀμφὶ δὲ πόντον
Πάρτα πέριξ ἐμίγη καὶ ἡμάλδινε κέλθθαι
Ἰχθὺρ ἀχλυεῖς, αἰὰ δ' ἔτραπε πᾶσαν ὀπωπιῶ.

Id

Id est, atras guttas euomunt, circum vero mare vniuersum, passim polluit, & obscurat sanies tenebricosa, & euertit omnem conspectum. Vnde à Persio Satyra 3. nomen vsurpatur pro atramento.

Tum querimur crassus calamo quod pendeat humor,

Nigra quod infusa vanescat sepia lymphæ.

Ad bimatam sepia vita non producitur, velut nec polypi ait Athenæus lib. 7.

Lin. 15. [*Altitudinis.*] id est, profundum maris.

Leporem in textu Græco, δασύποδα: vt Deuter. cap. 14. Hesychius & Suidas, δασύπους λεγός: id est, lepus, ab hirtis pedibus.

Lin. 18. (*Non eris puerorum corruptor.*) Ita etiam explicat Clemens Alexandrinus libro secundo Pædagogici cap. 10. τὴν ἀρετὴν πρὸς κάλει τῆς ἐδάδης τῆς λεγόμενης παιδεργασίας ἐμφανῆς ἀποβῆτω. id est, *Et ea ratione dum leporis esum prohibet, significat se dehortari puerorum amorem.*

Lin. 21. [*Quia lepus singulis annis facit ad adsellandum singula foramina.*] Id est, lepori, foramen nouum, seu anus ad alui egestionem, quotannis adnascitur. Ita docet Clemens Alexandrinus capite citato Pædagogici, καὶ πὺν λεγόν πλεονεκτεῖν φασὶ τὴν ἀφώδεσιν εἰς ἑρθμοῖς οἷς βεβίωκεν ἔτι σιν ἰόχοντα βύπτας. id est, & leporum multiplicare secessum habentem foramina pro numero annorum, quibus vixit: vbi interpretes ἀφώδεσιν male interpretatur, venerem. Eamdem foraminum in lepore multiplicationem testatur Plinius libro octauo cap. 55. *Arche-laus auctor est, quot sint corporis cauerna ad excrementa*

X

lepari, totidem esse annos atatis, qui locus est castigandus: legendum est enim, *cauerna*, neut. g non, *cauerna*, fem. Cauernum enim est foramen. Glossæ veteres τλώλα, *foramen, cauernum*, Aliæ Glossæ, *caubernum, βύπημα*, id est, foramen, b, pro u, vt sæpe contingit in veteribus codicibus manuscriptis. Hinc etiam castigandus est locus Victorini in libro primo Rhetor. Cicer. *Aquam enim per totum diem exceperunt tenuissima cauerna defluentem, & hanc maiores nostri in duodecim partes diuiserunt, ex his partibus horis numerum imposuerunt.* Vbi legendum est, *tenuissimo cauerno.* Ibi enim agitur de clepsidris quæ ad distinctionem horarum aquam ex tenuissimo emittunt foramine. *Ælianus libro secundo de animalibus cap. 12. κατηγορεῖ ὃ ἄλλο πᾶ ἐπι τρωγλας πινυαὶ ὑποφαινῶν.* id est, eius annos indicant foramina quædam. Hinc fit hoc animal esse salacissimum & fœcundissimum: quia concipit singulis mensibus, & superfœrat, coit autem, & parit femella.

Οὐδὲ ἀλγῆς ὠδῆσιν ἀναινομένη Κυθέρεται.

Id est, neque in ipsis partus doloribus recusans venerem, inquit Oppianus, libro tertio de venatione. Postquam autem peperit, statim initur, & rursus concipit adhuc lactans, vt docent Aristoteles, libro sexto de hist animal. cap. 37. Clemens Alexandrinus capite citato Herodotus in Thalia, Athenæus libro nono, & Philostratus in iconibus, libro secundo cap. de Amoris, quod præclare describit Oppianus his versibus, libro tertio de venatione.

---ὅ μὲν ἀρ' ἔστιν ἰσχυρὸς ἐκτός.

Ἐμβρυον ἐκ δευτέρου τιτελομένον. ἄλλο δὲ ἔσθ' ἐν νόσφι τειγῆς φηρέει. τὸ δὲ ἀρ' ἡμιτέλετον αἰεζες. Ἀλλο δὲ ἀναρθεῖν ἔχει θορόεν βρέφος ὠπήσασθαι.

Id est, alius certe extra ventrem fœtus profilit perfectus, alium vero intus depilem gestat, alius porro semiperfectus crescit, alium denique inarticulatum habet seminale fœtum aspectu. Idem docet *Ælianus* capite citato. Cum igitur tanta sit in bestia salacitas: Clemens Alexandrinus capite citato recte scribit eiusmodi cibi prohibitionem vetari adulteria, vehementiores appetitus, mutuas congressiones, cum pregnantibus feminis conjunctiones, puerorum stupra, & alienos initus.

Lin. 23. *Ad [adsellandum.]* Adsellare est egerere alium, Gallice *aller à la selle*, in textu Græco, *πὺ ἀφοδεῖσιν*, id est, secessum, alui egestionem seu purgationem, & ita hoc vocabulum interpretandum in loco citato Clementis, non, *venerem*: quod interpretes Barnabæ satis declarat, cum dixit, *ad adsellandum*: maxime cum Clemens ipsissima Barnabæ verba suppresso eius nomine proferat: *πλεονεκτεῖν φασὶν ἀφοδεῖσιν.* Idem patet ex Iulio Polluce, libro quinto Onomastici cap. 14. vbi in titulo *ἠδὲ ἀφοδύσεως καὶ τὸν κατὰ γαστροὶ* posuit, agens deinceps de iis, quæ spectant ad ventris purgationem, ex Glossis veteribus, *ἀφοδύω, caco*: à quo vocabulo nemo est, qui non videat, *πὺ ἀφοδεῖσιν* deduci. Et clarum est ex Plinio supra, qui dixit, *ad excrementa.*

Lin. 27. [*Nec belluam.*] In textu Græco *ὕαινας*, id

est, Hyenam, & recta interpretatio: Glossæ veteres, ὑάνα, ζῷον, bellua. Ita vt hyena, quæ est truculentissimum animal, κατ' ἐξοχὴν, dicatur bellua. In citatis capitibus Leuitici & Deuteronomii nulla est explicata hyenæ mentio, de carnis tamen illius interdictione Clemens Alexandrinus, libro secundo. Pædagogici cap. 10. Moysen citat. εἴθετε γινώ, ὁ πόνητος Μωσῆς ὑπὸς ποτὲ συμβολικῶς πλεῖστον ἀκαρποὶ ἀποκρούεται ἀπορῆν ἑκ' ἐδεσσι, λέγων· τὸν λαὸν, εἰδὲ πλεῖστον ὑάνας· id est, videte igitur, quomodo sapientissimus Moyses infrugiferam aliquando seminationem symbolice repulit: non comedes, inquit, leporem, nec hyenam.

Pag. 36. lin. 2. [*Hoc est, non eris mæchus, nec adulter, aut corruptor.*] Ita Clemens Alexandrinus capite citato agens de lepore & hyena, οὐ βούλεται τῆς ποιότητος αὐτῶν μεταλαμβάνειν τὸν ἀκαρποῦν, εἰδὲ μὲν τῆς ἴσης ἀσελγείας ἀπορῆντασθαι· κατὰ κέρως γὰρ τοὶ πλεῖστοι μίξαις τὰ ζῷα αὐτὰ ἐπιβόουται· id est, non vult homines esse qualitatis eorum participes, neque eis æqualem gustare libidinem. Hæc enim animalia ad libidinem feruntur infano quodam stupore.

Lin. 6. [*Quia hæc bestia alternis annis mutat naturam.*] Id est, alternis annis sexum mutat: Id testatur Tertullianus libro de pallio: *Hyena, si obserues, sexus annalis est, marem & feminam alternat.* Horus libro secundo Hierogl. *Instabilem aliquem, neque in eodem statu permanentem, verum modo fortem & audacem cum volunt significare, ὑάνα ζῶγαφοδοῖ· αὐτὴ*

γὰρ, ὅτι καὶ ἀρρεῖα, ὅτι δὲ θήλεια· id est, Hyenam pingunt; illa enim modo mas est, modo femina. Interpres addit ὁ serpentem, sed id minus necessarium est, quamuis sit & hyena serpens: Ælianus libro primo de animalibus cap. 25. πλεῖστον ὑάνα δι' τῆς ἐξοχῆς ἀρρεῖα εἰ θήλειο, πλεῖστον αὐτῶν εἰς νέωτα ὁπλίσθη θήλειο· id est, hyenam, si videas vno quidem anno marem, altero videbis feminam. Ovidius 15. *Metamorph.*

--- quæ modo femina tergo

Passa marem, nunc esse marem miramur hyenam.

Ita docet Herodotus, Heracleotes apud Aristotelem libro tertio de generatione animalium cap. 6. Oppianus libro tertio de venatione:

Θαύμα δὲ ἔστι τὸ δ' ἀκούσα πρὸς σικτησιν ὑάνας.

Ἀρρεῖα ἔθληται ἀμείβεσθαι λυκαβασί.

Id est, miraculum etiam hoc audiui de maculosis hyenis marem & feminam mutare quotannis. Id negat Clemens Alexandrinus libro secundo Pædagogici cap. 10 vt & quod aiunt simul habere pudenda maris & femelle: εἰδὲ πλεῖστον ὑάνας μεταλλάξαι πλεῖστον φύσιν πιετυτόν ποτε· εἰδὲ γὰρ ἀμείβειν ἑκάτερον αὐτῶν ἀμφοῦ ἀρρεῖος καὶ θήλειος. Diodorus Siculus lib. 32. Historiarum negat etiam Hyenis vtrumque inesse sexum, & intra annum sibi inuicem coire: dicit tamen femellæ adiacere quiddam simile parti virili, & mari quiddam quod referat speciem femelle: in Bibliotheca Photii n. 244. Ita docet Aristoteles capite supra citato, & libro 6. de hist. animal cap. 32. Nocte videt, die non item. Oppianus libro citato,

Οὐνεχα οἱ ἀφ' ἡμέρας φάος, σκότος αὐτὸ μετ' ἡώ.

Id est, propterea ipsi nocte lumen est, tenebræ vero post auroram. Infesta est canibus. Vnde Ecclesiastici cap. 13. *ὡς εἰρήνη ὑμῖν πρὸς κύνες, καὶ πῖς εἰρήνη πλοισὶ πρὸς πένητα* id est, quæ pars Hyænæ ad canem, quæ pax diuiti ad pauperem, quibus vomitum hominum imitando insidiatur, vt scribit *Ælianus* libro septimo de animal. cap. 22 quibus & hyænæ pellis terriculamento est: si enim ex ea caecos feras

---φορέοις σκυλακῶν μέγα δειγµα κρατῶν

Καὶ σὲ κύνες κέλνοισι ἐμβεβαῶτα πεδίλοις

Ακτίον οὐχ ὑλάοισι.

Inquit *Oppianus* libro tertio de venatione, id est, afferes magnum terriculamentum canibus: & te canes illis incedentem calceis non allatrant Sepulchris effossis cadauera depascitur. Sanctus *Hieronymus* in cap. 12. *Hierem. Nunquid spelunca hyænæ hereditas mea mihi: referamus ad immunditiam nocturnæ bestiae, quæ viuit cadaueribus mortuorum, & de sepulchris solet effodere corpora.* Imo viuis hominibus insidiatur hyænæ Indica, quam *Crocotam* Indi vocant, clam ad ædes eorum accedens, vocemque eorum quos captu faciles norit, imitando appellat, quos foras egressos corripit, ac deuorat, vt docet *Porphyrus*, libro tertio de abstinentia ab animalibus. Idem narrat de *Crocota Æthiopica*, *Agatharcides* lib. 5. cap. 40.

Lin. 18. [*Qui iniquitatem faciunt ore suo.*] Adde, vt in textu Græco: *Hoc enim animal ore parit.* Hanc

de hoc animali quorundam opinionem refert *Aristoteles* libro tertio de generatione animalium cap. 6. *Εἰσὶ γὰρ πῖνες οἱ λέγονται κατὰ τὸ σῶμα μίγνουσθαι πῖς κόρακας, καὶ πλὴν ἴσιν, καὶ τῶν τετραπόδων κατὰ τὸ σῶμα πικτεῖν γαλιῶν* id est, quidam enim dicunt ceruos, & ibi coire ex quadrupedibus mustellam ore parere. Quod improbat ipse, & *Isidorus* libro duodecimo *Originum* cap. 3. *Falso autem opinantur, qui dicunt mustellam ore concipere, aure (lege, ore) effundere partum.* Sed & mustella piscis ore parit, & fœtum aliquando in aluum recipit, mox emissura, vt testatur *Ælianus* libro secundo de animalibus cap. 15. *ὁ γαλιῶς αὐδινεῖ ἀφ' τῆς σῶματος ἐν τῇ θαλάσῃ, &c* id est, mustellus, siue mustella ore in mari parit, & fœtum eodem denuo recipit, redditque eadem via viuum & incolumem: cum nempe fœtus sibi à piscium occurſu timens in matris aluum se recipit, quos illa reuomit metu periculi sublato, vt scribit *Oppianus* libro primo *Halieut.*

Τοῖς δ' ὅτε κεν ἐν μέσσοις ἰδῆ καταπρωτέρων ἰχθυῶν

Ἀμφιχρότων κατέδεκτο κατὰ σῶμα, μέσφακε δειµα

Χάσθηται, τότε δ' αὖθις ἀνέπνευσε λαβικανίτην.

Id est, hos autem cum trementes viderit validiorem piscem, rictu aperto recipit in os, donec timor abscesserit, tunc foras eos respuit ex gula, idem scribit *Athenæus* libro septimo: Hinc capiendus est *Horus* libro secundo *Hierogl. Hominem cibos suos euomentem, & rursus immoderate comedentem significare volentes, ἐνυδρον γαλιῶν ζωγραφοῦσιν. Ἐὰν γὰρ αὐτὸς μὲν ἀφ' τῆς σῶματος νεχρόμυτος δὲ καταπίνῃ τὸν*

29. id est, aquatilem mustellam pingunt: illa enim parit quidem ore; natans vero absorbet fœtum.

Lin. 22. [In spiritu sic locutus est.] Easdem etiam leges Moyſi de escis interdictis, sic Nouatianus libro de cibus Iudaicis mystice interpretatus est: cuius locum, quia castigandus est, subiiciam: quid enim vult sibi lex cum dicit: Camelum non manducabis, nisi quoniam de exemplo animalis vitam damnat eneruam & criminibus tortuosam, at cum suam cibo prohibet assumi, reprehendit utique cœnosam, & luteam, & gaudentem vitiorum sordibus vitam, bonum suum non in animi generositate, sed in sola carne ponentem, aut cum leporem, accusat reformatos in feminam viros. Quis autem mustella corpus cibum faciat? sed furta reprehendit. Quis lacertum, sed odit vita incertam varietatem. Quis stellionem: sed maculas execratur † prædam de aliena morte quærentes: aut quis coruum? sed versutas execratur voluntates. Passerem quoque cum interdicit, intemperantiam coarguit: quando noctuam, odit lucifugas veritatis, quando cygnum, cervicis altæ superbas: quando charadrium, garrulam nimis linguæ intemperantiam: quando vespertilionem, quærentes tenebras noctis simul & erroris. Hæc etiam habentur apud sanctum Isidorum cap. 9 commentar in Leuit. Sed ex Nouatiano sumpsit, quemadmodum totum illud caput, sed quibusdam amputatis, ex quo tamen quædam castiganda sunt in verbis citatis, id est, restitui & manducabis, etiam ex cod. ms. Corb. nam etsi in Leuitico sit & manducabitis, non tamen ita scripsit Nouatianus, qui se noluit ipsissimis scripturæ verbis astringere, vt videre est

in

† Locus
corru-
ptus.

in antiquis scriptoribus, 2. lege, informem, pro, eneruam: quod ex sequentibus patet, nec elephas, cum sit animal generosum, potest esse vitæ eneruis, & imbecillæ symbolum. 3. Post & maculas execratur, hæc sunt interpolanda, hoc modo: Quis accipitrem, aut miluum, aut aquilam? Sed odit raptores & violentos scelere viuentes. Quis vulturem? sed execratur prædam de aliena morte quærentes. Et sic cuncta rite procedunt, & sensus est integer. 4. Pro, tenebras noctis simul & erroris, lege, tenebris noctis similes errores. Quod autem spectat ad illam Nouatiani interpretationem, quod Deus per vulturem excretur, prædam de aliena morte quærentes, videtur intelligenda iuxta hanc Origenis clariorem & fusiorem explanationem, Homil. 7. in Leuit. Ego puto, & illos in hi nominari, qui alienis incubant mortibus, & arte quadam vel fraude testamenta subiiciunt. Huiusmodi enim vultures & aquila merito appellantur, velut mortuorum cadaveribus inhiantes.

Pag. 37. lin. 1. [Accepit autem earum trium constitutionum scientiam David, &c.] Hæc & sequentia profert ex Barnaba Clemens Alexandrinus libro secundo Strom. circa medium.

Lin. 6. [Sicut pisces eunt in tenebris.] Adde in profundo, vt in textu Græco, & apud Clementem.

Lin. 10. [Timere.] Adde & Dominum, vt in textu Græco, & apud Clementem.

Lin. 11. [Tamquam porcus.] Apud Clementem additur, πεινῶν γὰρ κραιλάσει, πληρωθεὶς δὲ τοῦ διαβόλου οὐ γραιλάσει, vt supra, id est, esuriens enim

grunnit, repletus autem non agnoscit Dominum.

Lin. 14. [*Quæ sedent.*] Ita in textu Græco, apud Clementem ἐπιμαῖ id est, quæ paratæ sunt, apud quem hæc sequuntur in utroque textu Barnabæ desiderata: πρῆνεσε δὲ Μωσῆς οὐ φάγεσθαι χοίρον, ὄστρον, οὐδὲ ὄξυπτερον, ὄστρον κέρακα, ὄστρον πῦλον ἰθρῶν, ὅς οὐκ ἔχῃ λεπίδα ἐν αὐτῷ id est, præcepit Moyses non manducare porcum, neque aquilam, neque accipitrem, neque coruum, neque omnem piscem, qui squamas non habet. Hisque subiungit: Ἐὐπα μὲν ὁ Βαρναβᾶς id est, hæc quidem Barnabas.

Lin. 15. [*Habetis consummatam de escis*] Adde & cognitionem, vel quid simile. Sed & Græca corrupta sunt, quæ sic castiganda arbitrator: ἔχετε τελείαν πειρῆσιν βρώσεως γινώσκον.

Lin. 22. [*In se refrigerari.*] Hæc corrupta sunt: lege ut in textu Græco: *Et refrigeratus in eo letari videtur.* Iuxta id quod supra dixit sanctus Barnabas: *Non eris coniunctus talibus hominibus, qui cum luxuriant, obliuiscuntur Dominum.*

Lin. 23. [*Adharete eis.*] Quædam hic desiderantur ex textu Græco supplenda: lege igitur: *Adharete eis qui timeant Dominum, qui tenent, &c.*

Pag. 34. lin. 4. [*Qui loquuntur equitates Domini.*] In Græco additur τῶν θεομύθων id est, custodientium, lege igitur: *Adharete eis, qui loquuntur equitates Domini, & custodiunt.* Philo Iudæus libro secundo de agricultura, hunc locum Moyse allegorice explicans, non abest à mente Barnabæ. ὅσα δὲ τῶν

ζώων ἀμφοτέρων μετέχῃ, καὶ ὁσὶ εἰκότως ἀναγρᾶσται. ὅτι οὐκ ἐκατέραν τῶν λεχθέντων ἀποπίδα ἐκπέφυγε. καὶ γὰρ αἰρεσις ἀπὸ μνήμης, καὶ μνήμης, ἢ διὰ ξόδου τῶν ἀρίτων ἀγαθῶν ἀπέλλεσθαι. id est, cæterum quæcumque animalia utrumque hoc habent, pura pronuntiantur merito, quando utramque iam dictam absurditatem effugerunt. Propositum enim sine memoria meditatione, iugique tractatione rerum bonarum, bonum imperfectum est. Et Nouatianus libro de cibis Iudaicis: *Mundi si ruminant, id est, si in ore semper habeant, quasi cibum quemdam præcepta diuina.*

Lin. 7. [*Utilis est.*] In textu Græco legitur ἐργασθῆναι δὲ φροσύνης id est, opus est lætitiæ. His verbis adde, ut in textu Græco: *Et cum his qui ruminant verbum Domini: Quid animal unguam diuidens? quia iustus in hoc mundo ambulat, & regnum cælorum recipit.* Nouatianus explicat de incessu semper firmo ac robusto: *Dum lubricum partis alterius unguæ firmamento fulcitur, & in vestigii soliditate retinetur.*

Lin. 11. [*Illis.*] Id est, Iudæis.

Lin. 14. [*Sicut voluit Dominus.*] In textu Græco hæc sequuntur: *Propterea circumcidit nobis aures, & corda, ut hæc intelligamus.*

Lin. 23. (*Queramus ergo, si cura fuerit Domino:*) Cap. 9. incipit, in quo agit de baptismo & cruce.

Pag. 39. lin. 5. (*Quæ affert remissionem.*) In textu Græco legitur: φέρον εἰς ἀφῆσιν, ἢ εἰσφέρων ἀφῆσιν.

Lin. 8. (*Sed sibi instituant.*) Baptisma videlicet: intelligit crebra, & supersticiosa Iudæorum baptismata.

Lin. 10. [*Horruit calum, & in hoc plurimum expauit terra.*] Iuxta Septuaginta interpretes, ἔξεν ὁ οὐρανός ἐπὶ τῆν. In textu Græco Barnabæ, ἐκστη οὐρανός. id est, horreas, cælum.

Lin. 11. (*Expauit terra.*) Ita apud Septuaginta, sed deest ἡ γῆ, id est, terra: In textu Græco Barnabæ: φειξάτω ἡ γῆ id est, expaueat terra: quod uocabulum Maldonatus hunc locum exponens ait reperiri in quibusdam exemplaribus: Vnde apparet non perperam reperiri in hac epistola. In versione communi iuxta textum Hebraicum totus hic locus sic habetur: *Obstupescite cali super hoc, & portæ eius desolamini uehementer.*

Lin. 12 (*Duo mala.*) In textu Græco S. Barnabæ, duo magna & mala.

Lin. 16. (*Qui non possunt aquam portare.*) Hæc defunt in textu Græco, apud Septuaginta est περιεχῆν id est, continere.

Lin. 17. (*Numquid petra renuosa est mons sanctus meus Sina.*) In textu Græco, πέτρα ἔρημος id est, petra deserta: quare puto legendum, *ruinosa*: Locus habetur Esaiæ 16. iuxta Septuaginta hoc modo, μὴ πέτρα ἔρημος ἐστὶ τὸ ὄρος τῆς θυγατρὸς Σιών. id est, numquid petra deserta est mons filiae Sion, sed apud Barnabam irrepfit Sina, pro Sion, & Apostolus adiecit τὸ Sanctus, explicationis gratia.

Lin. 21. (*Eritis tamquam alii pusillis ablati.*) Esaiæ capite citato: in textu Græco Barnabæ: ἔσθε ὡς πετινοὶ νεοσσὶ ἀπὸ αἰσῶν νεοσσὶ ἀφρημῶν. id est, eritis ut auis pulli instabiles nido sublato, apud Septua-

ginta: ἔσθε ὡς πετινοὶ ἀπὸ αἰσῶν νεοσσὶ ἀφρημῶν. id est, eris enim ut auis volantis pullus ablati. Ex quo facile emendantur uerba Latina huius epistolæ, hoc modo: *Eritis enim tamquam alitis pullus ablati.* In textu Hebræo, כְּעוֹף נִדָּר כְּעוֹף נִדָּר מְשֻׁלָּח id est, & erit tanquam auis fugientis nido ablati, & conueniet eum interpretatione Septuaginta, si νεοσσὶ fumatur pro nido, ut aliquando contingit: Glossæ veteres: νεοσσὶ, nido, pullus. Si uero textum Hebraicum ita uerteris, ut uertere potest, & erit tanquam auis fugiens nido sublato, non multum discrepabit à Græca citatione Barnabæ. In versione autem uulgata sic habetur: *Et erit sicut auis fugiens, & pulli de nido auolantes.* Hic autem coniungit Barnabas locos duos simul, unum Hieremiæ, alterum Esaiæ: ut supra obseruatum est.

Pag. 40. lin. 4 (*Ut sciant.*) Ita in textu Græco Barnabæ. Apud Septuaginta interpretes, & in textu Hebræo, *ut scias, inhabitans, lege, &, inhabitabit*, ut in textu Græco, uirgula interposita, ut significetur altera citatio.

Lin. 6. (*In altissima spelunca fortis petra.*) Ita in textu Græco Barnabæ, ut apud Septuaginta, in versione communi: *In excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius.* Sed sensus idem est. In textu Græco Barnabæ sequitur: *Deinde quid dicit filio?* quæ desiderantur in versione Latina.

Lin. 8. (*Et regem cum magnitudine uidebitis.*) In textu Græco Barnabæ, & in Septuaginta explicatione legitur, μετὰ δόξης, id est, cum gloria: In commu-

ni versione iuxta textum Hebraicum: *Regem in decore suo videbunt oculi eius.*

Lin. 11 [*Timorem.*] Adde, *Domini*, vt habetur in textu Græco Barnabæ, qui hoc vocabulum addit explicationis gratia, cum non reperiatur in textu Hebræo, nec apud Septuaginta.

Lin. 13. [*Qui hæc facere cœperit.*] Hæc non exant in psalmo, sed adduntur explicationis gratia.

Lin. 19. [*Et folia eius non decident.*] Hic in textu Græco legitur, ὃ φύλλον· id est, folium, sed legendum τὰ φύλλα, id est, folia, tum quia ita reddit interpretis, tum quia paulo post sequitur: νῦν δὲ λέγει, τὰ φύλλα οὐκ ἀπορροῦνται· id est, nunc vero dicit, folia non decident. Ita Apollinarius in metaphrasi.

Νῶλε μέως φύλλοισιν ἀκείρο κήμοισι τὴ θηλώς·

Id est, perpetuo foliis intonsis virens: Etsi in textu Hebræo, & apud Septuaginta singulare sit. Nam est enallage, numerus pro numero, singularis pro plurali: cum vnius arboris vnicum non sit folium.

Pag. 41. lin. 1. [*R: surgunt.*] Lege, *resurgent*, vt in textu Græco Barnabæ, apud Septuaginta, & in textu Hebraico. Tamen apud Sanctissimum Hilarium, Ambrosium, & Hieronymum legitur, *resurgunt*.

Lin. 7. [*Sentire autem debetis, &c.*] Conclusio est explicationis versuum psalmistæ, quibus ostendit per aquam baptismum, & per lignum crucem significari.

Lin. 11. [*Felices qui sperauerunt in aquam & crucem:* in textu Græco legitur: *Felices, qui sperauerunt in*

crucem, descenderunt in aquam. Sed lege, μακάριοι, &c. καὶ κατεβήσαντες εἰς τὸ ὕδωρ· id est, felices, qui sperauerunt in crucem, & descenderunt in aquam. Et ita castiganda est versio Latina: sequitur in textu Græco, ὅτι τὸν μαθὸν λέγει· sed λέγει, redundat.

Lin. 18. [*Folia illius.*] In textu Græco desideratur particula αὐτοῦ, qui dicit, τὸ, qui, redundat.

Lin. 19 (*Hic est, quia omnis sermo, &c.*) Ita hunc locum psalmistæ exponit sanctus Hilarius: *Et quid in foliis significet, ex comparatione rerum corporalium absolutum est: namque hanc esse naturam foliorum contuemur, vt ad custodiam fructuum fructibus ipsis circumiecta prorumpant, vt quodam vallo tenera pomorum initia communiant. Doctrina ergo verborum Dei, qua promissos nobis fructus conuestit, significatur in folio. His enim verbis spes nostræ inumbrantur, horum inter has sæculi tempestates munimine conteguntur. Vnde Es. 47. Et folia eius ad medicinam.*

Lin. 25. (*Erit Iacob laudabilis super omnem terram.*) Lege vt in textu Græco, *Erit terra Iacob, &c.* Locus sumptus videtur ex capite tertio Sophoniæ: καὶ θύσωμαι αὐτοὺς εἰς καύχημα, καὶ ὀνομαστοὺς εἰς πᾶσιν τῆ γῆ· & ponam eos in gloriam, & nominatos in omni terra: Et paulo post: εἴς τι δώσω ὑμᾶς ὀνομαστοὺς, καὶ εἰς καύχημα πᾶσι τοῖς λαοῖς τῆς γῆς· id est, dabo enim vos in nomen & in laudem omnibus populis terræ.

Pag. 42. lin. 2. (*Terram vas spiritus illius magnificat.*) Hæc corrupta sunt & mutila, l. vt in textu Græco: hoc dicit vas spiritus illius quod magnificabit.

Lin. 5. (*Erat flumen trahens ad extra, &c.*) Hic locus videtur sumptus ex capite quadragesimo septimo Ezechielis: ubi sic habetur: *Et super torrentem, siue fluuium, orietur in ripis eius ex utraque parte omne lignum pomiferum, non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus eius, per singulos menses afferet primitiua: quia aqua eius de sanctuario egredientur, & erunt fructus eius in cibum, & folia eius in medicinam.*

Lin. 9. (*Viuet in perpetuum.*) In textu Græco additur: *Hoc dicit: Si quis, inquit, audierit hoc vocantes, atque eis crediderit, viuet in æternum.*

Pag. 43. lin. 1. (*Et quando hæc consummabuntur, dicit Dominus, cum lignum inclinatum fuerit, &c.*) Hæc citantur in illo tractatu, qui inscribitur: *Testimonia de aduentu Domini in carne, qui vulgo sancto Gregorio Nysseno tribuitur: Et tunc consummabuntur, dicit Dominus, quia de lignis sanguis stillabit.* Sed locus mutilus est, & castigandus ex hoc Barnabæ loco. Dixi autem hunc tractatum vulgo attribui sancto Gregorio Nysseno; quia illius non est, sed recentioris alicuius scriptoris: nam capite penultimo citat sanctum Ioannem Chrysostrum, qui Gregorio Nysseno posterior fuit: qui sane nullo ex alio libro, quam, ex hac epistola hunc locum promere potuit: cum non extet in sacra Scriptura: quod mirum non est, quia id & aliis Apostolis contingit, vt quædam citent, quæ in tota Script. haud licet inuenire, vt videre est Matth. 2. *Vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas, quoniam Nazareus vocabitur:* Nempe à loco habitationis, non ab alia
causa

causa, vt manifestum est ex Euang. ad Eph. 5. *Propter quod dicit: Surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus,* 1. ad Cor. 15. *Sicut scriptum est: Factus est primus homo Adam, in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem.* In epist. Iudæ: *Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moyse corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemie, sed dixit, imperat tibi Dominus.* Et infra: *Prophetauit autem & de his septimus ab Adam Enoch dicens: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium, &c.* qui omnes loci in sacra Scriptura non extant. Sicut & hic, qui citatur à sancto Clemente in epist. ad Corinth. 1. tanquam ex verbis à Moyse prolatis: *ἐγώ εἰμι ἀτμός ἀπὸ χόρταις.* id est, ego sum vapor ollæ. De his ac similibus respondet sanctus Ioannes Chrysostrum homil. 7. in 1. ad Cor. quia non secundum verba, sed secundum res ipsas in historiis habentur, vel quia sensus tantum exprimitur, & verba minime producuntur. Et infra dicit scripta esse quidem in historiis sacris, sed multos libros intercidisse. Hæc ille. Et quamuis eiusmodi libri non amplius extarent temporibus Apostolorum, tamen fieri potest quasdam illarum sententias à prioribus Doctoribus traditas remansisse, easque per traditionem ad Apostolos peruenisse. Nec est dicendum locum Matthæi referri ad locum Esa. c. 11. *Et flos de radice eius ascendet.* Et in Hebræo scribi, id est, Nazareus: nam hoc vocabulum florem significat, non Nazareum, & quamuis id significaret, non tamen re-

peries in eo loco sensum Matthæi, qui non simpliciter Iesum appellat Nazaræum, sed scribit eum vocandum esse Nazaræum. Ad locum Pauli, *propter quod dicit: Surge: dicunt nonnulli, cum hæc scriberet Paulus repente Spiritum sanctum in eum irruisse, & hoc significasse, cum scripsit: Propter quod dicit, sed hæc responsio non placet multis, cum quicquid scriberet Paulus, illud esset ex sancti Spiritus illapsu. Alii respondent, hunc locum à Paulo citatum eundem habere sensum cum hac Prophecia Esai 6. Surge, illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est: quod non satisfacit: Nam hæc prophetia haud dubie est de Christi aduentu eius manifestatione, & de gloria, splendore, & amplitudine illius Ecclesiæ, atque etiam cælestis Hierusalem. At Paulus per locum citatum, nihil aliud intendit probare, quam quod mala opera arguantur, & manifestentur per lumen, qui Christus est. Quod vero spectat ad secundum Pauli locum, non est quod respondeant nonnulli primum illius membrum haberi in Genesi. Factus est primus homo, & alterum vero additum esse à Paulo. Nam falsum est alterum additum esse à Paulo. Si enim ita esset, nihil ipse probaret. Hac enim citatione intendit probare agens de resurrectione mortuorum, id quod est animale præcedere id quod est spiritale. Seminatur, inquit, corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est: Factus est primus homo, &c. Et continuo subiungit: Sed non prius quod spiri-*

tale est, sed quod animale: deinde quod spiritale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de celo cælestis.

Lin 9. [Dicit autem iterum in Moysè.] Iterum probat virtutem crucis, quod populus pugnans cum Amalec, Moysè expansis manibus orante, vince- ret hostes. Eandem historiam profert, & sic expli- cat sanctus Iustinus Martyr in dialogo cum Try- phone Iudæo, ὅτε ὁ λαός, ἐπολέμησεν τῷ Ἀμαλήκ, καὶ ὁ τῷ Ναυῆ υἱὸς ὁ ἐπωνομασθεὶς τῷ Ἰησοῦ ὀνόματι, τῆς μά- χης ἦρχεν, αὐτὸς Μωϋσῆς ἠύχετο τῷ τῷ Θεῷ ἕως ἐκατέ- ρως ἐκπεπίσσει, &c. id est, Cum populus bellum geveret aduersus Amalec, & Naue filius Iesu nomine cognomina- tus exercitui præesset, Moyses ipse Deum orabat mani- bus virimque expansis, &c. Tertullianus libro aduer- sus Iudæos: Iam vero Moyses quid utique tunc tantum, cum Iesus aduersus Amalec præliabatur expansis manibus or- rabat residens, quando in rebus tam attonitis magis utique genibus positus, & manibus cadentibus pectus, & facie humi volutata orationem commendare debuisset? Nisi quia illic, ubi nomen Iesu dimicabat, dimicaturis quandoque aduersus diabolium, crucis habitus quoque erat necessarius, per quam Iesus victoriam esset relaturus. Idem reperit li- bro tertio aduersus Marcionem: Eodem refert hunc locum sanctus Cyprianus, libro secundo de testimoniis.

Lin. 19. [Dixit in præcordiis Moysi spiritus, &c.] Hæc verba non sunt in sacra Scriptura. Exod. 17. Vbi hæc historia tractatur: sed his verbis narrat A- postolus, quæ hic narrantur, facta fuisse à Moysè & spiritus impulsu.

Lin. 20. [*Fac figuram crucis.*] In textu Græco additur, & eius qui passurus est, quæ restituenda interpretationi Latine, vt rite sequatur: quia si non crediderint in illum, &c.

Lin. 25. (*Ascendit Moyses in aggerem.*) In textu Græco, πήμισιν ἄνω Μωσῆς ἐν ἐφ' ἐν ὄπλον ἐν μέσῳ τῆς πήμης· id est, posuit igitur Moyses clypeum super alium clypeum in medio aggeris, quæ non sunt in sacra Scriptura: cum iuxta illud Moyses sederit super lapidem. Sed describit Barnabas aliquam circumstantiam quam habuerat ex traditione, prætermittit lapidis mentione: ὄπλον, hoc loco clypeus est, scutum. Glossæ veteres: ὄπλον, telum, scutum. loco τῆς πήμης, legendum puto, τὸ πῆγμα τὸς· quod hoc loco est agger, licet improprie. Nam proprie πῆγμα, seu pegma est machina lignea, seu contentio instar pontis, in qua quis stat, vt aliis eminentes ab omnibus videatur, alias pulpitum, catasta, Prudentius in sancto Romano.

Tabulis superne strata texunt pulpita.

Rimuosa vari pegmatis compagibus.

Et paulo post.

----- inque texta pontis subditi

Fundit vaporem flumen & late aestuat.

Pag. 44. lin. 1. (*Et stans.*) Additur in textu Græco, eminentissimus omnium. Stare autem hoc loco est esse, existere, vt sæpe ita accipitur. Nam Moyses non stabat, sed sedebat super lapidem, vt diximus.

Lin. 3. (*Deinde cum deposuerat, vincebat Amalec.*)

In textu Græco εἶτα ὁπότῳ πάλιν ἐθανοῦῳτο· locus mutilus, & legendum: ὁπότῳ δὲ κατῆκε τὰς χεῖρας, πάλιν ἐθανοῦῳτο· id est deinde cum demittebat manus, rursus occidebantur, nempe Iudæi. Aut certe loco, ἐθανοῦῳτο, lege, εἶκα Αμαλήκ· id est, vincebat Amalec.

Lin. 14. [*Via iusta.*] In textu Græco Barnabæ additur, Μεα, locus habetur Esa. 65.

Lin. 15. [*Item Moyses facit figuram Iesu.*] Iam explicat figuram enei serpentis erecti in deserto, eamque applicat Christi passioni & cruci.

Lin. 18. [*Et quia ipse viuificauit.*] In textu Græco habetur: καὶ αὐτὸν ζωοποιήσοις, id est, & illum viuificabunt: Sed lege, ἔδωκεν αὐτὸς ἐζωοποίησε· id est, & quia ipse viuificauit, nempe genus humanum: vt sensus sit: Et rursus, Moyses facit figuram Iesu: quia oportet eum pati: & quia ipse, quem illi (nempe Iudæi) putauerunt perdidisse, viuificauit genus humanum videlicet: aut certe lege, nos viuificauit.

Lin. 25. (*Quia præteritio Euxæ per colubram fuerat.*) Ita Philo Iudæus libro tertio Allegoriarum: τὸς αὖν Ἰσραῆλ τὸ πάθος, ὅτῳ ἕτερος ὄφης κατεσκέδαθη ἔφ' Εὐξᾶς ἐναλίως ὁ σφοδρῶν λόγος· id est, quomodo igitur sit medela morbi, cum alter serpens (eneus) constructus est Euxæ serpenti contrarius, temperantiæ ratio. Præteritio est transgressio, præuaricatio, vt sæpe ponit, præterire, pro transgredi, præuaricari. Dicit colubram feminine prætorum more. Nonius Marcellus cap. 3. Colubra feminine. Lucilius Satyr. lib. 20.

Iam disrumpitur medius, tam ut Marsum colubras

Disrumpit cantu, venas cum extenderit omnes.

Turpilus in Leucadia: arripuit colubram mordicus. Varro Eumenidibus: quid dubitatis, utrum nunc sitis cercopitheci, an colubræ, &c.

Pag. 45. lin. 5. [Ut ipse Moyses, &c.] ὅ ut, redundat: Idem profert Tertullianus libro aduersus Iudæos, & lib. 3. contra Marcionem: Idem rursus Moyses post interdictam omnis rei similitudinem, cur aneum serpentem ligno impositum pendentis habitu in spectaculum Israel salutare proposuit, eo tempore, quo à serpentibus post idololatriam exterminabantur? nisi quod hic Dominicam crucem intentabat, qua serpens diabolicus publicabatur, & laeso cuique ab eiusmodi colubris, id est, Angelis eius à delictorum peccantia ad Christi crucis sacramenta intento salus efficiebatur: Et sanctus Iustinus Martyr in dialogo cum Tryphone Iudæo: Εἰπατε μοι, οὐχὶ θεὸς ἦν ὁ ἀπειραγμένος διὰ Μωσέως, μήτε εἰκόνα, μήτε ὁμοίωμα, μήτε ἴδιον εὐρανόθεν αἰώ, μήτε ἴδιον ἐπι τῆς γῆς, ὅπως ποιήσαι, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ἐρήμου ἀγαγὲ τὸ Μωσέως τὸν χαλκῶν ὄφιν ἐκ τῆς ἡμέρας, καὶ ὅτι ὁ σημεῖον ἔστησε, δι' οὗ σημεῖου ἐζήσαντο οἱ ὀφιοδῆκτοι καὶ ἀναίτιος ἔστιν ἀδικίας, &c. id est, Dicite namque mihi, an non Deus is erat, qui per Moysen sanxit, ne qua omnino fieret, vel imago, vel similitudo, neque eorum quæ in caelo sunt sursum, neque in terris deorsum? atqui idem ipse in similitudine per Moysen fieri fecit aneum serpentem, eumque pro signo statuit, per quod seruabantur, qui serpentum morfu lethaliter laesi fuerant: & extra culpam omnem est? Sacramentum namque arcanum per hunc, prout antea dixi,

denuntiavit: quo serpentis quidem, qui etiam prauaricationis ab Adam auctor fuerat, potestatem euersum iri significabatur: salus autem credentibus in istum, qui per signum vel adumbrabatur: ποῦτες, τὸν σαυροῦδα μὴ μοιτα, ἀπὸ τοῦ δὴ μὴ ὀφείτω, ἀπὸ εἶσιν αἱ καὶ ἀπεξέστις, ἰδω-
 θελατε εἶαι, καὶ ἀλλὰ ἀδικίας: hoc est, Qui crucifigendus erat, à serpentis morsibus, qui sunt actiones prauæ, idolorum cultus, & alia iniquitates, promittebantur. Ita etiam S. Prosper lib. de promissionibus, &c. p. 2. c. 11. Ita sanctus Gregorius Nyssenus in Theoria de vita Moyfi, & sanctus Epiphanius libro primo hæretom. 3. num. 7. iuxta Christi doctrinam, Ioan. 3. Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis.

Lin. 12. (Et posuit in cruce:) In textu Græco: καὶ ἔθησαν ἐπι δένδρου id est, gloriose, sed interpres noster legisse videtur, ἐν σαυρῶ id est, in cruce: Et sane paulo post in textu Græco generatim dicitur, τὸν ὄφιν ἐπι τῆς ξύλου ἐπι κελύδρον id est, serpentem in ligno posuit: serpentem autem illum Moyses erexit in cruce, vt docet Prudentius in Enchiridio.

Feruebat via sicca eremi serpentibus atris,
 Iamque venenati per livida vulnera morsus
 Carpebant populum, sed prudens ære politum.

Dux cruce suspendit, qui virus temperet, anguem.

Et sanctus Iustinus Martyr apologia 2. pro Christianis: καὶ κατ' ἐπιπνοιδῶ καὶ ἐνεργείδῳ θεοῦ πλεῖν ὡς τῆς θεοῦ λαομαρτίῳ λαβεῖν τὸν Μωσέα χαλκὸν καὶ ποιῆσαι τύπον σαυροῦ, καὶ τὸν εἶσαι ἐν τῇ ἀγία σκηνῇ id est, ac Mosen per eam, quæ dicitur Dei inspirationem

& instinctum æs accepisse, & lignum crucis fecisse, idque ad sanctum tabernaculum statuisse, quod ita intelligendum, vt fecerit serpentem ex ere; illumque in cruce exaltarit. Hunc locum profert Iustinus, ostenditque eum fuisse Platoni notum, eo quod dixerit in Timæo agens de filio Dei: ἐχίασιν αὐτὸν ἐν τῷ πύργῳ. id est, decussavit eum in vniuerso. Id etiam planum est ex verbis Christi supra citatis: *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, &c.* In quibus sane de crucifixione sermo est.

Lin. 21. [*Veniat ad colubram.*] In textu Græco additur, τὸν ἐπὶ ξύλῳ ὑψηλοτέρῳ. id est in ligno positam. Vbi loquitur generatim, nam de cruce intelligendum: eodem modo locutus est Tertullianus loco supra citato agens de serpente æneo: *Idem rursum Moyses post interdictam omnis rei similitudinem cur æneum serpentem ligno impositum pendentis habitus in spectaculum Israel salutare proposuit, &c.* Et sanctus Prosper Aquitanicus capite supra citato: *Verum ille semper pius & misericors Deus, qui partibus iudicans dat locum poenitentiae remedium exaltati serpentis in ligno contra mortiferos serpentum morsus. Iubetur enim Moyses æneum formare serpentem, eumque alto ligno confixum populo præcipere, vt si quis se vulneratum cuiuslibet serpentis morsu sentiret, statim æneum respiceret serpentem, cuius aspectu continuo sanaretur.* Porro Rabiennus Haccados refert ex Rabbi Simeone filio Iohai Moysem serpentem æneum statuisse super arbore illa, cuius lignum misit in aquam Mara vt dulcescerent.

Lin.

Lin. 26. [*Et ita faciebant.*] In textu Græco hæc sequuntur, *Habes in hoc gloriam Iesu, quod in ipso sint omnia, & in ipsum, vbi in ipsum, est per ipsum. Nam omnia per ipsum facta sunt.* Ioan. 1.

Pag. 46. lin. 5. [*Quid dicit iterum Moyses Ause filio Naue.*] In textu Græco legitur, τὸν Ἰησοῦν ὡς τὸν Ναυῆ υἱοῦ. sed lege ὡς Αὐσῆ, &c. Sed in hoc textu quæ sequuntur huc spectantia sunt valde confusa.

Lin. 6. [*Ause filio Naue, vt ostenderet Iesum esse filium, &c.*] Hæc aliter in textu Græco. Iam proponit aliam de Iosue duce copiarum Israel figuram. Iosue autem appellatus est Ause, vt videre est ex libro primo recognitionum sancti Clementis: *Igitur Moyses his administratis Ausen quemdam nomine præponens populo, &c.* Et ex mox dicendis, vnde quidam allucinantur, putantes hunc locum esse vnum ex huius libri næuis.

Lin. 7. [*Vt ostenderet Iesum esse filium Dei.*] Hæc desiderantur in textu Græco.

Lin. 9. [*Audiente populo, quia omnia pater ostendit filio suo.*] Lege, *de filio suo Iesu, filio Naue.* Ita Græca videntur sic castiganda; *πὶ λέξει παλιν Μωσῆς ὡς Αὐσῆ τῆς Ναυῆ υἱῶ, ἵνα δείξῃ Ἰησοῦν εἶναι υἱὸν θεοῦ, λαοῦ ἀκροσάμετος, ὅτι πάντα ὁ πατὴρ φανεροῖ αὐτῷ τῆς υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ ὡς υἱῶ Ναυῆ, ἐκάλεισε Μωσῆς υἱὸν Ναυῆ, καὶ ἐπέθηκε αὐτῷ ὄνομα Ἰησοῦ.* Cetera sunt expungenda, id est, quid dicit rursus Moyses Ause filio Naue, vt ostendat Iesum esse filium Dei: populo audiente, quod omnia Pater de filio suo Iesu ostendit filio Naue, vocavit Moses filium Naue, & imposuit illi nomen Iesu.

A a

Lin. 13. [Et imposuit illi nomen Iesus.] Adde iuxta Græcum, quando misit eum exploratorem terra. Sic Tertullianus libro aduersus Iudæos, & libro tertio contra Marcionem: Dum Moyse successor destinatur Auses filius Naue, transfertur certe de primo nomine, & incipit vocari Iesus. Et infra. Sic & Iesus ob nominis sui futurum sacramentum: id enim nomen suum confirmavit, quod ipse ei indiderat: quia non Angelum, nec Ausen, sed Iesum eum iusserat, exinde vocari. Idem pluribus locis docet sanctus Iustinus Martyr in dialogo cum Tryphone Iudæo. Lactantius libro quarto de vera sapientia cap. 17. Qui cum primum Auses vocaretur, Moses iussit eum Iesum vocari. Eusebius libro quarto Euangelicæ demonstrationis cap. 17. Ναυσίω γὰρ αὐτὸν ἐφώνησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὅτε προσήτης ἦ θεοῦ τὸ ἐκ προφητείας ἀμείψας ὄνομα, Ἰησοῦ τὸν ἀδρα κατὰ τὸ θεῖον πνεῦμα καλεῖ. (Vbi tamen Αὐσίω, non, Ναυσίω, vt in aliis eiusdem capituli locis legendum est) id est, Ausen enim eum nominauerant parentes, sed Propheta Dei mutato natali nomine, eum impulsu Spiritus sancti Iesum nominavit. Res gesta habetur num. 13. cum misit eum Moyse exploraturum terram Canaan, ἐπινομάσει Μωσῆς τὸν Αὐσῆ υἱὸν Ναυῆ Ἰησοῦ. id est, cognominavit Moyse Ausen filium Naue Iesum.

Lin. 15. [Et accipe librum in manu tua, &c.] In textu Græco desideratur, καὶ λέγει. Hæc autem in nulla Scriptura reperiri possunt, quam Exodi 17. Vbi postquã Iosue debellauit Amalec, dixit Deus Moyse: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade

auribus Iosue, delebo enim memoriam Amalec sub celo. Itaque etsi hic posterior locus videatur coniungi cum superiori, ad rem tamen diuersam spectat, & additur ad commendationem Iesu filii Dei, cuius figura est Iosue, quare legendum puto, vt sæpe occurrit in hac epistola, & rursus dixit, & in textu Græco: καὶ πάλιν λέγει.

Lin. 17. [Quia amputabit à radicibus omnem domum Amalec.] In textu Hebræo, & apud Septuaginta hæc efferuntur per primam personam: sed quia Barnabas applicat Christo, cuius figura est Iosue, posuit in tertia persona addens hæc verba: Filius Dei in nouissimis diebus, proferens sensum, non verba: quia Christus Dei filius sua passione delentus erat regnum Diaboli.

Lin. 24. [In carne apparuit.] In textu Græco hæc sequuntur: Quoniam igitur dicturi erant, quod Christus filius sit David: veritus & intelligens errorem peccatorum. Dicturi erant Iudæi Christum esse filium David, non Dei: quod accidit, cum interrogati à Christo. Matth. 22. Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? dicunt ei, David. Quod præuidens Propheta, vt eos confunderet, scripsit: Dixit Dominus Domino meo.

Pag. 47. lin. 6. [Sic dicit Dominus Christo meo Domino.] Ita Tertullianus, & sanctus Cyprianus. in textu Græco legitur: εἶπε κύριος ᾧ Χριστῷ μου Κύριον. id est, dixit Dominus Christo meo Cyro. Iuxta Septuaginta interpretes, & textum Hebraicum, in quo pro hac voce, Κύριον legitur שׁרְיָהוּ quod per-

inde est, nam *צור* Hebraice Cyrum significat. At interpres huius epistolæ, legisse videtur *κωλω*, id est, Domino, iuxta multorum, tum Græcorum, tum Latinorum opinionem. Quam lectionem non probat diuus Hieronymus, qui vult totum hoc caput intelligi de magno illo Cyro Medorum & Persarum Rege, qui populum Iudaicum à iugo seruitutis liberauit, non de Christo: his Prophetæ verbis inductus: *Et vocavi te nomine tuo, assimilavi te, & non cognouisti me*, quæ, vt ipse scribit, minus Christo conueniunt. Aliter censent Tertullianus libro contra Iudæos, sanctus Cyprianus libro primo de testimoniis: diuus Gregorius Nyssenus in testimoniis de aduentu Christi in carne cap. ad Iudæos. Itaque dico quidem iuxta litteram caput Esaia de Cyro intelligi, tum propter populi Israelitici dimissionem, seu liberationem, tum propter verba ab sancto Hieronymo obiecta, quæ sane de Christo dici non possunt: sed iuxta sensum allegoricum caput esse intelligendum de Christo, cuius figura fuit Cyrus: nam quemadmodum ille populum Iudaicum à captiuitate redemit, sic Christus mundum à diaboli iugo liberauit. Vnde Propheta initio capitis frequentis prorumpens in apertiore Prophetiam dixit: *Rorate cali desuper, & nubes pluant iustum; aperiantur terra, & germinet Saluatorem*. Quæ sane nulla ratione Cyro conuenire possunt. Etsi enim Propheta loquatur primo de Cyro secundum litteram, in ipso tamen progressu agit de Cyro secundum spiritum, id est, Christo, latenter ab illo ad hunc transf-

cundo: quod est familiare sacræ Scripturæ, vt recte monet sanctus Augustinus, libro tertio de doctrina Christiana cap. 34.

Lin. 10. [*Exaudient illum gentes.*] Lege, vt *exaudiant illum gentes*, vt apud Tertullianum, & sanctum Cyprianum: in textu Græco Barnabæ, & apud Septuaginta, *ἐπακούσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη* id est, vt obediant ante eum gentes. In versione communi: *Vt subiiciam ante faciem eius gentes: & virtutem Regum corrumpam, vel disrumpam*, vt apud Septuaginta.

Lin. 19. [*Quaramus ergo si hic populus, &c.*] Hic incipit caput 10. de reprobatione Iudæorum, & electione gentium.

Lin. 27. [*Quia sterilis erat.*] Adde, vt in textu Græco, *& concepit*: Sed his præponentia sunt hæc verba, Gen. cap. 25. *ἐπήκουσε δὲ αὐτῷ ὁ θεός* id est, *exaudiuit autem eum Deus*: Deinde, *ὁ σπέρμα ἔλαβεν* id est, *& concepit*.

Pag. 48. lin. 3. [*Dua nationes, &c.*] Ex reprobatione Esau maioris, & electione Iacob minoris natu ostendit reprobationem Synagogæ, & electionem Ecclesiæ, abdicationem Iudæorum, & adoptionem gentium, iuxta Paulum cap. 9. ad Romanos, quem secuti sunt Sanctus Iustinus Martyr in dialogo cum Tryphone Iudæo, sanctus Ireneus libro quarto capite trigesimo octauo. Tertullianus lib. contra Iudæos circa initium, Prosper Aquitanicus de promissionibus, p. 1. cap. 20.

Lin. 10. [*Et qui populus minor aut maior.*] In textu Græco hæc ita habentur: *καὶ ὅτι τῶν δειχθέντων ὄντων*

μείζων ὁ λαὸς ἢ οὗτος, ἢ οὐκ ἔστιν. Vbi legendum, ἢ ἄρα, pro, ὁ πῶς, id est, & quare ostendit, quis maior esset populus hic, an ille.

Lin. 12. [*Iterum dixit Iacob Ioseph filio suo:*] Idem quod supra, declarat ex historia Ephraim & Manasse quam etiam huic doctrinæ applicat sanctus Cyprianus lib. 1 de testimoniis.

Lin. 15. [*Ex genere tuo.*] In textu Græco legitur, *conspectu tuo*, rectius iuxta sacram Scripturam.

Lin. 18. [*Et adduxit Manassen & Ephrem, &c.*] Hic Græca corrupta sunt, sed lege, καὶ προσήγαγε τὸν Μανασσῆ, καὶ τὸν Εφραίμ. ἦλθον δὲ Μανασσῆ, &c.

Lin. 22. [*Statuit illum.*] In textu Græco. ὁ γὰρ Ἰωσήφ προσήγαγε, sed particule, ὁ γὰρ, videntur redundare.

Pag. 49. lin. 19. (*Sic ergo.*) Lege, *si hoc ergo*, iam amplius probat gentium vocationem per promissionem Abrahæ factam.

Lin. 22. (*Habemus.*) In textu Græco, ἀπέχουσι. Quo vocabulo utitur Matthæus cap. 6. ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. id est, receperunt, habent mercedem suam. Hesychius: ἀπέχης, λαβῆς, id est, acceperis.

Lin. 25. (*Cum solus credidisset, & positus esset in iustitia.*) Lege *positum*, vt in textu Græco, in quo sic habetur, *quia credidisti, positum est in iustitiam*, ex Gen. cap. 15. & cap. 17. potius tamen iuxta sensum, quam iuxta verba. Probat igitur Abraham esse patrem nationum, quia credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam in præputio: & promissionē accepit bene;

dictionis feminis sui in præputio, iuxta doctrinam Pauli ad Rom. 4. quam sequitur hic Barnabas: *Dicimus enim, inquit, quia reputata est fides Abrahæ ad iustitiam: quomodo ergo reputata est, in circumcissione, an in præputio? non in circumcissione, sed in præputio. Et signum accepit circumcissionis signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio, vt sit pater omnium credentium per præputium, quæ posteriora verba imitatus est Barnabas: Ecce posui te patrem nationum quæ credunt Domino, non circumcisa: in textu Græco, ἀπὸ ἀποβυστίας, id est, per præputium: Sunt tamen, qui exponunt illa Pauli verba, per præputium, id est, per iustitiam fidei, quam habuit Abraham in præputio.*

Pag. 50. lin. 10. (*Sed illi non fuerunt digni, &c.*) Repetit quæ superius non procul ab initio iam scripserat, probatque à fractione tabularum Moyse, quam fuerint indigni Iudæi accipere legem, ac proinde illis repudiatis, Christum nobis suum dedisse testamentum.

Pag. 51. lin. 11. (*Quomodo acceperimus nos discite.*) Quædam hic desiderantur supplenda ex textu Græco: *Moyse cum esset seruus, accepit: ipse vero Dominus nobis dedit, sup. legem testamentum: Dominus, id est, Christus.*

Lin. 13. (*Cui nos in hereditatem.*) Hæc corrupta sunt: Lege, *qui nos in hereditatem elegit*: in textu Græco legitur, εἰς τὸν κληρονομίας, sed puto æque corrupta, & legendum, ἡμῶν ἐλθέτω εἰς κληρονομίαν.

Lin. 18. (*Et nos per illum hereditatem testamenti.*)

In textu Græco: καὶ ἡμεῖς ἀφ' τῆς κληρονομίας ἀφ' ἡμῶν, hæc corrupta sunt: Lege, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῆς κληρονομίας ἀφ' ἡμῶν. Domini nostri Iesu Christi. Ita in textu Græco, sed hæc vocabula redundant. Qui in hoc paratus est. Hæc vsque ad illa verba: Et iterum Propheta dicit, transposita sunt in textu Græco, post hæc verba: dicit Dominus, qui te liberauit.

Pag. 52. lin. 27. (Ut sit sanctitas tua.) In communi versione iuxta textum Hebraicum, ut sis salus mea. In textu Græco Barnabæ, & apud Septuaginta, πὸς εἶναι σε εἰς σωτηρίαν. id est, ut sis tu in salutem, lege ergo expuncto vocabulo, tua, ut sis tu sanitas, id est, salus.

Pag. 53. lin. 5. (Hominibus.) Lege, humilibus, ut in textu Græco Barnabæ, ὑποτακτοῖς. Apud Septuaginta, πτωχοῖς, id est, pauperibus. In textu Hebræo מניני id est, mansueris, humilibus, seu abiectis.

Lin. 16. (Adhuc de sabbato.) Hic incipit caput vndecimum, quod est de sabbati abrogatione.

Lin. 18. (In decem verbis.) Id est, præceptis. Nam λόγος præceptum est, ut à nobis obseruatum est ad Concordiam regularum c. 1. §. 9. Hæc decem præcepta erant in duabus tabulis singulis vnam pentadem, hoc est, quinque præcepta continentibus, ut docet Iosephus, libro tertio antiquit. c. 4. ταῦτα εἰπὼν δύο πλακῆς αἰσῶν ἐπιδείκνους ἐξηραμμένους ἐργασίας τοῖς δέκα λόγοις εἰς ἑκατέρω πέντε, καὶ χεῖρ ἑκάστη τῆς γραφῆς πὸς θεοῦ. id est, cum hæc dixisset, duas tabulas eis ostendit inscripta habentes decem præcepta,

cepta, in vtraque quinque, & manus Dei in Scriptura erat, & cap. 6. in hanc arcam reposuit duas tabulas decem præcepta continentes, διὰ πέντε μὲν εἰς ἑκατέρωθεν, ἀλλὰ δύο δὲ καὶ ἡμῶν κατὰ μέτωπον ἐκατέρωθεν. id est, in vtraque quina, & in vnaquaque facit, seu in singulis paginis duo cum dimidio. Philo Iudæus libro de decem verbis: ὡς εἶπεν τῆς μὲν μιᾶς γραφῆς πλεονάζοντος θεοῦ, καὶ πατέρα πᾶντων τῶν πνευμάτων, ὃ δὲ τέλος γένεσις id est, itaut primæ tabulæ, seu scripturæ sit initium Deus Pater Creator Vniuersi, finis vero parentes: Et paulo post, ἡ δὲ ἑτέρα πᾶσαι τὰς πάσας ἀπαγορεύσεις ἀπέχει. id est, alter quinarius interdictiones omnes continet. Et libro: Quis rerum diuinarum heres sit: dicit duas esse legum tabulas eiusdem numeri, ac animæ partes, quæ sunt superior & inferior, in eisque decem esse leges, diuidique æqualiter in duos quiniones, primumque continere ea, quæ ad Deum spectant, alterum ea quæ ad homines: Et paulo post, ait: πέμπτος δὲ ὁ πᾶσι γένεων πημῆς, καὶ γὰρ ὅτι ἰσθμὸς ἔχων πλεονάζοντος θεοῦ εἰς ἀπὸ ἀπογορεύσεις ἀλλ' ἐπὶ τὸν ἀπογοῦν καὶ ἡμῶν τοῖς ὄμοις ἀλλοῖον. id est, quintum vero præceptum de honore parentum. Illud enim sacrum est, cum non referatur ad homines, sed ad eum qui est creatis omnibus causa generationis. Alii aliter diuidunt, quatuor in prima tabula, sex in secunda constituentes, ut ex Hebræorum commentariis obseruat. Drusius Cent. Miscellan. cap. 19.

Lin. 21. [Sanctificate sabbatum, &c] Exod. 20. & 31. Leuit. 19. & 26 & Deut. 5. Sed profert potius sen-

sum, quam verba, explicatque modum & rationem celebrandi Sabbati.

Lin. 22. [*Manibus mundis & puro corde.*] Vacando scilicet orationi, contemplationi, & retro actæ vitæ mala diligentèr examinando ac plangendo. Ita olim diem illum agebant Iudei, vt docet Philo, lib. de decalogo: τέταρτον ἐστὶ τὸ ἡμέραν τὴν ἑβδόμην ἱερῆς ἑβδομῆς, ἵνα διαγῶς, καὶ ὁσίων ἀγῆται. id est, quartum mandatum est de die sacra septima, vt illa sancte ac pie transigatur. Et paulo post: *Iussit igitur, vt quicumque ista instituta recepissent, sicut in cæteris, ita in hoc quoque Deum sequerentur: operando per sex dies, ἀνεχοίτας δὲ καὶ φιλοσοφώτας τῇ ἑβδομῇ, καὶ θεωρίας ἀπὸ τῆς φύσεως χορῆζόντας, ἐπισκοπώτας δὲ καὶ εἰς πνευματικὰ καὶ πνευματικὰ ἐπιτελείας ἐπιτελεῖν, &c.* Septima vero in requiescendo, vacandoque contemplationi rerum & studio sapientiæ: retractandoque etiam cogitatione uicta præteritæ, & rationem eorum à se reposcendo, sicubi à legum præscripto aberratum fuerit, vt in posterum cautiores essent, prospicerentque, ne iterum impingerent in eadem offendicula: Et Agatharcides alias Iudæis infestus, apud Iosephum libro primo, Ἐρχομένων δὲ ἑβδόμης ἡμέρας. id est, feriari soliti septima die. Et paulo post: ἀλλ' οἱ τοῖς ἱεροῖς ἐκ τετακτοῦς ἔτι χεῖρας ἔχουσαι μέχρι τῆς ἑσπέρας. id est, sed in templis expafsis manibus orate vsque ad vesperam. Quare optime sanctus Athanasius oratione de Sabbato, & circumcissione ait Deum instituisse Sabbatū, non vt populus otio delectaretur, sed vt suum cognosceret conditorem. Venerabilis ergo fuit septima dies,

quia, vt ait Aristobulus, Iudæus apud Eusebium, libro decimo tertio de preparatione Euangelica, cap. 12. Ἠμέρα ἑβδομάδων, καὶ πᾶς ὁ κόσμος κυκλοῖται τῆς ζωογονουμένων, καὶ τῆς φουομένων ἀπιδύτων. id est, hebdomadarum orbe ipsa tam animantium, quam plantarum vniuersitas voluitur: Ac proinde eadem dies in pretio etiam fuit gentilibus, & sacra ab illis appellatur. Ita appellat Hesiodus apud eundem Eusebium eiusdem libri cap. 13.

Πρώτον ἐστὶν τετράς τε, καὶ ἑβδομῇ ἱερῆν ἡμέραν.

Id est,

Luna extrema dies, tum quarta & septima sacra est.

Homerus.

Ἐβδομήτη δὲ ἔπειτα κρηνηλυθὲν ἱερῆν ἡμέραν.

Id est,

Septima deinde dies sequitur sacrata

Et alibi:

Ἐβδομῇ τῷ ἱερῇ. id est, septima sacra fuit.

Et Callimachus. Ἐβδομῇ οἱ ἀγαθῆς. id est, septima dies bona. Sacram etiam fuisse sabbati diem, (quam ille Saturni vocat,) apud Iudæos testatur Dio Cassius lib. 37 hist. Rom.

Lin. 24. [*Et alibi, si custodierint, &c.*] Hic locus non est in sacra Scriptura: sub hac verborum formula, habetur tamen Hierem 17. his verbis: *Si sanctificaueritis diem Sabbati, ne faciatis in eo omne opus, ingredientur per portas ciuitatis huius reges & principes sedentes super solium David, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & principes eorum viri Juda, & habitatores Hierusalem, & habitabitur ciuitas hac in sempiternum,*

&c. Vbi exprimitur speciatim, quod dixit Barnabas generatim.

Pag. 54. lin. 2. [Constitutionis.] Id est, creationis mundi videlicet.

Lin. 4. (Sexto die.) Ita apud Septuaginta, Gen. 2. In textu Græco Barnabæ, *καὶ ἔξ ἡμερῶν*. id est, in sex diebus, vt Exod. c. 20. & 31.

Lin. 12. (In sex millia annorum.) Multorum fuit opinio tantum sex millium annorum curriculo sæculum hoc circumscribi, quo euoluto finem mundi aduenturum, iuxta numerum dierum, quo Deus hunc mundum fabricatus est. Hęc doctrina videtur esse sancti Pauli epist. ad Hebræos cap. 4. *Ingre- diemur enim in requiem qui credimus: quemadmodum dixit, quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam, & quidem operibus ab institutione mundi perfectis. Dixit enim in quodam loco de die septima sic: & requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis. Vnde infra dicit: Nam si eis Iesus requiem prestisset, numquam de alia loqueretur posthac die: Itaque relinquitur sabbatum populo Dei: Hoc est, requies cęlestis regni quę diei septimę succedit. Quia tamen hęc interpretatio videtur noua, nolim eam pertinacius defendere: Ita sanctus Irenęus libro quinto aduersus hereses cap. 28. *Quot enim diebus hic factus est mundus, tot & millenis annis consummatur. Et propter hoc, ait Scriptura Geneleos, & consummata sunt calum & terra, & omnis ornatus eorum, &c. Et cap. 29. Sexcentique anni Noë, & numerus cubitorum imaginis, propter quam iusti in caminum ignis missi sunt, numerum significat illius* (bestię*

videlicet, de qua in Apocalypsi) *In quam recapitulabitur sex millium annorum, propter quę & diluuium superueniet ignis. Origenes libro secundo contra Celfum: Nescit enim quisnam sit ille post sex dies à mundo condito secuturus dies sabbati, in quo cuncti, qui sex illis diebus opera sua perfecerunt, nihilque eorum pratermiserunt, quę pertinerent ad suum officium, cum Deo feriabantur, ascendentes ad spectacula, & iustorum beatorum celebritatem. Stratonicus Cumarum Episcopus in Collectaneis citat ex libro traditionum Elia Prophetę prædictionem quamdam de mundi consummatione, quę futura sit anno sexies millesimo ab eius creatione, vt refert Sixtus Senensis, libro secundo Bibliothecę, vocabulo Elias. Lactantius libro septimo de diuino præmio cap. 14. Ergo quoniam sex diebus cuncta Dei opera perfecta sunt, per sæcula sex, id est, annorum sex millia manere in hoc statu mundum necesse est. Dies enim magnus Dei mille annorum circulo terminatur, sicut indicat Propheta, qui dicit: ante oculos tuos Domine, mille anni tanquam dies vnus. Sanctus Hilarius Can. 20. in Mattheum. In undecima autem hora corporei aduentus tempus ostendit. Nam ex omni numero, qui spatium presentis sæculi est constitutus, in eandem rationem conuenit ortus eius, in quam undecimę horę tempus ex die: Diuisione enim per quingentenum numerum facta in omni sex millium annorum summa tempus corporei ortus eius undecimo diuisionis totius calculo supputatur. Vbi male in editione Erasmi legitur, duodecima, & duodecimo. Sanctus Hieronymus epist. ad Cyprianum: Ego arbitror ex hoc loco, & ex epistola, quę nomine Petri*

postoli inscribitur, mille annos pro una die solitos appellari, ut scilicet, quia mundus in sex diebus fabricatus est, sex millibus annorum tantum credatur subsistere, & postea venire septenarium numerum & octonarium, in quo verus exercetur sabbatismus, & circumcisionis puritas redditur: Ita loquitur, quia circumcisio, quæ fit octaua die est illius octauisæculi figura, in quo profectior est purgatio, quam in circumcisione. Sanctus Athanasius explicat de die Dominica, de qua infra. Idem in cap. 65. Esa. Et nunc breuiter est dicendum eos uenire in neomeniis & sabbatis, qui sex diebus, in quibus factus est mundus, transcendis & præteritis festinant ad septimum diem, id est, sabbatum, in quo vera est requies. His accedit Hebræorum opinio, ex qua conuincuntur iam Messiam uenisse, in Talmud tractatu Sanedrim ca. Helec, ubi dicunt sex millium annorum mundum fore, & postea destruendum: duo millia annorum inanitatis, id est, sine lege, duo millia legis, & duo millia dierum Messia, ut refert Galatinus libro quarto de Arcanis cap 20. Hanc opinionem diuus Augustinus libro vigesimo de ciuitate Dei cap. 7. non improbat, cum explicat, quid sint mille anni in Apocalypsi: *Mille autem anni, inquit, duobus modis possunt, quantum mihi occurrit, intelligi, aut quia in ultimis annis mille ista res agitur, id est, sexto annorum milliaro tanquam sexto die, cuius nunc spatia posteriora uoluntur, secuturo deinde sabbato, quod non habet uesperam, requie scilicet Sanctorum, quæ non habet finem: ut huius milliarij tanquam diei nouissimam partem, quæ remanebit usque ad terminum sæculi, mille annos appellauerit eo lo-*

quendi modo, quo pars significatur à toto. Hæc ille: etsi in epistola ad Hefychium Salonitanæ urbis Episcopum hanc opinionem reiiciat. Sed uidetur mutasse sententiam: nam libros de ciuitate Dei scripsit Augustinus post hanc epistolam: cum illius mentionem faciat, libro vigesimo de ciuitate Dei cap. 5. *Quod facere curauim in quadam epistola, quam rescripti ad beatæ memoriæ uirum Hefychium Salonitanæ urbis Episcopum, cuius epistola titulus est de fine sæculi, qui tamen in psal. 89. contrarium tenet. His accedit, quod ipse Augustinus libro primo de Genesi aduersus Manichæos, & libro vigesimo secundo de ciuitate Dei cap. 30. mundi durationem sex ætati- bus definit, iamque sextam agi dicit, quæ iuxta eum nullis certis generationibus circumscribitur, quod etsi uerum sit, quia tamen debet esse aliqua- lis saltem proportio inter sextam ætatem, & ceteras, hæc de sexto millenar. opinio non improbabilis uide- tur. Neque hæc opinio Euangelio aduersatur, in quo Deus noluit iudicii diem discipulis reuelare. Neque actibus Apostolorum, in quibus dixit, non est uestrum nosse tempora, cum definiti non possit annus, seu dies finis sæculi: quia non penitus constat, quot sint anni ab exordio mundi usque ad Christum natum elapsi. 2. etsi querentibus discipulis iudicii diem Christus noluerit reuelare, quod tunc eis tanquam rudibus id scire non expediret, nihil tamen obstat, quin Spiritus sanctus adueniens eis reuelauerit saltem confuse: ut satis patet ex eorum scriptis, qui etsi illum nobis manifeste*

non aperuerint, cito tamen futurum asseruerunt, quod tamen dicere sine sancti Spiritus impulsu non potuerunt. Vnde illa, *in quos fines saeculorum deuenerunt: at ubi venit plenitudo temporis.* Ex quibus auctor quaestionum ad Orthodoxos, quæ tribuuntur sancto Iustino Martyri præsentis mundi statum esse sex millium annorum asseruit. His annis quidam plures addiderunt, quos refert sanctus Germanus Constantinopolitanus libro de theoria rerum: τὸ τε καὶ Ἱππολύτος Ῥώμης, καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος λέγουσιν ὡς τῆς πρὸ τῆς Αντιχρίστου, λέγουσιν αὐτῶν ὡς τὰ ἑξαχμιασῶ πεντακοσιοσῶ ἔπει τὸν μὲν Ἰουδαίου προφητείας ἔσονται καὶ ὁ Χριστός· id est, hoc & Hippolytus à Roma & sanctus Cyrillus dicunt in suis de Antichristo sermonibus in anno sexies millesimo quingentesimo futurum (Christi) aduentum, sed de hac re silet Hippolytus in libro de Antichristo. Quidam alii, de quibus S. Augullinus in expositione psalmi sexti arbitrati sunt septimo annorum milliario iudicii diem affore, quod successura esset octaua, quæ sit æternæ felicitatis initium.

Lin. 15. [Ecce hodiernus dies, &c.] ps 89. *Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ quæ præterit: Et Petri 2. cap. 3. Vnum hoc vos non prætereat dilectissimi, quia una dies apud Deum, quasi mille anni, & mille anni quasi unus dies.* Ita sanctissimi Patres supra citati.

Lin. 25. [Et amputabit tempus iniquitatis.] In textu Græco, lege, ἀνομίας· id est, iniquitatis, loco, ἀν-
τῆς.

Pag.

Pag. 55. lin. 3. [Mutabit solem, lunam, & stellas.] In melius videlicet, iuxta illud Esa. c. 30. *Et erit lux luna, sicut lux solis, & lumen solis erit septuplum. Non interitum significat pristinorum, sed commutationem in melius, inquit sanctus Hieronymus in cap. 65. Esa. ipse enim existimat in die iudicii cælos non interituros ab igne, sed in melius esse mutandos, & ita explicat locos ps. 101. 1. Cor. 7. & 2. Petri 3. Quemadmodum & totius mundi renouationem & purgationem, ita explicat sanctus Augustinus, libro vigesimo de ciuitate Dei cap. 16. *Tunc figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit: sicut factum est mundanarum aquarum inundatione diluuij: Illa utique, ut dixi conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus nostris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt: atque ipsa substantia eas qualitates habebit, quæ corporibus nostris immortalibus mirabili mutatione conueniant, ut scilicet mundus in melius innouatus aperte accommodetur hominibus, etiam in carne in melius innouatis.**

Lin. 17. [Refrigerans.] Id est, requiescens.

Lin. 18. [Sanctificauit illum.] In textu Græco sequitur, ὅτι δυνασάμεθα· sed expungendum: & in Latina interpretatione restituenda quæ omissa sunt, ut in textu Græco habentur, *Ipsi iustam recipientes promissionem, id est, quæ promissa sunt, sublata iniquitate renouatis vero omnibus à Domino.*

Pag. 56. lin. 3. [Hæc sabbata.] Iudaica, non accepta, & non, redundat: In textu Græco habetur, ἐργα:

Cc

vbi hæc, & sequentia efferuntur in prima persona, tanquam si essent ex Prophetæ textu.

Lin. 6 [*Finium octavæ diei facturus.*] Ex his patet nouissimum diem huiusce sæculi esse septimum: cui successurus octavus dies æternæ felicitatis initium. Hoc enim perpetuæ beatitudinis euum, vnicum & æternum complectens diem sine vlla caliginis, & lucis vicissitudine à sanctis Patribus Octava appellatur, qui septimo diei hebdomadæ succedit. Cum enim Deus, ait sanctus Gregorius Nyssenus expositione in psal. 6. mundum & omnia quæ in eo sunt, sex diebus creasset, & septimo requiuisset: sicque per reuolutionem septimanarum omnia decurrant vsque adiudicii diem, finita vltima septimana orietur, octavus dies in æuum mansurus sine vlla dierum reuolutione, sine vlla noctis & lucis vicissitudine. *ἔστι τὸ ἐβδόμητον πτωσαίου χρόνου ἐπισημαίνεται ἡμέρῃ ὀγδοῇ μετὰ πτωσαίου. ὀγδοῇ μὲν λεγομένη, ὅτι μετὰ πτωσαίου ἐβδόμητος, ἐπέκειν δὲ τὸ ἄριστον ἀφ' ἑαυτῆς διαχρονία,* &c. id est, propterea quod septenario tempore finito, post septimum instabit dies octavus: qui octavus quidem dicitur, quia post septimum existit: numeri vero vicissitudinem in sese non amplius admittit: Vnus enim in perpetuum nulla vnquam caligine diremptus permanet: alius enim eum efficit sol, qui veram suo fulgore lucem edit: qui postquam nobis semel illuxerit, vt inquit Apollolus, deinceps occasu non occultatur: Huius rei notitiam aliquam habuisse videtur Plato rerum He-

braicarum haud plane ignarus, qui ait sanctos viros post hanc vitam, postquam septem dies in prætore amoenissimo constiterint, octavo inde migraturos ad cælum, videlicet per septem planetarum orbis. ἢ δὲ μετὰ τοὺς πλανητικούς πορεία ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἄρα, τοῦτέστι πτωσαίου ὀγδοῦ κίνησιν τε καὶ ἡμέραν, id est, quod autem post errantes illos orbis iter suscipitur, recta perducit ad cælum: is enim octavus est motus & dies, apud Clementem Alexandrinum, lib. 5. Strom.

Lin. 9. [*Propter quod agimus diem octauum.*] Reddit rationem quare celebritas diei octavi, id est, diei Dominici successerit Sabbati solennitati, quia videlicet representatio est diei illius octavi, qui harum rerum corruptioni succedens, est felicitatis initium, tum etiam ob memoriam venerandæ resurrectionis Christi. Ita sanctus Hilarius præfatione in explanationem psalmorum agens de sabbato sabbatorum, quod quinquagenario numero circumscribitur, cuius perfectio est Ogdoas, id est, octavus numerus, quo significatur perfecta remissio peccatorum, eique succedens regnum Hierusalem cælestis, tandem ait: *Namque cum in septimo die, sabbati sit, & nomen, & observantia constituta: tamen nos in octava die, quæ & ipsa prima est, perfecti sabbati festiuitate letamur.* His quadrat illud Theodoti in 1. epitome: ἢ μὲν οὖν τὸ πτωσαίου ἀπὸ πτωσαίου ἐκ κλειανῆ ἐκ ὀγδοῆς, ἢ κλειανῆ ὀνομαζέσθαι id est, requies igitur spiritualium in Dominica, in octava, quæ Dominica appellatur. Sanctus Ignatius e-

flectere genu signum resurrectionis est: & paulo post: *ἐκ τῆς Αποστολικῆς δὲ ἡρώων ἢ ποιότητος ἡμετέρας ἐλαβε τὴν ἑρμηνείαν καὶ φησὶ ὁ μακάριος Ἐπιρωαῖος ὁ μάρτυρ, ὁ Ἐπίσκοπος Λουσιδωῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γάλα λαγῶν* id est, hæc autem consuetudo initium accepit à temporibus Apostolorum, ut dicit beatus Irenæus martyr & Episcopus Lugduni in libro de Pascha S. Hilarius in prologo psalmorum explanationis. *Et hæc quidem sabbata sabbatorum ea ab Apostolis religione celebrata sunt, ut his quinquagesimæ diebus, nullus neque in terram strato corpore adoraret, neque ieiunio festiuitatem spiritualis huius beatitudinis impediret: quod id ipsum extrinsecus etiam in diebus Dominicis est institutum, qui ultra sabbati numerum per plenitudinem Euangelicæ prædicationis accedunt: Namque cum in septimo die, sabbati sit nomen & obseruantia constituta, tamen nos in octaua die, quæ & ipsa prima est, perfecti sabbati festiuitate letamur. Vbi τὸ extrinsecus, id est, extra Dominicas quinquagesimæ. Hac de re, vide obseruationes nostras ad Concordiam regularum S. Benedicti Abbatis Anianensis cap. 50. §. 3. & 7. Quod autem hic dicit S. Ignatius de ieiunio Sabbati, hoc maxime spectat ad Orientales, de quo consule etiam obseruationes nostras ad eandem Concordiam cap. eod. §. 6.*

Lin. 14. [*Et apparuit, & ascendit.*] Hic videtur dicere Christum ascendisse, in cælum die Dominica, imo eodem die quo resurrexit, quod falsum est: Itaque puto hunc locum esse corruptum. In textu Græco legitur, *καὶ φανερώθη αὐτῷ ἐν εἰς τὴν οὐρανῶν*

rois id est, *Et cum apparuisset, ascendit ad cælum: quæ ita sunt interpretanda: cum apparuisset per quadraginta dies videlicet, postea ascendit ad cælum: quasi hæc dicta sint obiter extra suum locum: ut non necesse sit referri ad diem octauum.*

Lin. 17. [*Adhuc & de templo dicemus.*] Sequitur caput, in quo agit de templo Iudæorum; & de illius ruina, & de templi spiritualis ædificatione.

Lin. 19. [*In adem.*] In textu Græco, *ὅτι τὴν ὁδὸν*, id est, in viam male. Lege, *ὅτι τὸν οἶκον*, id est, in ædem.

Lin. 21. [*Tamquam in Dominum.*] Lege, *tamquam non in Deum*, ex textu Græco, *ὡς εἰς θεόν*.

Pag. 57. lin. 2. [*Quis mensus est, &c.*] Esa. 40. Iuxta Septuaginta. Sed locum mutilum ita restitue: *Quis mensus est manus aquarum, & cælum palmo, & totam terram pugno, & delebo, & apprehendit: Græca etiam corrupta sic castiganda sunt: *ὅς ἐμέτρησε τὴν χεὶρ τῆς οὐρανῶν, καὶ τὸν οὐρανὸν ἀπὸ παρῶν, & πᾶσαν τὴν γῆν ἀπὸ δακτύλου**

Lin. 5. [*Nonne mihi dicit Dominus, &c.*] Lege: *Nonne, dicit Dominus, cælum mihi: & in textu Græco lege: *ὅτι ἀπὸ λέγει ὁ κύριος** Esa. 66.

Lin. 15. [*Qui deposuerunt templum hoc, &c.*] Hic locus habetur, Esa. 49. *καὶ παρὰ ὁδοῦ κληθήσεται, ὡς ὅτι ἠρημῶν, καὶ οἱ ἐρημωσάντες σε, ἐν τῷ ἐξέλθῃ σου, &c.* Et cito adificata es, à quibus destructa fuisti, & qui desolauerunt te, ex te egredientur. *Deum in circuitu oculorum tuos, & vide omnes. Ecce congregati sunt, & venerunt tibi.* Sed Barnabas posuit speciem pro genere, seu partem pro toto, id est, templum pro gente Israelitica,

clarioris explicationis gratia : Hocque procedit iuxta quartam regulam Tichonii apud sanctum Augustinum . libro tertio de doctrina Christiana cap. 34. & sensus est : qui destruxerunt te corporaliter ô Israel, ædificabunt te spiritualiter : qui destruxerunt templum tuum materiale, ædificabunt spirituale : *ex te exhibunt* : quia gentiles ab Apostolis Iudæis veri Dei cultum docebuntur.

Lin. 17. [*Ædificabunt,*] Spiritualiter, vt mox videbitur.

Lin. 19. [*Depositum est ab inimicis.*] Intelligit destructionem templi Hierosolymitani à Tito factam : Post hæc verba, *depositum est ab inimicis*, sequitur in Græco.

(*Nunc & ipsi inimicorum ministri ædificabunt illud.*) Quæ verba desiderantur in Latino Hæc autem intelligenda sunt spiritualiter de templo spiritali, quod ethnici ad fidem conuersi in se ædificant, vt ex sequentibus patet Quare in textu Græco male *ἐπιμαρτυροῦν* iungitur nomini *ἐργασίαν*, ministri inimicorum sunt auctoritate imperatorum Neronis, Vespasiani, & Titi, qui fuerunt inimici, seu potius hostes Iudeorum. Multi enim horum Imperatorum domestici fidem Christi receperunt. Vnde ad Philip. 4. *Salutate omnem Sanctum, maxime autem qui de Cesaris domo sunt.*

Lin. 21. [*Sicut.*] Id est, quemadmodum.

Lin. ead. [*Incipiebat.*] Id est, debebat, vt in textu Græco, *ἐπιμαρτυροῦν* vt supranotatum est.

Lin. 24. (*Propalauit.*) Lege, *propalatum est.*

Lin.

Lin. ead. [*Dicit enim Scriptura in nouissimis diebus, &c.*] Hæc prout hic habentur, non sunt in tota Scriptura : sed quia sparsim multis in Scripturæ locis comminatur Deus ciuitatis, & templi destructionem, S. Barnabas hæc iuxta Scripturæ sensum proposuit.

Pag. 58. lin 3. [*Cubile.*] Lege, *Ouille*, vt in textu Græco, *μαῖστρον*.

Lin. ead. (*Et turrem eorum.*) Alludit ad turrem illam, de qua in parabola vineæ, Esa 5.

Lin 8 [*Queramus ergo.*] Iam destructo templo Hierosolymitano, querit an alterum templum successurum sit.

Lin 13. [*Septimo die consummato.*] In textu Græco legitur, *τῆς ἐβδομάδος σὺν τελευτῆς* id est, septimana consummata clarius & rectius. Et hæc est hebdomada vltima hebdomadarum septuaginta apud Daniele cap. 9. quæ quadringentis annis & nonaginta constant : quibus euolutis destructa est Hierusalem sublatis hostia & sacrificio. De qua vltima hebdomada ita apud Prophetam : *Confirmabit autem pactum multis hebdomada vna, & in dimidio hebdomadis deficiet sacrificium & hostia* : Quod his verbis interpretatus est sanctus Barnabas : *Cum ait, & septimana consummata ædificabitur templum Deo præclare* : id est, templum spiritale, cum Deus confirmauerit pactum suum multis, cum videlicet sublatis veteris legis sacrificiis, & ceremoniis adorabunt Patrem in Spiritu & veritate. Harum autem septuaginta hebdomadarum complementum contigit

Dd

iuxta Tertullianum cum destructa est Hierosolyma, primo anno imperii Vespasiani, qui supputat initium huiusmodi hebdomadarum ab anno primo Darii Persarum Regis, quemadmodum & auctor quæstionum ex veteri testamento, quod 44. ex Tertulliano Iulius Africanus, ut refert Eusebius, libro octavo de demonstratione Evangelica cap. 2. ait eas terminari ad Christi passionem deducens eas à vigesimo anno regni Artaxerxis Longimani, quo Nehemias pincerna regius præceptum à Rege accepit, ut ædificaretur Hierusalem, iuxta annos Hebræorum, qui computantur ad Lunæ cursum singulis annis assignando trecentos, & quinquaginta quatuor dies. Cum autem addit Barnabas. *Ædificabitur templum Deo præclare in nomine Domini, respicere videtur ad illud Aggæi Prophetæ cap. 2. profrens potius sensum, quam verba: Magna erit gloria domus istius nouissima plusquam prima. Itaut duos locos Danielis, & Aggæi simul coniunxerit, cum dixit: Et septimana consummata edificabitur templum Deo &c.*

Lin. 21. [*Antequam crederemus Deo.*] Hæc usque ad illa verba, *in nobis prophetans*, proferuntur à Clemente Alexandrino libro secundo Strom.

Lin. 23. [*Habitatio.*] In textu Græco Barnabæ, *κατοικητήριον*, apud Clementem, *οικητήριον*: In textu Græco Barnabæ, & apud Clementem additur, *τῆς καρδίας*, id est, cordis.

Lin. 24. [*Veni.*] Ita apud Barnabam, *ως*, quod deest apud Clem. apud quem sequitur *ἀληθως*, id est, vere, quod deest in expositione Latina.

Lin. 27. [*Pleni eramus adorationibus idolorum.*] In textu Græco Barnabæ, *ὅτι ἡ δὲ πλήρης ἦν εἰδωλολατρίας οἶκος*: id est, quia plena erat domus idololatriæ, apud Clementem deest, *οἶκος*, recte, & exponere: *quia erat plenum*, (templum videlicet) *idololatriæ*.

Pag. 59. lin. 2. (*Ei erat domus demoniorum.*) Ita apud Clementem. Apud Barnabam, non ita recte additur, *εἰδωλολατρία*. Exponens autem Clemens hæc Barnabæ verba ait: *ὅτι ἐργείας οὖν τοῖς δαίμονις καὶ πάλῃ οἱ ἐπιτελεῖν φησὶ τοῖς ἀμάρτυροις, οὐχὶ δὲ αὐτὰ τὰ πνεύματα ἐν τῇ τῆ ἀπίστου καὶ πικρῆ ψυχῇ λέγει*: id est, operationes igitur dæmoniis conuenientes facere dicit peccatores, non autem ipsos Spiritus, hoc est, dæmones in anima infidelis hominis habitare.

Lin. 7. [*Præclare templum Deo adtendite.*] Hæc sunt mutila, & transposita, lege, ut in textu Græco, *aditendite*, ut *præclare templum Deo adificetur*.

Lin. 10. (*Ut accipiatis.*) Lege, *ut cum acceperimus*.

Lin. 12. (*Cum crediderimus.*) Præpone particulam, & ut in textu Græco, & apud Clementem.

Lin. 15. [*Quales ab initio creati.*] Hic quædam defunt, ut in textu Græco, sic supplenda ex Clem. *οὐ γὰρ οἱ δαίμονες ἡμῶν ἀπελαύονται, ἀλλ' αἱ ἀμάρτια ἀφίενται ἀπὸ ὁμοίως ἐκείνοις ἐπετελοῦμεν, ὡς ἢ πιστεύσαι*: id est, non enim ex nobis dæmones eiciuntur, sed peccata dimittuntur, quæ similiter atque illi faciebamus, antequam crederemus. Explicat ergo, quomodo peccator sit dæmonis habitaculum: ni-

mirum non quod vere dæmon inhabitet in peccatore: sed quia peccator dæmoni opera conuenientia facit: ac proinde non proprie eïci dæmonem ex anima, sed peccata dimitti, quæ conformiter dæmonibus homo faciebat, antequam crederet.

Lin. 24. (*In nobis prophetans.*) Nempe Deus, cuius impulsu prophetamus.

Pag. 60. lin. 1. (*Aperiens ostium templi nostri.*) Lege ergo in Græco: ἀνοίγων θύρας τῆς ναοῦ ἡμῶν. Nam vt ex antecedentibus notum est, tota hæc disputatio est de habitaculo, seu templo hominis fidelis, in quo Deus habitat.

Lin. 2. (*Quod est os sapientia.*) Lege, vt in textu Græco, quod est os pœnitentiam dans nobis. Nam ostium templi nostri est os, quod aperitur per confessionem, data nobis diuinitus pœnitentia, seu compunctione, per quam templum animæ fidelis fit incorruptum, hoc est, ab omni peccati labe expurgatur.

Lin. 3. (*Fecit de nobis domum incorruptam.*) recte iuxta expositionem nostram: quia tota hæc disputatio est de Dei habitatione in anima iusti. In textu Græco, εἰσὴγαγε εἰς τὸν ἀφθαρτὸν ναόν. id est, introduxit in templum incorruptum, non ita recte.

Lin. 7. (*Vinit.*) Lege, videt, id est, respicit, vt in textu Græco: βλέπει. sensus est, qui salutis suæ, & ad Deum conuersionis studiosus est, cum audit diuini verbi præconem, non tam attendit homini, quam Deo in illo loquenti: cum ipse præco templum Dei sit, in quo Deus habitat, & loquitur.

Hæc est mera Christi doctrina. Luc. 10. Qui vos audit, me audit, &c. Matth. 20. Non estis vos qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Et præclare S. Hilarius in psal. 77. Segregata itaque pluuia ad Euangelium irrigandum Dominus dabit verbum, id ipsum in sensum nostrum, & in ora diffundens, secundum illud, non enim vos estis qui loquimini, &c.

Lin. 8. (*Qui habitat.*) In textu Græco additur, & qui loquitur, recte.

Lin. 14. (*Hic est spiritualiter adificatus.*) Lege, vt in textu Græco: Hoc est spirituale adificatum Domino templum.

Lin. 19. (*Quicumque.*) In textu Græco hæc sequuntur: Sperat anima mea me nihil desiderio meo relietum aliquid eorum que spectant ad vestram salutem. Et Græca sic legenda arbitror: ἐλπίζω ἢ ψυχή μου μὴ ἀφαιρήσῃ με τῆς ἐπιθυμίας μου, &c.

Lin. 20. (*Si enim de instantibus ac futuris.*) Ex his patet Græca sic legenda esse, εἰ μὴ γὰρ ἀπὸ τῶν αἰετότων, καὶ μὴ ὄντων.

Pag. 61. lin. 1. (*Habes autem de maiestate Christi, &c.*) Hæc non sunt in textu Græco. Hucusque versio Latina codicis Corbeiensis.

Lin. 6. (*In Græco textu deinceps.*) Μεταβώμεν ἵνα ἴτερον γράσω. Secunda pars est epistolæ, quæ parenetica seu adhortatoria est.

Lin. 8. (*Oddi duo εἰσι.*) Has duas vias tangit supra: Ergo considerate opera mala via. Et iterum: quia iuste peribit homo habens veritatis scientiam, & se à via tenebrosa non continet. De his agit Origenes profe-

rens hunc Barnabę locum lib. 3. *Ἐν δὲ δευτέρῳ* cap. 2. Sed & de pastoribus libro hac eadem declarat, dicens: quod bini Angeli singulos quosque hominum comitentur: & si quando bonę cogitationes ascenderint, à bono Angelo suggeri dicit, si vero contraria, mali Angeli dicit esse instinctum. Eadem quoque Barnabas in epistola sua declarat, cum duas vias esse dicit, vnam lucis, alteram tenebrarum, quibus & præesse certos quosque Angelos, via quidem lucis, Angelos Dei, tenebrarum autem via, Angelos Satanae. Quæ quidem viæ fundamentum habent in Euangelio, vbi Christus dicit: Matth. 7. Quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam: quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam. Has vias eleganter describit Prudentius in Hamartigenia.

Sape egomet memini fratres geminos ad hiulcum
Peruenisse simul biuium nutante iuuenta,
Et dubitasse diu bifido sub tramite, quodnam
Esset iter melius: cum dextrum spinea sylua
Sentibus arctaret, scopulosaque semita longe
Duceret aërium cliuoso margine collem;
At laeuum, nemus umbriferum per amœna vireta
Ditibus ornaret pomis. & lenē iacentem
Planicies daret amplā viam: squalentibus vnum
Contentum spinis reptasse per ardua saxa:
Porro alium campo sese induluisse sinistro:
Illum sideribus caput immiscere propinquis,
Hunc in cœnoscas subito cecidisse paludes.

Simile quid in litteris Gentilium reperitur de b

atio Hercules, de quo sanctus Iustinus Martyr apologia prima pro Christianis Ad obseruationes nostras ad Concordiam regularum cap. 2. §. 2. Prius autem sanctus Barnabas de his duabus viis generatim loquitur: mox eas fusius explicaturus.

Lin. 15. (*Ἀρεῶν τῆς Σατάνᾳ.*) Ita Paulus 2. Cor. 12. Apoc. 12. Draco pugnat, & Angeli eius.

Lin. 16. (*Ὁ ἄρ' ἔστ' κωκυτός.*) Deus videlicet. Hic recte distinguitur imperium Dei à satanę potestate: diciturque Deus Dominus à sæculis in sæcula, tamquam verus huius mundi opifex, cuius regnum, regnum omnium sæculorum, & dominatio eius in generatione & generationem. At satan dicitur princeps temporis, iniquitatis, nempe huius sæculi in quo regnat iniquitas, illius verus artifex, hoc est, suggestor & impulsor: cuius regnum sublata iniquitate in fine sæculi delebitur. Ex quo Barnabæ loco refutatur hæresis Manicheorum.

Pag. 62 lin. 3. (*Ἐστὶ δὲ δόξα ἰσοπέδου.*) Primum caput est huius secundę partis, in quo declaratur, quęnam sit via lucis.

Lin. 10. (*Πλούσιος πνεύματι.*) Diues spiritu: hoc est, diuitiis spiritualibus abundans. Simplex autem corde est, quod dixit Christus, pauper spiritu.

Pag. 63. lin. 12. (*Ὅτι μὴ δισταχῆτε.*) Lege, *ὅτι μὴ δισταχῆτε*, id est, ne dubites, ne hæsites. Hesychius: *δισταχία*, *ἄμετα*, id est, hæsitatio. Dicit ergo Apostolus, ne hæsites vtrum futurum sit, an non, id videlicet, quod Deus per Scripturas promisit, seu

prædixit esse venturum, nempe iudicium, merces Sanctorum, & malorum supplicia. Quod satis declaratur epist. 1. sancti Clementis ad Corinthios: *δὲ μὴ διψῶμεν, μὴ ἰνδαλέσθω ἡ ψυχή ἡμῶν ἕπι ταῖς ὑπερβαλλούσαις, καὶ ἐνδοξοῖς δωρεαῖς αὐτῆ· πρῶτον ἡρέσθω ἡ γραφή αὐτῆ, ὅπου λέγει· παλαίπρωοι εἶσαν οἱ διψῶντες, οἱ διψῶντες τὴν ψυχὴν, οἱ λέγοντες τῶτα ἠκούσαμεν, καὶ ἀπὸ τοῦ πατέρων ἡμῶν, καὶ ἰδοὺ γενησόμεθα, καὶ ὡς ἐν ἡμῖν πούτων συνέβηκεν. Quare ne hæsitemus, ne vacillet anima nostra super exuperantibus & gloriosis eius donis: procul sit à nobis Scriptura illa, ubi dicit, miseri & infelices sunt animo dubio & ancipiti homines, qui dicunt, hæc audiimus à patr. bus nostris, & ecce senimus, & nihil horum nobis accidit. Idem habetur 2. epist. ad Corinthios, quæ eiusdem Clementis nomine circumfertur, paucis verbis mutatis. Locus Scripturæ, quem videtur innuere sanctus Clemens, extat 2. Petri cap. 3. Hoc primum scientes, quod venientes in novissimis diebus in deceptione illusores iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes, ubi est promissio & adventus eius, ex quo enim patres dormierunt, omnes sic perseverant creatura. Hinc capiendus est Paulus ad Eph. cap. 5. Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentia: Nolite ergo fieri participes eorum. Vbi filii diffidentia sunt ij, qui in diluio perierunt, & Sodomitæ, qui animo hæsitantes & diffidentes dicebant iram Dei non esse venturam.*

Lin. 14. (Eis ὄνομα.) Particula, εἰς, redundat.

Lin. 15. (Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, &c.) Iuxta id quod

quod dixit supra: Cogito diligere vos supra animam meam. Et iterum: Omnes amans super animam meam: iuxta illud Christi. Ioan. 15. Maiorem hæc dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat, quis pro amicis suis. Et cap. 10. Pastor bonus animam suam dat pro ouibus suis. Itaque hoc loco loquitur sanctus Barnabas de sublimiori illa dilectione, quæ perfectos decet.

Lin. 23. [Απὸ νεότητος, &c.] Ita sanctus Polycarpus in epistola ad Ephesios, καὶ τὰ τέκνα παιδεύειν τὴν παιδίον τῆ φόβου τοῦ θεοῦ id est, & liberos docere timorem Domini.

Pag. 64. lin. 8. [Ἐνεργήματα.] Sunt vexationes dæmonum, quas hortatur ferre patienter: alii interpretantur inspirationes Spiritus sancti.

Lin. 13 [Κυεῖοις.] Temporalibus videlicet.

Lin. 14. [Ὡς τὸ πῶ θεοῦ.] Sic Paulus 6. ad Eph. servis præcipit, ut obediant dominis suis sicut Christo: Quia domini & magistri, seu temporales, seu spirituales Deum representant, quod profitetur de episcopis sanctus Ignatius epist. ad Smyrnenes: ἡμεῖς μὲν τὸν θεόν, ὡς ἀπὸν τοῦ ἔλων καὶ κύριον, ὅτι σκοποῦν δὲ ὡς ἀρχιερέα, θεοῦ εἰκόνα φοροῦντες, καὶ τὸ μὲν ἀρχὴν, θεοῦ, κατὰ δὲ τὸ ἱερατεύειν, Χριστοῦ id est, honora Deum tamquam auctorem rerum omnium & dominum, episcopum vero, ut principem sacerdotum imaginem Dei referentem: Dei quidem propter principatum, Christi vero ob sacerdotium.

Lin. 15. [Ὁὐ μὴ ἐπιπέσης, &c.] Idem docet Paulus, capite citato.

Lin. 17. [Πικρεία.] Hoc vocabulo utitur Paulus

ad Eph. 4. *πᾶσα πικρία*, id est, omnis amaritudo: Glossæ veteres, *πικρία*, amaritia, amaritudo, acrimonium.

Lin. 20. [Τὸν ἐπ' ἀμφοτέρωθεν θεόν.] Ita Paulus cap. 6. ad Ephesios: *Scientes, quia & illorum, & uester Dominus est in caelis.*

Lin. 21. [Ὅτι ἦλθεν εἰς ἐπὶ προσώπων κέλευσας.] Ita Paulus capite citato eadem de re agens: *Et personarum acceptio, non est apud Deum.*

Pag. 65. lin. 2. [Ἐν πᾶσι.] Bonis videlicet, tam spiritualibus, quam temporaneis. Subiungit enim: si in bonis incorruptilibus communicatis, quanto magis in corruptilibus.

Lin. 3. [Ὅτι ἐρεῖς ἰσθμῶν.] Iuxta antiquam formam primorum Hierosolymæ Christianorum, quibus erant omnia communia: ita ut nec quippiam suum quis esse diceret. Act. 4. *Nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia.* Ex his apparet auctorem huius epistolæ vixisse tempore Apostolorum.

Lin. 7. [Προφητείας.] Lege, *προφητείας*. Glossæ veteres: *προφητείας*, volubilis lingua.

Pag. 66. lin. 3. [Ἐἰς λύτρωσιν ἀμάρτιων σου.] Opus manuum valet ad redemptionem peccatorum nostrorum, si ex operis proventu demus necessitatem patienti, ut præcipit Apostolus ad Ephes. 4.

Lin. 6. [Πᾶσι αἰτιώτισι δίδου.] Hæc eadem verba habentur, Luc 6. sanctus Iustinus Martyr apologia 2. pro Christianis locum citat in plurali: *πᾶσι αἰτιώτισι δίδου* id est, omni petenti date: sed inuauit.

ut accommodaret textum multis Scripturæ locis, quos ibi accumulatur. Hoc Domini præceptum generale est, quo abusus quidam adolescens eorum secta, qui communionem bonorum inter Christianos ad quamlibet rei venereæ coniunctionem referebant, cum ad quamdam pudicam virginem accessisset, dixisse fertur: *Omni à te petenti da*: at illam hominis petulantiam non intelligens respondit grauer, at tu conueni matrem de matrimonio. Refert Clemens Alexandrinus libro tertio Strom. Sed hoc præceptum ad eleemosynam spectat, ut recte explicat Tertullianus libro de baptismo: *Omni petenti dato, s. um habet titulam, nempe ad eleemosynam.* Illoque iubemur dare omni eleemosynam poscenti. Qua de re consule S. Ioannem Chrysostomum. serm. 11. in cap. 6. epist. ad Hebræos.

Lin. 15. (Τὸν ποικεῖν) id est, malignum, diabolum.

Lin. 16. [Ἐξομολογήσει ἕπι ἀμάρτιαις.] Phrasia Hebraica, pro accusatiuo, ut ps. 109. *Iudicabit in nationibus*, id est, iudicabit nationes: Nota hinc peccatorum confessionem.

Lin. 18 (Ὁὐχ ἡξέεις εἰ προσευχῆ σου, &c.) Quies pro motu, quod non raro accidit. Sana admonitio, ut non accedamus ad orationem in conscientia mala, quia Deo inuisa esset & ingrata: ut recte notat sanctus Hilarius expositione in psal. 54. *Despiciuntur orationes leues, diffidentes, inutiles; sæculi curis anxia, & rerum corporalium desideriis implicata, bono-*

rum operum fructibus infœcunda. Hæ igitur despicabiles sunt orationes Dei dignatione non dignæ, de quibus per Esaiam Prophetam ait: *¶* cum extenderitis manus vestras ad me, auertam oculos meos à vobis. Et causam despiciendæ orationis continuo subiecit, dicens: *Manus vestrae sanguine plene sunt: ubi ergo operatio iniquitatis obstabit, illic despicitur oratio deprecantis.* Potest etiam esse *προσευχή* locus orationis ad similitudinem Iudæorum, qui *προσευχάς* locos ad orandum extra ciuitates habebant, vt notum est ex sancto Epiphanio hæresi 80. n. 2. iuxta illud Luc. Act. 16. *ὅπου ἐνομιζέτο προσευχῆ εἶναι*: Est etiam cœtus apud Suidam, *προσευχῆ συνοισία* & conuersatio mentis cum Deo, id est, oratio apud eundem.

Fig. 22. (*Ἡ δὲ τῆς μέλαρος ὁδὸς ἐστὶ*) Hic incipit secunda pars huius caput secundum, in quo via tenebrarum describitur.

Pag. 67. lin. 14. (*Διὼκται ἢ ἀγαθῶν, &c.*) Subaudi, *ἐν ἡ εἶπ* id est, in qua sunt:

Lin. 15. (*Ἀγαπῶντες.*) Lege, *ἀγαπῶνται*, hoc modo, *μισῶντες ἀλήθειαν ἀγαπῶνται*, id est, odio habentes veritatis amatores: aut certe videtur deesse nomen *ψεῦδος* id est, mendacium: hoc modo: *ἀγαπῶντες ψεῦδος*, id est, amantes mendacium.

Pag. 68. lin. 16. (*Καλὸν οὖν ἐστὶ*) Conclusio est totius epistolæ.

Lin. 18 (*Ὅσα προέλεγαν.*) Nempe in explanatione via lucis.

Lin. 22 (*Ἐκεῖνα.*) Videtur legendum, *ἐκεῖνα*, id est, *ἐκεῖνα*, vt exposuimus.

Pag. 69. lin. 10. (*Ἐστὶν κλέος, &c.*) Alludit ad illud Esa. 40. *Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, &c.* *Ecce merces eius cum eo, &c.* 62. *Ecce Saluator tuus venit, ecce merces eius cum eo.*

Lin. 17. (*Ὁ δὲ θεὸς πᾶσι, &c.*) Hunc locum profert Clemens Alexandrinus libro secundo Strom. vsque ad illa verba, *καὶ ποιῆτε, &c.*

Lin. 19. (*Σοφίαι, ἁγιότητων, σωῆσιν,*) Apud Clementem legitur, *σοφίαι, καὶ σωῆσιν, ἁγιότητων.*

Lin. 21. (*Ἐν ἑπομονῇ.*) Apud Clementem sublata præpositione, *ἐν*, legitur, *ἑπομονῇ.*

Lin. 22 (*Γίνεθε δὲ.*) Apud Clementem legitur, *γίνεθε οὖν.* *Ἴνα σωθῆτε, &c.* apud Clementem legitur. *Ἴνα θύρητε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως τοῖς πύταιν ἁγιοῦσιν.* id est, vt inueniatis in die iudicii horum insidiatores.

Pag. 70. lin. 8. (*Ἐρωτῶ ἡμαῖς.*) *Ἐρωτῶ*, hoc loco, vt paulo antea, est, rogo, precor. Glossæ veteres: *Rogat: ἐρωτῶ.* Matth. 15. *ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες*, id est, rogabant eum dicentes.

Lin. 10. (*Ὡς εἶπ*) Id est, cum adhuc: Glossæ veteres: *ὡς, cum, &c.* Hesychius, *ὡς, &c.* ἢ ὅτε, *vel quando.*

FINIS.

Laus Deo, Virginiq; matri.

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTURÆ
PROVT CITANTVR IN HAC
beati Barnabæ Apostoli epistola
Catholica.

Qui Asterico * notantur ij sunt, qui in
observationibus explicantur.

Ca. Ver.

EX GENESI.

1. 26. *Aciamus hominem ad imaginem & simili-
tudinem nostram, pag. 15. 21. * in not.
pag. 102. & seq.*
- eod. *Et supersit bestius terra, & auibus celi, &
piscibus maris. p. 21*
28. *Crescite & multiplicamini, & replete terram. p. 21. **
p. 119
2. 2. *Et fecit Deus die sexto opera sua, & consummauit die
septimo, & requieuit in illo. p. 54. * 190*
25. 23. *Due nationes in utero tuo sunt, & duo populi ex utero
tuo nascentur, & maior seruiet minori. p. 48. **
189
48. 9. *Ecce Dominus non fraudauit me ex genere tuo, perducad
& 11. me filios tuos, & benedicam illos. p. 48. * 190*
18. *Transfer manum dexteram super caput Manassæ, quia*

Ca. Ver.

Index locorum sacræ Scripturæ. 223

*primitiuus filius meus est: Et dixit Iacob: Scio, fili,
scio, sed maior seruiet minori, sed & hic benedicetur.*
p. 49

Ex Exodo.

17. 14 *Accipe librum in manu tua, & scribe, que dicit Domi-
nus, quia amputauit à radicibus omnem domum Ama-
lec filius Dei Iesus in nouissimis diebus. p. 46. * 186.*
& 187
20. 4 *Non erit vobis, neque conflatile, neque sculptile. p. 45.*
* 182
31. 18. *Et fuit Moyses in monte ieiunans quadraginta diebus &
quadraginta noctibus: & accepit testamentum à Domi-
no, tabulas lapideas scriptas manu Dei. p. 10.*
32. 7 *Moyses, descende celerius, quia prateriit legem populus
tuus, quem eduxisti de terra Egypti. p. 11. 50. * 97*
34. 28 *Et erat Moyses ieiunans in monte Sina, vt acciperet te-
stamentum à Domino, quadraginta diebus & quadra-
ginta noctibus. p. 50*

Ex Leuitico.

11. 4 *Manducabis omne quod ruminat. p. 37*
- 6 *Sed nec leporem manducabis. p. 35. * 161*
- 7 *Non manducabis porcinam, nec aquilam, nec accipitrem,
10 nec coruum, nec omnem piscem qui non habet in se
13. 15 squamam. p. 33. 34. * 155. & 156.*
- 29 *Mustellam odibis. p. 36*
16. 7 *Sumite hircos duos, bonos, similes, & offerte, & accipiant
sacerdotes unum holocaustum pro peccatis, alium au-
tem in maledictionem. p. 25. * 127. & seq.*
20. 24 *Hæc dicit Dominus Deus: Intrate in terram bonam, quam
promisit Dominus Abraham, Isaac, & Jacob, & Do-*

mini estote illius terra, quæ trahit lac & mel. p. 19. 21.

* 117. & 121

Ex Numeris.

21. 8 Cum aliquis ex vobis morsus fuerit, veniat ad colubram, & speret, quoniam cum sit ipsa mortua, potest alios sanare, & sine mora curabitur. p. 45. * 184

Ex Deuteronomio.

5. 12 Sanctificate Sabbatum Domini manibus mundis, & puro corde. p. 53. * 193. & 194

Ex Psalmis.

1. 1 Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, nec in via peccatorum stetit, nec in pestilentia cathedra sedit. p. 37
- 3 Tamquam lignum quod plantatum est iuxta tractus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folia eius non decident, sed omnia quacumque faciet prosperabuntur, non sic impii, non sic: sed tamquam puluis quem abiicit ventus à facie terra. Propterea non resurgunt impii in iudicio, neque peccatores in consilio iustorum: quoniam scit Deus viam iustorum, & via impiorum peribit. p. 40 & 41. * 174
17. 45 Auditum auris exaudiuit me. p. 30
21. 17 Quia nequissimorum conuentus insurrexerunt in me. pag. 17. * 111
- 19 Super vestem meam sortes miserunt. p. 19
- 21 Parce anima mea à gladio. p. 17. * 110
- 23 Confitebor in Ecclesia fratrum meorum, & decantabo tibi in Ecclesia sanctorum. p. 22
41. 3 Et quomodo apparebo Deo meo, & magnificabor. p. 22
- Sacr

50. 19 Sacrificium Deo cor contribulatum & humiliatum Deus non despicit. p. 6. * 92
89. 4 Ecce hodiernus dies erit tamquam mille anni p. 54. * 200
109. 1 Dixit Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos, sub pedibus tuis. p. 47
117. 11 Circumuenerunt me conuentus nequissimorum, vallauerunt me tamquam apes. p. 19. * 115
- 22 Lapidem quem reprobauerunt adificantes, hic factus est in caput anguli. Hic est dies quem fecit Dominus. pag. 18. * 115
118. 120 Confige clavis carnes meas. p. 17. * 110. & 111

Ex Prouerbiis.

12. 17 Non iniuste tenduntur retia auibus. p. 14. * 101

Ex Sapientia.

2. 12 Circumuenumus iustum, quia insuauis est nobis. pag. 19. * 116

Ex Esaia.

1. 2 Audi calum, & percipe auribus terra, quia Dominus locutus est. p. 30. * 144
- 10 Audite verbum Domini principes populi huius. pag. 30. * 145
- 11 Quo mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum, dicit Dominus: plenus sum holocaustomatibus arietum, & pinguinibus agnorum, & sanguinem hircorum & taurorum nolo, nec si veniatis videre mihi. Quis enim exquisiuit hæc de manibus vestris? calcare aulam meam, non adicietis: Si attuleritis mihi similaginem, vanum, supplicamentum, execratio mihi est. Neomenias ve-

- stras, & diem magnum non sustineo, & dies festos vestros odit anima mea. p. 45. & 55. 87. & 88
3. 19 *Vae anime iniquorum,* p. 19
5. 21 *Vae illis, qui sibi solis intelligunt, & apud se docti videntur.* p. 12. * 98
8. 14 *Tamquam lapis expositus est in afflictionem.* p. 18. 113
16. 1.2 *Numquid petra renuosa est mons sanctus meus Sina? Eritis enim tamquam alii pusillis ablati.* p. 39. * 172
28. 16 *Ecce mittam in fundamenta Sion lapidem pretiosum, electum, & qui crediderit in illum, non confundetur.* p. 18. * 113. & 114
33. 13 *Auditione audient, qui longe sunt, & qua fieri scient.* p. 30
- 16 *Inhabitans in altissima spelunca fortis petrae, & aqua illius fidelis. Regem cum magnitudine videbitis, & anima vestra meditabitur timorem.* p. 40. * 173. & 174
40. 3 *Audite vocem clamantis in Eremo.* p. 30
- 12 *Quis mensus est calum palmo, aut quis totam terram pugno apprehendit? nonne mihi, dicit Dominus. pag. 57. * 207*
- 13 *Parabolam Domini quis intelliget, nisi sapiens & diligens Dominum suum,* p. 20. * 117. & seq.
42. 6 *Ego Dominus Deus tuus, vocavi te in aequitate, tenebo manum tuam, & fortem te faciam, dedi te in testimonium gentibus, & in lumen nationum, ut aperias oculos caecorum, & educas de vinculis alligatos.* p. 52
43. 18 *Ecce facio nouissima tanquam priora.* p. 21. * 120
45. 1 *Sic dicit Dominus Christo meo, meo Domino, cuius tenui dexteram, exaudient illum gentes, & virtutem regum conrumpam.* p. 47. * 187. & seq.
- 2 *Ego antecedam te, & montes aquabo, & ostia area contri-*

- bulabo, & ferras ferreas confringam, & tibi dabo thesauros obscuros, inuisos, ut sciant, quia ego sum Dominus Deus. p. 39. & 40. * 173
46. 6 *Posui te in lucem nationum, ut sit sanctitas tua, usque in nouissimum terra, sicut dicit Dominus, qui te liberauit Deus.* p. 52. * 192
50. 6 *Ecce posui dorsum meum ad flagella, & maxillas meas ad palmas: faciem autem meam posui tanquam solidam petram.* p. 17. * 112
- 8 *Quis est, qui contradicit, resistat mihi? quis aequalis futurus est mihi, propinquet puero Dei? vae vobis, quia omnes veterascitis tanquam vestimentum, & tinea deuorabit vos.* p. 18. * 112
33. 5. & *Vulneratus est propter iniquitates nostras, & vexatus est propter peccata nostra, sanguine illius sanati sumus, tanquam ovis ad victimam adductus est: & sicut agnus coram tondente se, sic non aperuit os suum, pag. 14. & pag. 17. Plaga corporis illius omnes sanati sumus. * 101. & 110*
58. 4 *Ut quid mihi ieiunatis, ut hodie audiat vox vestra in clamore: Non tale ieiunium elegi, dicit Dominus, ut quis humiliter animam suam sine causa, neque si curaueris, quasi circulum collum tuum, & saccum te circumdederis, & cinerem straueris: nec sic celebrabitis ieiunium acceptum. Cum ieiunaueritis, solue omnem nodum iniustitia, & omnem consignationem iniquam dele, resolve suffocationes impotentium commerciorum, dimitte quassatos in remissionem, & omnem cautionem malignam dissipat. Frange esurienti panem tuum, & egenos sine tecto indux in domum tuam, cum videris*

- nudum vesti, & domesticos seminis tui non despicies.
- 8 Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, & vestimenta tua cito orientur: & praebit ante te iustitia, & claritas Dei circumdabit te. Tunc exclamas, & Deus exaudiet te, cum adhuc loqueris, dicit: Ecce adsum. Si abstuleris à te nodum, & suadelam malorum, & verbum murmurationis, & dederis esurienti panem ex animo. p. 6. 7. & 8. * 93. & seq.
51. 1 Spiritus Domini super me, propter quod unxit me benedicti hominibus misit me, curare contribulatos corde, praedicare captivis remissionem, & caecis visum, & vocare annum Domini acceptabilem. p. 53. * 192.
65. 2 Expandi manus meas tota die ad populum imperfasibilem & contradicentem via iusta. p. 44. * 181.
66. 1 Caelum thronus est, terra autem scabellum pedum meorum est, qualem domum mihi edificabitis, aut quis locus erit requietionis meae? p. 57.
- Ex Ieremia.
2. 12 Sic horruit caelum, & in hoc plurimum expansit terra, quia duo mala fecit populus hic, me dereliquerunt fontem aquae vitae, & foderunt sibi lacus detritos, qui non possunt aquam portare. p. 39. * 172.
4. 3 Haec dicit Dominus Deus vester, hic inuenio nouam legem. Vae illis qui seminant in spinis. Circumcidite vos Domino vestro. p. 31. * 145. & seq.
7. 22 Nunquid ego praecepi parentibus vestris, cum exierunt de terra Aegypti, ut offerrent mihi hostias victimas: sed hoc praecepi illis dicens: unusquisque vestrum aduersus proximum non habeat malitiam, & iuramentum mendacium non habeat. p. 5. * 88. & seq.

9. 26 Ecce dicit Dominus: Omnes nationes sine circumcisione corporis sunt: hic autem populus sine circumcisione cordis est. p. 31. * 147.

Ex Ezechiele.

47. 12 Erat flumen trahens ad extra: & ascendebant inde arbores speciosae, & quicumque ex illis manducauerit, viuet in perpetuum. p. 42. * 176.

Ex Daniele.

7. 7 Et vidi quartam bestiam, nequam & fortem, & sauiorem ceteris bestiis marinis, & apparuerunt illi decem cornua, & ascendit aliud cornu breue in medio illorum, & deiecit cornua tria de maioribus cornibus. pag. 9. * 96.
- 24 Regna in terris decem regnabunt, & resurget retro pusillus qui deponet tres in unum. p. 9. * 96.

Ex Zacharia.

13. 7 Feriam pastorem, & dispergentur oves gregis. p. 17. * 110.

Ex Matthæo.

22. 14 Multi vocati, pauci electi. p. 13.

Ex Luca.

5. 32 Non venit vocare iustos, sed peccatores. p. 16. * 109.

F I N I S.

INDEX
A V T H O R V M ;
T V M S A C R O R V M , T V M
P R O P H A N O R V M , Q V I
in his obseruationibus
citantur.

P R Æ T E R S A N C T O S
*utriusque testamenti scriptores, quorum
sapius testimonia proferuntur.*

A ÆLIANVS. Agatharcides. Akiba Rabbi. S. Ambrosius. Andreas. Apostolius. Aristobulus iunior. Aristoteles. Artapanus. S. Asterius. Amassenus Episcopus. S. Athanasius. Athenæus.	S. Augustinus. B Baronius. C Callimachus. Carneades. Clearchus. S. Clemens Papa. Clemens Alexandrinus. S. Cyprianus. D. Dio Cassius. Diodorus Siculus. Drusius.

E S. Ephræm. S. Epiphanius. Eusebius Cæsariensis. Ezechielus. F Festus. G Galatinus. Galenus. S. Germanus Patriarcha Constantinopolita- nus. S. Gregorius Nazianze- nus. S. Gregor. Nyffenus. H Haccados Rabbi. Harpocraton. Haymo Halberstatensis. Helladius. Herodorus Heracleo- tes. Hesiodus. Hesychius. S. Hieronymus. S. Hilarius. S. Hippolytus Martyr. Homerus. Horus.	I S. Ignatius Martyr. S. Ioannes Chrysoft. Iobius. Iosephus. S. Irenæus. Isidorus Hispalensis. Iulius Africanus. Iulius Pollux. S. Iustinus Martyr. L Lactantius Firmianus. B. Laurentius Iustinian. Leontius aduocatus By- santius. Lucilius. M Maldonatus. S. Methodius Martyr. N Nicander Colophonius Nicephorus Callistus. Nicephorus Patriarcha Constantinopolita- nus. Nonius Marcellus. Numenius. O Oppianus. Origenes.

Ovidius.

P

Palladius.

Persius.

Phauorinus.

Philastrus.

Philo Iudæus.

Philostratus.

Phorius.

Plato.

Plautus.

Plinius.

S. Polycarpus.

Porphyrius.

S. Prosper Aquitanicus.

Prudentius.

S

Simeon Rabbi.

Sixtus Atheniensis Philosophus.

Sixtus Senensis.

Stratonicus Cumarum

Episcopus.

Stobæus.

Suidas.

T

Talmud.

Tertullianus.

Theodotus.

Theophilus Antiochenus.

Theophrastus.

Tichonius.

V

Victorinus.

Virgilius.

X

Ximenes Cardinalis,

Heretici.

Apollinarius.

Basilides.

Cerdo.

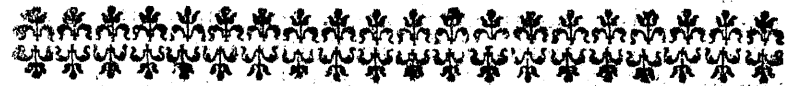
Nouatianus.

Philostorgius.

Saturnilus.

Valentinus.

INDEX

INDEX
RERVM ET VERBORVM,
QVAE IN EPISTOLA
ET OBSERVATIONIBVS
continentur.

*ASTERICVS SIGNIFICAT
numeros sequentes pertinere ad
observationes.*

ABEL primus sacerdos ; eius sacrificium Deo acceptum ignis de caelo lapsus probavit. * 134. 135

Abortus non procurandus. 63

Abraham primus circumcisionem accepit. * 32. 151

Abraham trecentos decem & octo viros de sua familia circumcidens in Crucem, & Christum spectabat. 32. * 152. & seq.

Abraham pater non solum Iudæorum, sed & Gentilium. 50.

* 190. 191

Accipitris esus prohibitus ; & cur. 33. & 34

Accipiter desidem significat, & ex rapinis viventem. ibidem, &

* 155. 156

Aduersitates & tentationes à dæmonibus immisce inter bona sunt computandæ. 64

Adulteria & cætera carnis vitia prohibentur 35. & seq. 62. & 63. * 163. & seq.

Ægyptii circumcisionem acceperunt. 32. * 147. 149. & seq.

Æquitas, quid? 82. 83

Æthiopes hominum sacrificiis expiabantur, & quo ritu. * 130

Allegoriæ pulchræ : aquæ & baptismi. 39. & seq.

hirci emissarii & Christi patientis. 25. & seq. * 119. 130. & seq.

Iacob & Esau, atque reprobationis Synagogæ & electionis Ec-

GG

- clesiaz 48. * 189. & seq.
 Moſis expaſſis manibus in monte orantis, & Chriſti crucifixi. 43
 primę creationis hominis, eiufque per Chriſtum innouationis. 21
 ſerpentis ænei, & Chriſti in Cruce pendentis. 45. * 181. & seq.
 terrę promiſſiones, & humanę reparationis. 20. 22
 vitulę ruſę & Chriſti. 28
 Ammonitz circumciſi. * 147
 Angeli duo ſingulos quoſque hominum conſtantur, vnus bonus,
 alter malus. * 114
 Animalia prohibita Iudęis, quę? 33. & ſeq. * 135. & ſeq.
 Animalium prohibitorum lex abrogata. 33. * 156. & ſeq.
 Animalium prohibitorum lex, carnalis erat & ſpiritalis. ibid.
 Animalia vetita apud Iudęos, à rectis vitiis abſtinendum indica-
 bant. ibid. & 168.
 Αποστολους quid? * 129
 Apoſtoli patres ſunt eorum, quos per Euangelium genuerunt. *
 81. 82.
 Aquilę eſus vetitus apud Iudęos, & cur? 33. 34
 Aquila hominis ex alienorum honorum rapina viuētis figura. ibid.
 Arabes circumciſi. 32. * 148. & ſeq.
 Αεγίας, quid? 88
 Athenienſes virorum & mulierum victimis expiabantur: ritus huius
 expiationis. * 129
 Auarus polypo ſimilis. * 159
 Auis mirabilis viſa Hebręis in eorum exitu de Aegypto.
 Auſe, proprium nomen filii Naue, cui poſt modum Moſes dedit
 nomen Ieſue, ſeu Ieſus. 46. * 190. 191

B

- BAPTISMVS:** eſt fons aquę viuę. 39. eſt flumen vnde pullu-
 lant arbores ſpecioſę, ſcilicet Chriſtiani. 40. & ſeq.
 Baptiſmi aquę purgant peccata. 39. 42
 Baptiſmi ſalutares aquas reſpuunt Iudęi. 39
 Baptiſmata Iudęorum cifternę detrita, quę continere non poſſunt
 aquam. ibid.
 Baptiſmi & aquę allegoria. ibid.
 S. Barnabas. * 74
 S. Barnabę epiſtola Catholica, cuius authoritatis à quibus laude-
 ritur & citetur. ibid. & ſeq.
 Baſilidis hæreſis de hominis creatione. * 104
 Buiam virtutis & vitii, cęli & inferni. * 114

C

- CAMELVS** moraliter quid ſignificet. * 168. 169
 Caritas perfectionis conſummatio. 84
 Cauernum, quid? * 162
 Καεργαρια, quid ſit? * 95
 Celſus hæreticus, infames Apoſtolos Chriſti dicebat. * 107
 Cerdo hæreticus, legem & Prophetas repudiat. * 105
 Charadrius loquaces & garrulas repręſentat. * 168
 Chriſtus, cur incarnatus. 16. * 109
 Chriſtus Nazareus dictus. * 176. Non reperitur explicite in Pro-
 phetis Chriſtum vocandum Nazareum. * 17. 178
 Chriſtus, cur paſſus. * 14. 23
 Chriſtus mandatum habuit à patre liberandi & ſaluandi homines.
 52
 Chriſtus libere paſſus eſt. * 17
 Chriſti paſſio allegorice figurata per hircum immolatum. 24. 25.
 * 126. 127.
 per hircum emiſſarium graphice. 25. & ſeq. * 129. & ſeq. præci-
 pue 130
 per Moſem expaſſis manibus in monte orantem. 43. & ſeq.
 per ſerpentem æneum. 45. * 181. & ſeq.
 per vitulam ruſam. 28. 140. & ſeq.
 Chriſti timor inſtante paſſione. * 111
 Chriſtus eodem die & hora paſſus, qua hominem creauerat. * 105
 Chriſtus per paſſionem exaltatus. 17. & ſeq.
 Chriſtus octauo die ſurrexit. 56
 Chriſtus primo lapis offenſionis à Iudęis reprobatuſ, poſtea lapis
 angularis, pretioſus, electus, honoratus. 18. * 113. 114
 Chriſtus porta iuſtitię. * 76. 77
 Chriſti regnum. 9. * 96
 Chriſti diuinitas ex creatione hominis colligitur. * 102
 Chriſtus in vniuerſo decuſſatus. * 184
 Chriſtus in die iudicii chlamyde coccinea indutus, cęteras quę ſuę
 paſſionis notas præferens apparebit. 26. * 138
 Cibi vetiti Iudęis, vide animalia prohibita.
 Circumciſio primo ab Abrahamo accepta, iuſſu Dei. 32. * 158
 Circumciſio facta in trecentis decem & octo viris ex familia Abra-
 hę figura Crucis & Chriſti. 32. * 152. & ſeq.
 Circumciſio erat ſignum populi Iudaici. * 147
 Circumciſio delebat peccatum originale. ibid.
 Circumciſio octauo die præcepta, quid ſignificabat. * 198. 204. & ſeq.

Circumcisio carnis non Iudaeorum solum, sed & aliarum nationum fuit.	32.* 147. & seq.
Circumcisio à Iudeis ad gentes manauit.	* 151
Circumcisionem cur gentes acceperunt.	* 149. 150.
Circumcisio in honore fuit etiam apud gentes.	* 150
Circumcisionis carnalis lex abrogata, & spiritualis inducta.	30. & seq. * 144. & seq.
Circumcisio carnalis spiritualis erat figura.	30
Circumcisio spiritualis, quæ.	ibid. * 144. & seq.
Circumcisio aurium & cordis.	ibid.
Circumcisio quadruplex in scriptura, vna carnalis, tres spirituales.	* 146. 147
Colchi circumcisi.	* 150
Communicatio bonorum temporalium & spiritualium.	65. * 218.
Confessio peccatorum.	66. * 212. 219.
Contrarius, nomen demonis.	3. * 85
Constitutiones tres à Deo datæ ad salutem nostram pertinentes.	3. * 84. 169
Corrigendi mali absque vlla personarum acceptione.	63.
Corui, esus prohibitus Iudæis.	33. * 168
Coruus aliena rapiens figura.	34. * 168.
Creatio hominis, vide homo.	
Crocota, est hyaina Indica. * 166. homines vitios insidiis deprehensos deuorat.	ibid.
Crocota AEthiopica.	ibid.
Crux figura T adumbrata.	32. * 154. 155.
Crux per Moïsem expansis manibus in monte orantem figurata.	43. * 179. & seq.
Crucis virtute Hebrei vicerunt Amalec.	44.
Crux salus nostra est.	ibid.
Crux spes nostra.	41
Crux lignum ex quo sanguis stillauit.	43. * 176
Cygnus superbiorum figura.	* 168.
Cyrus Rex Persarum & Medorum Christum representabat.	* 188. 198. 204. & seq.

D

D AIMON vocatur contrarius.	3. * 85
Daimon princeps huius sæculi, id est, hominum male viuentium.	85. 86. * 215
Daimon spiritaliter peccatorem inhabitat.	* 211
Daimon è peccatore eiicitur cum peccata remittuntur.	ibid.
Daimonis tentationes seu vexationes vtilis sunt, patiens sustinentibus.	64. * 217

Daimonis regnum temporale est, in fine mundi sublata iniquitate delebitur.	* 215
Δαίμωνος λαγός.	* 161
Decalogus digito Dei scriptus, Hebræis datus.	* 88
Decalogi diuisio.	192. 193
Deus habitat in iusto, vt in templo.	59. * 212
Dialectica polypo similis.	* 159
Dies apud Deum mille anni sunt.	54. * 197. 200.
Dies octauus seu Dominicus apud Christianos, cur solemnis.	56. * 203. & seq.
Dies octauus & Dominicus est dies lætitiæ.	* 205
Die Dominica ieiunans Christiana.	ibid.
Die Dominica dies non genu flectitur ad orationem, & cur.	* 205. 206
Dies mundi vltimus erit septimus, cui succedet octauus sine vicissitudine, sine vespera, æternum duraturus.	* 202. & seq.
Doctrina verbi Dei, foliis arboris comparatur.	* 175
Domini quomodo erga seruos se gerendi.	64
Domini Deum representant, quibus vt Deo obediendum est.	* 217

E

E LEEMOSYNA.	* 219
Emptionis ritus apud Hebræos.	* 132.
Εὐεργεσία, quid significant.	* 217
Ephraim minor natu filius Ioseph maiori prælatus in benedictione à Iacob, electionem populi gentilis adumbrabat.	48
Epistola Catholica, quæ nam sit?	* 81
Epistola sancti Barnabæ Catholica, quam auctoritatem habere debet * 74. à quibus citetur, quodnam eius argumentum, & diuisio.	79. & seq.
Esaü figura Iudaici populi, qui benedictionem seu testamentum perdidit.	48
Eua per colubrum decepta.	* 181
Euangelium non est nuda promissio vitæ æternæ, absque conditione bonorum operum.	* 124 125
Expiationum apud Gentiles varii ritus.	* 129. 130

F

F ESTORVM Iudaicorum abrogatio.	5. * 557
Fides quibus virtutibus fulciatur.	4. * 86
Fides ad bona opera præsupponitur.	* 123

- Fides sine bonis operibus reproba. * 124
 Fides quæ per dilectionem operatur, est fides cum bonis operibus coniuncta. ibid.
 Fides quo modo iustos ab iniustis discernit. * 122. & seq.
 Fides quomodo viuit & nutritur iustus. * 122. & seq.
 Filiorum educatio. 63
 Fœnerari fratri lex prohibet. 77
 Folia arboris, mysticè quid significant. * 173
 Fornicatio, vide luxuria.
 Fulgores in caelo visi ab Hebræis cum de terra Aegypti exirent. * 133. 134.

G

- G**ENTILIVM electio reprobatis Iudæis. 48. & seq. 50. 51.
 * 189. & seq.
 Gratia naturalis, quæ? * 83. 155
 Gulosus per mustellam significatur. 36. * 167. 168
 per porcam. 34. * 169. 170

H

- H**EBDOMADÆ Septuaginta Danielis, quid & quo tempore sint expletæ. * 209
 Hebræorum de Aegypto exitus multis prodigiis clarus. * 133. & seq.
 Hircus vnus in holocaustum pro peccatis oblatu apud Hebræos, & quo ritu. 24. * 126. 127
 Hirci duo veteris legis, emissarius & immolatus, quid allegoricè figurabant. 25. & seq. * 129
 Hircus emissarius, id est, cum maledictione emissus. * 129
 Hircus emissarius quo ritu mittebatur in solitudinem, graphicè omnino Christi Domini passionem representabat. * 129. 130. 137. & sequentibus.
 Holocaustum, vide sacrificium.
 Homeritæ Arabiæ populi, circumcisionem acceperunt. * 147. 149
 Hominis creatio opus totius sanctissimæ Trinitatis. * 103. 104
 Homo quo die fuit creatus, eodem fuit redemptus. * 165
 Hominis reparatio. 19. & seq.
 Homo qualis ante & post Christi aduentum. 58. & seq.
 Humilitas. * 62
 Hyaina esus Iudæis prohibitus. 36
 Hyainæ natura & proprietates. * 164. & seq.
 Hyaina animal libidinofissimum libidinem & libidinosos representat. ibid.
 Hyaina vtrumque habet sexum, eumque mutat singulis annis, in-

- stabilis & adulteri figura. * ibid.
 Hyaina nocte videt, non die. * 165
 Hyainæ & canis antipathia. * 166
 Hyaina effossis sepulchris cadavera depascitur. ibid.
 Hyaina Indica & Aethiopica viuis hominibus insidiantur, quos astu deprehensos deuorant. ibid.
 Hypocrita polypo similis. * 158

I

- I**ACOB præripiens benedictionem Esau fratri suo primogenito, populum Gentilem figurabat, qui benedictionem Iudæis abstulit. 47. 48
 Iacob benedicens duos filios Ioseph, dextera super minorem, sinistra vero super maiorem posita, Synagogæ reprobationem, & gentilitatis electionem significabat. 48
 Iannes & Iambres magi in Aegypto Moyse contrarii. * 132. & seq.
 Sepulchrum sibi in hortis amœnissimis, & auro refertis condiderunt. * 133
 Iannes & Iambres vlceribus puncti à Mose. ibid.
 Iannis & Iambres mater morti adiudicata. ibid.
 Iannis & Iambres sepulchrum sanctus Macarius inuisit. ibid.
 Idumæi circumcisionem susceperunt. * 147. 148
 Ieiunium pro animæ afflictione, & quauis pœnitentia sumitur. * 125. 126
 Ieiuniorum veteris legis abolitio. * 93
 Ieiunium verum & Deo acceptissimum quodnam sit. 6. & seq. * 92
 Iesus Christus per Iosue figuratus. * 185. 186. & seq.
 Iesu sacratissimum nomen duabus literis Græcis I. & H exprimitur, quæ in numero apud Græcos valent decem & octo, eiusque numeri pulchra observatio ad nomen Iesu. 32. * 153
 de Iesu, plura vide Christus.
 Indorum quidam circumcisi. * 150
 Initium Christianæ perfectionis, quid? 3. * 84
 Inuidus per polyptum expressus. * 159
 Iosue, siue Iesus, filius Naue sic vocatus à Mose cum prius Aue appellaretur, Iesum designabat filium Dei. 46. * 185. & seq.
 Ismaelita circumcisi. * 148
 Iudæi tantum carnaliter legem suam implebant. 6. 36
 Iudæorum reprobatio & Gentilium electio. 48. & seq. * 97. 189
 Iudicii extremi dies occultus, confusè tamen reuelatus. * 199
 Iudicii vniuersalis diem signa multa præibunt. 55
 Iudicii vltimi assidua memoria. 65

L

- L** A B O R manualis, quomodo ad remissionem peccatorum prodest. * 218
 Lacertus instabilis vitæ figura. * 168
 Leporis esus prohibitus Iudæis. 35. cur * 163
 Leporis variæ proprietates. * 161. & seq.
 Lepori ad egestionem alui quotannis noua adnascuntur foramina. ibid.
 Lepus animal salacissimum & fecundissimum. * 162
 Lepus venereorum vitiorum figura. * 163
 Lepus reformatos in feminam viros representat. * 168
 Lex Mosaica de cibis prohibitis abrogata. 32
 Lex Mosaica quorundam animalium esum prohibens figura erat legis Euangelicæ ea vitia prohibentis, quæ per eiusmodi animalia significabantur. 33
 Lex duplex à Deo Mofi data, vna scripto in tabulis, altera ore. * 132
 Legifer sibi ipsi vnusquisque & consultor esse debet. 69
 Linguae vitia amputanda, scilicet duplicitas, simulatio. 64. precipitatio. 65
 Luna mutabitur in fine mundi & iudicio. 85
 quanam eius mutatio. * 201
 Lux. vide via lucis.
 Luxuria & luxuriosus. 35. 36. 67. * 163. 164. & seq.
 Luxuria fugienda. 62. 63

M

- M** A C R O N E S circumcisionem susceperunt. * 131
 Mali arguendi sine personarum acceptione. 63
 Mambres, vide sup. Iannes.
 Manasse filius Ioseph, primogenitus sinistra à Jacob benedictus Iudæici populi reprobationem præfigurabat. 4
 Mansuetudo 63
 Merces reddenda operariis. 66
 Moabitæ circumcisi. * 147. 148
 Monstrum quid significet. * 100
 Moralis instructio ad virtutes sectandas, & fugienda vitia. 62. & seq. vsque ad finem epistolæ.
 Moses ex passis manibus orans in Monte crucem Christi figurabat. 45. * 179. & seq.
 Mundi

& verborum.

- Mundi creatio sex dierum spatio absoluta, mystice quid significat. 54. & seq. * 166. & seq.
 Mundi duratio, quæ? ibidem.
 Muræna esus Iudæis prohibitus. 35. * 157
 Muræna cur immunda censetur. * ibidem.
 Muræne proprietates quædam. ibid.
 Muræna coire fertur cum vipera. ibid.
 Muræna desperatum peccatorem exprimit. 35
 Murmur vitandum. 66
 Mustellæ esus veritus Iudæis, & cur? 36
 Mustellæ proprietates. 167. * & seq.
 Mustella ore parere dicitur. ibid.
 Mustella fœtum iam emissum, si periclitetur ore in aluum recipit, mox emissura periculo sublato. ibid.
 Mustella gulosi & intemperantis figura. ibidem. Item furis. 168

N.

- N** A H V M, quid significet? * 78
 Naturalis gratia quæ dicatur. * 83. & 155
 Naue, quid significet? * 78
 Nazareus vocatus est Christus Dominus. * 176. 177
 Noctua lucifugas veritatis adumbrat. * 168
 Numerus trecentessimus decimus octauus Græcis litteris expressus, T, I, & H. crucem & Iesum exprimit. 32. * 152. & seq.
 Numerorum observatio vtilis ad sacræ Scripturæ intelligentiam. * 155.

O.

- O** C T A V V S dies, seu Dominicus diem illum æternum, qui post finem mundi futurus est, & requiem æternam sanctorum significat. * 202 & seq.
 De octauo die seu Dominico, vide sup. dies octauus.
 Οὐνοῦ ἐγγύ vel οὐνοῦ ἐγγύ. * 155
 Opera bona nihil ad salutem profunt, si fide sint destituta. * 123
 Oratio preparationem exigit. 66. * 219. 220
 Ozias Rex Iuda punitus ob arrogatum sibi sacerdotale officium. * 136

P.

- P** A R E N T E S filios suos erudire debent ad timorem Dei ab ipsa infantia. 63
 Parentes corrigere debent filios suos dum errant. ibid.

Passer intemperantiæ figura.	* 168
Passio Christi. vide Christus.	
Pati necessarium propter regnum cælorum.	* 27. 140
Pax dari solita ab Apostolis initio epistolarum.	* 82
Pax componenda inter dissidentes.	* 66
Peccatores pessimi, & in malo obfirmati, quibus comparantur.	35
Perfectio Christiana tribus absolvitur, spe, initio & consummatione.	3. * 84
Peripsema, quid?	* 115. 129
Πηγμα Latin. pegma, quid sit?	* 180
Phœnices circumcisi.	* 151
Piscis non habens Pinna & squamas, inmundus & prohibitus Iudæis.	35
Polypi esus vetitus Iudæis.	35. * 157
Polypi natura & proprietates.	* ibid.
Polypus à pedum multitudine dicitur.	ibid.
Polypus colorem mutat, vt lateat.	ibid.
Polypus hyeme suos rodit pedes, qui vere renascuntur.	158
Polypus brevis est vitæ. annum non excedit, cur?	159
Polypus piscis omnium libidinosissimus.	ibid.
Polypus ob coitum vehementiorem minimorum pisciculorum præda fit.	ibid.
Polypus hostem habet murænam.	ibid.
Polypus ad varias representanda vitia assumitur, hypocrisim, simulationem, astutiam, libidinem, tenacitatem & avaritiam.	158. 159.
Polypo dialectica similis dicitur.	ibid.
Porcinæ carnis esus vetitus Iudæis, cur?	35
Porcus luxuriosos significat.	34. * 156
gulosum. ibidem, & * 168. 169. stantes in via peccatorum.	37
Prædicatores verbi Dei amore prosequendi 65. & vt Deus audiendi.	* 212. 213
Præterire & præteritio, quid?	* 181
Primitiæ frugum, in qua quantitate offerebantur.	* 131
Prophetia est à Deo.	* 105
Proprium sibi aliquid non dicendum.	65
Προσωπον, quid significet.	* 220
Puerorum corruptor.	35. * 161. 163
Pythagoras circumcisionem accepit.	* 150

R

Rapax, *Αραξ*,
Rapax tenax polypo similis.

* 157

* 159

Regnum Christi prædictum à Prophetis.	9. * 96
Regnum Christi omnibus regnis potentius.	ibid.
Regnum Christi tria regna contriuit.	ibidem.
Regnum Christi æternum.	* 215
Rex pusillus dicitur Christus ob humilitatem.	9. * 96
Resurrectio Christi quo die contigit.	56. * 204. & seq.
Ruminare, mystice quid sit.	37. 38. * 171

S

S ABBATI custodiendi præceptum.	55
Sabbati religiosa observatio apud Iudæos.	* 194
Sabbatum observantibus merces à Deo promissa.	* 195
Sabbatum in honore habitum etiam apud Gentiles.	ibid.
Sabbati Iudaici abrogatio.	55. 36
Sabbatum æternum.	* 196. & seq.
Sacerdotes idolorum olim circumcidebantur.	32. * 147. 149
Sæculi præsentis duratio. vid. sup. mundi duratio.	
Sacrificia varia à Deo præcepta Hebræis ante eorum idololatriam.	* 89
Sacrificia nulla præcepta Iudæis ante idololatriam ex Hieremia & Hieronymo, quo modo intelligendum.	* 88
Sacrificiorum vi & efficacia non fuit liberatus Israel ex Ægypto.	* 89
Sacrificii Deo accepti signum erat ignis de cælo lapsus rem oblatam incendens.	* 133
Sacrificiorum veteris legis abolitio.	4. * 87
Sancti inuocandi.	65
Saraceni circumcisi.	* 147
Saturni hæresis de hominis creatione.	* 104
Scriptura sacra non secundum verba, sed secundum sensum sapius ab Apostolis, virisque Apostolicis citatur.	* 90. & seq.
Scripturæ sacræ locos multos Apostoli & antiqui auctores citant, qui non extant in Bibliis, & vnde eos sumpserunt.	* 176. & seq.
Sepiæ esus vetitus Iudæis.	35
Sepiæ astus in eludendis piscatoribus.	* 160
Sepiæ vita ad bimatum non producitur.	* 160
Sepiæ hominis in profundum vitiorum demersi figura est.	35
Septima dies. vide sup. Sabbatum.	
Serpens æneus allegorice Christum in cruce pendentem representabat.	41. * 81. & seq.
Serpens æneus super arborem illam sublatus, cuius lignum in aquam Mara missum fuerat, vt dulcesceret.	* 81

311

UNIVERSITY

Similitudinem Tei effigiem rerum aliquarum iuber fieri Deus.	* 182.
183	
Similitudines rerum quo sensu à Deo prohibitz.	ibid.
Simplicitas.	62
Simulator & versipellis polypo similis.	* 158
Societas malorum fugienda.	62. 64
Solis mutatio, quæ in die iudicii.	155. * 201
Spes vitæ eternæ necessaria ad perfectionem.	3. * 84
Stellarum quæ mutatio in fine mundi.	35. * 207
Superbia.	67
Sus, vide porcina caro.	
Συλλήθρι.	* 86
Syri circumcisi.	* 147. 148

T

T Littera crucis Dominicæ figura.	32. * 154. 155
Tabularum decalogi, quot vnaquæque præcepta continebat?	* 192. 193
Tabularum decalogi contractio, quid significet?	50. 51.
Templi Hierosolymitani, abiectio, & destructio.	56. 57
Templi spiritualis ædificatio.	58. 59. & seq. * 121
Templum spirituale, Dei inhabitatio facit.	ibid.
Tenebræ, vide sup. via tenebrarum.	
Terra promissionis lacte & melle fluens, allegorice, quid significet.	20. 22
Testamentum verus, qua ratione ad Christianos pertineat.	10. * 97
192	
Thales Philosophus, cum Aegyptiorum Prophetis congressus est.	* 151
Timor in Christo qualis fuerit instante passione.	* 111
Traditiones quasdam præter legem scriptam habuerunt antiqui Hebræi.	* 131. & seq. 177
Troglodytæ circumcisi.	* 151
Tropologię varię suis & peccatoris in prosperitate Deum obliuiscensis. 34. aquilę, accipitris & corui, & alienorum bonorum raptoris.	ibid.
Murana, Polypi, & sepia, & pessimi peccatoris.	35
Leporis & luxuriosi.	ibid.
hyainæ & adulteri.	36

V

VERBI Dei Prædicatores amore prosequendi 63. & vt Deus audiendi. * 212. 213

Vespertilio in tenebris erroris ambulantes aduibrat.	245
Vie duę, lucis & tenebrarum.	* 168
Vie lucis præfident Angeli Dei, via tenebrarum Angeli sathanz.	61. & seq.
	ibid.
Via lucis, quę.	61. & seq.
Via tenebrarum, quę?	68. & seq.
Victoriam Moses orans expassis manibus de Amalecorum manu, quo virtus crucis significabatur.	* 179. & seq.
Vitula iuse sacrificium allegorice Christi passionem signabat.	28.
* 140.	
Vsurpationes bonorum & rapina vitanda.	84. 64

F I N I S.

Errata sic corrigenda.

P Ag 3. col. 1. lin. 25. contrarias, lege *contrarius*, p. 4. col. 2. l. 3. ad marg fulciatur, adde *fides*, p. 8. c. 2. l. 15. atque ostendit, l. *atque ante*, p. 14. c. 2. l. 17. ad marg. dele, *simus*, p. 17. c. 1. l. 4. ad marg. cap. 51. leg 53. p. 19. c. 2. l. 6. *ἔπισημα* l. *ἐπισημα*, p. 31. c. 1. l. 7. pratercant, l. *præterierunt*, p. 35. c. 1. l. 23. ad sellandum, l. *ad adsellandum*, p. 43. c. 2. l. vlt. *ἄνθρ*, l. *ἄνθρς*, p. 44. c. 2. l. 11. ad marg. Esay. 69. l. 65. p. 45. c. 1. l. 10. ad marg. Deut. 6. l. 5. p. 47. c. 1. l. 11. corrupam, l. *corrumpan*, p. 50. c. 2. l. 13. ad marg. Exod. 12. l. 34. p. 55. c. 1. l. 17. vides, l. *videns*, p. 56. c. 2. l. 17. ad marg. de electione, l. *abiectione*. p. 64. c. 1. l. 1. ou, l. *οὐ*. p. 68. c. 1. l. 18. *ἄνθρ* l. *ἄνθρς*. p. 69. c. 2. l. 16. *πάρτα*, l. *πάρτων*. p. 70. c. 2. l. 18. potuis, l. *potui*. p. 78. l. 22. viro, l. *viri*. p. 86. l. 21. imprudentes, adde, *sed intelligentes*. p. 96. l. 14. illum, l. *illud*. p. 101. l. 3. cap. 51. l. 53. p. 111. l. 5. erat, l. *orat*. p. 117. l. vlt. l. 30. leg. 22. p. 120. l. 21. quomodo in, adde, *nobis secundam figuram in*. p. 135. l. 6. 16. restituendum, l. *restituenda*. p. 139. l. 4. ostendit, l. *ostendet*. p. 143. l. 13. 25. l. 5. p. 144. l. 5. caput, l. *septimum caput*. p. 146. l. 24. impugnatum, l. *impinguatum*. lin. 29. auris, leg. *oris*. p. 147. l. 10. 31. l. 32. l. 26. capire nono, l. *caput nonum*. p. 152. l. 1. docuere, l. *docere*. lin. vlt. ad marg. dicebat, l. *debebat*. lin 17. 23. l. 33. p. 158. l. 24. *ἄνθρ* l. *ἄνθρς*. lin. 26. *ἄ*, l. *ἄνθρς*. lin. 28. canis, l. *canis*. lin. 29. tepidi, l. *trepidi*. p. 162. l. 8. libro primo, l. *librum primum*. p. 156. l. 11. Herodotus, l. *Herodorus Heracleotes, sine virgula intermedia*. lin. 14. *ἄνθρς*, l. *ἄνθρς*. lin. 15. *ἄνθρς*, l. *ἄνθρς*. pag. 167. l. 5. ceruos, l. *coruos*. p. 170. l. 25. 34. l. 38. p. 172. l. 22. sanctissimum, l. *sanctos*. p. 180. l. 9. illud, l. *illam*. lin. 21. rimuosa, l. *rimosa*. p. 189. l. 10. corrupam, l. *corrumpan*. p. 200. l. 21. 15. l. 16. p. 217. l. 30. *ἄνθρς*, l. *ἄνθρς*.

EXTRACT DV PRIVILEGE
du Roy.

PAR grace & Priuilege du Roy, il est permis au Reuerend Pere Dom Luc Dachery, Religieux de la Congregation de saint Maur, Ordre de S. Benoist, de faire imprimer par tel Imprimeur que bon luy semblera vn liure intitule, *Epistola que nomine beati Barnaba Apostoli circumfertur*, avec des Notes sur ladite Epistre composees par le R. Pere HVGVES MENARD, Religieux de ladite Congregation pour le temps & espace de cinq ans, à compter du iour qu'il sera acheue d'imprimer: Et defences sont faites à toutes personnes Estrangeres ou autres, de quelle qualite & condition qu'elles soient, d'imprimer, faire imprimer ou mettre en vente ledit liure pendant ledit temps, & sous pretexte de fausse marque, suppositions de noms, diminutions, augmentations ou autrement, sans le consentement dudit Pere Dom Luc, ou de ceux qui auront charge de luy, à peine de confiscation des Exemplaires, de trois mille liures d'amende, & de tous despens, dommages & interests.

Donné à Paris le fixiesme May 1644. Par le Roy en son Conseil. Signé, HABERT.

Du dixiesme Octobre mil six cens quarente-quatre, ledit Reuerend Pere Dom Luc Dachery, a cede, quitté & transporté ce present Priuilege cy-dessus à SIMEON PIGET, Marchand Libraire à Paris, pour en iouyr en son lieu & place.

Acheue d'imprimer pour la premiere fois le dernier Nouembre mil six cens quarente-quatre.